

11.7.9
DE SACRA POESI HEBRÆORUM.

PRÆLECTIONES ACADEMICÆ

OXONII HABITÆ

A ROBERTO LOWTH A.M. R.

COLLEGII NOVI NUPER SOCIO,

ET POETICÆ PUBLICO PRÆLECTORE.

MOXO 11.7.9 IV
SUBJICITUR

METRICÆ HARIANÆ BREVIS CONFUTATIO:

ET

ORATIO CREWIANA.

EDITIO ALTERA, EMENDATIO.

OXONII,

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO.

MDCC LX III.

DE SACRA FOSSILIBUS

TRILLOPHITES ACADEMICAE

OXONII HABITAE

A ROBERTO TOWTH A.M.

Imprimatur,

J. BROWNE,

VICE-CAN. OXON.

Feb. 1. 1753.

ORATORIANA

EDITIO ALTERA, EMENDATIO.

OXONII

IN TYPOGRAPHIA CLARNDONIANA.

MDCCLXIII

HONORATISSIMO VIRO

HENRICO LEGGE,

REI NAVALIS BRITANNICÆ THESAURARIO,

REGIÆ MAJESTATI A SECRETIORIBUS CONSILIIS,

ROBERTUS LOWTH,

QUOD SE AB INEUNTE ÆTATE PERPETUA AMICITIA COMPLEXUS FUERIT; DOMI FORISQUE, IN OTIO, IN NEGOTIO, IN OPTIMARUM LITERARUM STUDIIS, COMITEM, PARTICIPEM, SOCIUM, ADHIBUERIT; JUCUNDISSIMAQUE CONSUETUDINE, SINGULARI CARITATE, MAXIMIS BENEFICIIS, DEVINXERIT;

SUAS HASCE PRÆLECTIONES,

IN SUMMI AMORIS

ANIMIQUE GRATISSIMI TESTIMONIUM,

LUBENS, MERITO, DAT, DICAT, DEDICA

HONORATISSIMO VIRO

HENRICO LEGGE

REI NAVALIS BRITANNICAE THESAURARIO

REGIAE MAJESTATI A SECRETARIORUM CONSILIO

ROBERTUS LOWE

QUOD SE AB INVENTIS REBUS PERITURUS A

REIGIA COMPLETUS FUERIT; DOMI FORIS

QUE IN OTIO, IN NEGOTIO, IN OPTIMAM

LETTERARUM STUDII, COMITEM, PARTICI

PEM, SOCIUM, ADMIRUM, PUDENDISSIMAMQUE

CONSUETUDINE, SINGULAM CARITATE, MAXI

MIS BENEFICII, DEVOTISSIMUS

STAS HASCE REFLECTIONES

IN SUMMI AMORIS

ANIMIQUE GRATISSIMI TESTIMONIUM

LUCEUS, HENRICO DAT, LICET, DEDICA

P R Æ F A T I O.

QUID huic Secundæ Editioni accessit,
paucis exponam.

Totum opus recensui; nonnulla addidi, plura emendavi; in Notis potissimum. Castigationibus non omnino necessariis consulto abstinui. Si multa, quæ corrigi poterant, adhuc restare videbuntur, utpote minus certa et explorata; sciat Lector, mihi satis esse in rebus obscuris probabilia proponere; meque multo plura et voluisse et potuisse corrigere, si incerta pro æque incertis mutare esset correctio.

Verum aliunde non exigua huic Editioni ornamenta accesserunt. Primum, Variationes Codicum MSS. Veteris Testamenti Hebræi in aliquot loca, quæ citaveram, amicissime mecum communicavit Vir Doctissimus BENJAMINUS KENNICOTT, Criticæ Sacræ veræ et genuinæ Instaurator; qui feliciter progreditur in magno Opere suscepto Codices MSS. Bibliorum Hebraicorum conferendi, quod in
Sacrarum

P R Æ F A T I O.

Sacrarum Literarum et universæ Ecclesiæ Christianæ
insigne emolumentum redundaturum auguror. Ejus
Notas uncinulis ad marginem apposis, et sub-
juncta litera K, distinxi. Numerantur autem MSS.
secundum Catalogum Alteri Viri Doctissimi Dis-
sertationi, *De Statu præsentis Textus Hebræi*, sub-
jectum.

Porro, aliquas observationes Viri Doctissimi THO-
MÆ HUNT, Linguarum Hebrææ et Arabicæ Pro-
fessoris Celeberrimi, meo rogatu mecum benignis-
sime communicatas, et ad verbum fere Latine red-
ditas, ipsius permissu adjeci. Eas eodem modo un-
cinulis distinxi, litera H subjuncta,

Cum autem Editionem paraveram, jamque prelo
commissurus eram, commodum ad me perlata est
Editio Goettingensis, quam in publicum emiserat
Vir Clarissimus JOHANNES DAVID MICHAELIS,
PHILOS. PROFESS. ORD. et SOCIETATIS
REGIÆ SCIENTIARUM GOETTINGENSIS
COLLEGA, multum a se auctam et ornatam. Ac-
cesserunt enim Epimetra et Notæ Doctissimi Edi-
toris, quibus defectus meos supplet, errores corrigit.
Ea omnia cum Præfationibus integra, cumque uno
atque altero ad Notas additamento ab Auctore ad
me misso, (qui plura meditatus, ingruentibus in
otio

P R Æ F A T I O.

otio publico negotiis Academicis, non potuit perficere) denuo edenda curavi; ne Lectores mei doctissimarum commentationum fructu careant: sed separatim, atque alio Volumine; ut, qui primam Editionem possident, æquis conditionibus ejusdem emolumenti participes esse possint. In his si quæ sunt, quæ mihi minus persuasit Vir Clarissimus, ea malui hoc modo libero Lectorum nostrorum judicio permittere, quam in disceptationem et controversiam, injucundam, et fortasse infructuosam, vocare.

ORATIO INAUGURALIS;

SIVE

PRÆLECTIO PRIMA:

DE POETICÆ FINE ET UTILITATE.

OCCASIONEM hanc, ultro jam, quanquam paulo maturius, se præbentem, libenter tamen amplector, Academici, qua vobis testari possim me ad suscipiendum hoc quicquid est, sive impositi oneris, sive muneris delati, si nihil aliud, studium saltem, et industriam, et promptissimam voluntatem attulisse. Etenim desiderari in me ingenii celeritatem et facultatem orationis facile patior; ægre ferrem vel minus diligens haberi in eo officio exercendo, quod auctoritate vestra mihi demandatum esset, vel parum gratus in accipiendo beneficio, quod quantumcunque est, cum a Vobis in me confertur, est certe magnum. Nam hujusmodi beneficia hoc modo recte æstimari arbitror, si cum ipsius muneris, tum illorum qui id conferunt, tum etiam ejus in quem confertur, habeatur ratio. Cum igitur reputo eam mihi provinciam administrandam dari, quam Viri ingenio et doctrina ornatissimi antehac illustrârunt; cum Vos re-

A

spicio

spicio, quorum ex favore vel amplissimis dignitas accederet; cum denique meipsum cogito, qui publicam aliquam vestræ voluntatis significationem promereri posse nunquam speraverim; profecto hoc quicquid est officii adeo mihi honorificum contigisse existimo, ut nulla me unquam observantiæ assiduitate aut laboris diligentia parem vobis relaturum gratiam putem. Hanc certe officii mei partem, utcunque exiliter, lubentissime tamen et nunc exequor, et in posterum exequi studebo: nihil enim animo vere grato potest esse jucundius, quam vel referre gratiam, vel etiam habere; nec tam oneri mihi erit, quam stimulo, beneficii memoria. Cætera autem sane me haud mediocriter sollicitum et commotum habent, hæc vehementer perturbat cogitatio; id mihi munus suscipiendum esse, quod studio vestro et frequentia semper ornavistis; eam materiam tractandam, quam cum auribus vestris et hujusce Academiæ luce dignam judicavistis, tum pro sua dignitate ornatam audistis: quod si in posterum neglectui et solitudini relinquatur, vereor ut dissimulare possim, id meo, non ipsius disciplinæ aut institutionis vitio obtigisse.

Verum enimvero, utcunque nostri conatus ceciderint, ecquid magis ipsarum literarum interfuit, vel hujus Academiæ institutis erat accommodatius, quam ut ea tandem Ars inter cæteras hic locum haberet, cujus opera et auxilio reliquæ omnes semper libentissime uterentur? qua ut nulla antiquior, ita nulla jucundior; cum homini quodammodo insita sit et ingenita, secumque afferat gratissimam naturæ ipsius commendationem: quæ apud rudes, doctos, remissos, graves, gratiam, amorem, admirationem, semper consecuta est. Quid porro vel homine ingenuo vel erudito dignius, quam

quam ut in ea Arte, cujus recondita quædam est venustas, sentiat, quid rectum sit, quid secus, quid conveniat, quid deceat, et in quo positum sit id, quod pulchrum est et decorum; quæ denique a vulgari sensu sunt remotiora, ea ut perspiciat et intelligat? Neque vero existimandum est, eum qui in hac elegantiarum subtilitate explicanda iudicium suum aliquando exercitatum habuit et excultum, non inde aliquid adjumenti aut acuminis ad severiores etiam literas illustrandas allaturum. Atque hoc quidem vel maxime in animo habuisse arbitror Virum ornatissimum,¹ cujus munificentia debetur, quod in cæterarum Scientiarum chorum hic loci jamdudum recepta sit Poetica. Hic enim cum ipse animum suum non modo utilissimarum rerum cognitione optimisque disciplinis instruxisset, sed et artibus elegantissimis omnique literarum humanitate ornavisset; atque in iis etiam Ædibus institutus esset, in quibus maxime semper viguerunt, et etiamnum vigent, gravissimarum rerum et sanctissimarum studia, omni politioris doctrinæ suavitate condita et commendata; vidit profecto et expertus est, quam vim haberet ad illam severiorem eruditionem vel adjuvandam vel illustrandam harum elegantiarum ratio; quam arcta inter Philosophiam et Poesim cognatio intercederet.

Admonet me igitur, Academici, cum ipsius auctoris consilium, qui hanc nobis disciplinæ rationem instituit, tum hujuscemodi orationis consuetudo, ut quæ de Poeticæ Fine et Utilitate verissime dici posse existimo, quanquam vobis notissima, paucis exponam.

¹ Instituta erat Lectio Poetica ab HENRICO BIRKHEAD L. L. D. Collegii OMNIUM ANIMARUM olim Socio.

Poeticæ itaque propositum aut duplex, aut ex duobus alterum, vulgo statuitur; nimirum aut Prodesse, aut Delectare, aut etiam Utrumque. Mallem equidem Utilitatem solummodo, quasi ultimum ejus finem, statuissent; Delectationem vero, quasi rationem et viam, per quam ad istum finem unice perveniret: ita ut judicaretur Prodesse Delectando. Hoc enim maxime videtur interessē inter Philosophum et Poetam, quod cum utriusque idem sit consilium, alia tamen alii id quod velit consequendi sit ratio. Uterque Docentis personam sustinet; quam quidem alter ita optime tueri censetur, si clare doceat, si subtiliter, si enucleate; alter, si jucunde, ornate, suaviter, eleganter. Ille ab Affectibus ad Rationem unice provocat; hic ita Rationem appellat, ut Affectus etiam in suas partes studeat pertrahere. Ille ad Virtutem et Veritatem proxima et compendiarie semita utitur; hic per itinerum flexiones quasdam et diverticula, sed amœniore via, eodem ducit. Illius denique est utramque ita exponere et nudare, ut necessario eas agnoscamus; hujus ita easdem ornare et vestire, ut amemus ultro et amplectamur.

Poeticam igitur eo præcipue utilem esse statuo, quod sit jucunda: et dabunt mihi veniam, ut spero, philosophi, homini fortasse suis, ut sit, nimium tribuenti, si addidero, tanto nonnunquam utiliora esse Poetæ quam Philosophi scripta, quanto jucundiora. Nam, ut exemplis quibusdam in hac parte notissimis utar, quis est, qui existimet doctiores Romanos, cum disciplinæ Epicuræ impense dediti essent, non magis in deliciis, in manibus etiam, et in quotidiano usu, habuisse Lucretii luculentissimum poema, quam aut Catium, aut Amasianum, aut Epicuri demum ipsius commentarios? Quis credat

credat vel rudiores etiam homines aut doctissimi Varro-
nis, aut (ut priscum illum Catonem omittam) Colu-
mellæ satis elegantis auctoris, scripta de Rebus Rusticis
pari diligentia et studio evoluisse, ac Virgilii pulcherri-
mum et absolutissimum opus? præsertim qui gravissi-
mos scriptores auctoritatis pondere æquaret,¹ cum in-
credibili carminis suavitate elegantissimis longe antecel-
leret. Contra vero si Manilius, quem scriptoribus qui
sub Augusto floruerunt, et vere quidem, si ipsi creden-
dum est, annumerant; si is pulcherrimum de Astrorum
Scientia argumentum adeo exiliter et inornate versibus
tractet, ut Julius Firmicus, sequioris ævi scriptor, rem
eandem soluta oratione explicans haud multo minorem
legentibus afferat delectationem; næ illum, etsi Philo-
sopho et Astronomo suas laudes concederem, Poetam
tamen omnino esse negarem. Quid enim quæso est
Poeta expers suavitatis, expers gratiæ, omnibus illece-
bris, omni voluptatis instrumento destitutus? vel quis
reliquus est utilitati vel documento locus, ex eo scriptore
hauriendis, quem ne legere quidem quisquam omnino

¹ Elevat Virgilii auctoritatem in Georgicis SENECA: "Virgi-
lius noster, qui non quid verissime, sed quid decentissime dicere-
tur, aspexit; nec agricolas docere voluit, sed legentes delectare."
Epist. LXXXVI. Verum longe aliter de eo opere sentire videtur
COLUMELLA, harum rerum multo magis idoneus æstimator; Geor-
gica perpetuo citat, cum reprehensione ne semel quidem, sæpissime
multa cum laude: "Hæc autem consequemur, si verissimo Vati ve-
lut oraculo crediderimus, dicenti, *Ventos et varium.* —" Lib. I. 4.
"Utamurque sæpius auctoritate divini carminis. —" Lib. VII. 3.
Qua autem in re sola Virgilium reprehendit Seneca, de tempore
sationis Milii, in ea, qui videre velit, quam imperite Philosophus
Poetam calumniatur, adeat COLUMELL. II. 9. PLIN. N. H. XVIII. 7.
PALLAD. III. 3.

sustineat? Quod itaque studeat Poesis lætiori quadam amœnitate orationem suam perfundere,

“Et quasi Musæo dulci contingere melle,
hoc plane ejus est consilium, hæc ratio, ut talibus condimentis doctrinæ suæ gratiam conciliet: quod etiam medicis usu venit, qui medicamentis insuavioribus lenimenta quædam excogitant,

“Ut puerorum ætas improvida ludificetur
“Labrorum tenuis, interea perpotet amarum

“Absinthî laticem, deceptaque non capiatur;
prout eleganter illustrat Lucretius non sui magis ipsius, quam universæ Poeticæ institutum.

Hoc autem si patet in iis scriptoribus, qui se Docere et Prodesse palam profitentur, ut qui delectent magis ii melius et efficacius præcipiant, idem multo etiam apparebit manifestius, in iis, qui dissimulato monendi consilio delectationis lenocinium unice ostentant; qui cum de rebus agant gravissimis, omnemque vitæ rationem, omnes virtutum atque officiorum locos tractent, deposita tamen magisterii severitate, omnia simul elegantiarum ornamenta et jucunditatis illecebras adhibent; qui hominum actiones, mores, studia, affectus, quasi tabula depictos oculis subjiciunt; et imitatione et fabula, numerorum dulcedine et imaginum gratia et varietate, lectoris animum capiunt, et ad omnem honestatem vel inscium vel etiam invitum deducunt? Quid enim aliud agit Poesis Epica? quid nobis usu venit Homerum legentibus? Quis est tam iners, tam inhumanus, quem non incredibili voluptate perfundat, quem non moveat et percellat, suoque veluti afflatum instinctu secum abripiat divinum illud ingenium? Quis tam excors, qui non videat atque animadvertat, non percipiat etiam, atque

que in animo inscribi sibi et quasi inuri sentiat, vitæ morumque pulcherrima documenta? Possis a Philosophia frigida virtutis præcepta petere; possis in Historia exsanguia ac demortua quædam morum exempla inspicere: vivas hic Virtutis voces audimus, vivam effigiem cernimus. Præcepta non rationi solum commendat Poësis, sed infundit et admiscet affectibus: exempla non ostendit modo, sed mentibus imprimit; ceram suo calore emolliens simul, et fingenti facilem et sequacem reddens. Illud itaque verissimum ac justissimum sane præconium Poetæ tribuit Horatius;

“ Qui quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile,
quid non,

“ Plenius ac melius Chrysippo et Crantore dicit:
Plenius, qui non partitionum ac definitionum formulas jejune explicet, sed morum atque affectuum humanorum imaginem, vitæque communis et civilis universam rationem, tot tamque variis in omni genere exemplis tam accurate perfecteque exprimat, ut, qui ex Philosophorum scholis ad illius acroamata se conferat, sentiat sese ex implicatissimis angustiis in amplissimi cujusdam et florentissimi campi spatia delatum: Melius, qui non monitis solum et præceptionibus et nudis sententiis doceat, sed suavitate carminis, pulchritudine imaginum, fabulæ artificio, veritate imitationis, lectoris animum alliciat, penetret, delectet, percellat, ad omnem virtutis habitum formet, atque ipsius honesti spiritu quodam imbuat.

Quod si ab Epopœia ad Tragœdiam transeamus, cui primas tribuit Aristoteles ¹ propter imitationem veram et præcipue efficacem, adhuc facilius obtinebimus, Poësin

Philosophiæ utilitate antecedere, eo quod jucunditate præstet. Quid enimvero aliud est Tragœdia quam Philosophia in scenam producta, quæ sua sunt et propria retinens, nec de gravitate quicquam remittens, sed alienis insuper aucta atque ornata adjumentis? Quem enim Moralis disciplinæ locum intactum aut inornatum reliquerunt Tragœdiæ Græcæ scriptores? Quod vitæ officium, quæ pars politici muneris, quæ ratio temperatioque perturbationum, quæ virtutum commendatio, quam non illi varie, copiose, erudite tractaverunt? Quid Æschylus, non Poeta modo, sed et Pythagoreus? quid Sophocles, quid Euripides, uterque sapientiæ laude clarus; hic quidem Anaxagoræ et Socratis auditor, et apud suos Philosophi Scenici cognomento notus? Adeo in his viris accessio quædam Philosophiæ erat Poetica facultas: neque sane quisquam adhuc Poesin ad fastigium suum ac culmen evexit, nisi qui prius in intima Philosophia artis suæ fundamenta jecerit.

Quod si quis objiciat, nonnullos in hoc ipso Poeseos genere excelluisse, qui nunquam habiti sunt Philosophi, ac ne literis quidem præter cæteros imbuti; sciat is, me rem ipsam quærere, non de vulgari opinione, aut de verbo laborare: qui autem tantum ingenio consecutus est, ut naturas hominum, vimque omnem humanitatis, causasque eas, quibus aut incitatur mentis impetus aut retunditur, penitus perspectas habeat, ejusque omnes motus oratione non modo explicet, sed effingat planeque oculis subjiciat; sed excitet, regat, commoveat, moderetur; eum, etsi disciplinarum instrumento minus adjutum, eximie tamen esse Philosophum arbitrari. Quo in genere affectum Zelotypiæ, ejusque causas, adjuncta

juncta, progressionēs, effectus, in una Shakespearī nostrī fabula, copiosius, subtilius, accuratius etiam veriusque pertractari existimo, quam ab omnibus omnium Philosophorum scholis in simili argumento est unquam disputatum.

Quod si autem Tragœdia sit ipsa φιλοσοφία, et ad omnem sapientiæ vim ac gravitatem sua quædam ornamenta adjiciat, et proprias venustates conciliet, carminis dulcedinem, fabulæ condimentum, imitationis evidentiam, actionis veritatem; utrum dicemus, Philosophiam Poesi utilitate victam concedere, an potius maximo ejus beneficio obstrictam teneri, cujus opera et commendatione ad propositum utilitatis finem consequendum summo cum fructu suo utatur?

Si vero tanta sit Imitationis et Fabulæ vis, major videri possit ipsius Veritatis auctoritas; adeoque Historia demum potius quam Poesi magistra ac duce utendum. Quod tamen multo aliter se habet: etenim nimium angustis finibus continetur Historia, nimium severas habet operis sui leges. Res gestas tradit, eventorum vestigiis insistit; quod contigit, non quod contigisse potuit aut oportuit, narrandum; nec quo documenti opportunitas, vel probabilitatis ratio vocat, sed quo facti necessitas cogit, eundem. Historia res et personas certas et constitutas tractat, infinitas et universales Poesis: altera rerum causas incertis conjecturis consectatur; altera evidenter certeque demonstrat: altera fortuito elucentem Veritatis imaginem captat; altera simplicem ejus formam intuetur: illa præscriptum iter certa via conficit; hæc liberis naturæ spatiis fruitur: illa demum argumento suo inservit; hæc dominatur. Quo-
circa

circa Aristoteles ¹ Poesin Historia et gravius quiddam et Philosophiæ propius esse affirmat: nec aliter sensit Aristotele non minor Baconus noster. Et res ipsa, et summa Viri auctoritas, postulat, ut sententiam ejus ipsius verbis integram vobis exponam. ² “Cum mundus “sensibilis (inquit ille) sit anima rationali dignitate inferior, videtur Poesis hæc humanæ naturæ largiri, “quæ Historia denegat; atque animo umbris rerum “utcunque satisfacere, cum solida haberi non possint. “Si quis enim rem acutius introspeciat, firmum ex “Poesi sumitur argumentum, magnitudinem rerum “magis illustrem, ordinem magis perfectum, et varietatem magis pulchram, animæ humanæ complacere, “quam in natura ipsa post lapsum reperire ullo modo “possit. Quapropter cum res gestæ et eventus, qui “veræ Historiæ subjiciuntur, non sint ejus amplitudinis in qua anima humana sibi satisfaciat, præsto est “Poesis, quæ facta magis heroica confingat. Cum Historia vera successus rerum minime pro meritis virtutum et scelerum narret, corrigit eam Poesis, et exitus et fortunas secundum merita et ex lege Nemeseos “exhibet. Cum Historia vera obvia rerum satietate et “similitudine animæ humanæ fastidio sit, reficit eam “Poesis, inexpectata et varia et vicissitudinum plena “canens. Adeo ut Poesis ista non solum ad delectationem, sed etiam ad animi magnitudinem et ad mores, “conferat. Quare et merito etiam divinitatis cujuspiam particeps videri possit, quia animum erigit et in

¹ Καὶ ΦΙΛΟΣΟΦΩΤΕΡΟΝ καὶ ἀκριβοτέραν ΠΟΙΗΣΙΣ ἵσχυται
457. ARIST. *Poet.* cap. 9.

² *De Augm. Scient.* Lib. II. 13.

“sublime rapit; rerum simulachra ad animi desideria
 “accommodando, non animum rebus (quod Ratio facit
 “et Historia) submitiendo.”

Nec tamen ea spiritus elatio et quasi participatio divinitatis, neque ea profecto in moribus conformandis utilitas, ita est propria Epopœiæ, (de qua solummodo isthic agit Vir Magnus) ut cæteræ omnes Poeticæ species harum virtutum expertes esse censendæ sint: ad sunt aliæ nonnullæ, quæ in hujus laudis societatem cupiunt venire. Instat imprimis Ode,

“Ingentes animos angusto in pectore versans;
 quæ etsi cætera inferior, vi tamen, impetu, ardore, gravitate etiam interdum et severitate, nulli profecto cedit. Alia quidem alii agendi est ratio; par fortasse effectus. Epopœia lentius, cautius, consideratius, ideoque forsan et certius, finem suum consequitur; sensim sese insinuat, penetrat, movet, delectat, nunc impetum faciens, nunc deinde recedens; et per jucundas rerum ambages lectorem circumducens, animo lenem quandam vim adhibet, et cum pondere suo, tum potissimum mora imprimitur: Ode contra ferit continuo et percellit, ipsamque affectuum arcem protinus expugnat. Altera flammæ similis, quæ vento adjuta undequaque paulatim serpit, et cuncta demum incendio corripit: altera instar fulminis, quod subito erumpit,

“magnamque cadens, magnamque revertens

“Dat stragem late, sparsosque recolligit ignes.

Quam autem vim habeat hoc genus Poeseos in vita civili tuenda, et in formandis moribus; præcipue autem in generosa illa animi ac sensuum elatione, qua maxime virtus continetur, excitanda atque alenda quantum valeat, intelligemus, si Græcorum monumenta revocemus

vocemus in memoriam. Ut Pindari carmina spectemus, quæ etsi neutiquam in hoc genere prima, tamen nescio quomodo prope sola jam supersunt: quem Græco homini sæpe ea canenti, passim cantitata audienti, nam hujusmodi omnia non solum doctis et delicatioribus jucunda erant, sed usu populi quotidiano trita et pervulgata; quem, inquam, sensum fuisse credamus? An cum Deos suos, cum Heroas, cum majores in Deorum numerum relatos, cum loca, regiones, urbes, et cujusque populi primordia, tantis honoribus tantaque gloria celebrari toties sentiret, non flagrasse ejus pectus laudis studio, virorum excellentium æmulatione, amore patriæ etiam immodico fortasse, sed nec inhonesto nec inutili; adeoque ut fit, utque fieri expedit, ea animi elatione dicam, an superbia atque insolentia inflatum fuisse, ut præ se suisque barbaros omnes nihili putaret, summeque despicere? Quid quod Ludis Sacris, quibus non minimum Græcorum virtus bellica sustentabatur,¹ ex poetarum carminibus haud exigua accessit dignitas et pretium: neque ampliorem victoriæ mercedem certantibus ostendebat Corona Olympica, quam Pindari aut Stesichori Encomium. Utinam profecto Stesichorum non invidisset nobis vetustas, cujus gravitatem et magnificentiam omnes prædicant; quem præ cæteris laudat Dionysius,² quod et argumenta sumeret grandia imprimis et splendida, et in iis tractandis mores et personarum dignitatem egregie servaret. Alcæo autem præcipue το των πολιτικων πραγµατων ηδος idem tribuit:³ at cui

¹ Consule Viri Doctissimi GILBERTI WEST *Dissertationem de Ludis Olympicis*. Sect. XVI.

² DION. HALICAR. Tom. II. p. 123. edit. Hudson.

³ Ibid.

viro? quam strenuo civi? quam animoso reipublicæ et legum propugnatori? quam acri tyrannorum insectatori et vindici? qui gladium suum pariter et lyram Patriæ et Libertati consecraverat; cujus minaces Camœnæ per ora populi volitantes et præsentī et perpetuo erant, non modo suæ civitati, sed et universæ Græciæ, contra malorum civium conatus præsidio. Equidem tam vehemens tamque animosum Pœseos genus, a tali ingenio tractatum, permultum habuisse momenti necesse est, in hominum mentibus cum ad omnem honestatem erigendis, tum a scelere absterrendis; maxime vero in fovendo et sustentando illo vigore animi, atque generosa αἵωσι, quæ Libertatis et alumna est eadem et custos. Num verendum erat ne quis tyrannidem Pisistratidarum Athenis instaurare auderet, ubi in omnibus conviviis, et æque ab infima plebe in compitis, quotidie cantitaretur Σχολιον illud Callistrati nescio cujus, sed ingeniosi certe poetæ, et valde boni civis? :

I ATHENÆUS. LIB. XV. Σχολιον hoc nonnulli Alcæo tribuerunt: quod temporum ratio non fert. Floruit enim Alcæus annis circiter octoginta ante Hipparchi necem. Sed et Auctoris nomen ab interitu vindicavit HESYCHIUS: Αρμυδίου μέλος· τοῖς ἐπὶ Αρμυδίου ποιήσας σχολιον ὑπὸ Καλλιφράτου οὕτως εἰρησεν. Erat autem hoc Σχολιον Athenis ita celebre, ut in omnibus conviviis cantari solitum esset. ARISTOPHANES, Αχαρν. 977.

Οὐδέποτε ἔγω πολέμοις οἰκῶν ὑποδίζομαι,

Οὐδέ πῃς ἔμοι ποτε τοῖς Αρμυδίοις ἀσπάζηται

Συνκλιναίης, ὅτι παροινίος αὐτῆς ἔστιν.

“Nunquam apud me Harmodium canet:” hoc est, nunquam apud me conviva erit. Ubi SCHOLIASTES: ἐν ταῖς τῶν ποτῶν συνουσίαις ἡδὲ π μὲλος Αρμυδίου κληυμένων· ὃ ἡ ἀρχὴ, Φιλοπτε Αρμυδίου, ἐπὶ πᾶσι τιθῆναι καί. Item ibid. 1092. inter cætera in apparatu cœnæ numerantur,

Ορχηστράδης, πὶ φιλοπτε Αρμυδίου, κληυαί

Huc etiam allusum Avst. 633.

Καὶ φορῶν τὸ ξίφος τὸ λοιπὸν ἐν μυστῇ κληδί,

Αἰσχροῦ τ' ἐν τοῖς ὅπλοις ἐξῆς Αἰσχρογυμνῶν.

Ἐν μυρτῇ κλαδί το ξίφος φορήσω,
 Ὡς περ Ἀρμόδιος κ' Ἀριστογείτων,
 ὅτε τὸν τυραννὸν κτανέτιν,
 Ἰσονόμῃς τ' Ἀθηναίς ἐποίησά τι.
 Φιλτάδ' Ἀρμόδι', ἐπὶ πᾶσι τέθνηκας,
 Νησοῖς δ' ἐν μακαρῶν σε φασὶν εἶναι,
 ἵνα περ ποδάκης Ἀχιλλεύς,
 Τυδείδην τε φασὶν Διομήδεα.
 Ἐν μυρτῇ κλαδί το ξίφος φορήσω,
 Ὡς περ Ἀρμόδιος κ' Ἀριστογείτων,
 ὅτ' Ἀθηναίης ἐν θυγατρὶ
 Ἄνδρα τυραννὸν Ἰππάρχον ἐκείνεται.
 Ἀεὶ σφῶν κλέος εἴσεται κατ' αἶαν,
 Φιλτάδ' Ἀρμόδιε κ' Ἀριστογείτον,
 ὅτι τὸν τυραννὸν κτανέτον,
 Ἰσονόμῃς τ' Ἀθηναίς ἐποίησά τον.

Liqueat autem ex ipso Σχολίῳ, conjuratos, cum Hipparchum ad-
 rarentur, pugiones suos abdidiſſe in illis myrti ramis, quos, opinor,
 ſolenne erat geſtari ab omnibus qui Sacrificio Panathenaico inter-
 eſſent: quod etiam diſerte teſtatur Ariſtophanis Scholiaſtes ad lo-
 cum proxime citatum, ὅτοι γὰρ (Ἀρμόδιος καὶ Ἀριſτογείτων) ἀπὸ μυρ-
 τίνων κλαδῶν τὰ ξίφη ἀνκαπασαύεις τοῦ τυραννοῦ καὶ πόλεον. Hinc fortasſe
 ductus eſt mos, ut qui in convivio Σχολίῳ aliquod cantaret, ſemper
 manu teneret myrti rami, (vide PLUTARCH. I. Symp. Quaſt. I.)
 quod in hoc Σχολίῳ ex re initium habuiſſe videtur. Cæterum Σχο-
 λίῳ hoc celeberrimum in verſiculos ſuos diſtinxit; metroque conſu-
 lui, legendo, Tetraſticho 2do, pro οὐπω, οὐπὶ πῶ, cum Scholiaſte
 Ariſtophanis, (ſunt qui legunt οὐπὶ πῶ;) pro Ἀχιλλεύς, Ἀχιλλεύς; et
 omittendo otioſum epithetum τοῦ ἰσθλοῦ ante Διομήδεα. Porro autem
 ſuaſerunt rationes Grammaticæ legendum, Tetraſticho 4to, Ἀριſτο-
 γείτον pro Ἀριſτογείτων; et κτανέτον, ἐποίησά τον, pro κτανέτην, ἐποίη-
 σάτην.

Quod

Quod si post Idus illas Martias e Tyrannoctonis quispam tale aliquod carmen plebi tradidisset, inque Suburram, et fori circulos, et in ora vulgi intulisset, actum profecto fuisset de partibus deque dominatione Cæsarum: plus mehercule valuisset unum *Αρμόδιου μέλος*, quam Ciceronis Philippicæ omnes.

Sunt et aliæ Poeseos species, quæ quanquam nobiscum comiter plerumque et familiariter versantur, graviores tamen personam nonnunquam induunt. Talis est Elegia; non hanc levem dico et amatoriam, sed antiquam illam, sapientem, sanctam, severam; ducem vitæ, magistram morum, civitatum administratricem, virtutis antistitem. Ne plures Auctores nominem, quorum nullæ jam supersunt reliquæ de quibus judicare possimus, ecce vobis Solon, vir sanctissimus, legum lator sapientissimus, poeta optimus: qui, si quid in reip. administratione ardui objiceretur, ad poeticam facultatem semper confugiebat. Num vindicandæ sunt leges suæ, castiganda civium vel licentia vel segnities, concitandi eorum animi et ad libertatis desiderium erigendi? Continuo carmen aliquod populo impingitur, acre, severum, fervidum, et in illa gravitate censoria tamen elegans:

Εκ νεφέλης πέλεται χρονος μένος ἤδη χαλαζης,

Βροντῇ δ' ἐκ λαμπρης γιγνεται ἀετοπης·

Ἀνδρῶν δ' ἐκ μεγάλων πόλεις ὀλλύται· εἰς δὲ μοναρχε

Δημος αἰδρεται δουλοστυην ἐπέσει.

Notum est Athenienses Salamina ex hostibus receptam Solonis carminibus unice debuisse, etiam invito atque ingratis: cum multis cladibus acceptis in summam de-

1 Vide PLUTARCH. et DIOG. LAERT. in *Solone*.

sperationem incidissent, adeo ut capitale esset, si quis de bello instaurando deque vindicanda insula ferret; tantam profecto vim habuit Carmen illud, *Ιομῶν εἰς Σαλαμῖνα* — quasi a vaticinante sub furoris specie pronuntiatum, ut populus, veluti aliquo numinis afflatu instinctus, ad arma concurreret, bellum flagitaret, aciem posceret, et impetu facto, cæsis hostibus, victoriam exoptatissimam reportaret.

Habemus etiam aliquas Tyrtæi illius reliquias, qui

“ mares animos in martia bella

“ Versibus exacuit;

omnes de bellica fortitudine, de amore patriæ, de immortalis gloria virorum in acie strenue occumbentium; quæ timidis etiam audaciam addere possent: quibus ipsis hortationibus Lacedæmonios, debilitatos jamdudum et fractos animo, ad certam spem victoriæ erexit. Nota res est, multorumque auctorum testimonio celebrata: quod ni ita esset, nonnullis isthæc omnia fabulosa forsitan haberi possent; mihi quidem videntur non magis historiæ fide, quam rei ipsius ratione comprobari. Nonne enim credibile est summo animi ardore, summa firmitate atque pertinacia virtutis, ab iis hominibus fuisse dimicatum, qui in acie stantes, gradientes, manum jam cum hoste conferentes, perpetuo canebant ad tibiam istiusmodi carmina?

Θυμῶ γῆς ᾧ τῆςδε μαχόμεθα, καὶ περὶ παίδων

Θησκάμεν, ψυχῶν μήκετι Φειδομήροι,

Ὡ νεοὶ· ἀλλὰ μαχεσθε παρ' ἀλλήλοισι μένοντες,

Μηδὲ φυγῆς αἰσχρὰς ἀρχεῖτε, μηδὲ φόβῳ.

Ἀλλὰ τίς εὖ Διὰ βᾶς μενετῶ ποσσὶν ἀμφοτέροισι

Στηριχθεὶς ἐπὶ γῆς, χαλκὸς ὁδοῖσι δακνῶν.

Δεξιτέρῃ

Δεξιτερῇ δ' ἐνὶ χεὶρι τινασσέτω σβριμον ἐγχος,
 Κινέτω δὲ λοφον δεινον ὑπὲρ κεφαλῆς.
 Καὶ ποδὰ περ ποδὶ θείῃ, καὶ ἐπ' αἰπιδος αἰπιδ' εἰστας,
 Ἐν δὲ λοφον τε λοφῷ, καὶ κύνεην κύνει,
 Καὶ σέρνον σέρνῳ ὡς παλῆμενός ἀνδρὶ μαχεσθῶ,
 Ἡ Ξιφεὸς κώπην, ἡ δορυ μακρον ἔλων.
 Οὐδέποτε κλεος ἐσθλον ἀπολλύται, εὐδ' ὀνομ' αὐτῶ,
 Ἀλλ', ὑπὸ γῆς περ ἔων, γίγνεται ἀθανάτος,
 Οὐτὶν' ἀριστεύοντα, μένοντά τε, μαρναμένοντα
 Γῆς ὡτὲρ καὶ παιδῶν, θύρος Ἀρης ὀλεσθῇ.

Leviores Poeticæ species ne omnino prætermittamus,
 iis profecto satis superque tribuisse multis videbimur, si
 illarum utilitatem in ipsa quam afferunt delectatione
 positam statuamus. Verum ne hanc quidem contem-
 nendam fortasse judicabitis, Academici, si cogitetis hos
 lusus, hanc ipsam levitatem, præbere vobis ubi respiret
 animus operosa veritatis indagatione defessus; unde in-
 genia a vehementi contentione relaxentur, attrita re-
 parentur, debilitata reficiantur, et vel ipsa studiorum
 vicissitudine et varietate recreentur. Qua quidem in
 re uti possitis gravissimorum virorum exemplo atque
 auctoritate; inter Græcos, Solonis, Platonis, Aristote-
 lis; inter Romanos, Scipionis et Lælii, Julii et Augusti
 Cæsarum, M. Varronis, M. Bruti; qui maximis nego-
 tiis studiisque severissimis hanc poeticæ facultatis suavi-
 tatem et hilaritatem crebro ac libenter asperserunt.
 Equidem præclare nobis consuluisse videtur natura, quæ
 cum nos ad veri cognitionem longe a nobis remotam,
 nec sine magnis laboribus assequendam, vehementer
 impelleret, hæc nobis invenit et paravit oblectamenta,
 ut haberet mens nostra, quo defatigata identidem con-

fugeret; ubi conquiesceret, omnemque illum languorem et molestiam deponeret.

Nec vero illud quoque in his studiis prætereundum est, Academici, quod ut vestrorum laborum solatia quædam ibi reposita habetis, ita ex eisdem multa literarum ornamenta depromere possitis. Primum equidem est, res ipsas earumque rationes clare animo concipere et cogitatione complecti; tum huic proximum, animi sensus non modo dilucide, sed et ornatè, oratione explicare. In hoc enim omnes aliquantulum delicati sumus, ut nuda et jejuna etiam gravissimarum rerum expositione parum simus contenti: assumenda sunt artis aliqua condimenta, quæ fastidium illud vincant; adhibendus flos quidam orationis, aliqua sententiarum lumina; etiam aurium voluptati modis quibusdam et numeris consulendum. Quibus omnibus quanquam Poetæ longe aliter ac cæteri scriptores utuntur, nihilominus qui in eorum scriptis et legendis et imitandis aliquid temporis et operæ collocaverit, id ei usu venturum arbitror, ut sentiat, hac quasi palæstra excoli et formari sibi ingenium, vires animi et celeritatem augeri, orationem etiam suam hac consuetudine atque commercio similem quendam habitum et colorem assumere. Cujusmodi quiddam iis accidere videmus, qui saltationi aliquando operam dederunt; nam etsi gestum et incessum ad certos motus minime componant, subest tamen aliquid ex hac exercitatione, unde eos non id agentes decor ille furtim prosequitur. Neque vero incredibile est, ad summam oratoriæ eloquentiæ laudem perficiendam nonnihil ex poetica facultate adjumenti attulisse tum C. Cæsarem, tum M. Tullium; ¹ alterum Romanorum

¹ "Ne carmine quidem ludere contrarium fuerit: — ideoque
" mihi

disertissimum, alterum eloquentissimum; utrumque et legendis carminibus deditum, et in scribendis exercitatum. Hoc in Platonis scriptis ita apparet, ut non modo de re ipsa male ac perversè judicavisse, sed et hominis ingrati crimen in se admisisse videatur, cum Poesin ex commentitia sua civitate ejecerit, cui ipse ingenii sui nitorem et cultum deberet, cujus ex fontibus dulcem illam orationis ubertatem et flumen eloquentiæ derivâisset.

Sed ut ad majora illa redeamus; hoc certe præcipue inter cæteras disciplinas eminet Poetica, quod excelsum quiddam ac pêne divinum sapiat; quod animum non modo defessum recreet, turbatum leniat, oppressum erigat; sed ad pulchra, decora, ardua, evehat atque accendat; nec tantum optima vitæ præcepta ita tradat, ut reddat etiam jucundissima, sed ipsum etiam Honestum menti quodammodo inserat atque infundat. Præterea cum ea laudis ac gloriæ cupiditas animis nostris innata sit, quæ nos ad præclara et excelsa acerrime stimulet; id sedulo agit Poesis, ut hoc naturæ consilium plene exequatur, ut hos virtutum igniculos foveat nutriatque. Cumque id imprimis sui muneris esse semper duxit, ut res bene, præclare, fortiterque gestas celebraret; ut egregia maximorum virorum exempla posteris traderet, eorumque immortalem memoriam suis consecraret monumentis: hæ certe Poesi debentur gratiæ, quod non solum animum ad virtutem præceptis informet, exemplis dirigat, et vi quadam insita atque sua concitet atque incendat, verum etiam quod ipsi

“mihi videtur M. Tullius tantum intulisse eloquentiæ lumen, quod in hos quoque studiorum secessus excurrit.” QUINCTIL. Lib. x. 5.

virtuti amplissimam et jucundissimam suorum laborum mercedem persolvat.

Verum de Poetica adhuc levius omnino et humilior, quam ejus dignitas postulat, existimabimus, nisi eo demum convertamus animos, unde ejus magnitudo maxime elucet; nisi eam in sacris versantem, et Religioni ministrantem contemplemur. Hoc primum ei negotium datum est; hoc ita feliciter exequitur, ut in cæteris rebus impositam quandam personam gerere videatur, hic solummodo suam; alibi enim ad artis subsidia semper confugere, hic propria vi niti, aut potius spiritu vere divino sustentari. Quid enim habet universa Poesis, quid concipere potest mens humana grandius, excelsius, ardentius; quid etiam venustius et elegantius, quam quæ in sacris Hebræorum Vatum scriptis occurrunt? qui magnitudinem rerum fere ineffabilem verborum pondere et carminis majestate exæquant; quorum cum nonnulli vel ipsis Græcorum poetarum fabulis sunt antiquiores, ita omnes tantum eos sublimitate exsuperant, quantum vetustate antiquissimi antecedunt. Quod si ipsius Poeseos ultima origo quæretur, ad Religionem omnino videtur referenda. Nam cum sit facultas a natura profecta, præceptis et legibus non nisi fero conformata, non ætatis alicujus aut gentis propria, sed universi humani generis; vehementioribus humanæ mentis Affectibus necessario tribuenda est: quorum ea est natura, ut sese efferant vocibus elatis, ardentibus, maximeque a vulgari sermonis usu abhorrentibus; nec minus æquabilem illum continuæ locutionis tenorem impetu suo dirumpunt et distinguunt intervallis; sententias acres, incitatas, vibrantes, crebris veluti ictibus contorquent; et orationem pro motu et habitu animi

varie

varie intercidunt, et quodammodo modulantur. Hoc in Admiratione et Gaudio vel maxime locum habet; et quid erat quod hominis jam tum creati mentem, opinionum vanitate nondum depravatam, adeo vehementer potuit percellere, ac, quæ tum ei plane obversata est, Dei Optimi Maximi bonitas, sapientia, et magnitudo? quid verisimilius, quam primum inconditi carminis conatum in Creatoris laudes ipso exardescentis animi impetu erupisse? Id certe minime dubium est, eisdem in sacris enutritam fuisse Poeticam, in quibus nata videtur: obire templa, adesse altaribus, prima ei et propria quædam occupatio fuit: et cum religiones in variis gentibus atque ætatibus diversissimæ obtinuerint, in hoc tamen omnes consensisse accepimus, ut hymnis et carminibus celebrarentur.¹ Hujusce originis non obscura indicia etiamnum præ se fert Poesis, eo quod sacram et cælestem materiam veluti parentem suam et educatricem ardentissimo affectu semper amplectatur; huc veluti ad germanam patriam amet recurrere, ibique et lubentissime versetur, et maxime vigeat.

I Antiquissimum secundum PLATONEM Musicæ sive Poeseos genus erant *ἡ ψαλμὸς θεῶν ἡμεῖς δὲ ὕμνοι ἐπιμειλόμενοι*. De Leg. Lib. III. Rem ipsam eleganter illustrat SÆTONTIUS; in Nominis etymologia infelicioꝝ, ut accidit nonnunquam veteribus Grammaticis. "Cum primum homines exuta feritate rationem vitæ habere cæpissent, seque ac Deos suos nosse, cultum modicum ac sermonem necessarium commenti sibi, utriusque magnificentiam ad religionem Deorum suorum excogitaverunt. Igitur ut templa illis domibus pulchriora, et simulachra corporibus ampliora faciebant: ita eloquio etiam quasi augustiore honorandos putaverunt, laudesque eorum et verbis illustrioribus et jucundioribus numeris extulerunt. Id genus, quia forma quædam efficeretur, quæ ποιεῖν dicitur, Poema vocitatum est, ejusque fictores Poetæ." Ex opere deperdito De Poetis citatum ab ISIDORO, Orig. Lib. VIII. cap. 7.

Verum isthæc attigisse solummodo et quasi prælibasse jam sufficiat, plenius forsân aliquando discutienda. Quod autem sit in posterum instituti mei consilium, quæ propositæ materiæ forma, veniam mihi ut spero facile concedetis, Academici, si nondum ausim in medium proferre. Esset sane hominis et vestrum de se iudicium parum reverentis, et suo plurimum tribuentis, quæ apud animum suum paululum agitata haberet, nec satis ad liquidum cogitatione perducta, coram vobis protinus effutire. Ego vero sic mecum statuo, nihil huc subitum, nihil nisi mea qualicunque industria elaboratum afferri oportere; id mihi sedulo enitendum, ut ingenium, eruditionem, copiam, cæteraque quæ mihi sentio deesse omnia, ea quantum possim cura, diligentia, labore compensem. Hæc si præstem, altera illa ut mihi remittatis et condonetis, rogo, Academici; ut quem studio vestro et favore ornavistis, eundem porro humanitate et indulgentia prosequamini.

DE SACRA POESI HEBRÆORUM.

PRÆLECTIO SECUNDA:

ARGUMENTI PROPOSITIO ET DISTRIBUTIO.

SOCRATES, ut apud Platonem ¹ legimus, cum sæpius per insomnium esset admonitus, ut Musicæ operam daret, officio quasi divinitus sibi delato satisfaciendum ratus, primo quidem carmen in Apollinis laudes composuit, ac postea aliquas sumpsit fabellas Æsopi versibus illustrandas: id, credo, secum reputans, primitias Poeticæ, quam ille præcipuam quandam Musicæ partem ² esse existimabat, Diis immortalibus consecrari debere; nec sibi, homini in his studiis minime exercitato, nisi ea se religione prius exsolvisset, ad levio rem materiam suoque forsan ingenio accommodatiorem licere descendere. Sequar, Academici, gravissimi Philosophi auctoritatem; et cum hoc mihi ab Academia munus demandatum est, ut Poeticæ

¹ In *Phædone* sub init.

² Τις οὐκ ἡ παιδεία; — ἐστὶ δὲ πῶς ἡ κατὰ συνέθεσιν, ἡ ἀπὸ τῆς φύσεως, ἡ ἀπὸ τῆς ἡλικίας. PLAT. *De Rep.* Lib. II.

naturam et rationem vobis exponam, id ex ea potissimum parte ingrediar, unde ille ad ejusdem Artis studium et exercitationem accedendum sibi putavit. Statui enim in primis quædam de Sacra Poesi differere, ea nimirum quæ a veteribus Hebræis exculta est, et in rebus vere divinis unice occupata; ut si materiæ arduæ ac difficili parum satisfecero, ad minora saltem quasi auspicato possim transire. Ego vero hoc negotium ea mente fuscipio, ut non solum pro ratione officii diligenter, sed et pro mandantis amplitudine honorifice exequendum existimem; nec mihi videndum modo esse, quid hujusce instituti propositum et studiosæ juventutis utilitas, sed et quid hujus Academiæ dignitas requirat. Quandoquidem autem ipsa etiam Academia, cum hanc nobis disciplinam decreto suo confirmaret, Poeticæ studium eo præcipue nomine commendavit, "quod ad severioris literaturæ, tam Sacræ quam Humanæ, incrementum conducat;" nihil sane occurrebat, quod tractari posset, vel utilius, vel ad hujus institutionis consilium et Academiæ nostræ mentem etiam accommodatius, quam ea Poeticæ species, quæ cum Sacrarum literarum magnam partem conficit, tum cæteris omnibus et rerum dignitate et magnificentia spiritus longe antecellit.

Enimvero quid est cur Homeri, Pindari, Horatii scriptis celebrandis omnique laude cumulandis toties immoramur, Mosem interea, Davidem, Isaïam, silentio præterimus? An rem ipsam censebimus ab his scholis abhorrere? in quibus tamen hæ literæ semper primas obtinuerunt: an ab hoc florentissimorum juvenum cœtu

alienam esse? quorum tamen plurimi his ipsis studiis operam suam et labores consecraverunt. An id tandem statuendum est, eorum quidem hominum scripta, qui tantum modo effecerunt, quantum ingenio et facultate consequi potuerunt, ratione et via tractari oportere, et ad artis præscriptum et normam exigere: quæ vero altiorrem habent originem, et Divini Spiritus afflatui vere tribuuntur, eorum vim quidem ac venustatem suo lumine quodammodo elucere; sed nec doctrinæ institutis constare, neque Artis finibus circumscribi posse? Verissimum quidem est, Poesin sacram, si ejus originem spectamus, humanam et artem et naturam longe superare: nihilo tamen minus, si ejus sublimitatem cæterasque virtutes recte æstimare velimus, hoc est, quantum in concitandis animi humani affectibus valeat, intelligere; ad utramque est recurrendum: videndum enim, quænam sint istæ mentis affectiones, et quibus potissimum modis excitandæ. Præterea cum, ut in cæteris disciplinis, ita in Poetica, Ars omnis sit cognitio quædam ex natura deprompta, rerum observatione percepta, usu confirmata; cum in iis homines docti deprehenderent, quid decorum esset, quid conveniens, et ad instituti operis finem consequendum recte comparatum; eaque sparsim notata, lateque diffusa, ratione quadam inter se constringerent, et ad certum ordinem certasque leges revocarent: patet Artem ex ingeniorum excellentium monumentis suam originem ducere, non excelluisse ingenia eo quod artis subsidiis essent instructa; recteque adhiberi ejus præcepta in illustrandis etiam illorum scriptis, qui ea vel nescirent, vel non attenderent. Cumque Poesis Sacræ consilium sit, mentem humanam ad omnem
veræ

veræ virtutis et pietatis habitum formare, et vehementiores animi affectus ita concitare, ut eos ad proprium finem usumque legitimum dirigere possit; si quis instrumenta illa, et quasi machinas, quibus institutum suum absolvit, perspexerit, is profecto haud exiguum ipsi Arti subsidium est collaturus. Quamvis igitur ad occultos hujusce Nili cælestis fontes haud fas sit penetrare, licebit tamen sancti fluminis cursum et flexiones sequi, aquarum auctus et recessus notare, ac rivos etiam quosdam tanquam in subiacentes campos deducere.

Primum certe in hac disciplina locum merito sibi vendicant Sacra Poemata, cum ex iis et ipsius Artis origo repetenda est, et ejusdem dignitas verissime æstimanda. Cæterarum artium initia, utcunque rudia et imperfecta, et circa res tenues et minutas occupata, juvat tamen plerumque eruere et contemplari: hic Poesin in ipsius primordiis intueri licet, non tam humano ingenio excogitatam, quam e cœlo delapsam; non parvis incrementis paulatim crescentem, sed ab ipso ortu plenam quandam habentem et decoris et roboris maturitatem; non nugis ancillantem et vanitati sua præbentem lenocinia, sed divinæ veritatis ministram, inter Deum atque homines quandam internuntiam. Hoc enim primum et præcipuum habet munus, ut et hominum vota actionesque gratiarum Deo commendet, ejusque laudes celebret; utque ex altera parte hominibus divinorum consiliorum mysteria patefaciat, et prænuntiet futura: quod quidem officium Poesis imprimis sibi honorificum et illustre ducit contigisse. Illud enimvero haud perfunctorie attendi velim, quod ex universa sacrorum voluminum serie constare arbitror; eventuum futurorum significationes semper

per fere versu et numeris enuntiari; et ejusdem fuisse Spiritus rerum præsentionem suo inflatu impertire, iisque magnificos poeseos sensus et carminis ornatum inducere; ut cum rebus ipsis longe humanos conceptus superantibus quædam etiam eloquii divinitas consentiret. Quid autem est ex iis omnibus, quæ in honorem Poeticæ fautores ejus studiosissimi vel ediderunt unquam, vel conceperunt, vel etiam finxerunt, quod non infra hanc laudem, infraque ejus merita reique veritatem consistat? Quid ex omnibus, quæ in eandem acerrimi ejus obtrectatores unquam conjecerunt, opprobriis, quod non Hebrææ Poeseos exemplo penitus refutetur atque obruatur? Desinant itaque ex quorundam hominum vitio, qui rebus optimis pessime abutuntur, honestissimæ facultati invidiam conflare: desinant eam artem ut in se levem futilemque contemnere, ut profanam atque etiam impiam criminari, quam in sanctissimos usus Dei ipsius munere hominibus concessam fuisse videmus, Deique ipsius auctoritate atque exemplo augustissimis ministeriis consecratam.

Utrum Poesin suam Græci ex naturæ primum fontibus ipsi hauserint, an aliunde ex remotiore aliqua origine derivatam acceperint, nec magni momenti videtur, nec exitum habitura disputatio: hoc certe constat, eam semper apud Græcos invaluisse de Poeticæ natura et origine opinionem, quæ, si ipsorum tantum Poesin spectamus, esset vanissima; cum Hebræorum vero Poesi re et veritate congrueret. Etenim Poesin sanctum et cæleste quiddam existimabant, neque artis aut facultatis esse humanæ, sed divini omnino muneris: apud eos itaque sancti habiti Vates et deorum interpretes, ut quibus consuetudo

et

et commercium quoddam cum cœlo intercederet; cæremonia, et religiones, deorumque laudes carminibus celebratæ; et quod habet eorum Poesis antiquissimum, oracula semper versibus edita, quo et augustiora et credibilia populo viderentur; quippe qui existimabat, æque divini cujusdam instinctus esse, res et præsentire, et versibus protinus exprimere. Retinuisse itaque videntur consignatam quondam in animis hominum antiquæ et veræ Poeticæ notionem aliquam et formam, posteaquam rem ipsam amisissent; cum vanissimis commentis sese invicem corrupissent Religio et Poesis.

Cum igitur unicas primævæ et germanæ Poeseos reliquias nobis Sacri Codices servârunt, ipsa vetustate venerandas, divinitate etiam adorandas, de iis mihi in primis quærendum existimavi; quantum nimirum patitur hujusce disciplinæ ratio: ut meminerim me, non Theologiæ studiosis divinæ veritatis oracula exponere, sed juventuti in politiori doctrina et literarum elegantis exercitatæ commendare lectissima Poemata. Debuit fortasse me ab hoc incepto omnino dehortari rei ipsius difficultas: verum hanc, ut spero, apud vos, Academici, excusationem habebit meum audacius forsan consilium, ut me existimetis eam potissimum materiam tractandam suscepisse, quam maxime et per se egregiam et huic instituto accommodatam judicarem; atque id saltem vidisse, quid hoc loco dignum esset, si parum considerate expenderim, quid meæ vires possent sustinere.

Eam autem in hac disquisitione viam insistam, quam ultro videtur ostendere rei ipsius ratio. Tria enim sunt in omni poemate præcipue advertenda: primum quidem res ipsa, ejusque tractandæ ratio, quæ dispositio,

quis

quis ordo, quæ pro vario poematis genere totius forma: tum elocutio sive stylus; in quo continentur sensus elati atque ardentes, sententiarum lumina, figurarum atque imaginum pulchritudo et varietas, verborum denique vis, pondus, elegantia: postremo carminis suavitas, numerique, non solum ad aurium delectationem compositi, sed ad res ipsas exprimendas, omnemque animi motum concitandum efficaces. Videndum itaque quid in harum partium singulis præstari possit, et quousque in Hebraica Poesi discutienda et tuto et cum fructu aliquo versari liceat.

Quod ad Versuum rationem attinet, ut de posteriore prius dicam; vereor ne is locus pene sit omittendus, cum pateat non modo ex irritis doctissimorum virorum conatibus, sed ex rei ipsius natura, omnem fere carminis Hebraici cognitionem intercidisse: nisi forte operæ pretium sit hac in parte certa, si quæ sunt, ab incertis conjecturis fecernere, et hoc ipsum ostendere, quantillum id sit, quod sciamus. Et profecto, quanquam abjicienda quidem fuerit omnis de Metrorum ratione disquisitionio, cum tamen aliqua appareant carminis vestigia, erunt fortasse nonnulla quæ de universa ejus natura breviter primo animadverti poterunt, et, prout occasio fert, particulatim etiam postea notari.

Verum satis uberem disquisitioni nostræ materiam præbebit ea pars quæ de Stylo Hebrææ Poeseos agit; qui cum præcipuas habet virtutes, quæ in Poetica sunt communes ac veluti publici juris, tum multas possidet tanquam proprias et suas.

In altera illa parte, quæ natura et dignitate prior ultimo restabit tractanda, diligenter ut in re perquam difficili erit versandum, et caute simul, ut semper, insistentum;

dum; ne, si in spatiis Poeticis nimis licenter vagamur, in Theologiæ sacraria imprudentes irruamus; quod ne unquam temere fiat, sedulo mihi cavendum statui. Hujus vero loci erit, Poemata Hebræa in certas classes secundum varias eorum Species, quantum commode fieri poterit, distribuere; quid in singulis maxime advertendum sit videre; fortasse etiam cum Græcis ac Latinis comparare, si quæ ejusdem generis esse videantur.

P A R S P R I M A,

מזמור

S I V E D E M E T R I S H E B R Æ I S.

P R Æ L E C T I O T E R T I A :

P O E S I N H E B R Æ A M M E T R I C A M E S S E.

I N G R E D I E N T I mihi propositam de Sacra Hebræorum Poesi disputationem in ipso aditu occurrit difficilis ac perobscura quæstio de Natura Carminis Hebraici; quam sane libenter defugissem, si per instituti rationem licuisset. Sed cum omni Poesi hæc sit veluti propria quædam lex et necessaria conditio constituta, a qua si discedat, non solum præcipuam elegantiam desiderabit et suavitatem, sed ne nomen quidem suum obtinebit; nimirum ut sit numeris adstricta, atque aliquo constet metrorum genere: idcirco qui Poesin Hebraicam tractat, ei hujusce disquisitionis quædam imposita est necessitas, ut ostendat saltem isthæc Hebræorum scripta, siquidem Poemata sunt, esse Metrica; utque porro inquirat, numquid certi de hujusce carminis ratione definiri possit. Hunc itaque locum ita aggredior, non ut rem ipsam multum illustraturum me sperem, sed
ut

ut quæram potius, quatenus omnino possit illustrari; atque id ipsum breviter cauteque, ut qui hujus argumenti, veluti freti cujusdam doctorum naufragiis infamis, extremam tantum oram ausim legere.

Ac primum quidem Hebræorum scripta quædam non modo spiritu poetico animata esse, sed numeris etiam et metro aliquo adstricta, quanquam in contrariam sententiam abierint eruditorum nonnulli, satis tamen clare opinor constabit, si ea vel paulo attentius advertimus. Nam ubique fere apparent eæ saltem reliquæ et quasi vestigia carminis, quæ vix potuissent in ulla alia lingua superesse, cujus, ita ut nunc Hebrææ, sonus ac pronuntiatio propter varios casus, quos tanta fert vetustas, penitus obsolevisset.

Erat apud Hebræos Vates usu carminis quoddam genus memoriæ præcipue juvandæ causa, ut videtur, inventum, quo res aut sententiæ, aliquantum dissipatas plerumque, nec satis ipsa naturæ et dispositionis necessitate inter se connexas, ita exprimerent, ut singuli vel versus vel strophæ literis primoribus Alphabeti ordinem repræsentarent. Cujus rei multa etiamnum inter sacra Poemata exempla extant.¹ Hic itaque prodeunt, ac veluti ultro sese nobis offerunt, versiculi certis quibusdam notis signati, suisque limitibus circumscripti; quod in membris tantum orationis omnino solutæ fieri unquam potuisse plane incredibile est: præsertim, si hos ipsos versus animadvertimus, interque se comparamus, æqualibus plerumque spatiorum intervallis decurrentes, atque ita veluti in quadrum redactos, ut sæpe vocibus

¹ PS. XXV. XXXIV. XXXVII. CXI. CXII. CXIX. CXLV. PROV. XXXI, a Comnate decimo ad finem. JEREMIÆ THRENI per totum, excepto ultimo Capite.

voces adnumeratæ, ac pene syllabis syllabæ pares respondere. Quæ cum ita se habeant, quamvis aurium iudicio in hac re vix uti licet, ipso tamen prope aspectu agnoscemus, omnia non modo numeris poeticis esse distincta, sed etiam accuratam aliquam in iis dimetiendis adhibitam fuisse diligentiam.

Habet etiam aliud Poesis Hebræa quod metricæ orationis omnino est proprium. Iis enim solummodo scriptoribus, qui certa quadam numerorum ac pedum moderatione sunt adstricti, ea licentia conceditur, ut vocibus utantur a communi loquendi usu ac lege discedentibus, et a linguæ analogia paulum detortis; utque eas nonnunquam vel detractis quibusdam syllabis diminuunt, vel adjectis augeant. Quæ res eam vim habet, non tam ut in promptu sint quædam numerorum complementa, quam ut sonorum varietas satietati occurrat, utque universæ elocutioni proprius quidam color inducatur, et sua constet tanquam a plebe semota dignitas. Hujusmodi igitur artificio aliquo pro vario cujusque linguæ ingenio semper utitur Poesis. Cernitur autem id duobus potissimum: primo Glossarum, sive peregrini sermonis, usu; tum vocum receptarum Anomaliis quibusdam, sive formis insolentioribus.* Notum est quantum in hoc genere sibi permiserunt Poetæ Græci; quorum lingua præ cæteris omnibus, propter Dialectorum, quæ in diversis Græciæ Rebuspublicis obtinuerunt, varietatem et copiam, hujusmodi licentiis erat maxime opportuna. Secundum illos nulli fortasse eas liberius admiserunt quam Hebræi; qui cum Glossis, tum vocum Anomaliis, maxi-

* Vide ARISTOT. POET. Cap. 22.

me autem Particulis : quibusdam orationi metricæ propriis, et in fine vocum identidem additis, stylum distinxerunt, et Dialectum quandam Poeticam sibi conferunt.

1 Particulæ Poeticæ, quas fere Paragógicas vocant Grammatici :

1 Nominibus additum : NUM. XXIV. 3. PS. L. 10. LXXIX. 2. CXIV. 8. CIV. 11, 20. ISAS. LVI. 9, bis. ZEPH. 11, 14.

“בנו NUM. XXIV. 3. uti et קיתו PS. L. 10. &c. videtur esse “Pleonasmus Syriacus. Ita enim loquuntur Syri; ברה דדויד, filius “*ejus* Davidis : MAT. I. I. פומח דמריא, Os *ejus* Domini : ISAI. I. 20. “למעני PS. CXIV. 8. olim legebatur למעני, ut patet ex versione “LXX. λιμνας ὑμῶν.” H.

2 additum Nominibus, Adverbiis, Præpositionibus, in Poeticis passim : item Participiis Benon. Sing. Masc. et Fœm. GEN. XLIX. 11. PS. CI. 5. PROV. XXVIII. 16. JER. XXII. 23. XLIX. 16. LI. 13. EZECH. XXVII. 3. hoc autem Masoretæ aliquoties perperam expunxerunt.

De 3 addito Verbis secundæ Perf. Fœm. Sing. Præt. mendum sit necne nonnihil dubito : Masoretæ certe semper expungendum censuerunt. Vide JER. XIII. 21. XXII. 23. XXXI. 21. et EZECH. XVI, ubi decies reperitur. Non est verisimile in uno Capite eodem modo toties potuisse errari. “In his decem locis deest 3 MS. “Nº. 1.” K. Potest etiam esse Glossa Syriaca, quæ LUD. CAPPELLI sententia est; *Crit. Sacr.* Lib. III. Cap. XIII. 8. Quamquam est locus ubi eadem forma effertur eadem Perf. Masculina : כִּי אָמַרְתִּי “Quoniam dixisti” — PS. LXXXIX 3. ita sane acceperunt Interpretes omnes præter Paraphrastem Chaldæum; et recte quidem, si aut sententiæ, aut locorum parallelorum habenda est ratio. Verum hoc mendum potius esse existimo, quamquam Masoretæ non notarunt.

4 “Verba secundæ Perf. Fœm. Sing. Præt. sequuntur formam Syriacam et Arabicam.” H.

5 pro ׁ, vel ׁה, in Poeticis passim ; PS. 11. 3, 4, 5, quinques : nonnunquam singulariter pro ׁ. vide ISAI. XLIV. 15. LIII. 8. JOB. XX. 23. XXII. 2. XXVII. 23. PS. XI. 7. Et Paragogicum sæpe. כמו simplex videtur omnino Poeticum, (quod occurrit NE-

Hoc igitur opinor satis tuto affirmare possumus, Poësin Hebræam Metricam esse. Ipsorum porro versuum proprietatem unam aut alteram liceat adnotare, quas uti quisvis deprehendat in iis carminibus, quorum versiculi per

HEM. IX. 11. sumptum est ex Cantico Moſis EXOD. XV. 5.) cum Præfixis aut Suffixis non item.

“IS. LIII. 8. לָמוּ. Habent hic LXX, *למו* eis *למו*: quod, ut “folet, sequitur Arabs. Legerunt לָמוּ.” H.

Harum Particularum, quas Poeticas voco, occurrunt in scriptis Proſaïcis exempla perpauca, in ſequentibus locis, ac neſcio an alias ulla: 1. GEN. I. 24. ſed pro דָּוִתוֹ אֶרֶץ Codex SAMARITANUS habet דָּוִת אֶרֶץ, uti exprimitur etiam in Hebræo in commate proxime ſequenti. 2. GEN. XXXI. 39. bis: ſed deest item in Codice Samaritano: quanquam hoc poſteſt etiam eſſe Pronomen Affixum. Item RUTH. III. 3. bis: ſed deest, utrobique in nonnullis MSS. Vide KENNICOTT. *Difſert. I. De Textu Hebræo*, p. 447. et HOUBIGANT. in loc. Et II REG. IV. 23. ſed deest item, in MSS. HOUBIGANT. מו denique EXOD. XXIII. 31. ſed pro גִּרְשָׁתִּים LXX. VULG. legerunt גִּרְשָׁתִּים; et huic lectioni favet loci ſententia.

Huc forte referri poſſunt ׀ et ׀ Paragogica, et ׀ Relativum, quæ in Poeticis frequentius quam alibi occurrunt.

Hæc ſunt plerarumque ſi non omnium Anomaliarum exempla, quibus præcipue conſtat Dialectus Poetica. Quam libere autem iis utantur Sacri Vates, ut melius appareat, apponam earundem ſpecimen, quod ex uno loco collectum, nimirum ex Cantico Moſis EXOD. XV, exhibet A BARBANEL: “Vides, inquit, in iſto Cantico menſuræ cauſa quandoque contrahi voces, quandoque extendi et protrahi per additionem quarundam literarum, ad juſtam faciendam menſuram et modulationem; prout aliquando etiam una et altera, huius rei cauſa, deficit. Literæ quæ in præſenti Cantico ſunt ſuperadditæ ſunt iſtæ: duo Vau et Jod in voce כָּסִימֹו, ſuffeciſſet enim כָּסִימֹו: Jod item in נִאֲדָרִי: Vau in יִאֲבָלִמוּ: Vau in תִּוְרִישָׁמוּ: Vau in כָּסִימֹו: Vau in תִּבְלָעָמוּ: Vau in יִאֲחֻזָּמוּ: Thau in אִימָתָה.” (ſane mihi videtur hæc nominum forma eſſe omnino Poetica; multa ejus exempla proſert GLASSIUS *Phil. Sacr.* pag.

litteras initiales certo definiuntur, ita ad reliqua inde transferri conjectura saltem possunt. Primum quidem, versus eo inter se dissimiles esse, quod alii aliis multo sunt productiores; brevissimos sex aut septem fere syllabis

269, ex libris autem Poeticis et Prophetis omnia:) “Vau in תבאמו: Vau in תמעמו. Deficientes sunt Jod in חמרת יה: sic “in תמלאמו pro תמלא מהם: Vau in נהלת pro נהלתו: sic etiam “deficit vox לבב in versu כנען כנען ישיב. Non enim existimandum Principem Prophetarum errasse circa accuratam litterarum rationem, et ordinem scriptionis illarum: verum Carminis “ratio et melodiæ necessitas sic postulârunt.” A BARB. in *Mantissa Dissertationum ad Libr. COSRI a BUXTORFIO edit. Basil. 1660. pag. 412.* Quibus exemplis addere potuisset ex eodem Cantico, מו Paragogicum in כמו bis, נ Epentheticum in ארממונו, Paragogicum in ירגון.

De Glossis autem, five de vocibus peregrinis, quæ in Hebræorum Poesi occurrunt, in hac linguæ Hebrææ vetustate atque angustiis, vicinarumque Dialectorum quæ una vigebant pene ruina, haud licet nimis fidenter pronuntiare: cum fieri possit, ut quæ pro Chaldaicis (puta) vulgo habentur, fuerint fortasse utrique linguæ communes; contra, ex iis quæ rarius usurpantur, quarumque origo ignoratur, aliquæ a vicinis Dialectis fuerint mutuatae. Cum vero sint voces nonnullæ, quæ sæpius occurrunt in eorum monumentis Poeticis, nec alibi, nisi apud Chaldaeos; de his probabiliter judicare possumus, eas vel a vicinis Dialectis adscitas fuisse in Hebræam, vel saltem, postquam in vulgari sermone penitus obsolevisent, in usum revocatas: cujusmodi sunt, quæ sequuntur. בר filius, קשט veritas, קטל occidit, שגא crevit, שבה laudavit, וקף erexit, עוק (quod Hebraice effertur צוק) arctavit: &c. Ecce autem Moses ipse in exordio supremæ Benedictionis, DEUT. XXXIII. nonne Chaldaismum sæpius admisit?

ואתה מרכבת קדש

מימינו אש דת למי

אף חבב עמים

quid אתה? quod iterum etiam occurrit v. 21. quid חבב? et formæ et notione Chaldaicum: quid דת? vocabulum in vulgarem He-

bræorum

constare; longissimos ad bis totidem circiter excurrere; ita tamen ut unum atque idem poema versiculis plurimum non valde inter se imparibus continuetur; ibi denique fere incidere versiculorum clausulas, ubi distinguuntur sententiarum membra:

Quod autem ad veros horum versuum numeros, ad rhythmum et modulationem attinet, id omne et penitus ignotum esse, et nulla unquam arte aut industria humana investigari posse, ex ipsa rei natura satis apparet. Manifestum est antiquam et veram Hebraica pronuntiandi rationem omnino esse ignotam. Quæ enim de hac re præcepta excogitaverunt recentiores Judæi, mul-

bræorum sermonem vix receptum nisi post captivitatem Babyloniam; præsertim cum sermo Hebræus abundaret synonymis quibus Dei legem exprimere potuisset. (Sed hæc ultima vox hoc in loco merito fortasse mendii suspecta est: vid. KENNICOTT. *Dissert. I. De Textu Heb.* p. 427. et HOUBIGANT. in loc.) Porro forma Chaldaica eleganter utitur ISAÏAS, de Babylone loquens, in voce מִדְּבָרָה, quod Hebraice esse מִדְּבָרָה, Cap. xiv. 4. nec minus apposite in eodem argumento Psalter adhibet vocem תּוֹלְלִינוּ Ps. cxxxvii. 3. quod est Chaldaicum pro שׁוֹלְלִינוּ, ut accepit ipse Paraphrastes Chaldæus, qui reddit per vocem synonymum בָּזָזָה; nec sani quidquam huc afferunt cæteri Interpretes. In Anomaliis item quibusdam Grammaticis Glossarum exempla quædam certo deprehenduntur: qualia sunt sequentia, Syriaca vel Chaldaica: כִּי pro כִּי, Ps. cxvi, ter; חִי, quinquies occurrens; item JER. xi. 15. חִי pro חִי, Ps. cxvi. 12. ךְּ Terminatio Plur. Nom. Masc. pro ךְּ, JOB. iv. 2. xxiv. 22. xxxi. 10. et alibi sæpe; item PROV. xxxi. 3. THREN. iv. 3. EZECH. xxvi. 18. MICH. iii. 12.

מִדְּבָרָה, SAMAR. habet אִתּוֹ, in forma Arabica. חֲבַב, sunt, ut Chaldaica, ita etiam Arabica. תּוֹלְלִינוּ, verum hujus vocis etymon conservasse videtur verbum Arabicum תָּלַל, *vinxit*, *manuduxit*; unde LXX. ἡνέκαθεν ἡνέκαθεν; et Chaldæus בָּזָזָה, *captivos abduxerunt.* H,

tis post seculis quam majorum suorum lingua in desuetudinem abiisset, eis auctoritatem ac fidem jamdudum derogaverunt eruditi: quod si revera ex horum hominum decretis conformanda sit pronuntiatio, fatendum jam erit, non modo, id quod experti sentimus, Hebræorum carmina nihil reliqui habere, sed nihil etiam unquam habuisse, harmoniæ ac poeticæ suavitatis. Sed nec iis tum integrum erat obsoletæ linguæ sonos jamdiu elapsos revocare, et veras pronuntiandi leges instaurare; nec cuiquam jam mortalium fas est sperare, se vel minimum in re tam tenui, et ab nostris sensibus omnino remota, tamque funditus deperdita, conjectura consecuturum. Equidem linguarum omnium hac in parte subtilissima quædam est ratio: postquam obsoleverunt, literis quidem consignatæ vocem aliquam retinent, sed, ut ore alieno prolatam, absonam eam omnino ac barbaram: abest illa vitalis gratia, defloruit nativa suavitas, evanuit primævæ venustatis color. Græca proculdubio et Latina multum jam pristinæ ac patriæ dulcedinis amiserunt, et, prout nunc efferuntur, sonum edunt, apud diversos populos diversum, sed ubique barbarum, quemque olim Atticæ et Romanæ aures nullo modo ferre potuissent. Sed in his manet utcunque rhythmus, sui utrisque numeri, sui pedes constant: Hebræi vero sermonis longe deterior est conditio, qui suis vocalibus destitutus per annos supra bis mille mutus omnino et, ut ita dicam, elinguis jacuit. Itaque ne numerus quidem syllabarum, quibus singulæ ejus voces constant, plerumque certo definiri potest; ac multo minus earum Tempora, sive, ut vocant, Quantitas, unquam investigari. Cum vero in omni lingua metrorum ratio omnis ab his duobus necessario pendet, Syllabarum dico et Numero
et

et Quantitate, quorum in Hebræa cognitionem intercedisse, nec revocari posse, ipsa rei natura clare indicat; profecto qui Metricam Hebræam veram illam et genuinam instaurare conatur, is ædificium extruit, cui fundamentum in quo nitatur plane deest. Illorum quidem nonnullis, qui in hoc negotio studium suum atque operam posuerunt, ea forsitan laus debetur; ut judicentur, Poesin Hebræam, dure antea et barbare sonantem, aliquanto jam molliorem et humaniorem effecisse, et aliquos saltem numeros ei utendos dedisse, cum veros ac suos, quos ei restituerent, invenire non possent. Ut majus aliquod iis tribuamus, nec rei ratio patitur, nec argumenta, quibus conjecturas suas munire aggressi sunt, evincunt.¹ Id potius suadere videntur eorum omnes conatus, ut definamus tandem quærere, quod viri ingenio et doctrina instructissimi frustra quæsiuerunt; ut quod videmus periisse, perditum ducamus.

Verum quanquam de versuum singulorum numeris nihil certo definiri possit, est tamen aliud pluribus simul sumptis animadvertendum, quod ad carminis artificium pertinet. Habet Hebræorum Poesis, quod supra attingi, peculiarem quandam sibi accommodatam sententiarum conformationem; cujus ea ratio est, ut plena comprehensio in suas partes fere æqualiter distribuatur, atque integra ejus membra integros versus conficiant. Itaque ut poemata in periodos plerumque æquales quasi sua sponte se dispertiunt, ita periodi ipsæ per se dividuntur in suos versiculos; multo frequentius quidem binos, sed sæpe etiam plures. Hoc in iis maxime locis cernitur, qui apud Hebræos vates ubique fere occurrunt, ubi rem unam multis modis versant, et in eadem sen-

¹ Vide METRICÆ HARIANÆ BREVE COMPUTATIONEM.

tentia commorantur; ubi idem sæpius diversis verbis exprimunt, aut diversa eadem verborum forma includunt; cum paria paribus referuntur, adversis opponuntur contraria: quæ cum efficiant plerumque, ut apte et numerose cadat etiam soluta oratio, vix dubitari potest, quin eadem præcipuam quandam hisce numeris venustatem et gratiam conciliaverint. In hoc igitur, quod in horum poematum longe maxima parte obtinet, si non legem aliquam, at certe generalem quandam indolem et charactera Hebræorum poeseos deprendimus: adeoque apud eos ipsum Carminis vocabulum **מִזְמֹר** eam vim habet, ut designet orationem, peculiari quodam modo in breves, crebras, certisque intervallis demensas sententias intercisam.

Græcæ pariter ac Latinæ poeseos hac in parte contraria est ratio; illic diligenter vitatur, quod hic studiose quæritur: utrumque ex linguarum natura atque inge-

זָמַר, "incidit, secuit, putavit, amputavit;" superflua nimirum et luxuriantia ex arboribus: hinc **זְמִירָה**, "palme, surculus;" **כּוֹמֶרֶת**, "falx vinitoris." Item, "cecinit, modulatus est:" et notat modulationes artificiosas certis numeris et cæsuris incisas. **שׁוֹר** significat "voce cantare;" **נָנַן** "instrumenta pulsare:" **זָמַר** "psallere vel voce vel instrumento:" sic **שִׁיר מִזְמֹר בְּנִינִיּוֹת** (vid. P s. LXVII. 1.) opinor denotare "Cantionem, Metricam, chordis sociandam:" ita ut **מִזְמֹר** metrum, vel numeros, five quem Græci **μετρητός** vocant, significet. Potest etiam ad priorem radicis notionem propius referri, ut denotet Carmen in breves sententias concisum, et ab omni verborum luxurie resectum, quæ Hebræorum præcipue carminum est ratio. Prosa oratio est **שְׁלֹחַה**, soluta et libera, sine lege temere diffusa; quasi Arbor sylvestris in ramos et frondes undequaque luxurians: Metrica oratio est **זְמִירָה**, præcisâ undique et amputata, sententiis, veluti palmitibus, in certum ordinem et formam distributis; quasi Vitis, quam vinitor luxuriantem falce compescit, fingitque putando,

nio. Nam Græca lingua omnium maxime, et proxime illam Latina, multiplex est, numerosa, volubilis, magnam habens pedum et metrorum varietatem; quorum tam certæ sunt impressiones, tamque notabiles ictus, ut si vel versus particulam aliquam mancā et imperfectam recites, vel plures simul versiculos uno spiritu devolvās, numeri nihilominus clare percipiantur: adeoque in his universi carminis varietati sine metrorum singulorum injuria ac dispendio, pene ut libet, licebit consulere. In Hebræa vero lingua contraria esse his omnia videntur: nam universa ejus conformatio omnium maxime est simplex; primæ vocum formæ uniusmodi sunt et inter se fere similes; earumque nec multæ nec admodum diversæ flexiones: ex quibus satis intelligitur, ejus etiam numeros nec varios nec multiformes fuisse; sed potius simplices, temperatos, graves, non tam ad mobilitatem, quam ad dignitatem et pondus compositos: ut forsā necesse habuerint versiculorum spatia sententiarum respirationibus distinguere, ne implicata et permixta inter se carmina penitus obruerentur.

Duo hic occurrunt adnotanda, quæ ex jam dictis quasi consuetaria quædam enascuntur. Primo quidem, Poema ex Hebræa in aliam linguam conversum, et oratione soluta ad verbum expressum, cum sententiarum

1 "Neque tamen (i. e. quanquam Carmina Sacra non habent modos certarum syllabarum et pedum, quæ est hujus Magistri sententia) "diffitemur illa habere proculdubio mensuras alias quæ dependent a rebus ipsis. — Nunquid vides, si quædam illorum "transferas in aliam linguam, quod retineant mensuram suam, si "non totam, saltem aliqua ex parte? quod non possumus facere in "illis carminibus quorum mensuratio constat certo syllabarum numero et quantitate" R. AZARIAS, in *Mantiss. Dissert. ad Libr. COSRI*, pag. 420.

formæ eædem permaneant, multum adhuc, etiam quod ad numeros attinet, pristinæ dignitatis retinebit, et ad umbratam quandam carminis imaginem. Hoc itaque in vernacula sacrorum poematum interpretatione cernitur, ubi plerumque

“Invenias etiam disjecti membra poetæ :
quod in Græcis aut Latinis eodem modo converfis longe aliter eveniret. Alterum est, quod poema Hebræum Græcis aut Latinis versibus redditum, sententiarum formis ad peregrini sermonis indolem jam accommodatis, id est, confusis, perditisque, nativi ornatus et propriæ venustatis non exiguam faciet jacturam. Nam in exprimendis alia lingua egregiorum poetarum operibus, multum in eo positum est, ut non tantum iidem sint intimi sensus, par in sensibus explicandis vis et venustas, sed ut quantum fieri potest externa etiam oris lineamenta effingantur, ut suus cuique color atque habitus, suus etiam motus et incessus tribuatur. Qui itaque sacros Vates Græco vel Latino carmine exprimere, adeoque eorum veluti personam sustinere conati sunt, fieri non potuit quin toto genere et forma, si non inferiores, multum certe ab iis diffimiles essent : an ex altera parte ad eorum vim, majestatem, spiritum propius accesserint, non est hujus loci quærere.

PARS SECUNDA,

משל

SIVE DE STYLO PARABOLICO.

PRÆLECTIO QUARTA:

STYLI PARABOLICI

ORIGO, USUS, CHARACTERES;

AC DE SENTENTIOSO GENERE.

S EQUITUR, ut de stylo Poeseos Hebrææ dicendum sit: quo intelligi velim non nudam solum Vatum Sacrorum dictionem, sed sensus etiam, et rationem cogitandi; unde tanquam ex fonte necessario derivetur, suumque quendam saporē ducat oratio. Illud quidem in promptu est notare, eam esse cum omnis Poeseos, tum imprimis Hebrææ indolem, ut a vulgari sermonis usu maxime abhorreat, utque verborum non solum delectu, sed et constructione, proprium quoddam et exquisitius dicendi genus affectet. Id ex eo satis intelligitur quod usu venit literas Hebræas discenti; ut qui in Historicis jam probe fuerit versatus, idem

idem tamen in Poeticis sese plane hospitem sentiat. Verum locutiones Vatribus proprias, audacissimas Ellipses, præcipientes temporum, generum, personarum immutationes, atque ejusmodi cætera, nisi aliter aliquando occasio suadeat, Grammaticis relinquam tractanda; seu potius, quandoquidem illi, quantum video, nullum inter dictionem Poeticam et merum sermonem discrimen agnoscunt, usu ac diligenti lectione observanda. Nec minus esset proclive per omnes illas Troporum et Figurarum formulas decurrere, quas dicendi magistri ambitiose, ne dicam inutiliter, congefferunt: quis enim est, qui non videt horum omnium exempla, non modo Sacram Poesin, sed omnem fere cujuscunque sit generis orationem abunde præbere? Iis itaque utemur parcius, quantum necesse erit, non quantum licebit. Quærimus enim, non quæ sit in universum Styli Poetici ratio, sed quænam Poeseos Hebrææ in hac parte peculiare notæ et characteres. Videamus itaque annon ipsæ Hebræorum literæ ejusmodi speciem aliquam ac formam nobis ostendant, in quam rem de qua agitur universam includere, adeoque uno sub conspectu ponere possimus; quaque etiam in suas partes distributa, disquisitioni nostræ certum quoddam ac definitum curriculum designetur.

Carmen Hebræis vocatur *מזמור*, hoc est, ut prius observatum, oratio brevis, concisa¹, certis membrorum intervallis et cæsuris demensa: ea Versus et Numerorum propria est appellatio. Idem ratione Dictionis et

¹ "Huic notioni consona est significatio verbi Arabici *مزمور*, *col-lectus*, *adstrictus*, ideoque *parvus effectus est*, et *breviori spatio se continuit*: item *cecinit*, *cantavit*, &c." H.

Sensuum מִשַׁל¹ dicitur, quod ipsum esse arbitror Styli Poetici vocabulum. Parabolam vocant plerique interpretes; verbo aliqua ex parte non incommodo, sed

I NUM. XXI. 27. XXIII et XXIV sæpius. MIC. II. 4. ISAI. XIV. 4. PS. XLIX. 5. LXXVIII. 2. JOB. XXVII. 1. XXIX. 1.

מִשַׁל, “affimulavit, comparavit, parabolice loquutus est; pro-
“verbia, sententias graves, et acutas, orationem comparisonibus
“et figuris ornatam, edidit:” item, “dominatus est, eminuit, an-
“tecelluit, habuit auctoritatem;” delegatam fortasse et vicariam
primo et restrictiore sensu, unde demum laxius de quovis dominio
usurpatum: Abrahami certe servus senior, quem familiæ suæ præ-
fecerat, dicitur לוֹ אֲשֶׁר בְּכָל הַמִּשַׁל GEN. XXIV. 2. Erat nimirum
Procurator Domini vices gerens, ipsumque auctoritate delegata re-
præsentans; unde elucet inter duas hujus Radicis notiones aliqua
cognatio, in eo posita, quod tam imago Parabolica, quam Procura-
tor deputatus, alterius cujusdam vice fungatur. מִשַׁל itaque est
oratio elata et gravis, magna vi et auctoritate pollens, compara-
tionibus, imaginibus, figuris, multum ornata; qualis est Psalmo-
rum, Prophetarum, et Jobi stylus: est dictio, quæ sub una ima-
gine atque exemplo alia quam plurima includit, et ad cætera omnia
ejusdem generis facile transferri potest; quæ Proverbiorum plerum-
que est ratio: est denique quævis Sententia sive Axioma scite gra-
viterque dictum, paucis concinnatum, et ad מִשַׁל formam com-
positum, uti ex I. SAM. XXIV. 14. et multis exemplis Parabolarum
Salomonis constat.

“Arabice מִתַּל, (nam וּ et תּ sunt literæ commutabiles) effigia-
“vis, expressit similitudine, imitatus est, æquiparavit, parabolam seu
“paramiam insituit, exemplum statuit, &c.” H.

Cum מִשַׁל sæpe conjungitur חִידָה, denotatque “Dictum aliquod
“scitum, acutum, obscurum;” quale ut vel edatur vel intelligatur,
multo ingenii acumine opus est. Est a חוּד, “problema, ænigma,
“vel scitum aliquod dictum, proponere;” quod convenit cum חוּד,
“acuere, acutum esse.”

“חוּד Arabice significat, inflexus fuit; et חִידָה, deflexit a via: unde
“SCHULTENSIUS (Comment. in JOB. XVI. 20.) deducit He-
“braicam vocem חִידָה; quasi oratio flexa, paramia.” H.

quod

quod totum Hebrææ vocis ambitum minime complectitur; cuius si vim atque usum investigemus, ea inveniemus Tria potissimum significari; Sententiosum, Figuratum, et Sublime dicendi genus. Ad has itaque tanquam partes suo generi subjectas ordine referenda erunt quæcunque de Hebræorum Stylo Parabolico sive Poetico occurrent animadvertenda: cuius distributionis ratio melius forsan intelligetur, si prius de huiusce Styli origine usuque primævo breviter quænaverimus.

Dictionis Poeticæ primus ac præcipuus fons est vehemens mentis affectus. Quid enim est aliud ille Poetarum proprius furor, quem Græci divino afflatui tribuentes *ενθυσιασµος* vocant, quam oratio ex ipso naturæ habitu deprompta, animique motu aliquo vehementer concitati veram atque expressam imaginem exhibens? cum mentis quasi ultimos recessus ac penetralia aperiant, intimosque ostendunt sensus turbide confluentes, nec suo ordine dispositos, nec suis inter se vinculis connexos? hinc subitæ exclamationes, interrogationes crebræ, rerum etiam inanimarum compellationes; cum qui valde ipsi commoventur, iis universa rerum natura eodem affici motu debere videatur. Omnes autem animi motus non modo suum orationis genus, sed et suum quendam habent a natura sonum vocis et gestum corporis: atque ex his affectibus quidam nudo sermone parum contenti cantum ei et saltationem adhibent; quibus forsan, siquidem iis cum Poetica arcta erat antiquitus necessitudo, verba debemus certis intervallis accuratius demensa, numerorum tandem et pedum justam moderationem; ut cum vocis corporisque motu ac rhythmum orationis modulatio consentiret.

Poeticam, hoc modo, ut videtur, rudi quodam initio
ab

ab natura fusam, mature excepit ars, atque ad delectationem et utilitatem transtulit. Nam quemadmodum ex Affectibus mentis suam originem duxerat, numerosque etiam sibi adsciverat, ita ad omnem animi motum concitandum, seque ei penitus infigendum egregie erat comparata; cum rerum omnium imagines in animo eminenter expressas signaret et effingeret, sensus percelleret, delectaret aures, efficeretque, ut mens attente singula perciperet, nec percepta facile elabi pateretur. Si quod igitur erat, quod expediret vulgo cognosci percipique, memoriæ hominum mandari, atque omnium sermone passim celebrari; id viri ob hanc ipsam rem primum habiti dictique Sapientes¹ jucundiore

1 A SIRACHIDE Viris illustribus et Sapientibus superiorum ætatum adnumerantur Vates sive Poetæ:

Σοφοὶ λόγῳ ἐν παιδείᾳ αὐτῶν,

[Σοφοὶ ἐν λόγοις παιδείᾳ αὐτῶν, *Cod. Alexand.*]

Εκζητῶντες μὲν μυστικῶν,

Διηγουμένοι τε ἐν γράφῃ. ECCLUS. XLIV. 4.

Vide etiam annon quatuor illi, quorum Sapientia tantopere celebratur, 1. REG. IV. 31. בְּנֵי מִחֹלִי dicti, sint filii *chori*, i. e. Musici sive Poetæ: erant enim (non filii *Mabolis*, ut Interpretes reddunt, nomen appellativum pro proprio sumentes, sed) filii Zerachi, ut liquet ex 1. PARALIP. II. 6. "Unde primus eorum *Ethan* appellatur etiam יְתָנִיָּה, 1. REG. IV. 31. ubi TARGUM expresse "habet יְתָנִיָּה בֶּרֶךְ, *filio Zerach*." H. Apud Græcos etiam Poetæ Sapientes et Sophistæ antiquitus appellabantur: ANACREON;

Ραδὴχενος δὲ π' Ἀφροδίτῃ

Πατρὸς τῶν Σοφῶν καλεῖται.

hoc est, πατρὸς τῶν σοφῶν. Item PINDARUS;

— μάλιστα δὲ Σοφιστῶν

Διὸς ἱκετὶ πρὸς ὁσῶν σοφιστῶν ἐσθλῶν. *Isth.* v. 36.

ad quem locum Scholiaſtes: σοφιστῶν μὲν καὶ σοφῶν ἐστὶν τὴν ποιητικῶν.

"Poetæ et priores multo fuerunt [Philosophis,] et ante natum Philosophiæ nomen pro Sapientibus habebantur," inquit LACTANTIUS, Lib. v. 5.

ſtylo

stylo ornatum dabant, variis splendidisque orationis coloribus illuminabant, sententiis brevibus, argutis, numerosis, concludebant. Hæ itaque erant Poeticæ partes, grandia, pulchra, honesta signare et depingere; præcepta ad religionem et virtutem spectantia commendare; res præclare graviterque dictas gestasque, Dei opera, benefacta, laudes, memoriam præteritorum, futurorum prædictiones, posteris tradere. In quibus omnibus singularem habuit a principio utilitatem, cum priusquam ulla vocum signa essent inventa, aut saltem vulgo recepta, videtur percebuisset, et idem prope ministerium rudi Scientiæ diu præstitisse quod literæ postea explebant: siquidem præconis cujusdam publici munus in se suscepit, cujus voce clarissima quædam rerum monumenta per diversas ætates gentesque tuto transmittentur.

Hanc fuisse apud exteras nationes Poeticæ originem, hunc usum, auctorum testimonio abunde liquet. Constat Græcos per multas ætates nulla alia habuisse literarum monumenta præterquam Poetica: primus enim, qui operæ pretium esse duxit prosam orationem in vulgus edere, Pherecydes erat insula Syro oriundus, Cyri regis ætate, aliquot post Homerum et Hesiodum sæculis: aliquanto serius Historiam condere instituit Cadmus Milesius.¹ Ipsæ Leges metricæ erant, et ad mo-

¹ STRABO. *Georg.* Lib. I. PLIN. *Hist. Nat.* Lib. VII. 56. et V. 29. Hanc rem, quam perperam intellexerunt docti quidam Viri, bene expressit Isidorus: "Sciendum, inquit, tam apud Græcos, quam Latinos, longe antiquiorem curam carminum fuisse, quam prosæ. Omnia enim prius versibus condebantur: prosæ autem studium sero viguit. Primus apud Græcos Pherecydes Syrius soluta oratione scripsit; apud Romanos autem Appius Cæcus adversus Pyrrhum solutam orationem primus exercuit." ISIDOR.

HISPAL. *Orig.* Lib. I. 27.

dos quosdam musicos compositæ: tales erant Charondæ leges, quæ Athenis inter pocula canebantur: ¹ tales, quas pueris ingenuis cum concentu quodam et melodia perdiscendas tradebant Cretenses, ² ut ex musica voluptatem caperent, easque memoriæ facilius manderent. Hinc fiebat, ut appellarentur Νομοι carmina quædam, seu cantionis quoddam genus in conviviiis usitatum: quod notat Aristoteles, ³ aitque eundem leges suas canendi morem apud Agathyrfos sua etiam ætate adhuc viguisse. Etiam Turdetani, Hispaniæ populus, leges metricæ conditas habebant, si Straboni ⁴ credendum. Germanos autem nullum aliud habuisse memoriæ et annalium genus, præterquam carmina quibus majores suos et heroas celebrabant, testatur Tacitus. ⁵

¹ Ἡ δὲ τοιαῦτα δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Χαλκιδεῖς νομοὶ πρὸς οἶνον, ὡς Ἐρμύππῳ φησιν.
ATHENÆUS Lib. XIV. 3. vid. BENTLEII *Dissert. in Phalarim*
pag. 373.

² ÆLIAN. *Var. Hist.* Lib. II. 39.

³ Διὰ τὴν τῶν νομῶν καλὴν τὴν ἑστῶσαν ὡς ἀδελφὴν; ἢ ἐπὶ πρὸν ἐπιστάται γεγραμμένη ἡδὲν
τῶν νομῶν, ὅπως μὴ ἐπιλαθῶνται; ὡς αὖτε ἐν Ἀγαθύρφοις ἐπὶ ἐκείνοις. *Probl.*
Sect. 19. Quæst. 28.

⁴ Geogr. Lib. III.

⁵ *De Mor. Germ.* cap. 2. — His de primævo Poeticæ testimoniis
adjungam insignem Plutarchi locum, qui pleraque quæ huc perti-
nent summam complectitur: Ἀμφότερη γὰρ τοῖς νομοῖς ἡ τῶν λόγων
ἡ τέχνη, καὶ δοκιμὴ μὲν αὐτοῦ τοῦ συνηθῆς ἐστὶ καὶ γνωστὴ, ἀλλὰ ἐν ἀλλοῖς
ἡγενοῖς ἰσχυρὰ λαμβανούσῃ. Ἦν γὰρ ὅτι λόγῳ νομοῖς ἐχρῆντο μετῶς καὶ
μελίσσι καὶ ᾠδαῖς, πιστὴν μὲν ἱστορίαν καὶ φιλοσοφίαν, πάντων δὲ πινυμένων, ὡς
ἀπλῶς εἰπεῖν, καὶ πρῶτον, σιμνοτικῶς φωνῆς διόρθωτον, εἰς ποιητικὴν καὶ
μουσικὴν ἀγόντες· οἱ γὰρ μέντοι νῦν οὐλοῦσι μέλεις ἐπαίους, τότε δὲ πάντες
ἡρώοντο, καὶ ἐχάριον ἀδμενοῖς, ἀροῦσι τι, ὀρνήτοιοι τι, καὶ Πινδαρόν.
Ἀλλὰ ὑπὸ τῆς αὐτῆς ποιητικῆς ἐπιτηδεύοντες, οἱ πλεῖστοι ἀπὸ λυγρῶς καὶ ἀδῆς
εὐχέτην, ἐπαρησιαζόμενοι, παρὰ κελύοντο, μετῶς καὶ παροιμίας ἐκείνοι·
ἐπὶ δὲ ὕμνους, θῆναι εὐχὰς, παλαιὰς ἐν μετῶς ἐποιούντο καὶ μελίσσιν, εἰ μὲν
δὲ

Nimirum id unum præceptionis genus populorum rudium et indoctorum, quibus aut nulla omnino aut minime pervagata erat literarum cognitio, utilitati accommodatum erat, quod aures animosque capturum, et memoriæ firmiter inhæsurum esset, quod non tradendum esset manibus, sed mentibus infundendum.

Eodem modo apud Hebræos etiam se rem habuisse, usumque Poeticæ cum valde antiquum, tum mature fuisse communem et pervagatum, ut ex rei natura verisimile est, ita clare etiam apparet ex reliquiis et vestigiis quibusdam dictionis poeticæ, quæ in scriptis Moisaicis extant. Primum quod ibi occurrit hujus rei exemplum remotissimæ atque intimæ est vetustatis, Lamechi ad Uxores effatum, eo quidem obscurissimum, quod, qua occasione esset editum, omnino reticetur; cætera autem, aptam verborum constructionem, concinnam totius periodi in tria disticha distributionem, sententias in singulis distichis binas parallelas, alteramque alteri quasi recinentes; isthæc, inquam, si spectetis, agnoscetis, credo, primævi carminis haud dubium specimen: ¹

δι' ευφυν, οἱ δὲ ἀλφ. σιωπῶσαν. Οὐκ ἐστὶν ἐντὶ ματαιῶν ἔργου καὶ χαλῆς
 εἶποντες ὁ θεός, οὐδὲ ἀπῆλθον ἐντὶ πῦρ καὶ πυρρῆς τοῦ τριποδός, ἀλλ'
 ἐπηγετο, πολλοὶ ἐγείρον, τὰς ποιητικὰς ἀπαρχομένους φωνάς, αὐτὸς π. φωνή-
 σιας ἐνιδίδου, καὶ συνῆζοντο τὸ στίχον καὶ λόγον, ὡς ἀεὶ μετρίον καὶ ἡμε-
 ρομένοι. PLUTARCH. *Comment. Car nunc Pythia non reddat oracula carmine.* sub fin.

I GEN. IV. 23, 24. Cum plane nesciam quæ sit hujus loci sententia, contentus sum subjunxisse Versionem Interlinearem ARIAMONTANI.

ערה וצלה שמען קולי
נשי למך האזנה אמרתי:
כי איש הרגתי לפצעי
וילד לחברתי:

כי שבעתים יקם קין
ולמך שבעים ושבעה:

“Hadah et Sillah, audite vocem meam;

“Uxores Lamechi, auscultate eloquium meum:

“Quod virum occidi in vulnus meum,

“Et puerum in livorem meum:

“Quia septemplex vindicabitur Cain,

“Et Lamech septuagesies septies.

Alterum est, idque haud dubium, nolo enim conjecturis indulgere, Noachi Chamum execrantis, fratribusque ejus, Shemo præcipue, prospera et magna præsagientis, cælesti spiritu instinctæ preces: tribus item versiculorum paribus expressæ, unoque insuper versiculo indigatione repetito desinentes: ¹

ארור כנען

עבד עבדים יהיה לאחיו:

ברוך יהוה אלהי שם

יהי כנען עבד למו:

יפת אלהים ליפת

וישכן באהלי שם

ויהי כנען עבד למו:

“Maledictus Chanaan!

“Servus servorum erit fratribus suis.

¹ GEN. IX. 25, — 27.

D 2

“Bene-

“Benedictus Jehova Deus Shemi!

“Et sit Chanaan servus illis.

“Dilatet Deus Japhetum,

“Et habitet in tentoriis Shemi;

“Et sit Chanaan servus illis.

Atque ejusdem omnino sunt generis Isaaci et Jacobi Patriarcharum posteris suis divinitus editæ Benedictio-
nes. Quæ cum tanti essent momenti, ut in iis positæ fuerint, non modo Israeliticæ gentis, sed et humani etiam generis fortunæ, credibile prorsus est, isthæc omnia et prius apud Hebræos fuisse pervulgata, eademque scriptorem divinum summa fide et religione, quemadmodum a majoribus accepisset, literis mandavisse, nec sacratissimis oraculis peregrinum quemvis ornatum, aut fucatos ullos Poeticæ colores, voluisse inducere.

Quod constabit etiam certius, si alia quædam carmina generis paulum diversi adverterimus, quæ adhibet idem Historicus tanquam vulgo nota passimque celebrata, quibusque veluti testimoniis utitur ad faciendum rebus ab se narratis fidem. Primum enim Israelitarum in Amoræos incursum narrans, quo certius hujusce populi fines notaret, et victorias de Moabitibus haud ita pridem reportatas exponeret, duas citat Poematum quorundam particulas; alteram ¹ ex Libro Bellorum Jehovæ, alteram ² ex dictis *תּוֹר מוֹשֶׁה*, “eorum qui

¹ NUM. XXI. 14, 15.

² Ibid. 27, — 30. Confer JER. XLVIII. 45, 46. *Οἱ Ἀνυμνη-
ται*, LXX. Intt. “Ænigmatistæ autem qui sunt (inquit AUGUS-
TINUS) ideo non apparet, quia non sunt in consuetudine lite-
raturæ nostræ (sc. Latinæ;) nec in ipsis divinis scripturis (ni-
mirum apud LXX. Intt.) fere alio loco reperitur hoc nomen: sed
“quia videntur quasi Canticum dicere quod cecinerunt bellum inter
Amor-

“Parabolis utuntur,” hoc est, ut ex re ipsa apparet, ex Amoræorum Carmine quodam *ἑρμηνεύ*, desumptam. Quibus si addamus, quæ proxime sequuntur, Balaami Aramæi Vaticinationes, Stylo item Parabolico enuntiatas; hoc est, si compositionem spectamus lectissimam, sententias numerosas et parallelas, dictionis sensuumque sublimitatem, carmine longe elegantissimo editas: ex his omnibus colligere licebit, genus hoc Poeticæ, cui prorsus concinit quicquid jam restat Hebraici carminis, nec Mosem habuisse auctorem primum, nec proprium fuisse Hebrææ gentis; sed eam, tanquam primitias quasdam humani ingenii, ab ipsis mundi primordiis ad se delatam Hebræos accepisse, et cum cæteris orientis populis communi studio coluisse, custodem memoriæ, magistram vitæ, testem anteaactorum, futurorum prænuntiam.

De Poeticæ itaque hac in parte utilitate eadem per omnes Hebrææ nationis ætates invaluit opinio. Ea maxima semper scientiæ atque eruditionis laus habebatur, versari in dictis prudentium, veterum Parabolas atque Ænigmata callere. Quorum nominum utrovis æque notare videntur duo Carminum genera; quæ quan-

“Amoræos et Moabitas gestum, in quo Seor Rex Amoræorum
“Moabitas superavit, non incredibiliter putantur isti Ænigmatistæ
“sic tunc appellati, quos Poetas nos appellamus, eo quod Poeta-
“rum sit consuetudo atque licentia miscere carminibus suis ænig-
“mata fabularum, quibus aliquid significare intelligantur: non
“enim aliter essent ænigmata, nisi illic esset Tropica locutio, qua
“discussa perveniretur ad intellectum qui in ænigmate latitabat.”

Quæst. XLV. in NUM.

I Vide PROV. I. 6. SAPIENT. VIII. 8. ECCLUS. I. 25. VI. 35. XVIII. 29. XXXIX. 1, 2, 3.

quam ex aliqua parte multum inter se distarent, aliqua tamen haberent communia. Alterum voco Didacticum, versibus eleganter et acute concinnatis præcepta includens, et comparisonibus sive apertis sive occultis sæpe illustratum; quales erant Sapientium *γῶμαι* atque Adagia: alterum erat vere Poeticum, omnibus grandioris styli coloribus ornatum, elatione sensuum magnificentum, incitatissimis affectuum motibus animatum, figuris et imaginibus varium: qualia sunt cætera fere Vatum monumenta. Erat utrumque breve plerumque et subobscurum; utrumque semper numerosis constabat sententiis: quam præcipue ob causam videntur dictionem Poeticam, et Proverbialem, sive Didacticam, uno atque eodem nomine designasse: atque his duobus generibus omnis rerum humanarum et divinarum cognitio contineri existimabatur.

Sententiosum itaque dicendi genus primum statuo Hebræorum styli Poetici Charactera, ut qui omnium maxime est insignis, et latissime patet. Nam etsi speciem tantum illam Didacticam quasi de jure naturæ possedisse videatur, in reliquas tamen immigravit, et universam Hebræorum Poesin occupavit. Plurima quidem sunt in sacris Carminibus et egregie Figurata, et supra modum Sublimia; at sententiose conclusa sunt plane omnia. Sunt etiam nonnulla, neque ea sane in elegantia Poemata, quæ nihil fere aliud habent poeticum præter numeros, atque eam, ex qua ipsa numerorum suavitas magna ex parte constat, sententiarum concinnitatem. Hoc in Psalmis fere omnibus Didacticis cernitur: hoc in aliis nonnullis, in quibus Historica plane est res, ordo, dictio, conceptus; conformatio sententiarum Poetica. Ea profecto est numerorum cum
senten-

sententiarum conformatione conjunctio et necessitas, ut ubicunque harum, quod nonnunquam fit, paulo obscurior et minus ordinata sit distributio; ibi etiam de versiculorum divisione, quæ una pars ex universa Metricæ Hebrææ ratione haud proflus obsolevit, vix ullus relinquitur conjecturæ locus. Ideoque necesse habui, cum de Carminis artificio differerem, pleraque etiam quæ ad hunc locum pertinerent prius annotare.

Hujus autem rei (ut brevissime jam expediam quod ex omni prope sacrorum Poematum pagina haud obscure elucet) isthæc fere est ratio. Pleraque Hebræi Vates breviter primo ac simpliciter enuntiant, nullis adjunctis illustrata, nullis, quibus rarissime omnino utuntur, exornata Epithetis: accersunt postea ac subjiciunt ornamenta; idem iterant, variant, augent; unaque addita, vel pluribus etiam sententiis, paribus pariterque constructis, rem vel eandem, vel similem, vel contrariam, eadem forma includunt. His saltem tribus omnium frequentissime utuntur ornandi formulis; unius rei multiplicatione, plurium congerie, oppositione diversarum: sententias binas fere ordinatim disponunt, aptas et æqualibus decurrentes intervallis, in quibus res plerumque rebus, verbis verba, invicem respondent. Hæ figuræ ipsæ variantur pluribus modis; admiratione, comparatione, inficiatione, cæterisque hujusmodi; sed præcipue interrogatione, unde sæpe singularis orationi vis et elatio accedit.

Sua cujusque linguæ est indoles et ingenium, ex quo pendet universa carminis ratio, et magna ex parte etiam styli poetici color. In Hebræa crebra seu potius perpetua sententiarum lumina, clausulæque debitis intervallis accurate cadentes, ad versus distinguendos necessariæ viden-

videntur : ut quod in alia quavis lingua modum forsan omnino excederet; hic sine dispendio carminis non possit deesse. Hoc igitur primum et præcipuum habet in Poesi Hebræa Sententiosum dicendi genus, ut orationem solutam et disfluentem coerceat, numerisque distinguat; quod est ejus rei consequens: "Formæ enim quædam sunt orationis, (uti notavit 'Cicero') in quibus ea concinnitas inest, ut sequatur numerus necessario. Nam cum aut par pari refertur, aut contrarium contrario opponitur, aut quæ similiter cadunt verba verbis comparantur; quicquid ita concluditur, plerumque fit ut numerosè cadat." Habet vero et in cæteris magnam vim, et multas in se continet easque insignes virtutes. Nam ut sæpe ex hoc fonte eximiam elegantiam, dulcedinem, et nitorem ducunt sacra poemata, ita in multis eidem suam debent sublimitatem et pondus: crebræ sibi que instantes sententiæ vel maxime concisam, gravem, et incitatam faciunt orationem; nervis eam quibusdam intendit ipsa brevitās, contractamque in arctissimum spatium acrius contorquet.

Horum omnium, quæ dixi, abunde suppetent exempla ex iis ipsis quæ alias ob causas posthac adducuntur: et erit fortasse cum fusiores ordinationemque de hac ipsa re disquisitionem instituti nostri ratio postulabit.²

¹ *Orator.*

² Vide infra PRÆL. XIX.

PRÆLECTIO QUINTA:

DE GENERE FIGURATO,

EJUSQUE PARTITIO.

PRÆLECTIONE proxima sententiam meam proposui, Academici, Stylum Poeticum eo apud Hebræos vocabulo appellari, cujus notio, quam ex vi sua atque usu non unam nec plane simplicem haberet, in tres partes commode fatis distribui posse videbatur; ita ut in ea contineri censeretur Sententiosum, Figuratum, et Sublime dicendi genus. Ac de Sententioso quidem genere, quænam esset ejus origo, quæ ratio, quis in Hebræa Poesi effectus, breviter tum, quæ occurrebant, adnotabam. De Genere Figurato jam dicturus, video mihi pene infinitam rerum materiam subjici, et immensum quendam campum patere; in quo ne latius evagetur, aut etiam incerte fluctuet disquisitio nostra, itineris hujusce aditus exitusque, locorum ordo, viarum flexiones et compendia, diligenter mihi in antecessum sunt inquirenda. Atque ut melius etiam intelligantur quæ in hac parte dicenda erunt, ab usu communi paulum fortasse abhorrentia, non incommodum erit prius consilii mei rationes, quibus principiis, quo ordine et modo, quem in finem, Figuras Poeseos Hebrææ tractaturus sum, quantum possum plane et aperte, eoque paulo fufius, exponere.

Vox

Vox *משל* significatione usitatissima notat similitudinem; et eatenus dictionem Figuratam proprie denotat, quatenus ratio et natura Figurarum ponitur in Vocom, vel Idearum potius sive Imaginum, inter se similium mutatione: quæ in nonnullis Figuris, quales etiam a Rhetoribus constituuntur, locum habet. Hanc itaque notionem dictionis Figuratæ, ex ipsorum Hebræorum literis ac sensu depromptam, in explicanda eorum Poesi unice sequendam duxi: atque eo quidem libentius, quod disputationem hanc eo modo arctioribus terminis possim definire. Missis itaque Græcorum Rhetorum formulis, quas constituerunt prope innumerabiles, ut quibus nomina fingere semper erat promptissimum; ac neglectis etiam primariis eorum partitionibus, quibus Tropos a Figuris secernunt, Figuras deinde alias *λογους*, alias *Μετοχας* statuunt; (in quo quidem possem me tueri exemplo C. Artorii Proculi, qui cum aliis nonnullis auctoribus Tropo Figuræ nomen imposuit, uti nos docet Quintilianus; aut ipsius Quintiliani auctoritate saltem excusare, qui utrumque et eundem usum et multa habere inter se communia agnoscit:) his autem, utcunque suo in loco nec veritate nec usu carent, missis, cum mihi sit propositum non Græcorum sed Hebræorum sensa explicare, per Dictionem Figuratam eam intelligo, qua una pluresve Voces vel Imagines in aliarum locum transferuntur, aut etiam aliis illustrandis inserviunt, ex aliqua quam cum iis habent Similitudine. Ea Similitudo si innuitur tantum, idque una atque altera modo voce, fit Metaphora; si oratione continuata, dicitur Allegoria: si aperte exprimitur, collatis inter se

I Vide QUINCTIL. Lib. IX. I.

utrisque Imaginibus, fit Comparatio: fundatur etiam in ejusmodi Similitudine Prosopopœia, cum vel rebus fictis aut sensu carentibus datur actus et Persona (quæ species quædam est audacioris Metaphoræ,) vel cum veræ Personæ probabilis Oratio tribuitur.

De his itaque Figuris eo quo dixi ordine differam: non quasi aut hoc sit unicum Figurarum genus, quod ab Hebræis Vatibus usurpatur; aut hæ solæ sint ejus generis Figuræ: sed primum quod hæ maxime cadunt sub notionem Parabolicæ Dictionis; tum quod harum usus in Sacra Poesi sit et frequentissimus et longe pulcherrimus, ita ut nusquam fere alias vis earum ac virtus æque appareat. Nec vero satis erit eas ita illustrare, ut singularum exempla quædam solummodo expromantur; quasi res quæreremus ignotas aut reconditas, ac non in promptu positas passimque occurrentes: ulterius, si fieri potest, progrediendum; quærendus præcipue si qui sit earum usus Hebræis proprius; perscrutandæ peculiare atque interiores elegantia: ad quas, ni fallor, facilius plerumque aditus concedetur, si eam viam constanter persequamur, quam rei ipsius ratio hac in parte palam ostendit atque aperit.

Etenim Dictionis Figuratæ, in eum quem modo exposui sensum acceptæ, id consilium est, ea vis, ut Imaginibus aliunde translatis res vel evidentius ac clarius, vel grandius etiam atque elatius exprimantur: cum igitur, quod illustrandæ, vel augendæ, alterius rei gratia assumitur, id ipsum oporteat esse quam maxime notum et manifestum, vel etiam insigne et magnificum; earum potissimum rerum in hunc finem necesse est adducantur Imagines, quæ et ipsi Scriptori, et iis pariter quos in scribendo quasi alloquitur, in oculis atque animo plurimum .

mum versentur, aut maximi semper visæ sunt ponderis ac dignitatis. Quod si aliæ Scriptori, aliæ Lectori res in communi vita plurimum occurrant, adeoque aliæ animo obversentur Imagines; fieri non potest, quin multa quæ alter clare atque eleganter illustravit, feliciter etiam ac magnifice amplificavit, alteri nihilominus obscura fortasse vel humilia, vel dure insolenterque dicta videantur. Atque hoc eo magis par est accidere, quo longius alter ab altero disjuncti sunt atque discrepant, tempore, loco, moribus, rebus sacris ac profanis, vitæ denique publicæ ac privatæ institutis et consuetudine. Igitur in omni genere scriptorum id aliqua ex parte legentibus usu veniet; in Poeticis maxime, in quibus omnia distinguuntur et illuminantur summa Imaginum copia et varietate; ac in Poetarum scriptis tum præcipue, si peregrini sunt, si veteres; ex peregrinis autem maxime Orientalium, ut qui a nobis ingenio et moribus longissime distant; atque ex Orientalibus maxime Hebræorum, ut quos habemus multo omnium qui extant vetustissimos. Horum itaque Poemata legentibus ex omnibus quas dixi causis incommoda ac difficultates obveniunt; officit eorum claritati cum multis modis ipsa antiquitas, tum usus vivendi, loquendi, sentiendi, ab nostra consuetudine omnino abhorrens; ita ut maximum periculum sit, ne veluti iniquo in loco positi omnia perperam spectemus, ne nostro ut fit modulo aliena metientes male æstimemus.

Ab hoc errore semper cavendum, et incommoda ista quantum licet diligentia compensanda sunt: nec modo perdiscendus eorum sermo, mores, ritus, disciplinæ; sed intimi etiam sensus pervestigandi, cogitationum modi nexusque eruendi; eorum oculis, ut ita dicam, cernenda sunt

sunt omnia, eorum opinionibus æstimanda : id denique enitendum, ut Hebræa, quantum fieri potest, tanquam Hebræi legamus. Idem propemodum hic nobis faciendum est, quod Astronomi solent in ea suæ disciplinæ parte quam vocant Comparativam : qui ut clariorem in animo forment imaginem et totius mundi et singularum ejus partium, fingunt sese Universum obire et perlustrare, de alio Planeta in alium migrare, et uniuscujusque paulisper incolas fieri ; atque ita clare contemplantur et accurate æstimant, quid quisque sibi habet proprium cum ex loco, celeritate, et satellitio suo, tum ex conspectu cæterorum ; quale et quam diversum cuique Mundi spectaculum pro diverso cujusque situ exhibetur. Similiter is quoque qui Poematum Hebræorum proprias et interiores elegantias percipere velit, ita se comparet oportet, ut sese putet eodem in loco positum, quo ii quorum causa ea scripta sunt, aut qui ipsi scripserunt ; ut cogitet, non quas rerum Imagines suo protinus animo jam offerrent certæ quædam voces, sed quænam Hebræo iis temporibus in ea regione constituto easdem dicenti aut audienti obversari debuissent. Quoad id poterit consequi, eatenus vim earum ac venustatem intelliget : id quidem in multis perquam difficile erit, in nonnullis nullo modo fieri poterit ; in omnibus tamen unice erit spectandum, ac præcipue in iis locis qui maxime Figuris exornantur.

Etenim in Metaphora, (ut de ea dicam quæ ad cæteras fere quas dixi Figuras referri etiam possunt, cum omnes communem habeant naturam,) duo præcipue spectanda sunt, ex quibus pendet ejus vis omnis atque elegantia : primum quidem ea Similitudo, propter quam Imagines invicem commutantur, quæque unicum Parabolicæ

bolicæ dictionis fundamentum est; quæ fortasse satis apparebit ex vulgari et crassa rerum ipsarum cognitione: deinde Imaginis in alterius locum translatae vel venustas vel dignitas; cujus rei subtilior quædam est ratio: nascitur enim sæpe opinio decoris et dignitatis, non tam ex ipsis rebus quibus inesse existimantur, quam ex animo æstimantis, aut ex tenui aliqua et recondita cognatione qua res alias attingunt. Itaque nonnunquam fit, ut externæ rerum species et crassa quædam lineamenta satis etiamnum appareant, cum tamen pristinus nitor et flos ille elegantiae vetustate penitus evanuit.

Non igitur inutile fortasse erit, ita de Metaphoris Sacrae Poeseos differere, ut simul latiore ineamus disquisitionem de Imaginibus Poeticis, quatenus Metaphorarum copiam præbent; in eum finem, ut hujus Figuræ usum apud Hebræos Vates non modo in se elegantissimum plerumque esse videamus, sed sæpissime etiam peculiarem habere elegantiam, modo cogitemus, quid habuerit momenti apud Hebræorum animos, quem cum eorum rebus, sensibus, opinionibus, nexum et necessitudinem: ut quæ in se pulchra sunt, eo modo spectata multo videantur pulchriora; utque quæ videri solent dura, deformia, humilia, eorum contra gratia, honestas, sublimitas appareat.

Omnis natura, immensa hæc rerum universitas, humanæ mentis contemplationi offertur atque objicitur; suppeditatque infinitam notionum varietatem, confusam quandam materiem atque sylvam, unde Imagines, veluti quædam Poetica supellex, colliguntur, et delectu habito, prout usus fert, expromuntur. Animus hominis est illud Platonis ¹ Speculum, quod cum pro libitu undequaque

¹ Vide *De Rep.* Lib. x. sub init.

circumfert, protinus solem alium efficit, alias stellas, terram, plantas, animalia, atque etiam seipsum. In hac sui ipsius umbra atque imagine, quam converso in se animi sui speculo homo intuetur, aliorum etiam hominum animos quodammodo inspicit: nam ex eo quod ipse in se sentit, quodque intus percipit, de aliis facit conjecturam, atque alienos mores, affectus, conceptus, ex suis deprendit et exscribit. Ex hac autem Imaginum copia, quam mens humana ex universa undique natura atque ex se ipsa suisque motibus atque operationibus colligit, subtiliores, et, ut par est, minus claræ et eminentes sunt hæ, quæ ratione atque argumentatione conquiruntur; evidentiores plerumque et magis expressæ illæ alteræ, quæ sensuum impulsu perpetuo ingeruntur; ex his autem maxime omnium certæ et illustres, quas oculorum sensu acerrimo percipimus. Hinc est quod omnis Poesis plurimum versatur in iis Imaginibus transferendis, quæ per sensus, maximeque per visum, animo imprimuntur; ut obscura manifestioribus, subtilia crassioribus notis designet; quantoque est ipsa sincerior atque simplicior, tanto libentius eas consecratur, quæ sunt ex eo genere maxime claræ, maxime pervulgatæ, atque omnibus expositæ: quarum tanta est copia, ut cum plurimum ad evidentiam, tum non minus ad varietatem et ornatum conferant.

Equidem infinitæ plane sunt numero rerum externarum Imagines, quibus quasi luminibus ornatur et distinguitur dictio Poetica: ut autem in immensa materia aliquem sequamur ordinem, neque vagemur incerte, constituere possumus Quatuor earum veluti fontes, ad quos satis commode omnes referri possunt. Itaque desumuntur Imagines Poeticæ, Primo, ex Rebus Naturalibus;

Secundo,

Secundo, ex Moribus, Artificiis, rebusque in Communi Vita occurrentibus; Tertio, ex Rebus Sacris; Postremo, ex Rebus Gestis quæ in Historia Sacra maxime sunt insignes. Ex horum locorum singulis paucula delibanda sunt, et exemplis illustranda; quæ etsi de Metaphoris potissimum sumentur, intelligantur tamen ad reliquas Figuras prius memoratas aliqua ex parte pertinere: de quibus postea relinquetur dicendi locus, in quo non solum spectandæ erunt Imagines ipsæ, sed eas etiam substituendi et adornandi rationes formæque diversæ.

PRÆLECTIO SEXTA:

DE IMAGINIBUS POETICIS;

EX REBUS NATURALIBUS.

ELOCUTIONIS Poeticæ, ut optime statuit
“Aristoteles,¹ in eo posita est Virtus, ut sit
“perspicua, nec tamen humilis. Dictionem
“maxime perspicuam faciunt usitata ac pro-
“pria, sed et humilem: grandem quidem reddunt pe-
“regrina et arcessita, sed sæpe etiam obscuram.” Ex
iis quæ vocat peregrina, præcipua vis est Metaphoræ;
sed “ut modicus et opportunus ejus usus illustrat oratio-
“nem, ita frequens obscurat, continuus etiam in ænigma
“exit.”² Si ad hæc summi Philosophi et Critici præcepta
revocanda sint et exigenda Hebræorum Poemata, id
certe facile concedetur, translationum splendore et copia
abunde eos orationis sublimitati consuluisse; an in ea-
rum usu tenuerint modum, dubitari magis poterit.
Nam, in carminibus saltem, quæ grandius quiddam
spirant et ad majestatis speciem composita sunt, ubique
dominatur perpetua fere ac sibi instans Metaphora, sæpe
audacter illata, sæpe etiam cum periculo irruens; et
quæ licentius occupavit, iis immoderate nonnunquam

¹ *Poet.* cap. 22.

² *Ibid.* et QUINCTIL. VIII. 6.

et insolenter utitur. Amant hoc Orientales; et multa quæ nostræ aures, nimium forsân in his rebus religiosæ, ferre non possunt, eorum audaciæ concedenda sunt. Verum si Sacra Poemata hac in parte intueamur, simulque cogitemus, fieri non potuisse, quin iis magna obscuritas ex eo induceretur, quod nonnunquam res ipsæ, unde translatae sunt Imagines, oblivione jam sint obrutæ; cuius rei, ut alias, ita præcipue in Cantico Salomonis multa videntur esse exempla; erit, credo, quod miremur, in tanta vetustate, tantaque translationum copia et libertate, tam puram plerumque et integram etiamnum elucere orationis et sensuum perspicuitatem. Hujus rei ut causæ appareant, et Styli etiam Parabolici indoles magis innotescat, aliqua adnotabimus de usu Metaphorarum apud Hebræos Vates, quæ eos attentius paulo legentibus obvia, ut opinor, erunt, et de universo saltem genere pro veris et satis exploratis haberi possunt.

Ac primum quidem Hebræi Vates in dictione Figurata utuntur plerumque Imaginibus de medio sumptis, deque rebus maxime notis, communibus, et pervulgatis; qua ex re vel maxime pendet styli perspicuitas. Nam ea plerumque de causa translationibus utimur, ut res tacita quadam comparatione illustrentur; quod si pro notis parum nota adsciscimus, si occultis aperta demonstramus, obscurior certe non clarius fiet oratio. Hoc itaque ne fiat, cavendum est, non modo ne nimis dure, ne nimis frequenter et confuse utamur Metaphoris, sed etiam ne obscura, ne parum obvia longiusque petita arcessamus. Ex his omnibus causis, nec minimum ex ultima, oritur inter Latinos Persii obscuritas. Nisi insignis esset in hac parte Sacrorum Vatum accuratio, vix sane quidquam in eorum carminibus jam intelligeremus.

Deinde

Deinde vero Hebræi non modo notissimas adsciscunt Imagines, sed et in earundem usu et accommodatione ad res alias certam fere rationem et viam servant, et receptam quandam consuetudinis normam sequuntur. Equidem Stylus Parabolicus pro novo quodam et peculiari sermonis genere haberi potest, in quo per comparationes vel occultas vel apertas, ex iis rebus sumptas quæ in sensum cadunt, rerum moralium, civilium, divinarumque notiones signantur et exprimuntur. Ut in sermone communi et proprio certæ voces certas res notant, ita fere in Parabolico certæ Imagines Naturales certas aliquas notiones magis abstrusas et reconditas illustrant. Quod quidem non omnino absolute intelligendum est, sed eousque, ut vere dici possit, Vates Hebræos in eadem materia exornanda iisdem Imaginibus multo saltem constantius uti, quam cæteri poetæ solent: cujus item rei magna vis est in conservando styli nitore et perspicuitate.

Postremo, iis potissimum Imaginibus Hebræi audacius et licentius utuntur, in quibus id facilius admitti possit, eo quod et res ipsæ unde sumuntur maxime sunt obviæ et familiares, et figurata earum potestas usu constanti rata et definita. Hoc ut orationem apertam et dilucidam præstat in iis etiam locis, ubi maximum est obscuritatis periculum; ita Sacris Vatribus facilem plerumque et paratam defensionem præbebit, si quando ut duri, nimii, tumidique reprehendantur.

Ut quæ nude hætenus notavi exemplis illustrentur et confirmentur, perpendamus Metaphoras aliquas ex rebus primum Naturalibus desumptas, maximeque usitatas; ita ut quæ in una atque altera animadversa fuerint, in permultas possint transferri.

Imago Lucis et Tenebrarum ad exprimendas res Prosperas et Adversas translata communi omnium linguarum usu frequentatur, quemadmodum omnium hominum communis est rerum ipsarum sensus et perceptio. Verum his Metaphoris Hebræi frequentius quam cæteri omnes et constantius utuntur; usque adeo quidem, ut raro se iis abstineant, ubicunque loci argumentum postulat aut etiam patitur. Haberi itaque possunt in eo locutionum genere, quarum in Stylo Parabolico maxime nota et rata est significatio; cum Imagines exhibeant notissimas et maxime familiares, fiatque translatio ex agnita et concessa rerum inter se similitudine, quæ et natura percipitur, et sermonis usu constanti comprobatur. In imaginibus tam notis tamque frequentatis apud Hebræos facile conceditur audaciæ venia. Iisdem utuntur Latini, sed rarius, ideoque et cautius:

“ Lucem redde tuæ, Dux bone, patriæ :

“ Instar veris enim vultus ubi tuus

“ Affulsit populo, gratior it dies,

“ Et Soles melius nitent.

Vix quidquam habent elegantius, aut in simili materia etiam liberius, severiores Musæ Latinæ. Hebræi vero, ut in argumento longe sublimiore et in Imagine notissima, efferunt se atque exultant licentius, et audaciæ poeticæ frænos omnes laxant. Exhibent nimirum, non veris, non auroræ, non caliginosæ noctis imaginem, sed solem et sydera quasi nova Creatione aucto in immensum splendore exsurgentia, aut in antiquum Chaos et primævas tenebras iterum demersa. Promittitne Va-

tes renovatum populo suo Dei favorem, et omnimodæ felicitatis instaurationem? quam magnificis id coloribus depingit, quos nulla interpretatio exprimere, sed nec ulla omnino obscurare potest! ¹

וְהִיא אֹרֶךְ הַלְבֵנָה כְּאֹרֶךְ הַחֲמָה

וְאֹרֶךְ הַחֲמָה יִהְיֶה שִׁבְעֵתִים:

“Erit Lux Lunæ instar Solis meridiani;

“Erunt Solares radii septemplices.”

Sed nec hoc fati: ²

לֹא יִהְיֶה לְךָ עוֹר הַשֶּׁמֶשׁ לְאֹרֶךְ יוֹמָם

וְלִנְגָּה הִירָח לֹא יֵאִיר לְךָ

וְהִיא לְךָ יְהוָה לְאֹרֶךְ עוֹלָם

וְאֵלֶיךָ לְתַפְאֶרֶתךָ:

לֹא יָבֹא עוֹר שֶׁמֶשׁךָ

וְיִרְחַךְ לֹא יֵאֱסָף

כִּי יְהוָה יִהְיֶה לְךָ לְאֹרֶךְ עוֹלָם

וְשָׁלְמוּ יָמֵי אֲבֶלְךָ:

“Non diurna Solis luce uteris amplius;

“Neque ad illustrandam noctem Luna tibi illucebit:

“Sed erit tibi Jehova æterna Lux;

“Et gloria tibi erit Deus tuus.

“Non occidet amplius Sol tuus,

“Nec Luna tua sese retrahet;

“Nam Jehova erit tibi æterna Lux,

“Et dies mœroris tui definent.”

Quod idem alio in loco mirifice variavit: ³

¹ Is. xxx. 26.

² Is. lx. 19, 20.

³ Is. xxiv. 23.

וחפרה הלבנה ובושה החמה
 כי מלך יהוה צבאות
 בהר ציון ובירושלם
 ונגד זקניו כבוד :

“Et pudebit Lunam, et erubescet Sol meridianus;

“Cum regnat Jehova Exercituum,

“In monte Zione et in Hierosolymis,

“Et coram senioribus suis gloriose.”

Contra, superbo Ægypti Regi cladem minatus; :

וכסיתי בכבודך שמים
 והקדדתי את כלביהם
 שמש בענן אכסנו
 וירח לא יאיר אורו :

כל מאורי אור בשמים אקדירם עליך
 ונתתי חשך על ארצך נאם אדני יהוה :

“Cum extinguam te, obtegam cœlos,

“Et stellas eorum atrabo;

“Solem nube involvam,

“Nec splendorem suum emittet Luna :

“Omnia cœli lumina supra te obscurabo,

“Terramque tuam tenebris operiam; edicit Dominus
 “minus Jehova.”

Periculosa sunt hæc et *παρὰ τὴν ἀληθείαν*; sed notæ sunt Imagines, frequens earum usus, certa significatio; id-
 eoque perspicua, clara, vereque magnifica.

Porro, aliæ sunt Imagines ex rebus Naturalibus desumptæ, quæ etsi Hebræis cum cæteris hominibus ali-
 qua ex parte sint communes, illis tamen, ex situ puta

regionis aut natura soli, multo magis sunt notæ et familiares. Nulla in Sacris carminibus frequentior occurrit Metaphora, quam ea, qua graves subitoque ingruentes Calamitates sub. imagine exundantium Aquarum exprimuntur. Hanc maxime familiarem habuisse videntur Hebræi, utpote ex proprio suæ regionis habitu et natura depromptam. Obversabatur iis ante oculos Jordanes¹ ripas suas quotannis inundans, cum Libani montiumque vicinorum nives ineunte æstate liquefactæ effusis subito torrentibus aquas fluminis auferrent. Erat præterea tota Palæstinæ regio,² non multis quidem perennibus fluviis irrigua, sed ut maxima ex parte montuosa, ita torrentibus crebris per angustas valles post statas pluviarum tempestates præcipitantibus obnoxia: ex qua re Moses³ ipse terram hanc Israelitis jam eam invasuris commendabat, ut qui nihil hujusmodi in Ægypto prius, aut nuper in Arabicis Desertis experti essent. Hæc itaque Imago, omnibus quidem poetis nota et usurpata, Hebræis vero præcipue familiaris et quasi domestica censeretur debet; adeoque eam et crebrius et liberius adducunt. Ipsam profecto naturæ faciem, qualis tum ei præsens obversabatur, expressisse videtur Vates, et in se suasque fortunas transtulisse, cum ex terra Jordanica, montibusque ad ortum fluminis sitis, ardentissimos doloris sui æstus eo verborum impetu et audacia effundit: ⁴

¹ Vide JOSH. III. 15. 1. PARALIP. XII. 15. ECCLUS. XXIV. 26.

² Vide SANDYS. *Itin.* Lib. III. sub initio.

³ DEUT. VIII. 7. XI. 10, 11.

⁴ PS. XLII. 8.

חֲהוּם אֶל חֲהוּם קוּרָא לְקוֹל צְנוּרִיד
כֹּל מִשְׁבְּרִיד וְגִלִּיד עָלֵי עֲבָרוֹ :

“Abyssus abyssum inclamat, circumsonantibus
“tuis Cataractis;

“Fluctus tui omnes undæque me obruerunt.”

Subit hoc in loco animadvertere, Metaphoram hanc, cæteris quidem Scriptoribus sacris ubicunque occasio ferat adeo frequentatam, Auctorem tamen Jobi per totum poema, in quo eam sæpissime locum habituram quivis ex argumento facile conjiceret, semel tantum atque iterum,¹ nec nisi leviter, attigisse. Alia nimirum naturæ facies nobilissimi hujus poematis Auctori, quicunque is fuerit, obversabatur, si, ut multis eruditis placuit, in aliqua Arabiæ parte scriptum esset: quæ sententia ut verisimilior videatur, facit etiam insignis ea Comparatio,² qua Jobus Amicos suos cum perfido Torrente confert, quæ ex siticulosis Arabiæ locis manifesto petita est, pluribusque imaginibus ejus regionis propriis exornata.

Aliæ denique sunt Imagines Poeticæ, ex rebus item Naturalibus desumptæ, Hebræorum omnino propriæ. Inter montes Palæstinæ, maxime notabiles, adeoque sacris carminibus celebratissimi, sunt duo, Libanus et Carmelus. Alter tum sua altitudine, tum Cedrorum in summis ejus verticibus consurgentium præceteritate, magnitudine, et copia, insignis; veram et eminentem quandam præ se ferens roboris et majestatis effigiem: alter opimus et ferax, vitibus, oleis, et arboribus omnis generis frugiferis confusus, et cum soli ubertate tum cul-

¹ Vide JOB. XXII. 11. XXVII. 20.

² JOB. VI. 15, — 20.

tura florentissimus; eximiamque exhibens fertilitatis speciem et exquisitoris cujusdam pulchritudinis et gratiæ. Horum quod sit in forma et aspectu inter se discrimen accurate definit Salomo, cum dignitatem virilem Libano, ¹ Carmelo muliebrem venustatem comparat. Ex utroque exsurgit diversa quædam at generalis Imago, quam varie usurpant Hebræi Vates, id per Metaphoram exprimentes, in quo cautiore aperta comparatione uterentur. Libanus itaque audaci translatione ponitur pro universo populi Hebræi aut Ecclesiæ ² statu; pro ³ Hierosolymis; pro Templo ⁴ Hierosolymitano; pro Rege etiam Assyrio ⁵ ejusque Exercitu; pro eo denique quod in re aliqua eximie est ⁶ superbum, augustum, et sublime: atque eodem modo quodcunque in se habet egregiam fertilitatem, opulentiam, aut decorem, illud Carmelus ⁷ dicitur. Similiter per Robustos Basanis, Arietes, Juvenças, Tauros; ⁸ per Feram Arundineti, ⁹ sive Leonem Jordanis; adumbrantur

¹ CANT. V. 15. VII. 5.

² IS. XXXIII. 9. XXXV. 2.

³ IS. XXXVII. 24. JER. XXII. 6, 23.

⁴ ZECH. XI. 1.

⁵ IS. X. 34.

⁶ IS. II. 13. vid. EZECH. XXXI. per totum.

⁷ Vide supra citata, et IS. X. 18. MIC. VII. 14. JER. IV. 26.

⁸ PS. XXII. 13. EZECH. XXXIX. 18. AMOS. IV. 1.

⁹ PS. LXVIII. 31. קנה דית Fera Arundinis, est Periphrasis Leonis; eaque minime obscura, si ejus rationem attendimus. Leones in Arundinetis maxime lustra habere solent. "Inter Arundineta Mesopotamiæ fluminum et frutecta Leones vagantur innumeri." AMMIAN. MARCELL. Lib. XVIII. cap. 7. Id adeo familiare erat Arabibus, ut peculiare habeant vocabulum pro Leonis lustro cum in Arundineti cubat. BOCHART. Hieroz. par. I. lib. 3. cap. 2. Erat autem Jordanes præcipue infestus Leonibus, qui in densis

gentium Tyranni insolentes, crudeles, efferi. In his cæterisque ejusmodi Imaginibus quanquam id audent Vates Sacri, quod Latinis Græcisque minime conceditur, nemo tamen unquam aut elegantiam aut perspicuitatem desiderabit; præsertim qui meminerit, eas Hebræis notissimas, ac, ut ita dicam, populares, et veluti indigenas, fuisse.

denſis riparum Arundinibus latitabant. Εν ταῖς τοῦ Ἰορδάνου ἰλιχθεῖσι καὶ ἀγύλοσφοις ῥοαῖς, ὡς το αἰχρς, τῆς ἐχθρινᾶς τοῦ ποταμοῦ τῆς μέρη πινὰ ἀεὶ γρηγοῦνται, ἐν οἷς μέγα π καλαμῶν χερμὲς ἐκφυοῖται πύφους ἐν ταῖς λίανται φύλλαι ἀωθῶσι κατοικεῖν. JOHAN. PHOCAS. *Descript. Loc. Sanct.* cap. 23. vide etiam MAUNDRELL. *Itin.* HIERONYMUS itidem ad hæc verba Zechariæ xi. 3. *Vox rugitus Leonum, quoniam vastata est superbia Jordanis*: “Jordani, inquit, fluvio, qui maximus in Judæa est, juxta quem morantur Leones, fremitum junxit “Leonum, propter ardorem sitis, et ob deserti viciniam, et latitudinem vastæ solitudinis, et Arundineta et Carecta.” Hinc apud Jeremiam iv. 7. Leo dicitur exire מַסְכּוֹ “ex lustrò suo perplexo,” et XLIX. 19. “ascendere inundante Jordane.” Itaque hoc in loco (PS. LXVIII. 30.) Fera Arundinis, cætus Robustorum, et Juveni, sunt Leones, Tauri, Pecudesque lascivientes, sive Tyranni feroces insolentesque: de quibus, continuata translatione, addit Psalter *מַתְרַפֵּס בְּרֵצִי כֶסֶף*, hoc est, pro se quisque de industria (ea est vis numeri singularis Distributivi et formæ *Hithpaël*) *conculcantes et turbantes rivus argenteos*, sive forsan *desiderabiles*; perdentes nimirum et vastantes vicinorum Judæorum bona. Hæc ipsa Imago apud Ezechielem usurpatur cap. xxxii. 2. iterumque cap. xxxiv. 18, 19. in quibus locis ter ponitur in eo sensu verbum רָפַשׁ: vid. etiam DAN. VII. 19. verum an רָוץ de motu fluminis dicatur, ut apud Latinos *currere*, (VIRG. *Georg.* I. 132.) ita ut רָץ rivum significet, non æque constat.

“Vox hæc (רָצִי) videtur habere notionem aquæ in lingua Arabica. Est enim verbum רָוץ, *potum præbuit abunde; stagnantem vel infusam aquam habuit* piscina aut vallis: et nomen רָוץ, *quantitas aquæ operiens fundum lacus vel cisternæ.*” H.

Id denique hoc in loco generatim adnotandum est : Poesin omnem, ac præcipue Hebraicam, ornamenta sua longe plurima ex rerum Naturalium Imaginibus depro-

Aliam hujus loci explicationem benigne mecum communicavit Vir in primis Doctus, quæ eruditæ Lectoris assensum forsan obtinebit.

Totum Comma hoc modo interpretatur Vir Doctus : “ Disperde
“feram arundinis; cœtum eorum, qui sunt fortes in vitulis gen-
“tium; qui se excitant cum fragmentis argenti : disperge populos
“qui bella volunt.” Fera Arundinis est Hippopotamus in Arundi-
netis Nili degens : hoc loco Ægypti populum apte adumbrat ;
quod etiam ad totius Commatis explicationem aditum aperit. Et-
enim per totum de Ægyptiis sermo est : notantur a cultu Vitulo-
rum, Apis et Ifidis in forma bovina ; et a solenni coram iis salta-
tione cum sistrorum strepitu. Chaldæus : “ congregationem for-
“tium, qui confidunt in vitulis idolis gentium.” “ Fortes in vi-
“tulis,” eadem est phrasis ac *וְהַמְּבַרְכִּים וְהַמְּבַרְכִּים* ; EPH. VI. 10 :
quæ est locutio Hebraica. Mos saltandi in cultu Idolorum Ægyp-
tiorum confirmatur ex EXOD. XXXII. 6, et 19 : isque cum Sistro-
rum pulsatione, HEROD. Lib. II. Vox *רַפְּשׁוּ* penitus diversa est a
רַפְּשׁוּ, quæ alias quam in hoc loco semel tantum legitur : PROV.
VI. 3. ubi VULG. reddit, *Festina* : melius, *Te excita* : cum sit in
Hithpaël. Apud Chaldæos significat *calcere* ; apud Syros *saltare* ;
apud Arabas *calcitrare* : unde hoc in loco recte, “ ad saltandum se
“excitant.” “ Cum fragmentis argenti ;” ita ad verbum redditur
כֶּסֶף בְּרִצְיָה : notantur Sistri frustula, vel laminæ metalli mobiles,
quæ agitatæ tinnitum strepitumque reddunt. Erat etiam Sistri usus
in bello, ad signum pugnæ edendum : “ Regina in mediis patrio
“vocat agmina Sistro.” VIRG. Unde tubæ Romanæ in pugna
Ætiaca opponit etiam PROPERTIUS (Lib. III. IX. 43.) Sistrum
Ægyptiacum. Hunc potius usum si respici credamus, facilius vi-
debitur sequentium nexus : “ disperge populos qui Bella volunt.”
Non modo luculentam habemus Ægyptiorum descriptionem, verum
etiam hic notari Ægyptios confirmant sequentia : “ venient prin-
“cipes ex Ægypto, &c ;” quasi hujusce gentis Subjugatio, in
priori Commate votis petita, in sequenti perduceretur ad effec-
tum.

mere ;

mere: has ut quisque in animo suo format atque exprimit ex eo quod cuique in sensus incurrit, fieri non potest, quin pro locorum diversitate aliæ sint aliis magis familiares, aliæ etiam propriæ; et quæ maxime videntur communes, tenuem sæpe aliquam et latentiore habean cum proxima sua origine et natali solo necessitudinem: imprimis itaque tenendus est, quantum fieri potest, rerum in quibus versatur auctor situs habitusque, percipienda regionis Historia Naturalis, et Poematis cujusque veluti scena ob oculos ponenda. Huc nisi perpetuo animos attendamus, vix tuto licebit de sensuum decore et venustate judicare: fugient nos interdum vel apertissima, reconditæ certe et interiores elegantiz plurimæ latebunt.

PRÆLECTIO SEPTIMA:

DE IMAGINIBUS EX COMMUNI VITA.

QUAS tres causas proxime exposui, quibus apud Hebræos Vates in figurata dictione conservaretur cum summa sublimitate conjuncta perspicuitas; (primo quod uterentur plerumque Imaginibus de medio sumptis, deque rebus maxime notis et pervulgatis; tum quod in earundem accommodatione certam fere rationem et viam, seu analogiam quandam, servarent; quod denique iis potissimum licentius uterentur, quæ maxime essent familiares et notissimæ significationis:) earum veritatem ulterius confirmatum iri arbitror, si eas etiam Metaphoras paulum advertamus, quæ ex Artificiis, Moribus, Vitaque Communi desumuntur; quem alterum statueram veluti fontem unde poeticæ Imagines derivari solent. Ac sufficient hac in parte quædam de universo genere breviter notata, et exemplum unum atque alterum ex innumeris decerptum.

Tota Communis Vitæ ratio apud vetustiores Hebræos admodum simplex constansque fuit: non erat ea studiorum, conditionum, artium, quæstuumque diversitas, quæ apud alios populos postmodum obtinuit, qui sese quasi haud paulo humaniores jactaverunt; ac merito quidem, si pro humanitate habendus est luxus, levitas, et superbia. Una omnibus libertas, una generis nobilitas ab antiquissima

tiquissima stirpe deducta : nulli inanes tituli, aut falsa gloriæ insignia ; vix ulli honorum et dignitatis gradus, nisi ut cuique ex virtute, prudentia, provecta ætate, aut bene gesta republica accessere. Legibus et sacris ab cæteris hominibus divisi, nec admodum mercaturæ dediti, satis habuerunt eas artes colere, quæ ad vitæ usum simplicem et incultum, seu incorruptum potius, necessariæ essent. Itaque præcipua erat omnibus occupatio in colendis terris et curando pecore ; agricolarum et pastorum ferme natio erant. Prædia in familias principio sortiti, quæ pretio addicere, ita ut omnino alienarentur, fas non erat, posteris suis possidenda suoque labore colenda tradebant ; quos ex suo quisque agro fructus percipiebat, eæ cujusque erant divitiæ. Nemo vel amplissimus indecorum aut se indignum putabat etiam infimis rustici operis negotiis vacare. Igitur in Sacra Historia² sæpe legimus, Duces, Reges, Prophetas, ad sancta et augusta munera obeunda ab aratro et stabulis accessisse.

Itaque non mirum est si Hebræi scriptores multi sint in deducendis Metaphoris ex his potissimum artibus, in quibus fere nutriti et educati sunt ; si quæ animis oculisque eorum maxime obversarentur, ea derivarent in Poesin : præsertim quæ suppeditarent tam variam lautamque rerum supellectilem, unde depromi posset quicquid in imaginibus non modo venustum est atque elegans, sed grande etiam et magnificum. Quod si cui male delicato sordere nonnunquam videantur hujusmodi rerum species, quasi scilicet oleant plebeculam et ster-

¹ LEV. XXV. 13, — 16, et 23, 24. confer I. REG. XXI. 3.

² Vide JUD. III. 31. VI. 11. I. SAM. IX. 3. XI. 5. II. SAM. VII. 8. PS. LXXVIII. 72, 73. I. REG. XIX. 19, 20. AMOS. I. I. VII. 14, 15.

cus; id suæ tribuat inscitiae, qui ex sui sensus modulo antiqua æstimet; non Sacris Vatibus vitio vertat, qui hisce imaginibus non modo suam præstant dignitatem, sed persæpe etiam ipsa translationis vi atque audacia incredibilem inducunt elegantiam et ornatum.

Longum esset singulatim percerere, quibus illi verborum luminibus, ex re una levi humilique, ut quibusdam videri possit, ex Area nimirum et Tritura petitis, rebus tamen maximis splendorem, gravissimis pondus addiderunt: cum “Jéhova ira incensus impios proterit, “conculcat, profligat:” cum populos Israeli veluti dentato tribulo subjicit frangendos, aut æratis ejus ungulis “comminuendos;” hostesque suos, palea montana leviores, diffilat spiritu, et indignationis turbine dispergit.”³

הנה שמתוך למורג
חרוץ חדש בעל פיפיות:
חרוש הרים וחרק
ונבעות כמץ תשים:
תזרם ורוח תשאם
וסערה תפיץ אתם:

“Ecce feci Te Traham;

“Tribulum novum, instructum dentibus;

“Triturabis montes atque comminues,

“Et colles tanquam in glumam rediges:

“Ventilabis eos, ventusque auferet,

“Et turbo eos dissipabit.”⁴

1 HAB. III. 12. JOEL. III. 14. JER. LI. 33. IS. XXI. 10.

2 MICAH. IV. 13.

3 PS. LXXXIII. 14, 16. IS. XVII. 13.

4 ISAI. XLII. 15, 16.

Quibus

Quibus in locis notandum est primum, hujus metaphoræ rationem et legem a variis sacrorum poematum Auctoribus constanter et religiose servari; unde ei audacius quidem, sed intra suos limites, exultanti sua constat et verecundia et perspicuitas: siquidem unice eam usurpant ad amplificandam improborum hostiumque stragem et dispersionem. Ad hoc, promptam facilemque huic audaciæ defensionem præbebit vel ipsa vis Imaginis ad rem exprimendam accommodatissima, si receptum apud Hebræos tritum modum cogitemus. Id fiebat in loco sublimi, ventis obnoxio; inacto spicis vel jumentorum grege, vel tribulo gravibus tabulis constructo, et lapidibus vel ferro subtus asperato, vel plostello rotis five axibus ferreis et dentatis, quod Varro¹ Pœnicum vocat, utpote a Pœnis Italiæ illatam de Phœnicia Palæstinæ proxima; unde etiam, præterquam quod per omnia conveniunt descriptiones, constat Hebræorum ac Romanorum in hac re usum similem et plane eundem fuisse: nec tamen hi quidquam unquam, quod sciam, ad Poëseos suæ ornatum inde mutantur. Non autem prætermittendum est, Imaginem hanc fuisse Hebræis, supra quam a nobis facile concipi potest, obviam et familiarem; cujus rei satis indicio est Araunæ Jebusæi Area,² sub dio, ut cæteræ omnes, in ipsis Hierosolymis, et in editissima urbis parte sita, eo ipso in loco in quo postea Templum a Salomone conditum est.

Homéro, cui vehementer placuit omnis agrestis vitæ imago, adeo decora significansque visa est hæc ipsa de qua agimus, ut semel iterumque ex Area petierit Comparisonem; (nam Translationis periculum vel ipse hic

¹ *De Re Rust.* I. 52.

² II. PARALIP. III. I.

reformidavit) unam quidem atque alteram¹ ad illustrandam rem leviculam, contra quam solent Hebræi; tertiam autem vere magnificam, qua Achillem suum exornat: hanc, siquidem accedat ad effigiem aliquam Hebrææ sublimitatis, libet recitare: ²

Ὡς δ' ὅτε τις ζῶντι βοᾷς ἀρσενᾷ ευρυμέλῳπας,
 Τριβέμεναι κρι λόχον εὐτροχαλῶ ἐν ἀλαῇ,
 Ριμφα τε λεπὶ' ἐλθόντο βοῶν ὑπο ποσσ' ἐριμυκῶν.
 Ὡς ὑπ' Ἀχιλλῆος μεγαθύμου μανυχῆς ἵπποι
 Στεῖβον ὁμᾶ νεκυᾷς τε καὶ ἀσπίδας. —

Quæ Comparatio, inter pulcherrimas et grandissimas merito quidem numeranda, multum tamen abest ab Hebræorum sublimitate atque audacia. Hebræus contulisset potius ipsum Heroa cum Tribulo, non Equos ejus cum Bobus plostello junctis; quod est paulo nimis appositum, et plus æquo congruens.³ Verum illam licentiam Græcorum poesi non dederat consuetudo; non occupaverat hunc locum ea Imago, sicuti apud Hebræos, neque ejus quasi dominium usucapione acquisiverat.

Religio est hoc in loco silentio transire egregiam et supra modum magnificam Ultionis Divinæ imaginem ductam a Torculari, sæpiusque a sacris Vatibus usurpata; sed quam nulla alia poesis ausa est vel attigisse. Quibus autem Latini sermonis coloribus ea exprimere possumus, quæ nisi suis digne exhiberi omnino nequeunt? quibus lineamentis vel tenuem umbram ejus descriptionis effingere, qua Isaias depinxit Messiam Vindicem? ⁴ —

¹ Vide *Iliad.* v. 499. et XIII. 588.

² *Iliad.* xx. 495.

³ Hoc mox fusius exponetur PRÆL. XII.

⁴ Vide ISA I. LXIII. I, — 3.

— Ille Patris vires indutus et iram,
 Dira rubens graditur, per stragem et fracta potentum

Agmina, prona solo; prostratisque hostibus ultor
 Infultat; ceu labra novo spumantia musto
 Exercens, salit attritas calcator in uvas,
 Congestamque struem subigit: cæde atra recenti
 Crura madent, rorantque inpersæ sanguine vestes.

Porro, innumera plane sunt quæ in hanc rem adduci possunt ex Moribus Vitæque consuetudine translata. De his etiam id generatim adnotandum est, receptam apud Hebræos vivendi rationem, simplicem, constantem, gravem, naturæque convenientem, efficere, ut Vates Sacri multo minus habeant vel obscuri, vel humilis ac demissi, in hujus generis metaphoris, quam quisquam sperare potuerit, qui reputat, vel quanto a nobis rerum et temporum intervallo disjuncti sunt, quantumque in translationibus audent; vel quantum in rebus communibus et vulgaribus transferendis versantur. Eam profecto Sacrorum Vatum præ cæteris omnibus veram esse laudem existimo, metaphoris audacibus cum summa perspicuitate uti, et vulgaribus cum summa dignitate et splendore. Non verebor vobis in hoc genere proponere exemplum, quo nihil concipi potest summissius et contemptius, nihil planius et inornatius exprimi; quod tamen ipsa Imaginis congruentia atque accommodationis proprietate eam vim habet, ut non dubitem eminentem sublimitatis notam ei apponere. Minatur Deus Hierosolymæ ultimum excidium: ¹

¹ II. REG. XXI. 13. Vatis alicujus responsum ab Historico traditum.

ומחיתי את ירושלם
כאשר ימחה הצלחת
מחה והפך על פניה:

“Et detergam Hierosolymam,

“Ut deterferit quispiam pateram;

“Detergit eam, et pronam in faciem vertit.

Verum multa hujusmodi necesse est humilia et obscura nobis falso videri, qui vita moribusque tam diversis utimur: sed in his nec temere reprehendendum, nec cito desperandum; versandus potius in omnem partem animus, si forte erui possit sensuum atque imaginum nexus, a rebus abstrusis nostramque aciem facile fugientibus tenui persæpe filo pendens: mos nonnunquam obsoletus opportune notatus, suoque loco admotus, multis simul aliis suam lucem et dignitatem restituet. An hoc præcipue præstet quod jam proferam exemplum, non ausim quidem dicere; ostendet forsan Hebræorum in formandis Imaginibus Poeticis usum, et in explicandis accurationem et constantiam.

Poetis fere omnibus id sæpenumero usu venit, ut vel occasione inducti, vel necessitate prope coacti, in eum locum incidant, in quo multo cum ornatu et amplificatione, utpote in re gravi magnaue, describendi sunt Inferi, sive Vita Functorum Status; hoc est, id clare explicandum, quod quale sit, nemini mortalium concessum est omnino mente percipere, aut conjectura consequi. Itaque Græci, prompto fertilique ingenio, et ad fabulas adornandas nati, pulchram nacti occasionem, Inferos plane poeticos ac suos commentum sunt; eo quidem monstrorum apparatu instructos, ut nemo vel e populo tam excors esset, cui non risum moverent tot

deliramenta. Quid vero Vates Hebræi? quibus non eadem fingendi licentia, et, quanquam persuasissimum erat animos non interire et corpora etiam in vitam esse reditura, eadem tamen de præsentī mortuorum statu et conditione ignoratio? Nimirum idem hoc in loco fecisse videntur, quod in cæteris omnibus: nam quæ palam et in aperto essent vulgoque constarent de mortuis, hoc est, de mortuorum cadaveribus, ex iis Generalem quandam Imaginem confecerunt, quam in describendo vita functorum statu unice et constanter usurpant; quamque, si modo fas sit, appellare possumus Hebræorum Infernum Poeticum. שְׁאוֹל ipsi vocant; Græci, *ᾗδης*; Latini Infernum, sive etiam Sepulchrum; neque sane aliunde sumpta est Hebræis tota hæc Imago, quam de more rituque Sepulturæ apud ipsos recepto; qui ejusmodi erat, ut materiem præberet ornatui poetico satis accommodatam. Hebræorum enim Sepulchra, saltem honestiora, quæque familiis principibus patria erant ac gentilitia, Speluncæ¹ erant amplæ, sub terram, ex nativa rupe, arte manuque excavatæ; laqueare testudinato; quædam tam spatiosæ, ut columnis suffulcirentur: ad latera circumquaque excidebantur cellæ recipiendis Sarcophagis; ii Sculptili opere apte ornati erant, singulique singulis cellis condebantur: nullam omnino lucem admittebat Specus, quippe angusto aditu, quique advoluto saxo obstruebatur. Multa hujusmodi Conditoria etiamnum in Judæa visuntur; duo² præ

¹ Vide GEN. XXIII. II. REG. XIII. 21. ISAI. XXII. 16. II. PARALIP. XVI. 14. JOSH. X. 27. THREN. III. 53. IOHAN. XI. 38. et Evangelistas de Christi Sepulchro.

² Horum Sepulchrorum descriptionem exhibent, SERLIO *Architettura* Lib. III. VILLALPANDUS *Apparat. Urbis* III. 16. MAUNDELL. *Itin.* p. 76.

cæteris magnifica, quæ Regum habentur Sepulchra, alterum in ipsis Hierosolymis, cellas habens viginti quatuor; alterum bis totidem continens, in urbis pomærio.

Josephus sæpius mentionem facit Sepulchri Davidis. Sepulchrum ipsum vocat τάφον vel μνημεῖον; cameras, in quarum plures distribuebatur, οἶκος τῆς ἐν τῷ μνημεῖον; cellas, θηκὰς. *Antiq.* vii. 15. xvi. 7. *Bell.* 1. 2. Memorantur a Strabone Lib. xvii. Regum Ægyptiorum conditoria, θηκὰς ἐν ἀσσηλαίοις λαλομένηται περὶ τῶν παλαιῶν. De quorum reliquiis vide РОССОКІІ *Descriptionem Orientis*, Lib. 11. Cap. 3. Visuntur adhuc Neapoli Cryptæ Sepulchrales, quas *Catacumbas* vocant, opus quo nihil extat usquam in eo genere grandius aut admirabilius. Mihi quidem videtur esse monumentum ultimæ antiquitatis, quod, alios in usus primo destinatum, ævo demum Christiano condendis cadaveribus inserviit. Est enim ejusdem plane generis cum cæteris operibus subterraneis ejus regionis, quorum quidem multa crebris terræ motibus deleta sunt, multa tamen plane stupenda hodie supersunt; Cumis, Miseni, Baiis, ad Avernæ Lacum, et in Monte Pausilypi. Non dubito quin hæc omnia haud paulo præcesserint Homeri tempora, qui in his regionibus locat Cimmerios illos in tenebris habitantes, *Odyss.* ix. sub initio; uti et Ephorus, apud Strabonem Lib. v, eosque ait, ἐν καὶ ἀγχοῖς οἰκίαντες αἰσεν, ὅς κελευσιν Ἀργίλλας, καὶ ἀπὸ πύλων οὐρυμμάτων περὶ ἀπὸ αὐτῶν φοιτᾷ: quæ non esse ex omni parte fabulosa hæc ipsa monumenta subterranea jam palam testantur. *Argille* autem vocabantur hæc Speluncæ ex natura soli in quo hujusmodi cavernæ frequentius, opinor, fodiebantur. Ἀργίλλος, ἡ σπηλαιή γῆ, ἡ λευκογῆ. *HESYCH.* unde collis in hac regione *Leucogæus* dictus, inter *Puteolos* et *Neapolim*; *PLIN.* N. H. xviii. 11. quanquam hæc omnes, quas dixi, Speluncæ ex solida sunt topi rupe, unde temporum injuriæ resistere potuerunt. Hinc *Argiletum*, vici nomen Romæ, ex hujusmodi *Argillis* quibusdam sumptum, quale erat haud ita longe ab eo vico *Caci Specus*; quanquam aliter *Virgilius*; sed vide *VARRONEM De Ling. Lat. Lib.* iv. Cæterum ex his Speluncis *Cimmeriis* *Campaniæ* *Homerum* primo, deinde *Virgilium*, *Inferorum* suorum *Imaginem* duxisse manifestum est: et *Virgilio*, cum *Caci Speluncam* ab *Hercule* effractam describeret, protinus obversabatur *Inferni* patetacti *Imago*:

“Ad

Quod si eos locos omnes excutimus quibus Sacri Vates Inferos ornatu poetico describunt, liquido nisi valde fallor apparebit, eos mentem in hujusmodi Sepulchrorum imagine per omnia intentam et defixam habuisse. Quæ in sensus incurrebant, et oculis obverfabantur, eorum omnium effigiem exprimebant oratione: nullam ibi Animorum Immortalium descriptionem, aut explicatè admodum factam mentionem repერიemus; non eo quod permanere post mortem animos non crederent, quod doctis¹ quibusdam placuit; sed quod nec ullam haberent satis claram eorum notionem et intelligentiam, unde ubi et quales essent explicarent, neque eam adepti essent sermonis et argumentationis subrilitem, ut de rebus abstrusis et a sensu omnino remotis probabiliter dicere, et eruditam disputationem suæ ignorantiae prætereundere possent. Qualis itaque ab animis a corpore sejunctis vita viveretur, quis eorum locus, forma, conditio, Hebræi juxta cum cæteris mortalibus in summa ignorance versabantur. Neque eos hac in parte vel minimum sacri Codices adjuvere; haud quia hanc iis cognitionem invideret Divina Revelatio, sed quia humanæ mentis conditio eam omnino non recipiat: quæ cum res a corpore et materia remotas con-

- “ At specus, et Caci detecta apparuit ingens
 “ Regia, et umbrosæ penitus patuere cavernæ:
 “ Non secus, ac si quæ penitus vi terra dehiscens
 “ Infernas referet sedes, et regna recludat
 “ Pallida, Dīs invisa, superque immane barathrum
 “ Cernatur, trepidentque immisso lumine Manes.

Æ N. VIII. 241.

¹ Vide CLERICI *Comment. in Hagiographa*: consule Indicem in voce *Immortalitas*.

templatur,

templatur, propriarum notionum inopia cogitur ad improprias confugere, et corporeis incorporea quadante- nus adumbrare. Cum itaque viderent corpora vita functa in terram cadere, eoque modo quo dictum est sepulchro condi, percrebuit apud Hebræos, ut apud cæteros etiam, opinio quædam popularis, agi sub terra vitam mortuorum deinceps consequentem: quam ut adsciscerent Vates Sacri etiam necesse erat, si modo de hac re omnino loqui et intelligi vellent.

Atque hinc plane est quod mortui toties dicuntur “descendere” in Foveam, in Inferiora terræ, ad Portas “et Penetralia lethi; ad Saxa, ad Latera, ad Repagula “Cavernæ: hausit eos” avidis Faucibus Sepulchrum, “atque Os iis occludit; decumbunt” in Barathro, in “loca vasta, in voraginem, tenebrasque profundissimas “demersi; in terram caliginis, et umbram mortis, im- “manem, tetram, carentem ordine; et ubi pro luce “veluti diradiatur Caligo.”

1 שחת, item בור, five באר, JOB. XXXIII. 18. PS. XXVIII. 1. et passim. ארץ תחתית, vel ארץ תחתיות, EZEK. XXXI. 14. XXXII. 18. et PS. passim. שערי שאול, ISAI. XXXVIII. 10. ערי מות, JOB. XXXVIII. 17. PS. IX. 14. חדרי מות, PROV. VII. 27. אבני בור, ISAI. XIV. 19. ירכתי בור, ISAI. XIV. 15. EZEK. XXXII. 23. בדי שאול, JOB. XVII. 16.

2 פִּי שאול, PS. CCLI. 7. פִּי באר, PS. LXIX. 16. et vide ISAI. V. 14.

3 מצולה, PS. LXIX. 16. LXXXVIII. 7. חרבות, JOB. III. 14. ISAI. LIX. 10. EZEK. XXVI. 20.

ארץ עפתה כמו אפל

צלמות ולא סדרים

ותפע כמו אפל:

JOB. X, 22.

Germa-

Germanam hanc Inferorum Imaginem retinuerunt inter tot sua commenta Poetæ exteri: apposite admodum et præclare vetus Poeta Tragicus¹ altam Acheruntis viam ait esse

“Per speluncas saxis structas asperis, pendentibus,
“bus,

“Maximis, ubi rigida constat crassa caligo inferum.
“rûm.

Quam grandis autem et magnifica ab Hebræis Vatribus ex hoc rerum apparatu ornatur Scena, in quam Heroes et Tyranni defuncti prodeunt! Ponite vobis ob oculos Cavernam Sepulchralem, ingentem, vastam, caliginosam: ibi decumbunt² in suo quisque pulvinari³ Gentium Reges, armis juxta positis, subjecto cujusque vertici gladio,⁴ circumjacentibusque suorum sarcophagis.⁵ Ecce vero inducitur Rex Babylonius! soliis omnes protinus defurgunt, obviam procedunt, et venientem excipiunt: “Tene ergo ad Nos deductum conspiciamus? “Te nostrî similem? Te succisum et cassum viribus, O “Gentium Debellator?” — Sed manum abstinere: isthæc enim, non dico mei, sed ne humani quidem ingenii esse arbitror pro dignitate exponere. Libentius meliusque ipsi videbitis, Academici, in Israelitarum Carmine Triumphali,⁶ quod Babylonii Regis funeri præcinuit, omnium qui unquam fuerunt elegantia et

¹ Apud CICERONEM, *Tusc. Quæst.* 1.

² ISAI. XIV. 9, 18. EZEK. XXXII. 19, 21, &c.

³ מִשְׁכָּב ISAI. LVII. 2. EZEK. XXXII. 25. Ita appellatur ἡ γυνή, Cella quæ sarcophagum recipit.

⁴ EZEK. XXXII. 27. vide I. MACCAB. XIII. 29.

⁵ EZEK. XXXII. 22, 23, 24.

⁶ ISAI. XIV. 4, — 27.

sublimitate longe princeps, Isaias. Eandem etiam Scenam cum eodem adjunctorum apparatu egregie instruxit Ezekiel, in ultimo Vaticinio de Occasu Pharaonis; insigni illius *divinos* exemplo, quæ hujus Vatis propria merito habetur.

I EZEK. XXXII. 18, — 32.

PRÆLECTIO OCTAVA:

DE IMAGINIBUS EX REBUS SACRIS.

DE Imaginibus Poeticis, quæ Hebræis Vatribus maxime frequentantur, eo præcipue consilio, Academici, instituta nobis est disputatio, ut facilius ab isto errore cavere possimus, qui eorum scripta tanto rerum temporumque intervallo legentibus solet illudere; cum quæ apud Hebræos vel maxime clara vereque magnifica erant, ea jam nobis vel obscura vel etiam sordida nonnunquam videantur. Quod si in Rerum Naturalium et Communis Vitæ Imaginibus, (de quibus proxime differui,) ea adhibenda erat cautio, in eis profecto quæ a Rebus Sacris desumuntur multo etiam magis erit necessaria: nam quæ ab universæ Naturæ specie, vel Communis Vitæ consuetudine, Hebræi depromserunt, eorum etsi multa essent ipsis propria, pleraque tamen sibi juxta cum cæteris hominibus familiaria habuerunt; quæ vero ex patriis Religionibus ac Cæremoniis transtulerunt, ea plane sua erant, quorum nec usus, neque etiam cognitio, multum cum reliquis mortalibus communicaretur. Quam ob causam cum hic locus, quem jam tractamus, multa et magna præ cæteris hujusmodi incommoda et offensiones habere videatur, erit ut opinor operæ pretium cum diligenter excutere; ut Poesi Hebrææ sua
jam

jam aliquantum in ea parte constet majestas, qua olim vel maxime videtur eminuisse.

Latissime patebat Hebræorum Religio; ea continebatur non tantum Dei cultus, sed reip. etiam administratio, sanctiones legum, judiciorum consuetudines, ac omnis fere vitæ civilis et quotidianæ ratio. Vix quidquam apud eos profanum, et ab Sacris omnino remotum: quæ cæteris hominibus minimo in honore et æstimatione feruntur, apud eos divinis legibus erant sancita, arctissimumque habebant cum rebus gravissimis et sacratissimis cæremoniis necessitudinem. Hæc sunt in causa, primum quod in Poesi Hebræa plurimæ occurrunt a Rebus Sacris traductæ Metaphoræ; deinde quod in earum multis diligenti opus erit observatione, ne is ipse, quem cum Sacris habent, nexus et conjunctio penitus lateat. Id si fiat, si quæ divina sunt pro communibus habeamus, si sancta et augusta in vulgaribus sordidisque numeremus; incredibile est, quantum de verborum pondere deque sensuum vi et majestate detrahetur. Etenim nihil in rerum natura æque comparatum est ad sublimitatem, ac conceptus ex Adyto deprompti; ita animum humanum subita percellit admiratio, cum ei observatur augusta Religionis species; ita nos in his rebus

— “quædam divina Voluptas

“Percipit, atque Horror.

Accedit itaque, Hebrææ Poeseos majestatem ex eo etiam plurimum jam imminui, non modo quod sæpe nos fugiat Imaginum cum Sacris connexio, sed quod cum ea vel maxime apparet, apud nos tamen vix ullam partem obtineat ejus vis atque impetus, quo Hebræorum animos penitus invasit percussitque. Universa rituum

tuum Hebraicorum comprehensio grandis quædam est et multiplex Allegoria, cujus ad meditationem et observantiam omnis diligentia, omnis animorum attentio iis, quibus ea Sacra colebantur, dies noctesque erat dirigenda. In eo itaque opere et studio boni omnes et cordati mentem habebant defixam; hoc erat eorum negotium, hoc otium; in his omnes eorum spes opesque erant sitæ; in his omnes curæ cogitationesque evigilabant, summaque cum sanctitate et reverentia versabantur. Magna præterea his rebus accessit dignitas ex ipso sacrorum splendore et magnificentia; cujus incredibilis vis erat apud eorum animos, quorum oculis perpetuo obversarentur: in his inerat tanta majestatis species, præsertim post extructum Salomonis Templum, quantam, etsi omnem eorum rationem in ipsorum monumentis accuratissime descriptam habemus, minime tamen possumus cogitando consequi. Quæ itaque in hac parte Hebræi Vates apud suos præcipue vim habere summeque pollere experti sunt, ea sæpe apud nos jacent sordentque; cum quæ illi maximi faciebant, quibusque unice studebant, ex eis nos multa vel parum æstimamus vel minus intelligimus.

Horum quæ dixi exempla quædam subnectam, vel locos potius quosdam, unde bona exemplorum copia peti possit.

Plurimum occupantur Hebræorum Leges in rebus mundis immundisque discriminandis; in rebus turpibus, pollutis, nefastis amovendis expiandisque; quibus cæremoniis, quasi involucris et velis quibusdam, sensus gravissimos sanctissimosque obtendi, eo ipso satis liqueret, si non aliunde esset aperte et explicate traditum. In his locum habent morbi quidam, atque infirmitates
corpo-

corporis, habitusque etiam in se quidem plane *αδιαφορος*: hæc occurrenti fortasse levia videntur, exploranti magna apparent. Quapropter minime est mirandum Vates Sacros hæcce Imagines in exponendis rebus gravissimis adhibere; cum vel ¹ mentis humanæ depravatæ penitus et contaminatæ labem denudant, vel ² corruptos suorum mores exprobrant, vel ³ Virginis Sionis filiæ spoliatae ac nudatæ miseram, abjectam, et contemptissimam sortem lamentantur; quæ si in se spectantur, plane deformes atque odiosæ habendæ sunt; si ad veram originem et ad sua Sacra referuntur, nec pondere carebunt, neque etiam dignitate. Ex hoc videntur esse genere, vel hujus saltem generis analogiam servare, ea quæ Vates Regius, qui in divinis carminibus Personam sua ipsius longe augustiorem plerumque sustinet, miseriarum affectuumque ardentissimorum plenissima effundit; cum ⁴ omnibus se plagis pestibusque profligatum et confectum queritur, gravissimoque peccatorum onere penitus depressum, cui humana natura omnino sit impar ferendo. Quibus in locis, quæsiwerunt nonnulli, Hebrææ Poeseos genium vix satis attente perpendentes, quonam Morbi genere Vates tum laboraret; haud minus absurde, ut mihi quidem videtur, ac si quæstionem intulissent de ejus Fluminis situ et nomine, in quo idem esset submersus, cum magnis aquarum fluctibus se obrutum diceret.

Porro ut multa sunt in hoc genere, in quibus Vates Sacri simili defensione egere videntur, ita sunt fortasse plura, quæ etsi in se satis pulchra sunt et elegantia, multo

¹ IS. LXIV. 6.

² IS. I. 5, 6, 16. EZECH. XXXVI. 17.

³ THREN. I. 8, 9, 17. et II. 2.

⁴ Vid. PS. XXXVIII.

tamen

tamen elatiora apparebunt, si ex iis sacris unde duxerunt originem illustrantur, et tanquam tabulæ bene pictæ in bono lumine collocantur. Quam in rem exempla abunde depromi possunt ex uno loco, ex pretiosa nimirum et magnifica Vestium Sacerdotalium supellectile. Hebræorum Sacerdotum, ac præsertim Pontificis Maximi, solennibus vestimentis induti, is erat ornatus, ea magnificentia, ita ad decorem et gloriam, ¹ ut Moses loquitur, composita species, ut apud eos, quorum in animis cum tanto splendore conjuncta erat Sanctitatis opinio, nihil omnino augustius cogitari potuerit. Hac itaque Imagine utuntur Hebræi in signanda Notione eximii decoris, aut perfecta supremæ majestatis forma exprimenda. Hanc ipsam egregie imprimis exhibuit, et clarissime illuminavit, elegantissimus Isaias: ² Ecclesiæ instauratæ exultationem et gloriam suo more, hoc est magnificentissime, describens, inducit eam Salutis Vestibus ornata, et Justitiæ indutam Chlamyde; cum Sponso deinde ad nuptias ornato confert, cui comparationi incredibilem majestatem intulit una voce כֶּהֱן, ³ metaphora ex Sacerdotis insignibus aperte petita, quam lingua Latina nullo modo exprimi aut adumbrari posse arbitror. Enimvero nihil aliud sanctius et augustius cogitatione adsequi potuerunt Vates Sacri, quo immensam Dei ipsius majestatem, quantum humano conceptui fas erat, digne exprimerent; inducunt itaque Jehovam “indutum gloria, ³ magnificentia vestitum, accinctum ⁴ robore;”

¹ EXOD. XXVIII. 2.

² ISAI. XLI. 10.

³ PS. XCIII. 1.

⁴ PS. LXV. 7.

vocibus utentes in Sacerdotum ornatu et ministerio solennibus.

Atque hæc quidem satis forsan in aperto et propatulo esse videantur: sunt autem in hoc genere, ni fallor, multa quorum magis recondita est elegantia. In Hymno perfectissimo, quo cum Numinis ubique præsentis Immensitas, tum divini Opificis in humano corpore fabricando admirabilis solertia celebratur, utitur Vates insigni Metaphora ducta ex subtilissimo Operis Phrygionici artificio:

אשר עשיתי בסתר

רקמתי בתחתיות ארץ:

“Cum formatus essem in occulto,

“Acupictus essem in penetralibus terræ.”

Hanc qui animadvertit, (vix autem is omnino videbit, qui tantum consulit Versiones,) simulque cogitat mirificam humani corporis compositionem; venarum, articularum, fibrarum, membranarum variam implicationem, totiusque fabricæ “non enarrabile Textum;” is aptissimæ quidem translationis pulchritudinem et venustatem continuo intelliget: ejusdem vero vim omnem et dignitatem parum assequetur, nisi id quoque attendat, acupingendi artificium apud Hebræos dicatum Sanctuario, usumque hujus Operis proprium et singularem ex legis divinæ præscripto adhibitum fuisse² in quadam Vestis Sacerdotalis parte, et in portarum Tabernaculi aulæis; ita ut existimetur Vates divini Artificis solertiam cum eo præcipue humanæ artis specimine contulisse, cujus esset

¹ PS. CXXXIX. 15.

² EXOD. XXVIII. 39. XXVI. 36. XXVII. 16. Confer. EZECH. XVI. 10, 13, 18.

summa ex Religione dignitas, tamque exquisita operis elegantia, ¹ ut illud sacræ etiam Literæ divino instinctui tribuere videantur.

Unum præterea locum indicabo, qui multa, ni fallor, hujus rei insignia in se exempla continet. Notissimum est Carmen, omniumque admiratione celebratum, quo Dei in universo hoc mundo adornando consilium et sapientia laudatur; Psalmorum numeratur Centesimus quartus: magnificum est in primis exordium, quo depingitur Dei majestas, quatenus eam ex rerum naturæ admirabili constitutione investigare animoque complecti possumus. Quo in loco cum Imaginibus translatis uti plerumque necesse esset, eas potissimum adhibuit Vates, quæ Hebræis augustissimæ tantoque argumento dignissimæ haberi possent: nam omnes, ut mihi quidem videtur, ex Tabernaculo sunt desumptæ. Locus ipse ad verbum exprimendus est, breviterque explicandus.

Dei magnitudinem primo vocibus propriis exponit; deinde translatis utitur:

הוד והדר לבשת:

“Majestatem et gloriam induisti:

לבשת, vox in Sacerdotum amictu solennis.

עטה אור כשלמה

“Operiens se lumine tanquam vestimento:

Designatur sub eadem notione manifestum divinæ præsentia Symbolum, Lux in Adyto conspicua; et ab hoc exemplo singulari ad ineffabilem Dei gloriam generatim et univérse exprimendam Imago educitur.

¹ Vid. EXOD. XXXV, 30, — 35.

נוטה שמים כיריעה:

“Extendens cœlos tanquam Cortinam :

יריעה, ipsum vocabulum quo Tabernaculi Aulæa illa, quibus superne et circumquaque integebatur, semper appellatur. Huc allusum esse viderunt Septuaginta Interpretes, cum reddiderint *ἐκτείνων* : unde Vulgatus, “si-
“cut pellem;” et alius ex veteribus, *ἐπεμα*.

המקרה במים עליותיו

“Contignans in aquis sua cœnacula :

Exprimit Vates mirabilem aeris naturam, ex variis flux-
isque elementis in unam continuam stabilemque seriem
apte et ordinate constructam, per metaphoram petitam
ex singulari Tabernaculi compage; quod ex pluribus
partibus diversis, et ubi opus erat facile separandis, con-
stans, perpetua omnium inter se junctura et contignatione
continebatur. Pergit Vates :

השם עבים רכובו
המהלך על כנפי רוח :

“Faciens nubes currum suum;

“Incedens super alas venti :

Expresserat prius Imaginem Divinæ Majestatis, qualis
in Adyto residebat, per involucrum quoddam splendidif-
simæ Lucis conspicienda : eandem nunc designat ex eo
quod exhibebat sui spectaculo, quum una cum Arca se
moveret, nubi circumfusæ insidens, et superne per ae-
rem vecta. Illa Divinæ præsentia Sedes etiam ab Histo-
ricis Sacris quasi proprio nomine *המרכבה*, ² hoc est,
Currus vocatur.

1 Confer EXOD. XXVI. 7, &c. apud LXX.

2 I. PARALIP. XXVIII. 18. Vide etiam ECCLUS. XLIX. 8.

עשה מלאכיו רוחות
משרתיו אש להט:

“Faciens, ut venti sint Angeli sui,

“Ut ignis ardens sit sibi Ministrorum loco:

Describuntur elementa in exequendis Dei mandatis prompta et expedita, quasi Angeli, aut Ministri Tabernaculo deservientes: משרתיו, vox in Sacro Ministerio usitatissima.

יסד ארץ על מכוניה

“Fundavit terram super bases suas:

Hoc quoque ex eodem aperte petitum. Addit Vates,

בל תמוט עולם ועד:

“Ne dilabatur in ævum et seculum:

hoc est, “per tempus occulto Dei consilio constitutum.”

Ut erat eadem in hac parte utriusque conditio, ita vicissim Sanctuarii stabilitas iisdem pene verbis cum Terræ firmitate alibi¹ comparatur.

Subtilius hæc forsan minutiusque exposui, Academici, quam aut hujus loci consuetudo, aut mei consilii ratio fert: verum ita faciendum erat, ut quod vellem satis intelligeretur; utque appareret, vix ac ne vix quidem fieri posse, ut ulla interpretatio germanos Sacrorum Vatum sensus plane repræsentet, tenuemque eam, quæ plerumque obtinet, Imaginum cum Hebræorum rebus connexionem ullo modo exprimat. Pendet hoc ex ipsis vocabulis, et persæpe ex consuetudine quadam ac veluti familiaritate, quam certæ voces cum certis rebus contraxerunt; quamquæ semper tegit, frequenter discindit

Interpretatio. Hoc itaque non est ab ullius vel accuratissimæ Versionis fide postulandum; multo minus de Poësi Sacrorum Carminum Interprete, seu potius Imitatrice, sperandum, quanquam in ea multi non sine laude versati sunt. Ipsi sunt Fontes adeundi, qui proprium etiam ac suum quendam saporem habent, cum nullis inde deductis rivulis communicandum.

PRÆLECTIO NONA:

DE IMAGINIBUS EX HISTORIA SACRA,

CUM quatuor proposita essent Imaginum genera quæ in Poësin Hebræam per Metaphoram inducerentur, postremum jam restat tractandum, earum, quæ ex Rebus Gestis in Sacra Historia insignioribus petuntur. Cujus generis ut aliquantum a superioribus dissimilis est ratio, ita de eo paulum diversa disquisitionis via utendum. Nam quæ de illis hætenus disputata sunt, eo fere spectârunt, ut rerum, consuetudinum, opinionum, sensuumque Hebraicorum ratione habita, ad intimas earum elegantias faciliorem nobis aditum parare possemus; perpenfisque adjunctorum omnium momentis, vim cujusque et pondus rectius æstimare; quas eis nebulas offudit vetustas, quantum licet, dispellere; suamque obscuris lucem, fastiditis gratiam, horridis nitorem, humilibus dignitatem afferere. In his vero, de quibus nunc agimus, nihil fere occurret, quod aliquam habeat obscuritatem aut offensionem; nihil quod admodum sollicita explicatione, aut omnino ulla defensione egere videatur; perspicua, clara, atque sublimia imprimis omnia apparebunt: suo hæc lumine etiamnum illustrat Sacra Historia, neque multo minus clare jam nobis, quam ipsis olim Hebræis, conspicienda exhibet. Hoc quidem interest,

terest, quod Hebræis gentiles fere atque domesticæ erant harum rerum Imagines, adeoque in permovendis atque delectandis eorum animis vim suam eamque longe maximam obtinuerunt; ac permultum sæpe in eo erat momenti, quod locus ipse, quod eadem veluti Scena, quod certa quædam vestigia, atque expressa tot miraculorum signa, iis ante oculos obversabantur: contra vero eadem apud nos, quantumvis celebrata, summoque in honore habita, ipsa tamen locorum temporumque longinquitate multum jam refrixerunt.

Harum autem translationum ratio vel maxime digna est observatione, atque est quidem huiusmodi. In describendis ornandisque factis gestisque illustribus, rebusque mirabiliter eventuris, solent Hebræi Vates uti Imaginibus rerum prius gestarum, quæ in suæ gentis Historia præcipuum aliquem locum habent; atque ita coloribus plane alienis, sed aliquantum similibus, præteritis futura, antiquis nova, notissimis minus nota, depingere atque illuminare. Quod cum sibi proprium habeant Sacra Poemata, neque quantum video cum ulla alia Poesi commune, uberiore paulo exemplorum copia partem hanc illustrandam duxi: igitur communes quidam Sacræ Historiæ loci, præcipui saltem si non omnes, suo ordine recensendi sunt, unde huiusmodi Imagines depromuntur; simulque earum Figurata Potestas notanda, eaque accommodationis ratio et constantia, quæ et in cæteris sæpe jam observata est, et in his clare elucebit.

Primum est in hoc genere Chaos et Creatio, unde ipsa exordium ducit Sacra Historia. Ex his desumptæ Imagines constanter transferuntur ad insignes Rerum-publicarum in utramque partem mutationes, ad ever-

fionem vel instaurationem regnorum atque nationum. Poesi Propheticae hoc maxime familiare est, ac tum præcipue cum audacissime insurgit. Si regno Judæo inferendum a Chaldæis excidium præcinit, vel etiam hostibus Israelis internecionem minatur, iisdem plane coloribus omnia depingit, ac si universa natura in pristinum Chaos esset dilapsura. Ita Jeremias in Visione illa sublimi, et sane plusquam Poetica, in qua ei ante oculos obversabatur Judææ impendens desolatio :

ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו

ואל השמים ואין אורם :

ראיתי ההרים והנה רעשים

וכל הגבעות התקלקלו :

ראיתי והנה אין האדם

וכל עוף השמים נדרו :

ראיתי והנה הכרמל המדבר

וכל עריו נתצו

מפני יהוה מפני חרון אפו :

“Aspexi terram, ecce autem vacua est et informis;

“Et ad cœlos, nec lucent amplius !

“Aspexi montes, ecce autem intremiscunt,

“Omnesque colles inter se raptim concutiuntur !

“Aspexi, et ecce nullus est homo,

“Volucresque cœli omnes evanuerunt !

“Aspexi, et ecce Carmelum desertum,

“Et omnes ejus urbes dirutas !

“A vultu Jehovæ, ab æstu iræ ejus flagrantis,

Et in simili argumento mirifice Isaias : ²

1 JER. IV. 23, ——— 26.

2 ISAÏ. XXXIV. 11.

ונטה עליה קו תהו ואבני בהו :

“Et extendet super eam lineam Vastitatis et perpendiculum Confusionis.

Uterque non modo in animo habuit Chaos Mosaicum, sed ipsa etiam divini Historici verba expressit. Eadem hæc multis aliis insuper adjunctis Prophetæ augment cumulantque :

שמש וירח קדרו

וככבים אספו נגהם :

ויהוה מציון ישאג

ומירושלם יתן קולו

ורעשו שמים וארץ :

“Nigrescent Sol et Luna;

“Retrahentque splendorem suum Stellæ :

“Et ex Sione rugiet Jehova,

“Et ex Hierosolymis edet vocem;

“Et commovebuntur cœli et tellus.

ונמקו כל צבא השמים²

ונגלו כספר השמים

וכל צבאם יבול

כנבל עלה מגפן

וכנבלת מתאנרה :

“Et contabescet omnis cœlorum exercitus;

“Cœli etiam ipsi instar schedulæ convolventur :

“Et omnis eorum exercitus decidet,

“Sicut cassâ de vite folia,

“Utque marcida ex arbore sua ficus,

¹ JOEL. III. 15, 16.

² ISAÏ. XXXIV. 4.

Contra autem cum prædicitur rerum Israelitarum instaurationio :

ואנכי יהוה אלהיך
 רגע הים ויהמו גליו
 יהוה צבאות שמו ;
 ואשים דברי בפך
 ובצל ידי כסיתך ;
 לנטע שמים וליסד ארץ
 ולאמר לציון עמי אתה :

“ At Ego Jehova sum Deus tuus,

“ Qui subito tranquillat mare, cum fremunt fluctus
 “ ejus;

“ Nomen Illi Jehova Exercituum :

“ Indidi verba mea ori tuo,

“ Et sub umbra manus meæ te protexi :

“ Ut plantem coelos, ut fundem terram,

“ Utque dicam Sioni, Meus Tu es populus.

I ISAI. LI. 15, 16. רגע, subito tranquillans ; vulgo redditur, *findens, diuidens, disrumpens* ; cum in hoc loco, tum in parallelis, IER. XXXI. 35. JOB. XXVI. 12. Sed hanc vocem nihil ejusmodi unquam significare arbitror. Notat *momentaneum* quiddam ; et cessationem etiam motus, sive quietem *subitam* ; ut cum volucris super arbore *fidit*. Vide ISAI. XXXIV. 14. Et recte LXX. loco JOB I citato reddiderunt, *καταπαύει*. Consule CONCORDANTIAS.

“ De hoc sensu vocis רגע si quæ superesset dubitatio, confirmari
 “ posset ex usu linguæ Arabicæ ; in qua idem verbum significat,
 “ *aliquid in statum priorem vel meliorem reducere*. Unde deducuntur
 “ voces sequentes : רגע *stagnum*, quasi *fluxus aquæ repulsus* ; רגיע
 “ *consistens et restagnans aquæ fluxus* ; רגעאן *aquæ restagnantis, inhibita, repulsæ*.” H.

כִּי נָחַם יְהוָה צִיּוֹן יְהוָה צִיּוֹן
נָחַם כָּל חֲרֻבֶיהָ: יְהוָה צִיּוֹן
וַיִּשֶׁם מִדְּבָרָה כַּעֲדָן וְיִשְׁמָח
וַעֲרֵבְתָּהּ כִּגְן יְהוּדָה: יְהוָה צִיּוֹן
שִׁשְׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצָא בֵּית יִשְׂרָאֵל
תּוֹרָה וְקוֹל זִמְרָה: יְהוָה צִיּוֹן

"Nam solatur Jehova Sionem,

"Solatur omnes ejus vastitates :

"Et reddet deserta ejus Edeni similia,

"Et solitudinem ejus ut Paradisum Jehovah :

"Reperietur in ea lætitia et gaudium ;

Gratiarum actio, et cantionum sonitus.

Priori ex duobus hisce modo memoratis vicina ac finitima est Imago Diluvii; atque in iisdem rebus exprimendis fere locum habet. Itaque ut sæpe describitur Terræ Sanctæ vastatio, quasi instauraretur pristinum Chaos, ita nonnunquam idem eventus exponitur petitis ex universali illo Diluvio Metaphoris :

1 ISAI. LI. 3. De phrasi *plantare celos* consule VITRING. in loc.

2 ISAI. XXIV. 1, 18, 19, 20. "בִּלְוָקָה, *σημασις κοιτης*, LXX.

"et in eundem sensum Commentatores Judæi: inter quos R. D.

"KIMCHI, ad Arabicam linguam confugiens, ait vocem בִּלְוָקָה

"in ea lingua significare, מְקוֹם שֶׁאֵין בוֹ צִמָּח, *locum in quo ne ger-*

"men quidem reperitur." H.

"Vox מְלִוְנָה proprie significat *hospitium de nocte in noctem alio*

"*translatum*; adeoque apte exprimit statum telluris vacillantem at-

"que instabilem. LXX. *σπαραφύλακτος* TARG. et SYR. עֲרֵלָה, *lectulus*

"*unius noctis*; *cubile vagum*. vid. BUXTORF. *Lex. Chald.* col. 1670.

"Atque eodem etiam modo KIMCHI vocem explicat." H.

הנה יהוה בוקק הארץ ובולקה
ועוה פניה והפיץ ישביה :
כי ארבות ממרום נפתחו
וירעשו מוסדי ארץ :
רעה התרעעה הארץ
פור התפוררה ארץ
מוט התמוטטה ארץ :
נוע תנוע ארץ כשכור
והתנודרה כמלונה :

“Ecce Jehova evacuat terram, eamque vastat;
“Et invertit faciem ejus, et dispergit incolas. —
“Nam aperiuntur ex alto Cataractæ,
“Et fundamenta terræ concutiuntur.
“Confringendo confringit se tellus;
“Disrumpendo disrumpit se tellus;
“Commovendo penitus commovetur tellus :
“Nutando nutat tellus, sicut ebrius;
“Et e loco suo vacillat, ut tugurium unius noctis.

Grandia sunt hæc, et quibus mens humana vix concipere potest majora : nihil tamen est in hoc genere sublimius, quam quod ex Sodomorum excidio, qui locus est proximus, desumitur, et ad exprimendas pœnas impiis divinitus irrogatas transfertur. ¹.

I PS. XI. 6. פְּחִי, *prunas ardentes, avθρῦγγες*, uti reddit VET. INTERP. apud CHRYSOST. in loc. Intelligi videntur Globi ignis, vel quas Bolidas vocat Plinius H. N. II. 26. vel simpliciter Fulmina : confer PS. XVIII. 13, 14. JOSEPHUS, de excidio Sodomorum, ὁ θεὸς ἐνσκηπτοῦ βίλος εἰς τὴν πόλιν. *Antiq.* I. II. PHILO de eodem : καὶ αὐτοὶ ἴσους ἐξ ἑρῶν. *De Vit. Mos.* I. II. Hoc certe multo melius congruit cum sequentibus quam *laquei* : et constat Analogia.

ימטר על רשעים פחים
אש וגפרית ורוח זלעפות מנת כוסם:

“Depluet super impios prunas ardentes;

“Ignem et sulphur, et ventum turbinum: hoc iis
“poculum exhauriendum est.

כי יום נקם ליהודה:

שנת שלומים לריב ציון:

ונהפכו נחליה לזפת

ועפרה לגפרית

והיתה ארצה לזפת בערה:

Analogia. Radix enim פִּיחַ, quanquam interdum significat *illaqueare*, sæpius tamen notat *sufflare, exsufflare*, ignem nimirum. EZEK. xxi. 31. באש עברתי אפיה עליך “In igne iracundiæ meæ super “te insufflabo.” De Ammonitis loquitur quasi in fornacem iræ Divinæ injectis: confer Cap. xxii. 21. ubi eadem ipsæ occurrunt voces, nisi quod usurpatur verbum cognatum et in hoc sensu synonymum נפח; unde מִפּוֹחַ, *Follis fabrilis*: JER. vi. 29. In eodem sensu occurrit Verbum פִּיחַ, PROV. xxix. 8. אֲנָשִׁי לְצִוּן יִפְיחוּ קִרְיָה, “Derisores *inflammabunt urbem*:” ita LXX. SYMMACHUS; SYRUS; et recte, ut liquet ex membro Antitheto: וְהַכְנִימִים יִשְׁכְּבוּ אִיף, “Sed sapientes avertent iram.” Ex hac notione radicis פִּיחַ recte deducitur פִּחַ, *Pruna exsufflata*: et פִּיחַ (EXOD. ix. 8.) *Favilla*, quæ statu in ignem excitari possit.

ISAÏ. xxxiv. 8, 9, 10.

“Verus haud dubie vocis פִּיחַ hoc in loco sensus, *prunæ ardentes*; qui, si opus esset, confirmari posset ex usu verbi Arabici פִּיחַ, *bullivit olla*: unde פִּיחַ, *vehementia caloris, æstus*. Nec tamen negandum, quin interdum Fulmina Orientales appellarent *laqueos*, aut *catenas*. Vox Arabica פִּלְסַלַת (plur. פִּלְסַל) secundum GOLIIUM non modo *catenam* significat, sed et *tractum fulminis per nubes diffusum*; ita dictum, arbitror, a continuis conuscatibus, quæ quibusdam quasi vinculis necti inter se et contineri videntur.” H.

לילה

לילה ויומם לא תכבה:

לעולם יעלה עשנה:

מדור לדור תחרב

לנצח נצחים אין עבר בה:

“Nam agitur diēs ultionis Jehovæ;

“Annus pœnarum fumendarum Sionis Vindici:

“Et vertentur torrentes ejus in picem,

“Et pulvis ejus in sulphur;

“Et terra ejus in ardentem picem redigetur:

“Noctes diēsque inextincta ardebit;

“Fumus ejus in æternum ascendet:

“In perpetuas ætates jacebit deserta;

“Per infinita sæcula nemo eam peragrabit.

Exitus Israelitarum ex Ægypto, ut multis magnificisque descriptionibus præbet materiam, ita in plures eventus, quorum haud dissimilis est ratio, per translationem solet accommodari. Num promittit Deus populo suo auxilium, libertatem, salutem, gratiam? ultro sese offert Vatis animo ⲉⲃⲟⲩⲁ, divisum mare, submersi hostes, deserta tuto peragrata, fontesque ex rupibus erumpentes.

כה אמר יהוה

הנותן בים דרך

ובמים עזים נתיבה:

המוציא רכב וסוס חיל ועוז

יחדו ישכבו כל יקומו

דעכו כפשתה כבו:

אל תזכרו ראשנות

וקדמניות אל תתבננו :

הנני עשה חדשה

עתה תצמח הלוא תדעוה :

אף אשים במדבר דרך

בישימון נהרות :

"Ita edicit Jehova ;

"Qui præbet per æquor viam,

"Et per aquas validas femitam :

"Qui educit currum et equum, exercitum et
robur ;

"Simul jacebunt, nunquam confurgent,

"Oppressi sunt, ut stupa extincti :

"Ne recolite priora,

"Et antiqua ne considerate :

"Ecce ego novum quiddam sum factururus ;

"Jamjam orietur ; nonne illud cognoscetis ?

"Præstabo etiam in solitudine viam ;

"In deserto flumina.

Ecce vobis alterum ejusdem Poetæ Divini Vaticinium,
de liberatione a captivitate item Babylonica sensu pri-
mo, etsi non præcipuo, accipiendum ; cujus in exordio
eadem illa apertius inducuntur, sed insigni Prosopopœia,
quaque nihil potest esse sublimius :

עורי עורי לבשי עז זרוע יהוה

עורי כימי קדם דרות עולמים :

הלוא את היא המחצבת רהב מחללת תנין

הלוא את היא המחרבת ים מי תהום רבה

השמה מעמקי ים דרך לעבר גאולים :

“Expergiscere, expergiscere, indue robur, O la-

“certe Jehovæ!

“Expergiscere, ut priscis diebus, ætatibus anti-

“quis!

“Annon Tu Ille es, qui excidisti Superbum, vul-

“nerâsti Crocodilum?

“Annon Tu Ille es, qui exsiccâsti pelagus, aquas

Abyssi magnæ?

“Qui maris profunda reddidisti pervia, ut redempti

“transirent?

Ejusdem est cum superioribus generis, is quem ex his locis communibus postremum afferam, Dei in Montem Sinam Descensus. Ubi describitur Adventus Dei ad exercendum judicium, ad liberandos pios, ad excidendos hostes, vel Potentia Divina quocunque modo sese exhibens; ex augusto illo horribilique Sinæ apparatu: Scena instruitur. His nihil frequentius, nihil grandius; unum modo alterumque exemplum vobis proponam: ²

כי הנה יהוה יצא ממקמו

וירד ודרך על כמותי ארץ:

ונמסו ההרים תחתיו

והעמקים יתבקעו:

כדונג מפני אש

כמים מגרים במורד:

“Ecce autem Jehova e loco suo prodit;

“Et descendit, et super terræ fastigia graditur.

“Et subter illum liquecunt montes,

¹ Vide EXOD. XIX. 16, 18. DEUT. IV. 11, 12.

² MICAH. I. 3, 4.

“Et valles se discindunt :

“Instar ceræ ante ignem,

“Instar aquarum per declive præcipitantium.

ותנעש ותרעש הארץ¹

ומוסדי הרים ירנזו

ויתנעשו כי חרה לו :

עלה עשן באפו

ואש מפיו תאכל

נחלים בערו ממנו :

ויט שמים, וירד

וערפל תחת רגליו :

וירכב על כרוב ויעוף

וידא על כנפי רוח :

ישת חשך סתרו

סביבותיו סכתו

חשכת מים עבי שחקים :

מננה נגדו עביו עברו²

ברד וגחלי אש :

וירעם בשמים יחורה

ועליון יתן קולו

ברד וגחלי אש :

וישלח חציו ויפיצם

וברקים רב ויהמם :

¹ Ps. XVIII. 8, — 15.

² Versiculi 13, et 14, corrigendi videntur e loco parallelo
II. SAM. XXII. 13, 14. Vide KENNICOTT. Dissert. I. De Textu
Hebræo, p. 464.

“Tum

“Et

- "Tum concussa est et intremuit tellus;
 "Et fundamenta montium commoventur,
 "Vehementer conquassantur; nam ira illius ex-
 "æstuat.
 "Ascendit fumus in ejus nares;
 "It e faucibus ejus ignis edax;
 "Exeunt ab eo ardentes prunæ.
 "Inclinat cœlos, et descendit;
 "Sub pedibus ejus caligo densa:
 "Et inequitat Cherubo, et volat;
 "Et fertur super alis venti.
 "Facit tenebras penetrale suum,
 "Tabernaculum sibi circum undique;
 "Tenebras aquarum, densa nubium.
 "A fulgore præsentiae ejus nubes diffugiunt;
 "Emicat grando prunæque candentes.
 "Tum intonat e cœlo Jehova,
 "Et Altissimus edit vocem suam,
 "Cum grandine prunisque candentibus:
 "Et telis suis hostes dissipat,
 "Et crebris fulguribus attonitos agit.

Hæc quanquam et soluta oratione et totidem fere
 verbis expressa reddidi, satis tamen vel inde apparere
 opinor Imaginum ipsarum vim, magnitudinem, et sub-
 limitatem: quæ in his etiam, in quibus ad aliena ac-
 commodantur, grandius quiddam habent, quam cum
 proprie suoque in loco, quantumvis magnifice, descri-
 buntur: nam ad ipsam Idearum magnificentiam acce-
 dit etiam in diversis rebus alicujus inter se similitudinis
 contemplatio, quæ delectationem parit, et habet admi-
 rationem.

Observandum autem est, cum ex his Imaginibus quædam eam inter se habeant similitudinem, ut ad rem unam eandemque apte accommodari possint, sæpe fieri, ut earum plures ad augendam eventus alicujus magnitudinem in unum conferantur, interque se misceantur. Cujus rei exemplum est in Ode illa Davidis *וַיִּזְכַּר* ob devictos hostes, proxime citata: ¹ Nam cum describeretur Dei Vindicta Ira et Majestas sub Imaginibus ex Monte Sina petitis, uti audistis modo; jam in proxime sequentibus Imago sumitur a Divisione Maris Rubri et fluvii Jordanis: ²

וִירָאוּ אֶפְיָי מִים
וַיִּגְלוּ מוֹסְדוֹת תְּבֵלָה
מִנְעֶרְתֶּךָ יְהוָה
מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפְךָ:

“Tum apparebant alvei aquarum;

“Retegebantur orbis fundamenta:

“Ab increpatione tua, O Jehova;

“Ab halitu spiritus iræ tuæ.

Liquet vero ad Poesin Propheticam præcipue comparatum esse hoc translationis genus, cum ex jam allatis exemplis, tum ex perspecta rei ipsius ratione. Etenim Vaticinia semper comitatur aliqua obscuritas; non quidem ea quæ dictionem conturbatam reddat, et stylo caliginem offundat, sed quæ in eo maxime posita est, quod consulto premitur aliqua futuri pars, et tantum ostenditur modo, quantum recludi fas est. Igitur utcunque clare nonnunquam ipse Eventus signatur, mo-

¹ Vide etiam ISAI. XXXIV, per totum; et quæ de eo loco infra dicuntur, PRÆL. XX.

² PS. XVIII. 16.

dus tamen atque adjuncta quibusdam involucris fere integuntur: cui rei egregie inserviunt Communes hujusmodi Imagines; quibus acerrime in animo imprimi et signari possunt ea quæ amplificari oportet, universæ nimirum rei vis, splendor, magnitudo, atrocitas; simulque celari ea quæ celanda sunt, ordo, modus, circumstantiæ, singulæ denique ac minutiores eventus partes. Nec minus inde apparet, hoc genus Poesi Profanæ haud facile competere; cujus nimirum nec Historia neque etiam Fabulæ ullam satis dignam hujusmodi Imaginum copiam præbent, neque tractationem et usum materiæ ratio multum postulat.

Est quidem isthæc translationis species Propheticæ rationi adeo, uti dixi, accommodata, ut Poesin exteram, cum hac in parte versetur, non omnino fugerit. Nam in edendis Vaticiniis Virgilium semel iterumque in hunc morem incidisse comperimus: 1

“Non Simois tibi, nec Xanthus, nec Dorica castra

“Defuerint: alius Latio jam partus Achilles,

“Natus et ipse Dea.

“Alter erit tum Tithys, et altera quæ vehat Argo

“Delectos Heroas: erunt etiam altera bella,

“Atque iterum ad Trojam magnus mittetur A-

“chilles:

nisi hunc locum ex Anni Magni completionem, et doctrina ἀποκατάστασις, proprie interpretemur. Hoc tamen interest, quod apud Vates exteros exemplum aliquando aliquod inveniamus, quod ad hoc genus referri possit, translationis a re aliqua aut persona ad aliam aliquam rem aut personam singularem factæ: non ut exinde ge-

heralis quædam et communis Imago conficiatur, quæ ad cætera omnia ejusdem generis, sive etiam ad notionem universalem et infinitam designandam, quasi lege quædam constanter et perpetuo traduci soleat.

Hæc autem omnia habui pro Metaphoris, cum ad Allegoriam verius pleraque referri possent: verum nihil interest ad id quod volui explicandum. Multa certe eorum quæ hic protuli ad sublimiorem eam Sacræ Allegoriæ speciem pertinent, quæ in vera etiam minimeque adumbrata materia longe ultra proximam primoque occurrentem sententiam prospicit, et vulgaris argumenti veluti cortice interiorem et diviniorem sensum includit. Verum de ea mox erit dicendum; nam Sacræ Poeseos Allegoriam tractaturus, necesse habeo eam partem quantumvis difficilem et obscuram attingere, in qua maxime posita est multorum ex Carminibus Sacris sublimitas.

PRÆLECTIO DECIMA:

DE ALLEGORIA.

ALTERA pars *משל* *משל*, five Dictionis Figuratae, est Allegoria, aliud verbis, aliud sensu ostendens: cujus in Sacra Poesi notare possumus Tres Formas. Prima est ea, quæ a Rhetoribus vulgo tractatur, Continuatio Metaphoræ. “Cum fluxerunt, inquit Cicero, ¹ plures continuæ translationes, alia plane fit oratio. Itaque genus hoc Græci appellant *ἀλλυγοειδὴς*; nomine recte, genere melius ille, “(Aristotelem dicit) qui ista omnia Translationes vocat.” Vix igitur operæ pretium duco huic Allegoriæ speciei multum immorari, cum neque superius a simplici Metaphora omnino sejunxerim; quæ enim protuli Metaphorarum exempla pleraque fortasse ex hoc sunt genere: una utriusque est ratio, neque sane facile esset suis utramque limitibus circumscribere, et ubi hæc desinit, illa incipit, definire.

Non autem alienum erit ab hoc loco paucis notare peculiarem usum cognatarum Figurarum Metaphoræ, Allegoriæ, et Comparisonis, in quo sibi indulgent Vates Hebræi, ac præcipue in Poesi Prophetica. Cum enim, quamcunque materiem adornandam suscipiunt, eam summa imaginum copia et varietate illustrent, tum

¹ Orator.

porro ipsas imagines non una ratione formaque inter se temperant et conciliant. Simplici Translatione raro contenti, sæpe in Allegoriam excurrunt, sæpe apertam Comparationem immiscent: Similitudinem nonnunquam subsequitur Allegoria, nonnunquam prævenit: huc accedit crebra Imaginum, nec minus temporum et personarum, mutatio; perque omnia in verbis sensibusque sua quædam vis atque audacia, nullis mancipata legibus, liberumque Hebrææ Poeseos genium unice spirans.

נור אריה יהודה'

“Juda est Catulus Leonis:

Metaphora hæc protinus in Allegoriam educitur, cum personæ mutatione:

מטרף בני עלית:

“Ex præda, mi Fili, ascendisti;

(in montana nimirum lustra:) in proximis persona iterum mutatur, gradatim augetur Imago, et Comparationi repetitæ immiscetur Translatio:

כרע רבץ כארירה

וכלביא מי יקימנו:

“Incurvat se, recumbit, ut Leo;

“Et ut Leæna; quis eum excitabit?

Similis ferme est ratio insignis Vaticinii, quo Evangelii recens editi copiosissima veluti foetura luculenter prædicatur; ubi aliquam fane obscuritatem fecit Metaphora Comparationi admista, et vocis repetendæ Ellipsis: ²

¹ GEN. XLIX. 9.

² PS. CX. 3.

מרחם משחר לך טל ילדתך :

“Præ utero Auroræ tibi ros prolis tuæ :

hoc est, “Præ rore, qui ex utero Auroræ prodit, ros
“tibi erit prolis tuæ; copiosior nimirum et numero-
“sior.”¹ Quo in loco quæ interpretationum portenta
peperit Hebræi Idiomatis ignoratio!

¹ Hunc esse istius loci sensum nonnulli ex recentioribus Inter-
pretibus tandem viderunt; nemo autem, quod sciam, rationem
Constructionis plane explicatam hactenus dedit. Conabor itaque
efficere, ne de loci gravissimi, atque, ut mihi videtur, clarissimi
certissima interpretatione posthac dubitetur. Præcipua difficultas
versatur in voce מרחם, ex ambiguitate Particulæ ו et Ellipsi vo-
cis טל: quam penitus exemptum iri existimo, si expensa fuerint
quæ sequuntur exempla, quorum plane eadem est forma et ratio.
Ps. IV. 8.

נתת שמחה בלבי

מעת דגנם ותירושם רבו:

“Excitasti gaudium in corde meo,

“Præ tempore quo frumentum et mustum eorum aucta sunt:

hoc est, “Præ gaudio ejus temporis.” ISA I. X. 10.

ופסיליהם מירושלם ומשמרון:

“Quamvis simulachra eorum præ Hierosolymis et Samaria:

hoc est, “Præstent simulachris Hierosolymorum et Samariæ.” JOB.

XXXV. 2. צדקי מאל, “Justitia mea præ Deo:” id est, “Justitia
“mea major est quam justitia Dei:” (Confer XXXII. 2. et XL. 8.)

Similiter מרחם “præ utero,” idem est ac משל רחם “præ rore
“uteri.” Nec desunt apud Græcos ejusmodi Ellipseos exempla:

Μηδ' Ολυμπίας αγωνία Φιερτερον αυδασμεν. “Neque quam quod est Olympi-
“piæ certamen Præstantius dicemus:” μηδ' τε Ολυμπιακου αγωνης
ιτιςον βελπιονα. PINDAR. Ολυμπ. A. V. II. et Schol. Edit. Oxon.

Ως η Λακαινα των Φρυγων μειων πολις;

“Num quod urbs Lacæna Phrygum urbe sit minor?”

EURIPID. *Androm.* V. 193.

Verum est quidem hujusce Allegoriæ formā quædam magis perfecta et legitima, quam idcirco prætermittere non licet; cum Metaphora continuatur longius, cum universum argumentum totumque orationis ambitum occupat. Eximium in hoc genere exemplum præbet notissima illa Salomonis Allegoria, ¹ qua Senectutis effigiem mirifice adumbravit. Exprimuntur ingravescentis ætatis incommoda, animi debilitatio, sensuum torpor, corporis imbecillitas, imaginibus variis a natura et vita communi petitis, docte sane et eleganter, sed valde obscure: hoc enim ænigmate, pro more Sapientium Orientalium, lectorum suorum acumen explorare voluit Salomo. Itaque plurimum exercuit doctorum ingenia; quorum multi varie quidem, sed erudite et acute, locum explicaverunt.

Est autem apud Isaiam, cum Imaginibus vix minus elegans, tum forma etiam et tractandi ratione, ut simplicior et constantior, ita justior et absolutior Allegoria: ² eam idcirco vobis integram exhibebo. Divinorum

Roris autem Imago significat fecunditatem, multitudinem, copiam fecundantem; (confer II. SAM. XVII. 11, 12. MICH. V. 7.) “numerosa tibi nascetur soboles, et numerosam tibi sobolem porro propagabit.” לְדוֹתֶךָ, “Juventus tua:” id est, juvenes tui; Abstractum pro Concreto; ut שֵׁיבָה canities, pro homine cano, LEV. XIX. 32. שְׁבוּ captivitas, pro captivo, ISAI. XLIX. 24. Atque ita accepit Chaldaeus Interpres, יִתְּבוּן לְרוֹחֲצֵן תּוֹלְדֶתְךָ, “Sedebunt confidenter profapiae tuæ”

1 ECCLES. XII. 2, — 6. De hoc loco consule præ cæteris omnibus eruditum Commentarium Doctissimi Medici JOHANNIS SMITH, superiore sæculo editum. Vide etiam quæ de eodem ingeniose nuper tentavit Vir Clarissimus RICARDUS MEAD, Medicorum hujus sæculi Princeps, in opere cui Titulus *Medica Sacra*.

2 ISAI. XXVIII. 23, — 29.

judici-

judiciorum consilia et modos edocet Propheta: Deum in castigandis improbis diversimode, sed summa cum sapientia, agere; "judicium, uti prius dixerat,¹ exigere "ad amussim, et justitiam ad perpendiculum;" temporum, hominum, rerum discrimina, omnia severitatis et lenitatis momenta, exquisitissime expendere. Hæc involvit Allegoria continua, exemplo ducto ab Agricultura et Tritura; cujus Imaginis ad hoc argumentum illustrandum veluti consecratae usum et rationem ante explicavi, ut isthæc jam ulterius exponere nihil necesse sit.

הַאֲזִינוּ וּשְׁמְעוּ קוֹלִי
הַקְשִׁיבוּ וּשְׁמְעוּ אִמְרָתִי:
הַכֹּל הַיּוֹם יַחֲרַשׁ הַחֲרַשׁ לְזֶרַע
יִפְתַּח וַיִּשְׁדֹּר אֶדְמָתוֹ:
הֲלֹא אִם שׁוֹה פְּנִיהַ
וְהַפִּיץ קֶצֶף וּכְמֵן יִזְרַק
וּשְׁם חֲטָה שׁוֹרְרָה
וּשְׁעָרָה נִסְמָן וּכְסֻמַּת גְּבֻלָּתוֹ
וַיִּסְרוּ לְמִשְׁפַּט אֱלֹהֵי יוֹרְנוֹ:
כִּי לֹא בַחֲרוּץ יוֹדֵשׁ קֶצֶף
וְאוֹפֵן עֲגֻלָּה עַל כְּמֵן יוֹסֵב
כִּי בַמָּטָה יַחֲבֹט קֶצֶף
וּכְמֵן בַּשֶּׁבֶט לֹחֵם יוֹדֵק:²

¹ Ibid. 17.

² [לֹחֵם יוֹדֵק] Hæc cum præcedentibus conjunxi, sublata distinctione Masoretica; in quo sequor LXX. (quanquam illi quidem a sensu longe abierunt,) et SYMMACHUM: suspicor etiam ¹ excidisse ante לֹחֵם. Rationes meas satis explicabit Versio. לֹחֵם autem pro Frumento sumi videtur Ps. CIV. 14. et ECCLES. XI. 1.

כי לא לנצח ארש ידושנו
והמם גלגל עגלתו
ופרשיו לא ידקנו:
גם זאת מעם יהוה צבאות יצאה
הפלא עצה הגדיל תושירה:

"Aures advertite, atque audite vocem meam;
"Attendite et auscultate sermoni meo:
"Num omni tempore arat arator ad ferendum:
"Proscindit et offringit terram suam?
"Nonne cum complanavit ejus superficiem,
"Tum spargit nigellam, aut disjicit cuminum,
"Et mandat far certa mensura,
"Et hordeo signatum est et zeæ spatium suum?"

שלח לחמך על פני המים "Mitte panem tuum," i. e. fac sementem Triticum tui, "super facies aquarum:" hoc est, fac sementem, ubi nulla spes messis: benefac etiam iis, in quos collatum beneficium perituum putes. Largæ et gratuitæ liberalitatis præceptum: et promissio præcepto addita; "nam post multos dies id invenies:" tandem aliquando, si non in hoc, in altero certe sæculo mercedem feres. Hanc hujus loci explicationem mihi commendavit Vir Doctissimus GEORGIUS JUBB, S. T. P. idem qui supra pag. 75. laudatus; quam eleganter illustrat ex Theognide et Phocylide, apud quos indignis et ingratis benefacere, idem est ac pontum serere:

Δαλως δ' ἐν ἑρδοντι μεταμοστυτη χερσὶς ἴσιν,

ἴσιν καὶ ἀπειρεὶν ποντοῦ ἄλος πελιδνῆς·

Οὐτὶ γὰρ αὖ ποντοῦ ἀπειρεὶν βαθὺ ληϊοὶ ἀμφοῖς,

Οὐτὶ κρητὺς ἐν ὄρωι ἐν παλιν ἀνπλασσοῖς.

THEOG. Γνωμ. V. 105.

Μη κρητὺς ἐν ἑρξῆς· ἀπειρεὶν ἴσιν ἔσ' ἐνὶ ποντῷ.

PHOCYL. V. 142.

Hi quidem invertunt præceptum Salomonis; nec injuria:

"Ista homines dicas; hoc posuisse Deum."

"Nam

- " Nam perfecte eum instituit, Deus ejus ipsum
 " erudit.
 " Neque vero tribulo tritatur nigella,
 " Nec rota plostelli super cuminum circumagitur;
 " Sed virga excutitur nigella,
 " Et cuminum baculo; far autem tritura exteritur.
 " Nec tamen hoc perpetuo perget triturare;
 " Aut agitabit rota plostelli sui;
 " Neque ungulis suis semper exeret.
 " Etiam hoc a Jehova provenit:
 " Mirabilem se præstat consilio, magnificum ef-
 " fectu.

Alterum genus est Allegoriæ, quod Parabolam proprie et restrictiore sensu appellare possumus: Similitudinem nimirum, qua continetur narratio rei fictæ, cujus ad aliquam veritatem accommodatio vel apponitur, vel saltem innuitur. Hoc genus *αἰνῆς* vel *ἀπολογία* vocabant Græci; Latini Fabulas: in quo genere plurimum celebrantur Phrygii illius sapientis scripta, sive quæ in illius imitationem alii literis mandaverunt. Neque hunc docendi morem usurpare dedignatus est Salvator noster; dubium, sapientia et gravitate, an suavitate, elegancia, et *εὐαγγελία* majore. Cujus cum in hoc genere sermones nuncupantur Parabolæ, ex latiore significatione in hunc sensum plerumque reductum est vocabulum. Hanc in Poesi præcipue Prophetica multum frequentant Vates Sacri, ac præ cæteris omnibus Ezekiel. Quo de genere ut certius tutiusque judicare possimus, exponendæ sunt Parabolæ Poeticæ primariæ aliquæ proprietates; sic enim facilius de singulis statuemus, si prius viderimus quæ esse debeant omnibus communia.

Ea erit Parabolæ prima commendatio, si fiat ex Imagine nota aptaque, cujusque aperta atque usu definita est significatio: hoc enim prope necessario consequetur Perspicuitas, virtus in omni Allegoria præcipua. Quod si ad hanc normam Sacrorum Vatum Parabolas exigimus, vix quidquam advertemus, quod in hac parte requiri possit. Ejusmodi enim Imaginibus plerumque utuntur, quarum in sua Poesi per Metaphoram ac Comparisonem frequens est usus et similis accommodatio. Quid potest esse in hoc genere accuratius quam Vineæ¹ mendax, quam Vitis² inutilis ignique tradita, per quam plus semel adumbratur ingratus Dei Populus? Quid³ Leænæ Catuli in foveam incidentes, quibus quam apposite designantur captivi Judææ Principes? Quid⁴ Cedrus illa Libani pulchra, procera, florentissima, nubibus inferens cacumen, sed excisa tandem et derelicta; Regis Assyrii gloriam et occasum quasi tabula depictum exhibens? Unum præterea adjiciam exemplum, (vix autem ulla est quæ non merito hic adduci posset) ejus nimirum, qua Dei in populum suum amor, atque hujus contra in Deum pietas, petitis ex sancto Conjugii federe coloribus exprimitur. Quam Imaginem binis

¹ ISAI. V. 1, — 7.

² EZEK. XV. et XIX. 10, — 14.

³ EZEK. XIX. 1, — 9.

⁴ EZEK. XXXI. In vulgatam hujus loci explicationem me recipio, Meibomianam deferens; quam ab eruditis sentio improbari: et habet sane aliquas difficultates, quas penitus tollere non est in promptu. Cæterum commate 10mo. גְּבֵהַת־עֵץ legendum videtur גְּבֵהַת, cum SYR. et VULG. quam lectionem adscivit Cl. Houbigantius. Nota etiam, LXX. recte reddidisse בֵּין עֲבֹתָיִם, per οἱς μὲν τῶν ἱερῶν.

Parabolis multa cum libertate profecutus est ¹ Ezekiel, neque fere quisquam est ex Vatibus Sacris, qui non eandem sæpius attigerit: adeo ut nullius sit notior vel usu magis recepta significatio, neque cuiquam mirum videri debeat Salomonem in elegantissimo suo Cantico Argumentum longe sanctissimum iis potissimum lineamentis designasse, atque iisdem coloribus pinxisse.

Nec vero fatis est notam aptamque esse Imaginem; elegans etiam, et in se venusta sit, oportet; cum sit Parabolæ Poeticæ finis, non modo rem aliquam propositam efficacius explicare, sed et ornatorem interdum et splendidiorem efficere. Quæ a rebus Naturalibus ducuntur Imagines cæteris omnibus in hoc genere præstant; suam enim venustatem habebit omnis fere accurate expressa Naturæ effigies. In his itaque ut maxime versantur Sacrorum Vatum Parabolæ, ita eas plerumque commendat materiæ elegantia. Si quæ sunt diversi generis, quæque minus forsân honestæ et decoræ haberi poterint, videndum, annon ejusmodi sint, quarum jam apud nos periit ea dignitas et gratia, qua apud suos minime caruisse censendæ sunt. Igitur si cui minus placebit apud Ezekielem Aheni ² ferventis suamque in se spumam versantis species, meminerit Vatem Sacerdotem hoc ex suis sacris duxisse, minime veritum, ne id deforme aut humile unquam haberi posset, quod cum sacrosancto Templi ministerio esset conjunctum.

Pertinet etiam vel plurimum ad elegantiam Parabolæ non modo ut apta et venusta sit ipsa quæ adhibetur Imago, sed ut omnes ejus partes quoque et adjuncta perspicua sint et proposito conducant. Minime quidem

¹ EZEK. XVI. et XXIII.

² Cap. XXIV. 3, &c.

est necessarium, ut in omni Parabola per omnia accurate constet similitudinis ratio; hoc interdum concinnitatis cuiusdam nimis minutæ potius esset: verum cum pleniorē expositionem rei propositæ natura patitur vel etiam postulat, cumque per omnia adjuncta recte procedit, ultro occurrens, non ex abdito eruta, similitudo; quin exinde præcipua oriatur venustas, dubitari non potest. Cujus generis perfecta exempla non desiderabit, qui Parabolas supra laudatas attente perpenderit: quo etiam nomine imprimis laudanda est notissima Nathanis ¹ Parabola, prosaice quidem scripta; uti et illa ² Jothami omnium antiquissima, ad formam poeticam propius accedens.

His denique subjicienda est quasi lex quædam Parabolæ; nimirum, ut per omnia sibi constet, neque arcessitis propria admixta habeat. In quo multum differt a prima Allegoriæ specie; quæ a simplici Metaphora paulatim progrediens non semper continuo excludit proprium. Proposito in utroque genere exemplo, et res ipsa, et hujusce discriminis ratio, clarius apparebit.

Populum Israeliticum sub imagine Vitis describens, quisquis is fuerit, Psaltes, ³ Metaphoram prolixè continuavit, et per plura adjuncta felicissime deduxit. Inter plurimas autem elegantias quibus abundat hæc Allegoria, non minimam habet gratiam ea verecundia, quæ cum in ingressu tum in exitu utitur; a propriis in translata paulatim illapsa, nec minus leniter ex translatis in propria per gradus quosdam se recipiens.

1 II. SAM. XII. 1, ——— 4.

2 JUD. IX. 7, ——— 15.

3 PS. LXXX. 9, ——— 18.

גפן ממצרים תסיע
תגרש גוים ותטעה :
פנית לפניך

“ Ex Ægypto eduxisti Vitem ;
“ Ejecisti Gentes eamque plantâsti :
“ Ante faciem ejus præparâsti locum —

Tum quæ sequuntur minus caute arcessita : quibus quum
indulfit paulum, quam eleganter recedit !

אלהים צבאות שוב נא
הבט משמים וראה
ופקד גפן זאת :
וכנה אשר נטעה ימינך
ועל בן י אמצתה לך :
שרפה באש כסוחרה
מגערת פניך יאברו :
תהי ירך על איש ימינך
על בן אדם אמצת לך :

“ Revertere, O Deus Exercituum ;
“ De cœlo despice et intuere,
“ Et Vitis hujus curam suscipe :
“ Et germinis quod tua plantavit dextera,
“ Et sobolis quam tibi confirmâsti.
“ Igni comburitur penitusque succiditur ;
“ Per vultus tui increpationem pereunt.

1 “ Animadverteram omnes antiquos Interpretes, Chaldæo ex-
“ cepto, legisse videri hoc in loco בן אדם, filium hominis, ut in
“ v. 18. Et testatur Cl. KENNICOTT. se in uno MS. hanc lec-
“ tionem reperisse.” H.

“ Sit

"Sit manus tua super virum dexteræ tuæ,

"Super sobolem illam hominis quam tibi confir-

"masti.

Videtur, Academici, quantum in hac prima Allegoriæ specie immiscere liceat translatis propria, quantumque id quod licet deceat; cum hoc modo facilius graviorque sit ab alteris ad altera deflexio, simulque oblique, nec nimis aperta explicatione, lux jucundius infertur. Verum aliter se res habet cum eadem Imago alterius generis Allegoriæ, sive Parabolæ, formam induit; qualem eam exornavit Isaias. ¹ Nullus hic propriis vel etiam ambiguis locus; omnes verborum colores arcessiti, omnia pigmenta ex eadem ἀκρυδιᾷ petita. Itaque quæ prior Ille proprie expressit, ("ejectionem dico gentium, præparationem loci, tum exitium ab increpatione Dei,") ea apud hunc per translationem solummodo efferuntur: "Vineam suam Deus collectis lapidibus expurgat; fallenti autem fidem ei sepem diruit, vastamque eam reddit, edicitque nubibus ne in eam dimittant imbres." Quod illic suam habuit gratiam, hic absurdum plane esset et incongruum. Enimvero alius Continuatae Metaphoræ, alius Parabolæ plerumque est finis: illius est, rem aliquam magnificentius exornare, clarius illuminare, et eminentius exprimere, ut vel primum oculorum obtutum feriat et percellat; hujus autem, varietatem ab aspectu paulum retrahere, idque quod in ea persæpe est nimis severum velare, ut clam se insinuet, et vim suam quasi furtim obtineat. Quanquam est quidem genus Parabolæ, cui unice proposita est rei subjectæ exornatio; qualis est insignis illa priusque laudata apud Ezekielem ²

¹ Cap. v. 1, — 7.

² Cap. xxxi.

Cedrus Libani; qua nulla est, si ipsam Imaginem spectemus, aptior aut venustior; si lineamenta et colores, nulla elegantior, nulla ornatior; in quam tamen Vates propria¹ quædam admisit mediis translatis permista; an quod hujusce Parabolæ ratio ita ferat, an ex ipsius fervido ingenio, styli accuratioris leges minus interdum attendente, vix ausim statuere.

¹ Vid. v. 11, 14, 15, 16, 17.

PRÆLECTIO UNDECIMA:

DE ALLEGORIA MYSTICA.

TERTIUM est genus Allegoriæ, quod item in Poesi Prophetica multum obtinet, cum iisdem verbis duplex sententia subjicitur, sive cum una eademque oratio, dispari sensu accepta, plures simul eventus, disjunctos tempore, natura dissimiles, designat. Sensum Literalem et Mysticum vocant. Locus in Theologia gravissimus, cum Sacra Poetica arcte conjunctus, et eatenus nobis, sed breviter, exponendus.

In Hebræorum Sacris Res, Loca, Tempora, Officia, cæteraque hujusmodi, duplicem quasi Personam sustinent, unam Propriam, alteram Allegoricam; adeoque in eorum scriptis ita tractari possunt, ut vel hujus, vel illius solummodo, vel etiam ut simul utriusque ratio habeatur. Exempli gratia; de Davide, de Salomone, de Hierosolymis, ita potest institui sermo, ut simpliciter intelligantur vel Urbs ipsa ejusque Reges, vel ea quæ in Sacra Judaicæ Religionis Allegoria per Urbem Regesque illos significantur; vel etiam ut utramque partem simul respiciat et complectatur Scriptoris animus, ita ut quæ alteram exprimunt sensu aperto, proprio, historico accepta, alteram sensu recondito, interiore ac prophetico adumbrent.

Ex his Judaicæ Religionis Elementis hujusce generis Allegoriæ, quam Mysticam libet appellare, origo unice petenda videtur; ex his ejusdem explicatio quærenda. Quænam autem sit ejus ratio, quæ præcipuæ proprietates, ita fortasse commodius explicabitur, si ostendero, quas habeat a proxime tractatis duabus Allegoriæ formis dissimilitudines.

Primum hoc interest, quod in illis prioribus Allegoriæ formis liberum est quovis uti genere Imaginum: nihil est in universa rerum natura, nihil quod animus vel sensu percipit, vel cogitatione comminiscitur, quin per Continuata Metaphoram, aut etiam Parabolam, ad res alias illustrandas aliquo modo accommodari possit. Contra vero Tertium hoc Genus in Hebræorum solummodo Sacris aptam et convenientem sibi materiem invenit; neque locum habet, nisi in iis, quæ cum Judaicis Religionibus arcte conjuncta sunt, quæque iisdem sunt contraria atque ex adverso opposita. Nimirum, Israeli, Sioni, Hierosolymis, in sensu Allegorico pariter ac Proprio opponitur Assyrius, Babylon, Ægyptus, Idumæa: et similiter in cæteris ejusdem generis. Ita illa communem habent cum cæteris Figuris naturam, et in Poetica sunt publici juris; hoc Fundamentum habet in ipsa Judaicæ Religionis naturâ positum, adeoque in nullam omnino præterquam Sacram Hebræorum Poesin competit. Huc etiam accedit, quod hanc Allegoriæ rationem quasi sibi propriam vendicat Spiritus ille vere Divinus, qui Poesi Interprete uti non dedignatur; utpote enuntiandis rerum futurarum significationibus, et sacratissimis Mysteriis adumbrandis, præcipue accommodatam. Ita ut, siquidem posset aliquo modo in argumento
vulgari

vulgari ac profano adhiberi, a proprio tamen fine detorta, ac veluti a sua natura divulsa, vim suam atque elegantiam plane desideraret.

Est etiam illud discrimen vel præcipuum, quod in illis alteris Allegoriæ formis Imago Proxima nullam habet per se veritatem; ea solum in Imagine Remotiore inest, quæ eo veluti integumento, tenui quidem et pellucente, obtenditur: in hoc autem genere de quo nunc agimus, utrique æque competit veritas, utraque suum eventum sortitur; quæ Proxima offertur Imago est quidem Remotioris alicujus, non fucata adumbratio, sed solida et expressa quædam effigies; et quanquam alienam Personam sustinet, non tamen deponit suam. Nimirum in Metaphora et Parabola Leo, Aquila, Cedrus, in se solum spectata, vita omni et spiritu plane carent; sed quæ in Davide, aut Salomone, aut Hierosolymis, per sublimiorem Allegoriam eduntur, ea sive proprie sumas, sive ex Analogia Sacrorum Hebræorum mystice interpreteris, utrique parti et seorsum et pariter sua constabit veritas.

Tantum a superioribus hoc genus Allegoriæ differt Materia, sive ratione Imaginum quas inducit: habet etiam Tractatione, ac modo inducendi, aliquam differentiam. Exposui supra, quæ Continuata Metaphoræ concederetur licentia, cum translatis propria, hoc est, Imaginem Remotiorem cum Proxima, admiscendi, cujus tamen usu penitus interdictum esset Parabolæ. Verum Allegoriæ Mysticæ leges ullas hac in parte constituere et perquam difficile esset, et fortasse etiam temerarium. Etenim plane diversæ, atque alias alio modo, sua imperit consilia Cælestis ille Spiritus, Vatum animos, prout

ipſi lubet, inſtinctu ſuo movens incitanſque; nunc clariora rerum futurarum indicia liberius ac prolixius aperit, nunc obſcuras quaſdam ſignificationes identidem, ac parce aliquando, injicit. Itaque magna eſt varietas in uſu ac tractatione Allegoriæ Myſticæ; in modis quibus diſponuntur Imagines inter ſe mutuo congruentes, quibuſque earum altera alteri ſubſternitur. Interdum ſic apparet atque eminet Imago Proxima, tantumque in vocibus et diſtione dominatur, ut ægre patiatur interlucere Remotiorem: contra interdum, idque multo frequentius, tam perſpicue tantoque verborum ſplendore effulget Remotior, ut Proximam ſuo lumine pene obruat et extinguat. Alias perpetua et æquabili quadam luce, et ſatis aperte, intento quidem oculo, ſeſe conſpiciendam exhibet Imago Præcipua; alias nec opinantem præſtringit, et ſubitis atque improvifis quibuſdam coruſcationibus, quaſi e nubibus fulgur, erumpit. Is certe modus ex omnibus quotquot ſunt maximam habet elegantiam et pulchritudinem, quam nos in præſenti diſputatione potiffimum quærimus, cum per totum poemæ geminæ Imagines, pariter conſpicuæ, ac quaſi parallelæ, conſociantur, ſibi invicem aperte reſpondentes, ſeſeque mutuo illuſtrantes. Cujus Virtutis, cum ſit in ſe magna, et hujus etiam generis propria, non verebor, quanquam in materiâ ſubobſcura, unum atque alterum exemplum, quod nullam poteſt habere dubitationem, vobis commendare; quodque ſimul univerſam Allegoriæ Myſticæ naturam jam traditam, adhuc clarius, niſi fallor, explicabit.

Psalmi Secundi Argumentum eſt, David fruſtra adverſantibus inimicis Dei decreto in Regno confirmatus.

Duplex

Duplex est Persona Davidis, Propria et Allegorica. Si Carmen hoc perlegentes primo in Propria Davidis Persona oculos defigimus, sententia apparet satis et per se perspicua, et Sacrae Historiæ luce abunde illustrata: per totum quidem verbis ardentior, figuris elatior, et semel atque iterum ita exaggerata est dictio, ac si consulto nos moneret majus quiddam ac sublimius intus inclusum latere, atque ultro etiam in Argumenti penetralia aditum aperiret. Quod si ea secuti indicia ad interiorem jam partem animum intendimus, et ad Personam Davidis Allegoricam eadem accommodamus, major rerum ordo protinus exurgit, nec modo sublimior et augustior, sed clarior etiam emergit sensus. Si quæ prius audaciora videbantur, si quæ paullo elatiora, quam Proximæ Materiæ conditio ferret; ea jam apparent imprimis apta, expressa, dilucida, et ad Potioris Argumenti dignitatem præclare comparata. Postquam hoc modo duas hæc Argumenti partes seorsum et singulas attente perpendimus, easdem inqueamur tandem conjunctas. Hoc in situ jam elucebit elegantissimi Carminis venustas omnis et sublimitas: licebit perspicere duarum Imaginum et magnam inter se distantiam, et perpetuam tamen conspirationem et consensum, et, quasi inter cognatas, oris ac lineamentorum omnium miram similitudinem; utriusque analogiam accurate servari; utrique suam veritatem competere, ita ut quæ ex altera expressa est, ipsa tamen archetypa videri possit; dictioni novam lucem pariter inferri, ac sensibus elationem et pondus accedere, dum ab humilioribus ad sublimiora, ab humanis ad divina facili gradatione ascendunt, donec præcipua argumenti pars et in clarissimo lumine collocetur, et summum altitudinis gradum obtineat.

Quæ de hoc Psalmo hæcenus observata sunt, transferri possunt omnia in Psalmum etiam Septuagesimum Secundum, qui in simili Argumento eodem modo versatur. Inscribi potest, Inauguratio Salomonis. Eadem plane est Allegoriæ ratio; Stylus aliquantum dispar pro ratione materiæ, cum in illo Victoriæ splendor illustretur, in hoc Pacis et Felicitatis placida exprimitur effigies: hic itaque lenior ac temperatior paulo adhibetur elocutio, sententiis ornatior, crebrior imaginibus, non quidem illis audacibus Personarum fictionibus frequentata, sed lætis potius ac jucundis coloribus, et ex rerum Naturalium amœnitate petitis, depicta. Quo exemplo intelligi potest, Styli Parabolici naturam, eo quod hujusmodi Imaginum magnam varietatem amet, hujusce Allegoriæ tractationi egregie esse accommodatam: ut enim hæc Imagines ad rerum divinarum seu spiritualium pariter atque humanarum notiones signandas, servata in utrisque certa quadam analogia, adhiberi solent, ita facile præbent locum isti ambiguitati, quæ in hoc genere aliquatenus est necessaria; ut quasi versicolor et simul translucida fiat oratio, in utramque partem anceps, in neutra obscura; utramque Allegoriæ sententiam suo complexu comprehendens, et distincte clareque ad alterutram referenda.

Verum de hoc genere non est fas sperare, quin in nonnullis magna subsit obscuritas, quæ non solum ipsam rei naturam consequitur, sed et suam etiam habet utilitatem. Etenim Allegoria Mystica, eo ipso quod sit aliquantum obscura, ita congruit cum Prophetica ratione, ut propriam et quasi legitimam formam præbere videatur, qua rerum futurarum prædictiones commodissime

modissime enuntiari possint. Nimirum eventus sic describit plane ut convenit Vaticinationibus, recondite, involute, ac latenter; universam eorum naturam, et generales habitus, et extrema solummodo lineamenta adumbrans; ad singulas partes, et minuta rerum adjuncta, parce ac raro descendens. Quod si nonnunquam circumstantiam aliquam notabilem signate exprimat, id videtur facere duas ob causas; primo, ut, quod ejus rei fere consequens est, subitam atque insignem quandam caliginem Proximæ Imagini inducendo, excitet Lectorem, et ad Remotiorem Sensum investigandum remittat: deinde, ut appareant atque extent expressæ atque eminentes quædam notæ, quæ post eventum de fide oraculi omnem dubitationem tollant, ejusque veritatem ac divinitatem clare asserant, planeque confirmant.

Equidem in Vaticiniis contra fit ac in cæteris omnibus Sacræ Poeseos partibus; illa tum sunt maxime obscura, cum primum sunt edita; quæque aliis tenebras inducit, illis infert lucem, vetustas. Adeoque ista obscuritas, quæ in hoc genere ab initio infederat, aliqua ex parte jam tollitur: multa sunt, quæ explicavit ipse rei eventus, certissimus oraculorum interpret; multa, quibus Divinus ille Spiritus ea quæ primum induxerat involucra dignatus est detrahere; plerisque aliquam lucem intulit ejusdem sacratissimis Institutionibus clarius illustrata Religionum Judaicarum ratio. Ita fit, ut, quæ pars Sacræ Poeseos et singularem quandam

1 Vide Ps. XXII. 17, 18, 19. et LXIX. 22.

naturam et maximam in se difficultatem habet, ad eam tamen cognoscendam et perspiciendam meliore jam conditione accedamus, iis subsidiis et adminiculis instructi, quibus plane caruerunt veteres Hebræi, quæque ne ipsis quidem Vatibus Dei internuntiis concessa sunt.

PRÆLECTIO DUODECIMA:

DE COMPARATIONE.

De Comparatione, quam ex præcipuis Poë-
seos Hebrææ Figuris Tertiam posui, eo dis-
feram consilio, ut et universa ejus natura, et
propria apud Hebræos vis et ratio, aliqua-
tenus illustretur.

Tres potissimum ob causas utimur Comparationibus:
etenim aut illustrandis, aut amplificandis rebus infer-
viunt, aut ad varietatem et delectationem referuntur.

Primum sane repertæ sunt Comparationes ad inferen-
dam rebus lucem, earumque imagines clarius et emi-
nentius exprimendas: quod ita fiet maxime, si res, quæ
similitudinis gratia aliunde assumitur, sit nota, perspi-
cua, familiaris, cumque ea re cui componitur accurate
congruat. Quo in genere minime est necesse, ut sit ex-
celsa, grandis, venusta, splendida: satis eam commen-
dabit ipsa proprietas, et similitudinis species aperta, et
in oculos incurrens, et ad rem clare explicandam nata.
Itaque licuit Homero Achivorum Exercitus multitudi-
nem, ardorem, aviditatemque pugnandi, Comparatione
ducta a Muscis circum mulctra volitantibus depingere;
Virgilio² Tyriorum in urbe condenda varie occupato-
rum diligentiam cum Apum laboribus conferre, sine
ulla Epicæ dignitatis imminutione.

¹ Il. II. 469.

² Æn. I. 432.

Cum

Cum multa sunt, quæ in hanc rem adduci possunt ex Sacris Vatribus, unum tamen atque alterum tantum exemplum proferam, quibus nihil vel sensu, vel verbis, demissius et vulgarius, nihil tamen ad rem exprimendam fortius et significantius, concipi potest. Affyriæ Regem inducit Isaias de victoriis suis insolenter gloriantem : ¹.

וּחֲמָצָא כֶּקֶן יְדִי לַחִיל הָעַמִּים
וּכְאִסְףָּ בִּיעִים עֲזֹבוֹת
כֹּל הָאָרֶץ אֲנִי אִסְפָּתִי
וְלֹא הָיָה נֶדְרָר כֶּנֶף
וּפְצָה פֶּה וּמִצְפָּצָף :

“Nacta est manus hæc tanquam nidum populo-

rum copias :

“Et ut colliguntur ova derelicta,

“Ita omnes ego terras collegi ;

“Neque erat qui alam motitaret,

“Aut qui aperto ore pipiret.

Et in argumento simili Nahumus : ²

כֹּל מִבְצָרֶיךָ תֵּאֲנִים עִם בְּכוֹרִים
אִם יָנוּעוּ וְנָפְלוּ עַל פִּי אוֹכֵל :

“Omnes munitiones tuæ erunt ut ficus præmaturis

“fructibus ;

“Si concutientur, cadent illico in os devorantis.

Est et illud Isaiæ de medio sumptum, conceptu obvium, usu pervulgatum ; sed cum imaginis ipsius gratia, tum elegantia schematis, porro etiam vi tenerimi

¹ IS. X. 14.

² NAHUM. III. 12.

affectus, ita pulchrum et eximium, ut nihil possit supra: ¹

ותאמר ציון עזבני יהוה

ואדני שכחני:

התשכח אשה עולה

מרחם בן בטנה

גם אלה תשכחנה

ואנכי לא אשכחך:

“Atqui Sion dicit: Jehova me dereliquit,

“Et Dominus meus oblitus est mei.

“Num obliviscetur mulier sui infantis;

“Ita ut non misereatur filii uteri sui?

“Etiam illæ equidem oblivisci poterint;

“Ego vero tui non obliviscar.

Alterius generis Comparatio, cujus finis præcipuus est materiæ subjectæ amplificatio, contrariam plane rationem habet; etenim postulat imprimis ejus natura, ut Imago, quæ rei alicujus augendæ et tollendæ causa inducitur, sit excelsa, grandis, venusta, splendida, eamque ob causam non nimium trita et vulgaris; neque vero necesse est ut per omnia accurate constet similitudinis ratio. Ita Virgilius mirifice extulit Apum suarum labores ducta Comparatione a Cycloperum officina fulmina fabricantium; Æneæ sui decorem, majestatem, et robur egregie expressit, nunc eum ² Apollini in Cynthi jugis choros instauranti conferens, nunc ³ Atho,

¹ IS. XLIX. 14, 15.

² ÆN. IV. 143.

³ ÆN. XII. 701. Hæc autem vide accurate et scienter explicata a Viro Doctissimo JOSEPHO SPENCE in Opere erudito juxta atque eleganti cui Titulus *Polymetis*, pag. 87. et 248.

Eryci, Appennino, montibus exæquans. Ita Homerus¹, in quo eum secutus est² Virgilius, Heroas duos in bellum irruentes Marti filioque ejus Terrori, e Thracia ad Ephyros Phlegyasque accedentibus, comparat. Quod si quisquam queratur, priora illa dignitate carere, posteriora hæc obscuritatem potius quam lucem rebus inferre, cum res in se satis notæ cum minus notis, vel cum valde etiam discrepantibus, comparentur; reputet is modo secum, poetæ in diversis hisce Comparationibus plane diversa habuisse consilia; illic evidentia studuisse, ut rem ipsam mens clare conciperet, totamque sub uno aspectu complecteretur; hic granditati, ut intelligeret ejus magnitudinem vix concipi posse: ac fatebitur protinus, utrique Comparationis generi suo in loco suam non deesse vel proprietatem vel elegantiam.

Nihil habent Hebræi quod respondet fictis istiusmodi fabulis, in quas perpetuo se recipiunt poetæ Græci et Latini, ubi amplificatione opus est; nec immerito, cum uberem aptamque huic rei materiem præberent, ita vetustate aut religione consecratæ, ut dignitate non carerent, usu ac consuetudine adeo pervulgatæ, ut omnium cognitioni facile paterent. Itaque Vates Sacri hoc in genere utuntur Imaginibus a natura plurimum ductis; ac tam eleganter quidem tantaque cum audacia, ut exteriorum commenta minime desideremus. Ad exprimendam rerum prosperarum ac status florentissimi imaginem, a palma³ aut cedro Comparatio petitur; si

¹ IL. XIII. 298.

² ÆN. XII. 331.

³ PS. XCII. 13. NUM. XXIV. 6. HOSEA, XIV. 6, 7, 8. AMOS. VI. 9.

majestatis aut decoris forma exornanda est, ¹ Libanus ipse aut Carmelus ante oculos proponitur. Nonnunquam a suis Sacris depromunt Imaginem, sancta et augusta quadam venustate spectabilem. Utroque modo Psaltes ² egregie extulit jucunditatem felicitatemque fraternæ concordæ; quem locum eleganter expressit Buchananus:

“ Ut aura suavis Balsami, quum funditur

“ Aronis in sacrum caput,

“ Et imbre læto proluens barbam et sinus

“ Limbum pererrat aureum:

“ Ut Ros, tenella gemmulis argenteis

“ Pingens Sionis gramina;

“ Aut verna dulci inebrians uligine

“ Hermonis intonsi jura.

Audiamus autem Isaiam, quem ut in rebus explicandis proprietate, ita in augendis sublimitate, nemo superaverit: ³

הוֹי הַמֶּן עַמִּים רַבִּים

כַּהֲמוֹת יַמִּים יְהִמִּיּוֹן

וְשֹׂאוֹן לְאֻמִּים

כִּשְׂאוֹן מִים כְּבִירִים יִשְׂאוֹן:

לְאֻמִּים כִּשְׂאוֹן מִים רַבִּים יִשְׂאוֹן

וְנָעַר בּוֹ וְנָס מִמֶּרְחָק

¹ Vid. supra PRÆLECT. VI.

² Ps. CXXXIII. 2, 3.

³ ISA I. XVII. 12, 13. “Hæ quinque voces, לְאֻמִּים כִּשְׂאוֹן, מִים רַבִּים יִשְׂאוֹן, desunt in MSS. N°. 1, et 4. Nihil aliud sunt, nisi clausula prioris commatis scribentis incuria repetita. “Ad sensum non sunt necessariae; nec eas agnoscit Versio Syria-
“ca.” K.

ורדף כמץ הרים לפני רוח

וכנלנל לפני סופה:

“O tumultum populorum multorum!

“Instar tumultus marium tumultuantur:

“O fremitum nationum!

“Instar fremitus aquarum immanium confremunt.

“Populi instar fremitus aquarum multarum confremunt:

“Sed Illo increpante procul fugient:

“Et agentur, ut gluma montium vento correpta,

“Utque stipula rotata turbine.

Mediam quandam inter duo hæc priora naturam habet tertium Comparationis genus, cui solummodo propositum est, novas variasque imagines præcipuæ materiæ admiscendo, fastidio occurrere ac quærere delectationem. Nam neque ad humiliora illa multum descendit, neque horum altitudinem unice sectatur; sed amœna potius amat, florida, elegantia, et in omni naturæ varietate et copia versatur. In materia tam late diffusa infinitum plane esset omnia congerere, quæ particulatim animadverti possent; unum tantum in genere adnotabo, quod etsi in prioribus duabus aliquando locum habere possit, intelligendum tamen est ad ultimam hanc Comparationis speciem explicandam præcipue pertinere.

Duæ sunt operationes plane inter se contrariæ, quibus multum occupatur mens humana; nimirum in rerum imaginibus tum conjungendis inter se, tum distinguendis. Nam in contemplandis innumeris illis rerum formis, quæ ei obversantur, illud primum occurrit, alias esse quæ inter se multum congruunt, alias quam pluri-

mas

mas quæ plane discrepant. Quæ in universa sua natura sunt similes inter se, eas ita contemplatur, ut quærat, num in aliqua parte sint diversæ, qua eas quasi nota quadam secernat et internoscat; contra quæ sunt in summa diversæ, de iis quærit, an in adjunctis aliquid habeant commune, quo veluti vinculo connectantur: illud, ut melius caveat ab errore; hoc, ut, cum magnam habeat in se repositam rerum copiam, facilius ea depromere possit, quæ opus sunt, cum ad usum tum ad delectationem: quorum alterum est iudicii, alterum ingenii. ¹ Porro ut in eo spectatur iudicii subtilitas, si in rebus quoad summam valde similibus particularis aliqua discrepantia clare demonstretur; ita ea est ingenii et acuminis laus, si, quæ in universo genere multum differunt, eorum tamen in adjunctis notabilis aliqua expromatur similitudo. ² Igitur in his Comparisonibus quæ ad ornatum et delectationem referunt, id vere statui posse videtur, eas suum finem tum maxime adsequi, cum Imago inducitur non modo elegans et jucunda, sed ejusmodi etiam, quæ a re cui componitur toto quidem genere sit plane diversa et dissimilis, in uno autem vel pluribus adjunctis cum eadem apte conveniat.

Quid velim melius fortasse intelligetur exemplo proposito. Est apud Virgilium Comparatio ³ Aheni ebul-

¹ Vid. HOBBS. *De Humana Natura*, Cap. x. §. 4. et LOCK. *De Intell. Humano*. Lib. II. §. 2.

² Τοις δ' ονομασιν [αἰσίων γιγνεται] εἰς ἐχὴ μεταφορῶν καὶ πτωτῶν μὴ ἀποτρίμων· χαλεποὶ γὰρ σιωπεῖν· μὴ δ' ἀππολαύειν· ἡδὴν γὰρ ποιεῖ πᾶσι. ARIST. *Rhet.* III. 10. Ἀν δὲ μεταφέρειν, καὶ ὅτι περ εἰρηται ὥστε εἶναι, ἀπο οἰκειῶν καὶ μὴ φανερῶν· οἷον καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ, το ὁμοῖον καὶ ἐν πολὺ διχνοῖσι ἡμῶν, εὐσεχῶς. Ibid. c. 11.

³ ÆN. VII. 462. IL. XXI. 362.

lientis ex Homero desumpta: ponamus sane in utroque poeta æque elegantes esse versus ipsos et rei descriptionem; Comparationum vero, ut dispar est ratio, ita minime par est pulchritudo et gratia. Confert Homerus aquas Xanthi amnis, Vulcano ignem suum immittente, in ipso alveo penitus effervescentes; Virgilius Turni animum, injecta ei Aleetus furiali tæda, vehementi affectu concitatum; cum aquis igne supposito in ahenis ebullientibus. Alter componit inter se res naturæ plane similes, seu potius ejusdem, in adjunctis tantum diversas; alter contra res genere quidem valde diversas, in adjunctis autem apte congruentes: adeoque Latini poetæ Comparatio nova est, varia, jucunda, admirabilis; contra Græci, quanquam forsitan in ejus loci argumento clarius explicando vim suam habeat, omni certe varietatis gratia et ornatus splendore penitus caret.

Idem illud quod jam dixi in causa est, cur ex omnibus omnium poetarum Comparationibus nihil fortasse reperiri possit æque ingeniosum, aut pulchrum, atque in suo genere absolutum, ac ejusdem Virgilii Comparatio quæ sequitur: *

“ Quæ Laomedontius heros

“ Cuncta videns, magno curarum fluctuat æstu;

“ Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit

“ illuc,

“ In partesque rapit varias, perque omnia versat:

“ Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen ænis

“ Sole percussum, aut radiantis imagine Lunæ,

“ Omnia pervolat late loca, jamque sub auras

“ Erigitur, summique ferit laquearia tecti.

Hanc sumpsit ex Apollonio Rhodio:

1 *Æn.* VIII. 18.

2 *Argon.* III. 754.

Πυκνα δὲ οἱ κραδίη στήθεων ἐνπᾶθεν ἐθνεύ.

Ἡελὺς ὡς τις τὲ δομοῖς ἐνιπαλλέται αἰγλή

Ἰδατος ἔχανισσα, τὸ δὴ νεὸν ἡε λέβητι

Ἡε πᾶ ἐν γαυλῷ κεχυται· ἡ δὲ ἐνθα καὶ ἐνθα

Ὡκται σφοδαλίζῃ τινασεται αἰόσασσα.

Ὡς δὲ καὶ ἐν στήθεσι κεαρ ἐλελίζετο κέρης.

Est quidem illud νεὸν ad rem exprimendam prope necessarium, vel valde certe opportunum: hoc uno excepto, cætera omnia Virgilius, ut solet, multo reddidit meliora multoque elegantiora; quod autem maximum est, qua in parte ipsa similitudinis ratio, et Comparationis veluti cardo vertitur, in ea auctorem suum longe superavit.

Hanc igitur quod attinet Comparationis speciem, cujus finis est ornatus et varietas, quæque in Poesi potissimum dominatur, in eo sita est virtus ejus præcipua, ut inferatur Imago toto genere diversa, in adjunctis apte conveniens. Eidem adjacent duo imprimis vitia, in quæ nonnunquam incurritur: unum, cum res comparantur inter se nimium dissimiles, idque maxime in adjunctis; alterum, nec levius fortasse, nec minus frequens, etsi non tam sæpe notatum, cum nimis arcta cognatione et similitudine in generali rerum inter se collatarum natura peccatur. Illic absurda est et portentosa; hic jacet frigetque Comparatio.

Possent hic locus multis e Sacra Poesi exemplis illustrari: unum alterumque proferam ex Isaia; primum ex Historica narratione conjurationis Syrorum et Israelitarum in regnum Judæ: "Eo (inquit) nuntio audito, "commovebatur cor regis et cor populi, ut commo-

“ventur sylvæ arbores vento increbrescente.” Alterum præbebit exemplum Comparatio poetica, eaque plenior fusiorque quam Hebræorum consuetudo plerumque fert; quæque valde accuratam etiam *αγλαπιδιον* habet. Confertur Divina Gratia ejusque effectus cum imbribus fœcundantibus terram, cujus Imaginis in ea significatione constans est usus : ¹

כי כאשר ירד הגשם
והשלג מן השמים
ושמה לא ישוב
כי אם הרוה את הארץ
והולידה והצמיחה
ונתן זרע לזרע ולחם לאכל :
כן יהיה דברי אשר יצא מפי
לא ישוב אלי ריקם
כי אם עשה את אשר חפצתי
והצליח אשר שלחתי :

“ Nam sicut descendit pluvia,
“ Et nix de cœlo;
“ Atque illuc non revertitur,
“ Donec irrigaverit tellurem,
“ Eamque fœcundaverit, et fecerit germinare;
“ Ut det semen ferenti et panem comedenti :
“ Tale erit Verbum quod ex ore meo prodit;
“ Non ad me revertetur irritum,
“ Quin effecerit quodcunque volui,
“ Et feliciter transfegerit quod ei mandavi.

I ISAI. LV. IO, II.

Plura

Plura atque etiam venustiora qui volet, petat ex Cantico Salomonis, in quo multa sunt in hoc genere valde ¹ elegantia: non tamen est dissimulandum alia ibidem nec pauciora esse, quæ ² ob vitium dissimilitudinis modo memoratum in graves reprehensiones inciderunt. Videndum autem, ne id nostro vitio fiat, non Vatis; cum res ipsæ, unde petuntur Comparationes, sint vetustate jam admodum obscuræ, vel etiam penitus ignotæ: nec temere vituperanda sunt, quæ parum intelligimus.

Verum tria hæc Comparationum genera, quæ perspicuitatis tantum causa secundum præcipuos earum fines distribuere libuit, non sunt ita inter se diversa, quin simul stare possint, varieque inter se misceri. Atque id fortasse ex omnibus absolutissimum est Comparationis genus, in quo trium permista est virtus; quod cum rem explicat simul et auget, tum ipsius Imaginis diversitate, adjunctorum vero similitudine et varietate, distinguit orationem; habetque evidentiam et elationem quadam suavitate et jucunditate conditam. Cujus exemplum vix alibi perfectius inveniri potest, quam in eo Jobi ³ loco, ubi is amicos malæ fidei insimulans, quod ea misericordię et caritatis solatia sibi in adversis petenti denegarent, quæ in rebus ejus secundis minimeque indigenti adeo prolixè venditaverant, confert eos cum Torrentibus, qui hibernis imbribus aucti ac tumentes magnam et perpetuam aquarum copiam paulisper ostentant; sed primo æstivi solis ardore icti subito exarescunt, et viatores per

¹ Vide CANT. IV. 1, — 5. quæ posthac exponentur PRÆL. XXXI.

² Vide CANT. VII. 2, 4.

³ JOB. VI. 15, — 20.

Arabiae deserta errantes sitique confectos perfide destituunt.

Haftenus de Comparationibus in genere, deque earum fine et materia: restat ut modus et forma singularis, qua eas Hebræi plerumque adornant, paucis indicetur.

Vates Hebræi multo omnium frequentissime Comparationibus utuntur; sed copiam earum brevitate compensant. In uno aliquo adjuncto plerumque vertitur Similitudo; id simpliciter explicant, cætera quæ sunt a proposito aliena rarius inferentes. Itaque prope singularis est exempli hæc quæ sequitur Comparatio, cui præter necessaria accedit adjunctorum auctarium quoddam ac veluti *παρεργον*:¹

יהיו כחציר גנות
שקדמת שלה יבש:
שלא מלא כפו קוצר
וחצנו מעמר:
ולא אמרו העברים
ברכת יהוה אליכם
ברכנו אתכם בשם יהוה:

“Erunt sicut herba tectorum,

“Quæ priusquam efflorescat exaruit:

“Qua non implet manum suam messor,

“Neque sinum suum qui manipulos colligit:

“Nec dicunt transeuntes,

“Benedictio² Jehovæ vobis adsit;

“Benedicimus vobis in nomine Jehovæ.

¹ PS. CXXIX. 6, — 8. vide etiam PS. CXXXIII. 3.

² Formula solennis in hoc negotio usitata. vid. RUTH. II. 4.

Longe,

Longe, inquam, diversus est plerumque in hac re Hebræorum usus : nonnunquam una voce, sæpissime una brevi sententia sive enuntiatione, integra absolvitur Comparatio. Hoc oritur ex natura Styli sententiosi, qui in Poesi Hebræa perpetuo dominatur : ejus, ut supra exposui, ea ratio est, ut orationem solutam et profluentem coerceat et constringat, crebramque pressam et acutam reddat. Quibus itaque in locis cæteri poetæ sunt fere copiosi, fusi, uberes ; in iis Hebræi sunt potius breves, densi, incitati ; non æquabili tractu ducentes orationem, sed veluti geminatis ictibus contorquentes. Adeoque Comparationes etiam peculiari quodam modo plerumque adornant ; etenim non tam solent singulas seorsum per plura adjuncta plene varieque deducere, quam plures parallelas aut cognatas, unamquamque breviter simpliciterque enuntiantes, simul congerere. Confert Moses vim cælestem divini Carminis, quod Dei jussu pronuntiat, cum pluviis herbas irrigantibus. Quæ poeta aliquis e Græcis aut Latinis in unam Comparationem, paulo fortasse latius diffusam et aliqua varietate distinctam, conclusisset, ille concidit distribuitque in duo Comparationum paria. ¹

יערף כמטר לקחי

חזל כטל אמרתי :

כשערים עלי דשא

וכרביבים עלי עשב :

“Destillabit, ut pluvia, doctrina mea ;

“Fluet, ut ros, mea oratio :

“Ut imbres tenuissimi in herbas ;

“Ut densæ guttulæ in gramina.

I DEUT. XXXII. 2.

K 3

Eadem

Eadem forma utitur Psalter in sequentibus :

אלהי שיתמו כגלגל
 כקש לפני רוח :
 כאש תבער יער
 וכלהבה תלהט הרים :
 כן תרדפם בסערך
 ובסופתך תבהלם :

“Fac, Deus mi, ut sint instar glumæ rotatæ,

“Instar stipulæ correptæ vento :

“Ut saltum comburit ignis,

“Ut montes incendit flamma ;

“Sic Tu illos tua tempestate persequere,

“Tuoque turbine consternatos age.

Multo quidem usitatissima est apud Hebræos hæc Comparationis forma, non tamen sola : est enim ubi Comparationem latius explicant ; ac tum sententiarum distributioni æque consulunt, non ipsam Imaginem, sed adjuncta geminantes, et singula binis sententiis parallelis exponentes : quod fecit Moses in Comparatione superiorem illam proxime sequente, qua Dei sollicitam de po-

I PS. LXXXIII. 14, — 16. Inter hæc duo Comparationum paria ea intercedit cognatio connexioque, ut efficeretur una simplexque Comparatio, nisi sententiosa Versuum distributio rem alio ordine formaque disposuisset. In editis locis extruebantur aræ, ut tritico excusso jactatoque ventus glumam paleamque auferret : has ita ablatae igne comburebant. Vide ISAÏ. V. 24. MATTH. III. 12. et HAMMOND. in loc. יער autem pro quovis loco edito et inculto sumitur, ut liquet ex MIC. III. 12. “Isthæc hujus vocis significatio confirmatur ex Arabico وعرة, *Clivus ac difficilis superatus* suæ “mons.” H.

pulo suo curam, et paterni amoris affectum, cum Aquilæ
 φιλῶς πατρὸς pulcherrime confert : ¹

כנשר יעיר קנו
 על נווליו ירחף :
 יפרש כנפיו יקחרו
 ישאחו על אברתו :

“ Ut Aquila excitat identidem nidum suum ;

“ Super pullos suos sese motitat :

“ Expandit pennas, assumit eos ;

“ Gestat eos super alam suam.

Et hac quoque in parte elegantissime Jobus in Compa-
 ratione Torrentis supra laudata, quam idcirco integram
 corollarii loco adjiciam : ²

אחי בגדו כמו נחל
 כאפיק נחלים יעברו :
 הקדרים מני קרח
 עלימו יתעלם שלג :
 בעת יזרבו נצמתו
 בחמו נרעכו ממקומם :
 ילפתו ארחות דרכם
 יעלו בתהו ויאברו :
 הביטו ארחות תמא
 הליכות שבא קוו למו :

¹ DEUT. XXXII. II.

² JOB. VI. 15, — 20. “ Commate 17mo. verbum יזרבו est
 “ ἀπαρτίζονται. In linguis Arabica et Chaldaica propria vis
 “ verbi זרב est fluere, disfluere, effluere : ita sensus erit, Quo tempore
 “ fluunt, vel disfluunt, (glacie nimirum resoluta) pereunt.” H.

בְּשׁוֹ כִּי בָטַח

בְּאֵן עֲרִיָּה וַיִּחַפְּרוּ :

- “Fratres mei perfide egerunt sicut torrens,
 “Ut decursus torrentium illico transierunt :
 “Qui turbidi ruunt a glacie ;
 “In quos resoluta absconditur nix :
 “Quo tempore æstu afficiuntur, pereunt ;
 “Cum calescit, excinduntur e loco suo ;
 “Declinant catervæ de via sua ;
 “Ascendunt in deserta et intereunt :
 “Respectant eos catervæ Themææ ;
 “Turma Sabææ spem in eos intendunt :
 “Pudet illas fiduciæ suæ ;
 “Perveniunt illuc, et erubescunt.

PRÆLECTIO DECIMA TERTIA:

DE PROSOPOPOEIA.

Ex iis Dictionis Figuratæ partibus, quas, ut ad notionem *משל* maxime accommodatas, proposui, ultima jam restat Prosopopœia. Ejus figuræ duo sunt genera: unum, cum rebus vel fictis, vel ratione ac sensu carentibus, actio ac Persona datur; alterum, cum veræ personæ probabilis Oratio tribuitur. Prius illud plane est species quædam metaphoræ, eaque omnium longe audacissima, ac periculo quidem proxima. Opportune itaque illata recteque usurpata vim habet multo maximam; nusquam autem majorem quam plerumque apud Hebræos Vates, quibus tamen nulli eam frequentius aut liberius usurpant.

Ac primum quidem, ut de Personis fictis agamus, hoc habent cum cæteris scriptoribus commune, ut Notionem generalem et abstractam sæpe Persona induant, atque agentem et loquentem etiam veluti in scenam producant: qua in re ut cultissimos elegantia et decore facile exæquant, ita gravissimos sublimitate longe antecedunt. Quid aptius atque venustius, quid grandius etiam et excelsius fingi potest, quam ea Sapientiæ Persona, quæ a Salomone toties inducitur? non modo humanæ vitæ dux, artium indagatrix, honorum, divitiarum, veræque

ræque felicitatis largitrix, sed æterna, immortalis, Creatoris Omnipotentis alumna, et divinorum consiliorum particeps. *

בחינו שמים שם אני

בחקו חוג על פני תהום:

באמצו שחקים ממעל

בעזוז עינות תהום:

בשמו לים חקו

ומים לא יעברו פיו

בחקו מוסרי ארץ:

ואהיה אצלו אמן

ואהיה שעשועים יום יום

משחקת לפניו בכל עת:

משחקת בתבל ארצו

ושעשעי את בני אדם:

"Cum Jehova cœlos ornaret, Ego adfui;

"Cum super faciem abyssi circulum describeret:

"Cum superne firmaret æthera;

"Cum stabiliret abyssi fontes:

"Cum mari decretum suum ederet,

"Ne aquæ transirent præscriptum limitem;

"Cum designaret telluris fundamenta:

"Tum aderam Illi alumna,

"Et eram quotidianæ deliciæ;

"Coram Illo ludebam jugiter:

"Ludebam in orbe terrarum ejus,

"Et deliciæ meæ cum filiis hominum.

Quid illa apud Psalterium divinorum Attributorum Proso-
popœia? justa quidem, elegans, splendida, si ex proprio
tantum atque apertiore Psalmi argumento interpretemur,
de restitutione populi Judæi a captivitate Babylonica:
quod si ad diviniorem illum sensum referamus, qui sub
ea imagine non obscure adumbratur, supra modum gran-
dis atque excelsa, plenissima mysterii et sublimitatis: 1

חסד ואמת נפגשו

צדק ושלום נשקרו:

“Misericordia et Veritas sibi invicem occurrunt;

“Justitia et Pax se mutuo osculantur.

Multæ sunt præterea hujusmodi Imagines præclare for-
matae, ipsaque fictionis audacia magnam vim habentes.
Talis est apud Habaccucum 2 Pestis Jehovah Vindicem
præcedens: apud Jobum 3 Mors et Perditio de Sapientia
affirmantes, Illam ad aures suas tantum fando perve-
nisse: apud Isaiam denique, ne plura proferam, illa hor-
renda 4 Orci effigies, ingluviem suam dilatantis, atque
os avidum in immensum diducentis.

Est etiam in hoc genere alia quædam classis Persona-
rum, in se quidem elegantissima, quam item nobis com-
mendat, et quodammodo familiarem reddit, notissimum
linguæ Hebrææ idioma, cui videtur debere originem;
quo rei locive subjectum, adjunctum, accidens, effectus,
et si quid simile est, ejusdem Filius appellatur. Hinc
apud Vates Hebræos Gentes, Regiones, Populi, mulie-
bri habitu induti toties in scenam prodeunt. 5 “De-

1 PS. LXXXV. 11.

2 HAB. III. 5.

3 JOB. XXVIII. 22.

4 ISAI. V. 14.

5 ISAI. XLVII. 1, &c.

“scendit

“scendit fedetque in pulvere mollis illa et delicata Virgo, illa gentium Domina, Filia Babylonis.”

1 “Luget, fedetque sola humi, Virgo Sionis Filia :
“Flet nocte semper inquires, semper genis madentibus ;

“Manusque tendit supplices, nec invenit solatia.
Nisi illuc respiciamus, duriora videri possint “Filii 2 Arcus, Filii 3 Pharetræ,” pro sagittis ; et insignis illa apum Jobum Persona, acerbissimum lethi genus exhibens, 4 “Mortis Primogenitus.”

Nec minus eleganter rebus Inanimis, quam abstractis notionibus, Personam tribuit dictio Parabolica. Vates Sacri, iusta indignatione contra ingratum Dei populum commoti, 5 “Cœlos ac Terram obtestantur, totique rerum Naturæ silentium indicunt : 6 apud Montes causam orant, et audiunt Colles eorum vocem.” Omnia apud illos vita, spiritu, affectibus animantur :

7 ישמחו השמים ותגל הארץ

ויאמרו בננים יהוה מלך :

ירעם הים ומלואו

תבל וישבי בה :

נהרות ימחאו כף

יחד הרים ירננו :

1 THREN. I, I, &c.

2 JOB. XLI. 19.

3 THREN. III. 13.

4 JOB. XVIII. 13.

5 DEUT. XXXII. 1. ISAI. I. 2.

6 MIC. VI. I.

7 I. PARAL. XVI. 31. PS. XCVIII. 7, 8. XCVI. 13.

לפני יהוה כי בא

כי בא לשפט הארץ :

“ Lætentur Cœli, et exultet Terra,

“ Et edicant per gentes, Jehova regnat.

“ Fremitum edat Mare, et quod eo continetur ;

“ Orbis, et ejus incolæ :

“ Palmas suas complodant Fluvii,

“ Certatim Montes in cantum prorumpant :

“ Coram Jehova, nam advenit,

“ Nam advenit judicatum terram.

ראוך מים אלהים

ראוך מים יחילו :

נתן תהום קולו

רום ידיהו נשא :

“ Viderunt Te Aquæ, O Deus ;

“ Viderunt Te Aquæ, dolore correptæ sunt :

“ Vocem suam edidit Abyffus ;

“ Manus suas sublime extulit.

Et mirifice Jobus : ²

התשלח ברקים וילכו

ויאמרו לך הננו :

“ Num ire jubebis Fulgura, et ibunt ;

“ Et dicent tibi, En præsto sumus ?

Quod etiam audent feliciter, quanquam periculofius, in iis quoque quæ in ordine et œconomia rerum Naturalium, quibus vitam et sensum quandam facilius concedimus, locum non habent. In quo admirabilis est ex multis ille Jeremiæ Dialogismus : ³

¹ PS. LXXVII. 17. HABAC. III. 10.

² Cap. XXXVIII. 35.

³ JER. XLVII. 6, 7.

הוי חרב ליהוה עד אנה לא תשקמי

האספי אל תערך הרגעי ודמי :

איך תשקמי ויהוה צוה לך

אל אשקלון ואל חוף הים שם יערה :

“Eheu ! O-Ensis Jehovæ, quousque non quiesces?

“Recipe te in vaginam, subsiste, et file.

“Quomodo quiesceret, cum Jehova ei mandata
“dederit ?

“Ad Ascalonem et ad oram maritimam, illuc ei
“condixit.

Alterum est genus Prosopopœiæ, cum veræ personæ probabilis Oratio tribuitur. Ut prius illud novitate, varietate, audacia, ad gratiam et admirationem comparatum est ; ita hoc ipsa veritatis specie summam habet evidentiam, auctoritatem, et pondus.

Plane infinitus essem, si omnia vellem percernere, quæ hic occurrunt in sacris carminibus notanda : crebros, elegantes, faciles, acres, improvisos, præcipientes in personam transitus ; personarum vim, gravitatem, atrocitatem ; in primis Dei ipsius orationes divinissimas, tantaque majestatem dignissimas ; sermones idoneos et personæ congruentes ; fictionis credibilitatem, imitationis evidentiam, ac rei ipsius claram repræsentationem. Itaque unum in hoc genere ultimo sufficiat exemplum, quo nullum usquam inveniri potest perfectius ; Matris Siferæ ἀπογαθισμένη ex nobilissimo Deboræ Cantico. ¹

Primo maternæ sollicitudinis, animique inter spem metumque dubii, clarissimam imaginem et gestus ejus et verba exprimunt :

בעד החלון נשקפה ותיבב

אם סיסרא בעד האשנב

מדוע בשש רכבו לבוא

מדוע אחרו פעמי מרכבותיו :

“Per fenestram prospexit, et clamavit;

“Mater Sisera, per cancellos :

“Cur pudet currum ejus venire ?

“Cur morantur quadrigarum ejus incessus ?

Protinus moræ impatiens comitum suarum solatia prævenit, animo jam elatior, et in muliebrem levitatem et jactantiam cito effusa;

“quidlibet impotens

“Sperare, fortunaque dulci

“Ebria :

חכמות שרותיה תעננה

אף היא תשיב אמריה לה :

הלא ימצאו יחלקו שלל

“Sapientes primariae ejus foeminae certatim ei re-

“spondent ;

“Imo ipsa sibi suos sermones illico reddit :

“Annon jam assequuntur, dividunt prædam ? —

Videamus autem quam consoni sunt personæ loquentis singuli conceptus, singulae voces. Non stragem hostium recenset, non numerum captorum, non virtutum et facta victoris ; sed, ut quæ

“Foemineo prædæ et spoliolum arderet amore,

ea potius omnia, quæ levem vanissimæ mulierculæ animum capere possent, ancillas, aurum, vestem : nec recenset modo, sed omnia iterat, accumulatur, auget ; spo-

lia

lia ipsa manibus suis jam videtur versare, ita singulis eorum partibus contemplandis hæret et immoratur.

הלא ימצאו יחלקו שלל
רחם רחמתי לראש נבר:
שלל צבעים לסיסרא
שלל צבעים רקמה
צבע רקמתי לצוארי שלל:

“Annon jam assequentur, dividunt prædam?”

“Ancillam, imo duas unicuique ancillas?”

“Prædam versicolore[m] Siferæ?”

“Prædam versicolore[m], acupictam?”

“Coloratam, utrinque acupictam, collo exuvium?”

Accedit, ad cumulandam hujusce loci pulchritudinem, in sententiarum poetica conformatione mira concinnitas; in dictione magna vis, nitor, accuratio; in ipsa repetitionum redundantia summa brevitatis: postremo spei muliebris gravissima frustratio, per subitam atque insperatam illam Apostrophem,

כן יאבדו כל אויביך יהוה

“Sic pereant omnes inimici tui, O Jehova!”

tacite insinuata, eo ipso silentio plenius fortiusque exprimitur, quam ullis verborum coloribus depingi potuit.

לצוארי שלל, “Spolium ornandis cervicibus;” est forma Constructa pro Absoluta. Vide MIC. VI. 16. THREN. III. 14. et 66. quæ eodem modo expedienda sunt. Qui plura veli, adeat BUXTORF. *Thef. Gram.* II. 4. qui tamen ibidem hanc phrasin aliter accepit. LXX. legerunt לצוארו; SYRUS שולל; quorum utrumvis ferri potest.

Verum

Verum qui hujusce Figuræ universam vim et virtutem, ac præcipuum in Oda Hebræa splendorem intelligere velit, adeat is scriptorem longe diviniſſimum Iſaiam. Ibi inveniet in breve Carmen conclusa omnia Personarum exempla, omnes sublimitatis fontes derivatos. Locum ipsum præcipuasque ejus virtutes non pigebit brevi enarratione indicare.

Vates, postquam Judæis liberationem a dura illa servitute Babylonica et reditum in patriam prædixit, protinus ipsos inducit canentes Carmen quoddam Triumphale in occasum Regis Babylonii, refertum splendidissimis imaginibus, et perpetuis Prosopopœiis, iisque pulcherrimis, continuatum. Carmini exordium facit subita Judæorum exclamatio, gaudium ipsorum et admirationem ob insperatas rerum vices et interitum Tyranni exprimens. Ipsa Tellus cum incolis suis triumphat; Abietes et Cedri Libani, quibus Imaginibus stylus Parabolicus sæpe adumbrat Reges et Principes gentium, exultant gaudio, et fractam immaniſſimi hostis potentiam convitiis insectantur:

נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה:

גם ברושים שמחו לך ארזי לבנון

מאז שכבת לא יעלה הכרת עלינו:

“Quiescit, tranquilla est tota tellus; erumpunt in
“cantum:

“Etiam Abietes lætantur propter te, Cedri Li-
“bani;

“Ex quo jacuisti, non ascendit in nos vastator.

Sequitur Orci, sive infernæ regionis, audaciſſima Prosopopœia: excitat ille incolas suos, Principum Manes

et defunctorum Regum Umbras: protinus omnes de solis surgunt, et Regi Babylonio venienti obviam procedunt; insultant ei et illudunt, et ex ejus calamitate suæ sorti quærunt solatia:

גם אתה חלית כמונו אלינו נמשלת:

הורד שאל גאונך המית נבליך

תחתך יצע רמה ומכסך תולעה:

"Tune etiam debilitatus es, ut nos? nostri similis

"factus es?

"Dēmissa est ad Orcum superbia tua, strepitus

"cithararum tuarum?

"Subter te sternitur vermis, et tegumentum tuum

"lumbricus?

Iterum Judæis sermo tribuitur: exclamatione ad morem funebrium Lamentorum conformata, quam fere rationem universa hujus carminis constructio sequitur, insignem ejus occasum pulcherrime exaggerant:

איך נפלת משמים הילל בן שחר

נגדעת לארץ חולש על גוים:

"Quomodo decidisti de cœlo, O Lucifer, fili Au-

"roræ!

"Deturbatus es in terram, qui subegisti gentes!

Ipsū deinde fingunt loquentem, et infana potentia suæ jactatione supra modum gloriantem, unde mirificè amplificatur ruinæ ejus atrocitas. Nec hoc satis; nova protinus efficitur Persona: inducuntur, qui ejectum Regis Babylonii cadaver inveniunt; attentius eum propiusque contemplantur, ac vix demum agnoscunt:

הזה האיש מרגיו הארץ מרעיש ממלכות

שם חבל כמדבר ועריו חרם:

Hicini

“Hiccinē vir ille, qui tremefecit terram, commovit
“regna ?

“Qui orbem redegit in solitudinem, urbesque ejus
“diruit ?

Exprobrant ei communem sepulturæ usum ob sævitiam et crudelitatem merito denegatum; et nomen ejus, stirpem, et posteros execrantur. Scenam claudit Dei ipsius gravissima Oratio, Regi Babylonio, posterisque ejus, urbiq; ipsi, perpetuam excisionem interminantis, et consiliorum suorum immutabilitatem solennis jurifjurandi sacramento confirmantis.

Quæ Imagines, quam variæ, quam densæ, quam sublimes, quanta vi, quibus verbis, figuris, sententiis, elatæ, in unum locum coacervantur! Judæos, Cedros Libani, defunctorum Regum Umbras, Regem Babylonium, eosque qui in cadaver ejus incidunt, ipsum postremo Jehovam, loquentes audimus, et partes suas pene quasi in Dramate agentes intuemur. Continuatur Actio quædam perperua, seu potius diversarum actionum varia ac multiplex series contexitur: virtus in Oda sublimiori vel præcipua, quæque, uno ex omnibus vetustatis monumentis pulcherrimo ac plane singulari exemplo, in hoc Isaïæ poemate perfecte exhibetur. Græbræ sunt Personæ, nec tamen confusæ; audaces, nec tamen duræ: viget per totum spiritus liber, excelsus, vereque divinus; neque deest quidquam ad summam hujusce Odæ sublimitatem absoluta pulchritudine cumulanda: cui, ut plane dicam quod sentio, nihil habet Græca aut Romana poësis simile aut secundum.

PRÆLECTIO DECIMA QUARTA:

DE SUBLIMI GENERE;
AC DE SUBLIMITATE DICTIONIS.

CUM in Figurato dicendi genere quæ maxime observatu digna, et ad notandum peculiarium usum et propriam Hebrææ Poeseos indolem præcipue idonea videbantur, superioribus Prælectionibus satis fuse mihi videor exposuisse; cæteris quæ in poetica vel in oratione soluta fere communia sunt omisissis, transeo ad Sublimitatem Sacrorum Vatum, multis quidem exemplis, prout res tulit, jam antea illustratam, suo nunc loco distinctius tractandam: hunc enim statui Tertium Hebræorum Styli Poetici Charactera. Is continetur in altera illa notione **משל**, qua Potestatem denotat ac Principatum; quaque nonnunquam, cum de stylo agitur, id præcipue videtur significare, quod eminet atque excellit, quod pollet ac dominatur in oratione. Ea sane vis huic voci subjicitur iis in locis, ubi dicitur aliquis **שאת משלו**, "extollere Parabolam suam," hoc est, Sententiam grandem et elatam edere. Exemplo sit nobis is ipse locus, ubi primum occurrit isthæc loquendi formula. Hoc itaque modo Balaamus Parabolam suam effert: ¹

מִן אֲרָם יִנְחֵנִי בֶלֶק
מֶלֶךְ מוֹאָב מֵהֶרְרֵי קָדִם :
לֵךְ אֲרָה לִי יַעֲקֹב
וּלְכֵה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל :
מֶה אֶקֶב לֹא קִבֵּה אֶל
וְמֵה אֲזַעֵם לֹא זַעַם יְהוּדָה :
כִּי מֵרָאשׁ צִרִים אֲרֹאנוּ
וּמִנִּבְעוֹת אֲשׁוּרָנוּ :
הֵן עִם לִבְרָד יִשְׁכּוּן
וּבִנְיָוִים לֹא יִתְחַשֵּׁב ;
מִי מִנָּה עֹפֵר יַעֲקֹב
וּמִסְפֵּר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל :
חֲמוֹת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל
וְחַי אַחֲרִיתִי כִמְהוּ :

“Ex Aramæa me arcessivit Balacus;
“Rex Moabitarum ex montibus Orientis :
“Veni, execrare mihi Jacobum;
“Et veni, detestare Israelem.
“Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus ?
“Aut quomodo detestabor, quem non detestatus
“est Jehova ?
“Nam e vertice rupium eum aspiciam,
“Et ex collibus eum contemplabor;
“En populum, qui seorsum habitabit,
“Neque sese gentibus annumerabit !
“Quis percensuit pulverem Jacobi ?
“Aut numerum vel quartæ partis Israelis ?
“Moriatur anima mea morte Justorum ;
“Et sit exitus meus illius instar !

Quanam igitur de causâ fieri dicamus, quod hæc Vatis oratio **וְשֵׁנָה** appelletur? Est quidẽ parallelis Sententiis, paribusque membrorum intervallis, accuratissime demensa; neque hujusce distributionis elegantiam multum obruit aut obscuravit interpretatio: quod genus inter Proverbia et Ghomas, quæ **משלים** vocantur, numerari, ob eandẽ periodorum conformationem, cum forte nihil habeat adagii aut præcepti simile, supra statuimus. Verum qui hunc ipsum locum, vel cæteros qui eadem inducuntur loquendi formula, attente considerabit, quorum omnium eximia quædam est vel figurarum atque imaginum varietas, vel dictionis ac sensuum elatio, vel etiam utrumque; is facile sibi persuadebit majus quiddam oportere intelligi, quam sententiosæ concinnitatis commendationem. Quod si eundem ex altera parte spectamus, nihil ibi inveniẽmus Figuratum, in nostro quidẽ sensu, ac quatenus **וְשֵׁנָה** id denotat: nihil plane subest mysticum, nihil allegoricum, nullæ imagines, nulla comparatio, in versiculis quatuordecim una tantum metaphora: adeoque ita non potest accipi, quasi ostenderetur hic locus ex genere esse Parabolico proprie dicto. Restat itaque ut intelligamus ea voce hic præcipue denotari egregios illos sensus, excelsum spiritum, illud denique *εὐαγγελὸς καὶ ὑποστατικός*, quo Vatis responsum animatur. Quo exemplo exponere volui quibus inductus rationibus crederem voci **וְשֵׁנָה**, cum ex vi tum etiam ex usu suo, subesse notionem Sublimitatis; stylumque poeticum apud Hebræos id ipsum suo nomine ac titulo profiteri, quo aliarum gentium poesi re et veritate longe antecellit,

Sublimitatem autem hic intelligo sensu latissimo sumptam; non eam modo quæ res grandes magnifico imaginum et verborum apparatu effert; sed illam quæcunque sit orationis vim, quæ mentem ferit et percellit, quæ movet affectus, quæ rerum imagines clare et eminenter exprimit; nihil pensi habens, simplici an ornata, exquisita an vulgari dictione utatur; in quo Longinum sequor, gravissimum in hoc argumento et intelligendi et dicendi auctorem.

Sublimitas vel in Dictione vel in Sensibus posita est. Oritur quidem plerumque ex utraque parte simul sumpta, cum altera alteri auxilio est, et inter utramque intercedit vis et ponderis amica quædam communicatio et societas: quod tamen non impedit, quo minus alterutram seorsum commode satis tractare possimus. Primum itaque videamus, quid habeat Dictio Poetica apud Hebræos, tum in se spectata, tum cum soluta oratione collata, quo mereatur nomen ex Sublimitate impositum.

Habet Poësis, quacunque utatur lingua, proprium quoddam ac suum dictionis genus, acre, grandiloquum, sonans, verbis amplum et exaggeratum, compositione exquisitum factumque, toto denique habitu et colore a vulgari consuetudine abhorrens, et persæpe etiam veluti cum libera quadam indignatione perrumpens claustra, quibus communis sermo continetur. Loquitur Ratio remisse, temperate, leniter; res ordinate disponit, aperte signat, distincte explicat; studet imprimis perspicuitati, ne quid confusum, ne quid obscurum, ne quid involutum relinquatur. Affectionibus vero nihil horum admodum curæ est: turbide confluant, intus luctantur, conceptus; ex iis vehementiores

res temere, qua licet, erumpunt; quod vividum, ardens, incitatum, non quærunť sed arripiunt: ut verbo dicam, mero sermone utitur Ratio, Affectus loquuntur poetice. Animus, quocunque concitetur affectu, in eo, unde concitatur, penitus inhæret defixus; id laborat eloqui: nec satis habet rem nude, ac plane qualis est, exprimere; sed ita qualem ipse concepit, splendide puta, vel luctuose, vel exultanter, vel atrociter. Et enim affectiones sua vi ac natura feruntur in amplificationem; omnia in animo mirabiliter augent et exaggerant, eaque sublate, magnifice, atque eminenter gestiunt exprimere: quod duobus potissimum modis affectionuntur; partim splendidis imaginibus aliunde arcessitis rem ipsam illustrando; partim in elocutionem novas atque mirabiles quasdam dicendi formas inducendo, quæ magnam vim habent, eo unice quod præsentem animi habitum et figuram aliquo modo imitentur atque effingant. Hinc illa Schemata de quibus tam multa Rhetores, id arti tribuentes, quod unum omnium vel maxime est naturæ:

1. "Format enim natura prius nos intus ad omnem

"Fortunarum habitum: juvat, aut impellit ad

"iram,

"Aut ad humum mœrore gravi deducit et angit;

"Post effert animi motus interprete lingua.

Quod in universa poeseos natura obtinet, id in Hebræorum poesi vel præcipue locum habere facile constabit. Ac primum quidem, quantum in transferendis atque accommodandis Imaginibus valeat, quantumque exinde nitorem, majestatem, elationem, derivarit, jam

antea vidimus. In dictione etiam, quam vim habeat ad ornatum et dignitatem Dialectus poetica, qua frequenter utitur, nec non artificiosa sententiarum distributio, quæ cum metrica ratione, quanquam penitus jam deperdita, apparet tamen arcta quadam necessitudine fuisse conjuncta, prius observatum est. Videndum itaque si quæ restant alia, quæ in Hebræorum elocutione poetica multum pollent, eamque a soluta oratione secernunt et discriminant.

Nihil vulgari Hebræorum sermone simplicius et inornatius concipi potest: nuda, recta, sana, atque sincera sunt omnia; voces nec exquisitæ, nec lectæ; periodorum nulla cura, ac ne cogitatio quidem: ipse vocum ordo plerumque constans est, et sui similis; præit verbum, subjicitur nomen agentem denotans, sequuntur cætera: res ipsæ singulis enunciationibus singulæ exponuntur, adjuncta seorsum subjunguntur, sine ulla inter se partium implicatione aut impedimento; et quod vel præcipuum est, unius fere particulæ ope ab initio ad finem perpetua quadam serie aliud ex alio necitur, ita ut nihil dissipatum, aut abruptum, aut turbatum appareat. Tota denique oratio cernitur eo ordine disposita, eaque partium continuatione colligata, ut plane æquabilem ipsius scriptoris habitum demonstraret, animique sedati et tranquilli imaginem quandam exhibeat. In poesi vero Hebræa, plerumque ex aliqua parte, in omnibus nonnunquam, plane aliter se res habet. Præcipitatur liber spiritus, cui nec vacat nec lubet tam minutis ac frigidis curis invigilare: sæpe non tam vestit oratione et exornat conceptus, quam plane detegit ac nudat; ut quasi velo detracto omnes animi
status

status motusque, subitos impulsus, celeresque impetus, et multiplices flexiones, palam intueri videamur.

Qui de his certior fieri velit, non dubito quin sibi ipse facile probaturus sit ita rem habere, modo faciat periculum. Sumat in manus Librum Jobi; Proœmium Historicum perlegat; tum procedat ad Metrica, et primam Jobi orationem diligenter evolvat. Fatebitur jam credo id sibi accidisse, ut, cum ventum esset ad carmina, in aliam pene linguam se repente delatum putaret; et multo sibi majorem visam esse styli utriusque inter se dissimilitudinem, quam si a Livii lectione ad Virgilium accederet, aut etiam ab Herodoto ad Homerum transfret, aut denique Xenophonte deposito in Chorum aliquem Sophoclis aut Æschyli subito incideret. Neque sane immerito; nam cum hic locus imitetur vehementissimum *παιδός*, quo nihil ardentius atque incitatus quisquam poetarum unquam tentavit, non modo sensuum atque imaginum admirabilis est vis, pulchritudo, sublimitas, sed et is etiam est universæ dictionis character, tam vividi verborum colores, tam crebra rerum coacervatio, tam densa continensque frequentatio sententiarum, tam animosa et affectibus plena tota constructionis forma, ut nihil habeat Poesis ipsa magis poeticum. Horum pleraque apertiora sunt, quam ut diligentem lectorem possint fallere: sunt quidem nonnulla, ad structuræ formam præcipue spectantia, quorum subtilior quædam est ratio; sit etiam interdum, ut quæ magnam vim habent, et facile animo concipi possunt, eadem tamen difficiles habeant explicatus; dum contemplaris, satis clare forsan apparent; si manibus contrectes, sæpe videntur evanescere. Cum vero ad rem nostram præcipue pertinet, vestra, Academici, fre-

tus

tus indulgentia, tentabo si quod harum elegantiarum specimen possim exhibere.

Primum itaque advertat Lector, quam violenter erumpit jamdudum inæstuans præcordiis diuque compressus Jobi dolor:

יֵאבֶד יוֹם אִוִּלַּד בּוֹ

וְהַלִּילָה אָמַר חֲרָה גִבּוֹרִי:

“Pereat dies, nasciturus eram in eo; [i. e. quo
“nasciturus eram]

“Et Nox [quæ] dixit, Conceptus est vir.

Attendat primi versiculi concisam et præcipitem structuram; tum vero in sequente audacem illam Figuram, et constructionem adhuc præruptiorem. Reputet modo secum, an tam acris et contorta locutio in ulla soluta oratione aliquo modo ferri potuisset; aut etiam in versu, nisi subesset eamque sustentaret *מַדּוֹס* gravissimum. Et tamen agnoscet, credo, valde perspicuam esse hujusce periodi sententiam; imo vero tantam habere evidentiam, ut, si plenior et explicatior efficeretur, eo minus apte clareque mentem atque affectum loquentis exprimeret. Opportune accidit, ut id experiri possimus; est enim apud Jeremiam locus huic similis ac plane geminus, ita ut videri possit ex hoc ipso exscriptus. Idem est sensus, nec voces multum dissimiles; sed Jeremias structuræ ellipses supplevit, locutionem Jobi præfractionem complanavit, et breve distichon dilatavit in duo paria versuum longiusculorum, quibus ille multum utitur.²

¹ JOB. III. 3.

² JER. XX, 14, 15.

ארור היום אשר ילדתי בו
יום אשר ילדתי אמי אל יהי ברוך:
ארור האיש אשר בשר את אבי
לאמר ילד לך בן זכר שמח שמחהו:

“Maledictus sit dies ille, in quo natus sum!

“Dies, quo peperit me mater mea, sit nefastus!

“Maledictus sit vir ille qui nuntiavit patri meo,

“Dicens, Natus est tibi filius mas, magno eum
gaudio affecit.

Ita fit, ut Jeremiæ imprecatio plus habeat querimoniarum quam indignationis; lenior est, remissior, flebilior, ad miserationem concitandam præcipue comparata, in quo affectu Vates ille plurimum pollet; cum Jobus non tam misericordiam moveat, quam incutiat terrorem.

Sed progrediamur paulum; et ut omittamus, quæ satis manifesta sunt, sententias densas, parum inter se connexas, vi atque impetu quodam ex ardenti pectore erumpentes; verba grandia et magnifica, quæ præcipiti facundia devolvit indignatio; quorum hic habemus quatuor¹ intra bis totidem versiculorum spatium, quæ videntur omnino esse Poetica; sane ex his vocibus duæ in Poeticis passim extant et alibi nusquam, reliquæ sunt adhuc insolentiores: his, inquam, ne immeremur, quid sibi vult ea non jam, ut prius, decurtata brevitatis, sed redundantia orationis?²

הלילה ההוא יקחהו אפל

“Nox illa — occupet illam caligo.

In hoc etiam vehementis affectus animique perturbati

¹ Verf. 4, 5, 7. גלמוד, כמרירי, צלמות, תופע

² Verf. 6.

indiciū est. Erat ei nimirum in animo primum sententiam tali forma efferre ; ¹

הלילה זהו יהי אפל

“ Nox illa sit Caligo !

sed cum jam ingressus esset, id subito arripuit quod animosius et intensius videbatur. Quod nescio an possim melius illustrare, quam si adducam Horatii locum, ubi poetæ indignanti plane similis excidit *ανακολυθια*, ²

“ Ille et — nefasto Te posuit die

“ Quicunque primum et sacrilega manu

“ Produxit, Arbos, in nepotum

“ Perniciem opprobriumque pagi —

“ Illum et parentis crediderim sui

“ Fregisse cervicem, et penetralia

“ Sparsisse nocturno cruore

“ Hospitis ; ille venena Cholcha,

“ Et quicquid usquam concipitur nefas,

“ Tractavit.

Nam proculdubio ita exorsus est poeta ac si sententiam suam hac forma esset explicaturus : “ Ille et parentis sui fregit cervicem, et sparsit penetralia cruore hostis ; ille venena tractavit, quicunque Te posuit, Arbos ! ” — sed verborum ordinem et rationem constructionis penitus ei ex animo excussit iracundia et stomachus. Quod si hic nobis præsto esset officiosus aliquis Grammaticus, ut est genus hominum diligens, et interdum plus satis curiosum ; et poetæ etiam, laboranti et impedito, subsidio veniens, loco suam integritatem scilicet et nitorem restitutum iret ; periret protinus exordii

¹ Vide v. 4.

² LIB. II. ODE XIII.

pulcherrimi decor, omnis ille impetus atque arder plane
frigeret et restingeretur.

Sed ad Jobum redeamus :

הנה הלילת חהוא יהי גלמוד

“Ecce! Nox ista sit desolata!

videtur formam quandam atque imaginem istius Noctis
ante oculos positam coram intueri, eamque quasi digito
demonstrare. ¹ “*ostia ventris mei*,” pro
דלתי בטני, “*ostia ventris matris meae*,” est qui-
dem ellipsis facile supplenda, sed quam nemo animo
tranquillo ac sui compos hoc modo periclitari vellet. Ne
longior sim, unum praeterea proferam locum, sub finem
hujusce orationis. ²

למה יחן לעמל אור

וחיים למרי נפש:

המחכים למות ואיננו

ויחפרתו ממטמונים:

השמחים אלי גירל

שישו כי ימצאו קבר:

לגבר אשר דרכו נסחררה

ויסך אלוה בעדו:

כי לפני לחמי אנחתי תבא

ויתכו כמים שאנתי:

“Quianam dabit ærumnoso lucem,

“Et vitam amaris animæ?”

¹ III. v. 7.

² v. 10.

³ v. 20, — 24.

“Qui avide expectant mortem, et nulla est :

“Eamque effoderent præ thesauris abditis :

“Qui lætantur usque ad exultationem,

“Triumpharent gaudio si invenirent sepulchrum : —

“Viro, cujus via e conspectu Dei remota est,

“Et cui aditum ad se præcluserit Deus ?

“Nam cibum meum perpetuo præveniunt mea
“suspiria,

“Et pariter cum potu effunduntur rugitus mei.

Admirabilis est tota hujusce loci compositio : singula attingamus breviter. “Quianam dabit ærumnoso læcem ?” — Quis autem dabit ? nimirum Deus, quem in animo habuit, sed haud advertit, nullam de illo in præcedentibus factam esse mentionem. De miseris generatim atque universe videtur loqui ; sed ea præcipiti quadam argumentatione ad se subito transfert, “Nam “cibum meum præveniunt mea suspiria ;” unde patet omnia hætenus dicta speciatim de seipso esse intelligenda. De singularibus transit ad pluralia, et contra iterum ; interposita tamen prius insigni amplificatione, qua desiderium mortis exprimit, cujus est vis et audacia plane singularis ; tum denique sententiam priorem, quam absolvisse videbatur, ex improvise arreptam resumit et continuat. Ex quibus omnibus fatis, opinor, patet, æstum et perturbationem loquentis non magis felici quadam sensuum atque imaginum audacia, ac verborum etiam pondere, quam ipso totius orationis habitu gestuque exprimi.

Quod in hoc loco insigni demonstrare hætenus conatus sum, id in universa Hebræorum poesi, habita rerum et materiæ ratione, præcipue obtinere existimo ; nimirum, illam uti caractere quodam dictionis admodum

dum actiuoso atque ardenti, et ad notandos animorum motus nato. Hinc est quod plurimis scateat dicendi formis, quas ipsorum prosa oratio plane reformidat, quæque nonnunquam videntur dure atque insolenter, ne dicam barbære, sonare; quas tamen suam habere vim et rationem, cum id nos vel maxime later, et licet et æquum est suspicari. Porro autem erit fortasse operæ pretium in huiusmodi aliis nonnullis periculum saltem facere, si quid expediri poterit.

PRÆLECTIO DECIMA QUINTA:

DE SUBLIMITATE DICTIONIS.

UT in lingua Hebræa poetici characteris sublimitas cum solutæ orationis simplicitate collata evidentius appareret, ad Jobum lectorem remisi, facile animadversurum in proœmio historico et metris proxime sequentibus, ut rerum ita etiam Dictionis magnam discrepantiam. Quod si eo in loco plane inique instituta videatur comparatio, ubi etsi pars utraque pariter vel metricè vel mero sermone fuisset scripta, tamen magnam styli diversitatem necessario postulavisset diversæ materiæ ratio, age alicubi idem experiamur, ubi eadem materia et soluta oratione tractatur et poetice insuper exornatur. Cujus rei egregium exemplum præbebit Liber Deuteronomii, in quo Moses et Oratoris et Poetæ munus sustinet. Primo quidem gravissima Oratione ¹ Israelitas ad pacti fœderis observantiam præmiis amplissimis propositis hortatur, et ab ejusdem violatione pœnarum maximarum interminatione deterret: quæ ut altius insiderent penitusque infixæ inhærerent in eorum animis, idem deinde argumentum, ex Dei ipsius mandato, Carmine ² plane divino exornat. Quibus in locis omnino cernitur, si quid usquam habent

¹ DEUT. Cap. xxviii. xxix. xxx. xxxi.

² DEUT. xxxii.

Hebræi in diversis generibus vehemens, grande, magnificentum; quantumque vel in prosa eloquentia vel in poesi pollent: atque ita quidem, ut simul videre possimus, quid inter utramque intersit, in sensibus, in imaginibus, in materiæ dispositione, in habitu denique et colore Dictionis. Qui itaque propriam indolem ac genium elocutionis poeticæ apud Hebræos penitus perspectam habere velit, hos locos diligenter inter se conferat; videat quantum interest inter genus illud orationis grande quidem, vehemens, exaggeratum, sed simul ordinatum, fusum, tractumque, et in illo impetu et violentia æquabiliter tamen profluens; et has poeseos acres, incitatas, et vibrantes sententias, sensibus elatas, verbis ardentes, compositione novas, constructione varias; dum Vatis animus huc illuc identidem sese proripit, neque usquam in uno loco situque consistit. Quorum pleraque ejusmodi sunt, ut multo facilius meliusque diligens lector usu et observatione percipere et notare possit, quam quisquam aut explicata intelligere, aut intellecta explicare. Est quidem unum atque alterum in hoc insigni Carmine animadvertendum, quod, cum ex eo fit genere, cujus in poesi Hebræa frequens est usus, magna sæpe vis, ac nonnunquam perdifficilis ratio, attentiozem paulo disquisitionem postulare videtur.

Ac primum quidem quod, sumpto ex hoc Poemate exemplo, in universum notari velim, est subita ac frequens Personarum Mutatio, idque in allocutionibus; nam de variis personarum inductionibus jam antea satis tractatum est. Sub ipso carminis exordio Moses veritatem et justitiam in omnibus Dei consiliis factisque sanctissime servatam prædicat; unde arrepta occasione

in

in Populi ingrati perfidiam et flagitia ex improvise invenitur; primum quasi in absentes, ¹

שחת לו לא בניו מומם

“Corrupit illi filios, non jam suos, ipsorum prae-
“vitas;

tum ipsos statim alloquitur;

דור עקש ופתלתל:

הליהוה חנמלו זאת

עם נבל ולא חכם:

הלוא הוא אביך קנך

הוא עשך ויכננך:

“Genus perversum et distortum!

“Hocce ergo Jehovæ rependetis,

“Natio stulta atque insipiens?

“Nonne ipse pater est tuus et redemptor tuus,

“Ipse te fecit et formavit?

Postea defervescente paulum indignatione, et re altius repetita, Dei erga Israelitas indulgentiam et affectum plusquam paternum, ex quo eos in propriam sibi gentem elegerat, perpetuo testatum pulcherrime amplificat; atque hæc omnia iterum averso ab Israelitis sermone: exinde mirabiliter exaggerat ingrati atque impii populi, seu potius pecudis, stuporem et immanitatem; et quo impetu jam iterum erumpit Vatis indignatio, quæso, advertite: ²

¹ Vers. 5, 6. Lectionem Codicis Hebræi in initio prioris Com-
matis aliquo modo interpretari conatus sum: sed verior forsitan est
Lectio, quam exhibent SAMAR. LXX. SYR. שחתו לו לא בני מומם;
quam etiam partim confirmant AQUILA, VULG. SYMMACHUS.

² Vers. 15.

וישמן ישרון ויבעט
 שמנת עבית כשירת
 ויתש אלוה עשהו
 וינבל צור ישעתו:

“ At saginatus est Jeshurun et recalcitravit;

“ Saginatus fuisti, incrassatus, adipe obducto coo-
 “ pertus!

“ Et deseruit Deum Creatorem suum,

“ Et Rupem salutis suæ vilipendit.

In una brevi sententia ex abrupto ad Israelitas conversa, et ab iisdem denuo aversa oratio, admirabilem vim habet; fervida est, vehemens, aculeata, plenissima odii et indignationis. Digna sane est, quæ cum hoc Mosis loco conferatur illa Virgilii, quanquam minus ardens, imprimis tamen ingeniosa Apostrophe, qua Proditori suum crimen exprobrat, simulque a Rege crudelitatis invdiam amovet: *

“ Haud procul inde citæ Metium in diversa qua-
 “ drigæ

“ Distulerant: at tu dictis, Albane, maneres:

“ Raptabatque viri mendacis viscera Tullus

“ Per sylvam, et sparsi rorabant sanguine vepres.

Possẽm ulterius procedere, et ejusdem rei exempla, plura quidem ex hoc ipso carmine proferre, aliunde innumera congerere, quorum varia est vis et ratio: verum hæc sufficiunt ad demonstrandum, magnam sæpe in hoc genere vim inesse, in vehementioribus affectibus exprimendis, et in notandis subitis illis motibus et incitatissimis animi conversionibus, sese huc illuc paulo mo-

mento impellentis, et in varias partes rapientis. Qui autem in Hebræis carminibus diligenter versabitur, is facile animadvertet, multo plura hujusmodi, ac perpetuo fere, occurrere, quam quæ ullo modo ferre posset vel Græca, vel Romana, vel nostra denique poësis: ex his multa esse quorum difficilior est ratio, quorum consilium et vis, si singulatim ea expendimus, ægre explicari aut etiam percipi potest. Quod etsi omnino verum est, non tamen idcirco existimandum est protinus, ea ipsa, quæ maxime obscura sunt, absurda esse, nullamque in universo genere vim et effectum obtinere in distinguenda dictione, in sustentando spiritu poetico, in formando illo Characterē, qui, quantumcunque a nostra consuetudine abhorret, est tamen in suo genere probandus. Attendenda est poëseos Hebrææ propria indoles; libera est, animosa, plena fervoris et audaciæ: poeticam quasi proprium quendam sermonem esse, quo Affectus loquuntur, existimant Orientales; adeoque in eo sermone si omnia recte et ordinate exprimantur, si ad certas regulas anxie et subtiliter omnia expendantur, id demum fore longe ineptissimum, omnique Solæcismo multo absurdius.

Alterum est, quod, ut in hoc Poemate, ita in omni fere Hebræorum poësi observari potest: Temporum nimirum ratio a vulgari consuetudine sæpius mutata. Hujus rei plerumque finis est Evidentia, sive in narrationibus vel descriptionibus illustrior rerum repræsentatio. Itaque omnibus linguis, cum in poësi tum in oratione soluta, familiaris est eventuum sive Præteritorum sive Futurorum in Præsenti tempore enunciatio: quo fit, ut quæ verbis explicantur, ea quodammodo cernere videamur; nec tam retro respicere, aut in futurum providere,

quam ante oculos posita coram intueri. Sed in hoc genere linguæ Hebrææ peculiaris quædam est ratio. Nam Hebræorum Verba nullam habent formam, qua Tempus Præsens Imperfectum, sive Actio jam instans, proprie exponi potest; id fit per Participium solummodo, vel per Verbum Substantivum subintellectum, quorum neutrum in hujusmodi locis usu multum obtinuit, aut semper commode admitti potest. Alio itaque modo eundem finem consequuntur; nam Evidentiæ gratia Futura sæpe exponunt in Temporis Præteriti, seu potius Præsentis Perfecti, forma, quasi jam peracta sint et eventum suum habuerint; contra Præterita in Futuro enunciant, quasi jam agenda instarent et ad eventum festinarent. Ac prioris quidem constructionis, nimirum ubi Futura in Præteriti Temporis forma exponuntur, et ratio et effectus exemplo proposito facile sentietur.

Moses cœlesti mentis instinctu prospiciens nefariam illam divini cultus derelictionem, in quam mox conjuratura erat perfida Israelitarum natio, ita eorum crimina infectatur, quasi se præsentem et inspectantem jam antea commissam:

שחת לו לא בניו מומם

“Corrupti illi filios, non jam suos, ipsorum præ-
vitas:

ita loquitur quasi ipse testis esset eorum impietatis, et nefandis illis sacris, quibus religionem a se divinitus institutam aliquando violaturi erant, interfuisse. Quam anticipationem nihil potest esse efficacius ad res clare et evidenter demonstrandas, et pene sub aspectum subiiciendas: adeoque in Poesi Prophetica sæpissime locum habet. In hoc, ut in cæteris, admirabilis est Isaias:

attendite

attendite modo quam clare exposuit iter Senacharibi adversus Hierosolymam, variasque exercitus stationes; utque rerum gerendarum prædictioni eam evidentiam et lucem intulit Vates, quam in gestarum narratione vix consequi potuisset Historicus. *

בא על עית עבר במגרון
למכמש יפקיד כליו :

עברו מעברה גבע מלון לנו
חררה הרמה גבעת שאול נסרה :

צהלי קולך בת גלים
הקשיבי לישה עניה ענתות :

נדרה מרמנה ישבי הגבים העיוז
עוד היום בנב לעמר

ינפף ידו הר בית ציון גבעת ירושלם :

“ Venit Aiatham ; transiit per Migronem ;

“ Michmasæ commisit impedimenta sua :

“ Superârunt transitum ; Geba illis mansio ;

“ Trepidavit Rama ; Gibeâ Sauli fugit :

“ Ede ejulatum, O Filia Gallimorum ;

I ISAÏ. X. 28, ——— 32. Commate 29. pro לנו legendum existimo למן cum PARAPH. CHALD. Quomodo cæteri plerique legerint, haud satis liquet : perinde est ad sensum ; ad phraseos elegantiam haud parum, opinor, interest. Commate 30. עניה ענתות, alludit Epithetum ad significationem nominis ; tanquam si diceret,

“ Ah ! nimis ex vero nunc tibi nomen erit.

Quod ea de causa noto, ut si quis intelligere velit, quantum ament Prophetæ, et in primis Isaias, hujusmodi elegantias, consulat locos sequentes : ISAÏ. V. 7. XIII. 6. XXIV. 17. XXVII. 7. XXXIII. 1. LVII. 6. LXI. 3. LXV. II, 12. JER. LI. 2. EZEK. VII. 6. HOS. IX. 15. AMOS. V. 5. MIC. I. 10, ——— 15. ZEPH. II. 4. vid. etiam GEN. IX. 27. XLIX. 8, 16, 19.

“ Attende

- “Attende Laifam versus, O afflicta Anathotha!
 “Migravit Madmena; Gebimenses confugerunt.
 “Adhuc hodie Nobæ ei subsistendum est;
 “Agitabit manum in montem Filiæ Sionis, collem
 “Hierosolymæ.

Ita denuntiatur a Joele, et quasi jam immissa describitur,
 Pestis Locustarum: ¹

כי נוי עלה על ארצי

עצום ואין מספר:

שם גפני לשמה

ותאנתי לקצפה:

חשף חשפה והשליך

הלבינו שריניה:

שדד שדה אבלה אדמה

“Nam invasit terram meam natio;

“Robusta atque innumerabilis:

“Vitem meam desolatam reddidit,

“Et ficum meam decorticavit:

“Penitus nudavit eam, et abjecit;

“Dealbati sunt ejus palmites.

“Vastatus est ager, luxit terra: —

De eventu futuro loquitur: nam eandem devastatio-
 nem, quam hic depinxit Vates evidentia causa quasi
 jam illatam, in sequentibus ² sub alia imagine quasi
 postmodum inferendam, nisi populum flagitiorum pœ-
 niteret, interminatur. Hac itaque ex parte Hebrææ
 linguæ idem fere est usus ac cæterarum: quæ alii scrip-
 tores evidentia gratia, quanquam futura, in tempore

¹ JOEL I. 6, 7, 10, &c.

² JOEL. II.

Præsenti Imperfecto exponunt, ea Hebræi in Præsenti Perfecto efferunt: quod ad claram rei repræsentationem pariter valet.

Ex altera autem parte multum fane ab aliorum consuetudine videntur abhorre: nimirum cum Præterita in Temporis Futuri forma enunciant: atque ea res magnam habet difficultatem. Si adeamus Interpretes, ii nodum non modo non expediunt, verum etiam dissimulant; Temporum rationem quantum possunt ad rem de qua agitur accommodantes, et ex suo sensu potius quam ex Grammaticæ legibus, aut ex ullis certis principiis, expromentes. Si Grammaticos consulamus, nihilo proficimus magis: rem quidem notant, sed nec explicant, neque tamen suam ignorantiam profitentur; Græco enim vocabulo nobis fucum faciunt, nescio quam Temporum Enallagen semper in promptu habentes, qua, ne nihil dicant, occurrant quærentibus; quasi scilicet temere et sine ulla ratione aut causa fieret Mutatio; quo nihil absurdius aut insulsius concipi potest. Quin hujusmodi omnia suam vim habeant et proprietatem, dubitari omnino nequit; quod ex his multa obscura jam sint et impedita, in tanta linguæ Hebrææ vetustate minime est mirandum: quibus tamen ipsis aliqua fortasse lux nonnunquam induceretur, si diligenter attenderemus, quonam esset Scriptor mentis habitu situque cum ea ederet; quas apud animum suum rerum imagines tum conciperet. Est apud Moysen in eadem illa Ode hujusce constructionis insigne exemplum. Postquam mentionem fecit divini decreti, quo Israelitæ in proprium Dei populum electi sunt, pergit exponere, quo eos amore et caritate, inde ab eo tempore, cum ab Ægypto eos liberaret, amplexus esset Deus, in solitudine

dine pasceret, per deserta manu duceret, ac veluti in sinu portaret; quæ omnia, quanquam manifeste Præterita, tamen in Futuri Temporis forma efferuntur. ¹

ימצאנו בארץ מדבר
ובתהו ילל ישמן;
יסבבנו יבוננה
יצרנו כאישו עינו;

“Inveniet eum in terra deserta,

“Et in vasta ejulanti solitudine :

“Circumdabit eum, edocebit eum;

“Custodiet eum tanquam pupillam oculi sui.

Quod anne ex eo explicari possit, quod Moses sese fingit in re præsentis interesse, cum Deus Populum suum a reliquis gentibus jam segregaret, atque inde tanquam ex specula quadam contemplari, quid ex eo consilio tum esset continuo consecuturum? Ita sane nonnullis in locis se res habere videtur; ut in Psalmo illo Historico Asaphi nomine inscripto plus semel. Postquam Populi perfidiam et delicta in ipso pene egressu ex Ægyptiaca Servitute commissâ exposuit Vates, clementiam Dei et Israelitarum denuo repetita flagitia animo quasi prævenit, et veluti mox futura prædicit. ²

1 DEUT. XXXII. 10. “In Codice SAMAR. hoc modo legimus :

אמצנו בארץ המדבר
ובתהללות ישמנו;

“i. e. secundum Versionem Latinam, *Confortavit eum in terra deserti, atque in jubilationibus pinguiter sustentavit eum* : quod hic profertur eum solummodo in finem, ut cum Hebræo conferri et expendi possit.” H. Vide HOUBIGANT. in loc.

2 PS. LXXVIII. 38, 40.

והוא רחום יכפר עון ולא ישחית

והרבה להשיב אפו

ולא יעיר כל חמתו :

כמה ימרוהו במדבר

יעציבוהו בשימון :

“ Ille tamen misericors condonabit iniquitatem,
“ nec perdet;

“ Sæpius avertet iram suam,

“ Neque excitabit omnem suam indignationem. —

“ Quomodo jam irritabunt eum in deserto,

“ Discruciabunt in solitudine !

Hujus etiam constructionis admodum elegans exemplum præbet Psalmi Centesimi quarti tota dispositio: Vates enim Dei magnitudinem et sapientiam prædicans ex rerum naturæ constitutione ac conservatione, opera Creatoris, facta ipsa ac decreta, quasi illi jam primum omnia ordinanti ipse adesset, in præsentī tempore enunciat; eorundem autem consequentia, variosque usus, et causas quas vocant finales, veluti ea inde a principio prospiciens in posterum, in Futuro exponit.

Quanquam autem hæc atque hujusmodi alia eo modo quo dixi satis commode explicari posse videantur; restant tamen adhuc quamplurima quæ eodem referri nequeunt, et in quibus non tam respiciendus est situs ille atque habitus animi, quem sibi nonnunquam inducit Scriptor, quam linguæ ipsius propria quædam natura atque indoles. Nam Hebræi videntur sæpenu-mero ita usurpare Futuri Temporis formam, ut non tam ipsius loquentis habeat rationem, quam rei de qua is proxime loquutus est: quæ itaque actio alteri actioni connexa est et consequens, vel quæ seipsam consequi-
tur,

tur, iterata nimirum aut continuata; quod quis facit et pergit facere; quod frequenter, assidue, certatim, sedulo facit; id efferunt quasi Futurum. Quam ob causam Formam hanc Grammatici עתיד appellant; quasi dicas, promptam, expeditam, imminentem. Cujus rei exempla possem proferre haud pauca ex locis alias ob causas antehac laudatis: ut ¹ ex elegantissima Profopopœia Matris Siseræ; ex ² Allegoria Vitis ex Ægyptoeductæ; ex ³ Comparatione petita ab Aquilæ paterna pietate et sollicitudine in hoc ipso Mosis Cantico: quorum omnium vim sentiet credo attentus lector, sed haud facile exprimet diligentissimus interpretes.

Quod si ita uti dixi se res habeat; si hujusmodi insolentior constructio, vel ex subito aliquo motu loquentis, novoque animi situ inducto proveniat, vel aliam aliquam vim peculiarem habeat secum conjunctam, ex rei ratione aut ex linguæ ingenio quærendam; vix fieri potest, quin multo frequentius in poetica dictione quam in vulgari sermone occurrat; cum sit ad poeseos naturam, ad mobilitatem, et varietatem, et ad impetum exprimendum valde accommodata; a temperatione et lenitate solutæ orationis, uno atque eodem tenore plerumque profluentis, paulo alienior. Adeoque qui in Hebræorum poesi diligenter versabitur, seseque exercebit in percipiendo ac distinguendo styli charactere, vix quicquam inveniet, si sententiarum conformationem excipiamus, quod eum a mero sermone evidentius discriminat. Quanquam enim hoc genus non ita abhorret a prosa oratione, ut non unum atque alterum inde exemplum

¹ JUD. V. 29.

² PS. LXXX. 9, 12, 14.

³ DEUT. XXXII. 11.

aliquando liceat depromere, ¹ tamen ejusdem frequentior ac liberior usus pro certa Poeticæ Dictionis nota merito, ni fallor, haberi potest.

Hæc autem atque alia hujusmodi quantum vim habeant in distinguenda Hebræorum Dictione Poetica, et in conservanda elocutionis sublimitate et splendore, ex pauculis exemplis prorsus demonstrari aut percipi posse minime est existimandum; neque vero, id ut efficeretur, in me suscepi: erat solummodo consilium, unum atque alterum ex iis notare, quæ hoc curriculum ineuntibus occursura erant, quæque aliquam cogitationem et curam viderentur postulatura. Universæ formæ comprehensio, et coloris poetici perfecta cognitio, nec præceptiunculis contineri, nec via et arte tradi potest: usum et exercitationem cum aliqua judicandi solertia conjunctam desiderat.

¹ Haftenus mihi animadversa sunt solummodo sequentia: JUD. II. 1. (sed vide HOUBIGANT. in loc.) et XXI. 25. I. SAM. XXVII. 9, 11. II. SAM. XII. 31. I. REG. XXI. 6. I. PARALIP. XI. 8. Vide etiam PETERS in JOB. p. 202.

PRÆLECTIO DECIMA SEXTA:

DE SUBLIMITATE CONCEPTUUM.

QUÆ in Sensibus unice posita est Sublimitas, nulla Dictionis habita ratione, (ea enim species quam ad Dictionem retulimus, utpote cum qua arctiori quadam necessitudine conjuncta est, ultimo quidem ad Sensus etiam plerumque referri posset; quæ autem Sublimitas proprie est Sensuum,) ea oritur, vel ex insita quadam animi elatione, et felici audacia in formandis conceptibus; vel ex violento impetu mentis vehementioribus affectibus commotæ: quorum alterum vocat Longinus το μέγας νοησις ἀσπρηχολον, alterum το σφοδρον καὶ ἐνθουσιαστικον πάθος appellat. Utrumque ita in hoc argumento usurpamus, atque ita Sacris Vatis tribuimus, ut nihil derogemus Divini Spiritus afflatui: etsi suam interea vim propriæ cujusque scriptoris naturæ atque ingenio concedamus. Neque enim instinctu divino ita concitatur Vatis animus, ut protinus obruatur Hominis indoles: attolluntur et eriguntur, non extinguuntur aut occultantur, naturalis ingenii facultates; et quanquam Mosis, Davidis, et Isaïæ scripta semper spirent quiddam tam excelsum tamque cæleste, ut plane videantur divinitus edita, nihilo tamen minus in iis Mosem, Davidem, et Isaïam semper agnoscimus.

Quæ

Quæ ex priore illo genere oritur Sublimitas, nimirum ex audaci spiritu et animi elatione, sive ingenita sive etiam divinitus infusa, ea tribus in rebus præcipue cernitur: primo in excelsis magnisque Rebus concipiendis; tum in delectu Adjunctorum, quorum pondere et magnitudine earum descriptionibus vis et elatio accedit; postremo in Imaginum splendore et magnificentia, quibus eadem cum suis adjunctis illustrantur. Quibus omnibus Vates Hebræi unice eminent et excellunt. Rerum ipsarum et Conceptuum magnitudinem quod attinet, non modo cæteros omnes scriptores post se relinquunt, sed et cancellos etiam humano ingenio circumscriptos longe transcendunt. Dei magnitudo, potentia, justitia, immensitas; divinorum factorum et consiliorum infinita sapientia, argumenta sunt, in quibus perpetuo et semper digne versatur, in quibus plane triumphat, Hebræorum Poesis. Reputemus modo quanto intervallo ab iis distant, cum in his rebus versantur, Poetæ exteri; quam longe infra materiæ dignitatem cadunt excelsissima quidem, sed humana, ingenia; et Hebrææ Poeseos non modo singularem Sublimitatem agnoscemus, verum etiam adorabimus Divinitatem. Neque vero solum in rebus et Conceptibus, in quibus versatur Poesis Sacra, ea inest magnitudo, quæ quomodocunque explicata suam haberet vim et dignitatem; sed et valde admirabilis est etiam modus, quo conceptus menti ingeruntur, rerumque descriptiones adornantur; sive Adjunctorum delectum spectemus, ex quibus ad rerum magnitudinem cumulus quidam accedit; sive Imaginum amplitudinem, quibus ea quæ ab sensibus nostris sunt remotissima ita explicantur, ut, quanquam humanitus adumbratæ, suam tamen divinitatem retineant. Et quoniam Vatum sacrorum

Subli-

Sublimitas fatis magna copia exemplorum diverſi generis antehac illustrata eſt, ſufficiat in illorum acceſſionem pauca hic apponere, quæ pertinent ad ea quæ jam dixi illuſtranda; ex eis nimirum locis petita, in quibus Divina Majeſtas exprimitur.

Ac primum quidem Dei Creatoris Potentia in rerum univerſitate condenda qua magnificentia exponitur! Quo fane in loco religio eſt præterire toties laudatum illud Sacri Hiſtorici, in quo rei et Conceptus magnitudinem (nihil autem majus mens humana poteſt concipere) commendat brevitatis et ſimplicitatis Dictio: ¹ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר “Dixit Deus, Eſto lux, et fuit lux.” Quantum addideris verbis, tantum de ſublimitate detraxeris: nam potentiam divinam non aperte declaratam animus protinus colligit et melius ex effectu; rei magnitudine multo magis percuſſus eo quod ex ſe ipſe eam concepſiſſe videatur. Id ipſum poetice exprimunt Vates, nec minori cum vi et magnificentia. Excitantur res omnes creatæ ad celebrandas Dei laudes: ²

יִהְיֶה שֵׁם יְהוָה

כִּי הוּא צוּה וְנִבְרָאוּ:

“Laudent nomen Jehovæ;

“Nam Ille juſſit, et creatæ ſunt.

Et alio in loco: ³

כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי

הוּא צוּה וַיַּעֲמֵד:

“Nam Ille dixit, et fuit;

“Ille juſſit, et conſtitit.

¹ GEN. I. 3.

² PS. CXLVIII. 5.

³ PS. XXXIII. 9.

Idem argumentum sæpe explicant latius, additis compluribus Adjunctis, variisque Imaginibus inductis, ad illustrandam descriptionem: quæ an faciant pro rei magnitudine et dignitate, et sine imminutione sublimitatis, ex uno alteroque exemplo de pluribus aliis facite conjecturam.

איפה היית ביסדי ארץ

הגד אם ידעת בינך:

מי שם ממריה כי תדע

או מי נטה עליה קו:

על מה אדניה הטבעו

או מי ירה אבן פנתה:

ברן יחד כוכבי בקר

ויריעו כל בני אלהים:

ויסך בדלתים ים

בגיוחו מרחם יצא:

בשומי ענן לבשו

וערפל חתלתו:

ואשבר עליו חקי

ואשים בריח ודלתים:

ואמר עד פה תבוא ולא תסיף

ופא ישית בגאון גליך:

“Ubinam fuisti cum fundarem terram?

“Indica, si intelligentia polles.

“Quis disposuit mensuras ejus, quandoquidem

“nósti;

I JOB. XXXVIII. 4. ——— II.

N

“Aut

- " Aut quis super eam extendit lineam ?
 " Quonam demersæ incumbunt bases ejus ;
 " Aut quis posuit lapidem ejus angularem ?
 " Quum simul ovarent stellæ matutinæ ;
 " Unaque clangerent omnes filii Dei.
 " Et foribus occlusit mare ?
 " Cum erumperet, ex utero exiret :
 " Cum involverem illud indumento nubis,
 " Et fascia densæ caliginis :
 " Et diffringerem illi decretum alveum,
 " Poneremque repagula et valvas :
 " Diceremque, huc usque veni, nec progreditor ;
 " Et hic obstaculum esto tuorum fluctuum superbiæ.

מי מדר בשעלו מים
 ושמים בזרת תכן
 וכל בשלש עפר הארץ :
 ושקל בפלס הרים
 וגבעות במאזנים :
 שאו מרום עיניכם
 וראו מי ברא אלה :
 המוציא במספר צבאם
 לכלם בשם יקרא
 מרב אונים ואמין כח איש לא געדר :
 " Quis mensus est pugillo suo aquas ;
 " Et cœlos palmo aptavit ;
 " Et comprehendit triente pulverem terræ ?
 " Et ponderavit trutina montes,
 " Et colles balance ?

1 ISAÏ. XL. 12, et 26.

" Attollite

- “Attollite in sublime vestros oculos,
 “Et contemplantini, quis creavit ista:
 “Qui educit numero exercitum eorum,
 “Eaque omnia nominatim appellat;
 “Præ magnitudine virium et robore potentiae, ne
 “unum deest.

Videtur, Academici, potentiam ac sapientiam Divinam in rerum naturæ constitutione et gubernatione testatam, opera ipsa ac facta Creatoris, magnam præbere Adjunctorum et Imaginum copiam, quæ valde grandia sunt nec argumento indigna. Verum aliter se res habet, quando agitur de Attributis Dei in se spectatis, generatim et abstracte, sine ulla particulari inductione aut amplificatione operationum et effectuum exinde profluentium. Hic penitus absorbetur mens humana, planeque obruitur, veluti in profundam quandam voraginem demersa; et frustra conatur aliquid apprehendere, quo sese expedire et extrahere possit. Sed ex rei difficultate æstimamus ejus magnitudinem; dumque animus laborat id complecti quod ejus angustiae non capiunt, is ipse labor atque irriti conatus incredibilem quandam granditatem exprimunt. Quam ob causam valde sublimis est sequens locus, cum ad immensam rei magnitudinem summo nisu contendere videatur, quanquam eam assequi non possit; iis Imaginibus utens, quæ minime quidem sunt ei adæquatae, quibus tamen majus nihil universa natura supeditavit: *

יהוה בהשמים חסדך
 אמונתך עד שחקים;

1 Ps. XXXVI. 6, 7.

צדקתך כהררי אל

משפטִיךָ חחום רבה :

“ O Jehova, ad cœlos pertingit Benignitas tua ;

“ Veritas tua, usque ad nubes :

“ Justitia tua instar montium validorum ;

“ Judicia tua Abyffus magna !

Verum in hoc genere nihil est majus, quam cum per continuam negationem descriptio instituitur ; cum sit congeries maximarum altissimarumque Imaginum, quæ cum re, de qua agitur, comparatæ valde impares longæque inferiores reperiuntur : hoc modo quaquaversum extenduntur, tandemque omnino tolluntur limites ; animus deducitur paulatim in Infinitudinem, atque ingenti admiratione et jucundo quodam horrore percellitur, cum primum sese in illa immensitate expatiari persenserit. Multa sunt in sacris carminibus hujus rei exempla, quorum unum atque alterum cætera etiam vobis in mentem reducent. ¹

החקר אלוה תמצא

אם עד תכלית שדי תמצא :

גבהי שמים מה תפעל

עמקה משאול מה תדע :

ארכה מארץ מדרה

ורחבה מני ים :

“ Numquid Dei intima pervestigabis ?

“ An invenies etiam perfectionem Omnipotentis ?

“ Altitudines cœlorum ? quid ages ?

“ Orco profundior ; quid cognoscas ?

“ Mensura ejus terra longior,

“ Et latior est mari.

: אנה אלך מרוחך
 : ואנה מפניך אברח :
 אם אסק שמים שם אתה
 ואציעה שאל הנך :
 אשא כנפי שחר
 אשכנה באחרית ים :
 גם שם ירך תנחני
 ותאחזני ימינך :

“Quo discedam a spiritu tuo ;

“Et quo a facie tua fugiam ?

“Si ascendam cœlos, ibi Tu ;

“Et in orco cubem, ecce Te !

1 PS. CXXXIX. 7, — 10. Mihi non satisfacit Commatis noni
 vulgo jam recepta interpretatio ; quasi exprimeretur motus conti-
 nuus ab oriente in occidentem, ejusque motus velocitas cum radio-
 rum solis velocitate compararetur. Videntur mihi hujusce Distichi,
 plane sicut prioris, duo membra inter se opponi, non esse alterum
 alteri consequens ; idque tam clare apparere ex ipsa sententiarum
 constructione, ut de eo dubitari non possit ; transitum itaque dupli-
 cem exprimi, unum ad orientem, ad occidentem alterum ; fugæ
 denique longinquitatem, non celeritatem motus, amplificari. Ita
 THEODORET. in loc. Οὐ γὰρ τὰς ἀνατολὰς ἐκχλίσσει, δύσμενος δὲ τῆς
 ἡλιατρίας τῇ ἰσχυρίᾳ τῷ γὰρ ὕψει καὶ τῇ βαθεῖα τοῦ μήκους καὶ τοῦ πλάτους
 ἀσπληγῆκε, διδάσκων τοῦ τῆς θεῆς φύσεως ἀπεργαζομένου. In voce כנפי est
 Pronomen Affixum, secundum LXX. SYR. VULG.

“Auctor Collectionis perutilis Commentariorum Judaicorum,
 “cui Titulus *Miclol Yophe*, ita accipere videtur hanc phrasin, אשא
 “שחר, כנפי, ac si esset ratio loquendi Orientalibus usitata ad no-
 “tandum *volatum* sive *fugam in Orientem*. Hæc sunt ejus verba :
 “אשא כנפי שחר : ואעוף בהם כלומר אם אלך לקצה חמורח ;
 “Si *sumam pennas Aurora*, *iisque volitem* ; i. e. *si eam ad extremitatem*
 “*Orientis*.” H.

“Fugam capiam auroram versus;

“Habitem in extremitate maris occidui:

“Etiam illic manus tua ducet me;

“Et apprehendet me dextera tua.

Exprimitur, uti videtis, notio Infinitatis; quæ tamen haud facile in animo consignatur: si simpliciter et abstracte nullaque re adjuncta exponitur, fugit intelligentiæ nostræ vim, ac pene elabitur. Confugiunt itaque Sacri Scriptores ad Adjuncta quædam et Imagines, quarum opè rei tam tenui et subtili quandam inducant soliditatem, et notionem lubricam ab intellectu ad sensus revocent. Deducunt nos per omnes spatii dimensiones; per longitudinem, latitudinem, altitudinemque; has ipsas non generalibus et confusis vocabulis designant, sed evidentij quadam mensura, eaque maxima, quam aut natura præbet, aut mens nostra recipit. Cum ultra hos limites provehitur animus, non habet quo possit consistere; in omnes partes evagatur, et rerum metas frustra conatus attingere, devenit tandem in Infinitatem: ejus species vasta atque informis, cum in animo evidenter imprimitur, quod hoc modo consequuntur Sacri Scriptores, semper magnam vim habet, et cum horrore quodam conjunctam admirationem.

Convenit etiam vel maxime ad imprimendam imaginem Divinæ Majestatis et Potentiæ acrior illa et vehementior Negatio vel Affirmatio, quæ fit per confidentiam Interrogationis; in quo eam sæpius usurpant Sacri Vates: ¹

וְאֵת הָעֵצָה הַיְעוּצָה עַל כָּל הָאָרֶץ

וְאֵת הַיָּד הַנְטוּיָה עַל כָּל הַגּוֹיִם;

כִּי יִהְיֶה צְבָאוֹת יַעַץ וּמִי יִפְרֹ

וִידְרוּ הַנְּטוּיָהּ וּמִי יִשִּׁיבְנָהּ :

“Hoc est decretum de omni terra consilium,

“Et hæc est manus extensa in omnes gentes :

“Nam Jehova Exercituum decrevit, et quis irri-
tum faciet ?

“Et ipsius est manus quæ extenditur, et quis eam
“avertet ?

הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה :

וְדָבַר וְלֹא יִקְיַמְנָהּ :

“An Ille dixit, et non faciet ?

“An locutus est, et non effectum dabit ?

Nec minorem vim habet simulata concessio et Ironia
ipfi Deo attributa : in quo admirabilis est ille Jobi lo-
cus : ²

עֲדָה נָא גֵאוֹן וּגְבוּרָה

וְהוֹד וְהִדְרָה חִלְבֹּשׁ :

הַפֶּץ עֲבֹרוֹת אַפֶּךָ

וּרְאֵה כָּל גֹּאֵה וְהַשְׁפִּילְהוּ :

רְאֵה כָּל גֹּאֵה הַכְנִיעֵהוּ

וְחֹדֶךְ רְשָׁעִים תַּחֲתֵם :

טָמְנִם בַּעֲפֹר יָחַד

פְּנִיָּהֶם חֲבוּשׁ בְּטָמֹן :

וְגַם אֲנִי אֹדֶךְ

כִּי תוֹשִׁיעַ לִךְ יִמִּינְךָ :

“Orna te, age, magnificentia et celsitudine ;

“Et indue majestatem et gloriam :

¹ NUM. XXIII. 19.

² JOB. XL. 10, — 14.

- "Effunde quaquaversum æstus iræ tuæ;
 "Et aspectu tuo omnem elatum deprime,
 "Aspice omnem elatum, prosterne eum;
 "Et contere impios in vestigio suo:
 "Obrue eos in pulvere pariter;
 "Involve eorum vultus, et in obscurum demerge.
 "Tum etiam Ego tibi confitebor;
 "Cum tibi salutem præstiterit dextera tua.

Divina omnipotentia et humana infirmitas, inter se collatæ, invicem augentur: portentosa illa absurditas, quæ in rerum maxime inæqualium comparatione apparet, clarissime demonstrat illam inæqualitatem, easque plane infinito intervallo disjungit.

Cum vero Vates Sacri semper de Deo humanitus loquuntur; humanas actiones, humanos affectus, humana etiam membra illi tribuentes; qui fieri potest, ut omnino existimentur Divinam Majestatem unquam digne expressisse, ac non potius, quantum in ipsis fuit, imminuisse ac violasse videantur? Nonne id de illis etiam verum erit, quod Homero merito vitio vertit Longinus; nimirum illum Deos suos homines fecisse, vel etiam infra humanam sortem depressisse? — Verum longe aliter se res habet. Homerus cæterique vanissimis opinionibus ducti ea de Diis suis prodiderunt, quæ, utcunque absurda atque impia in sensu proprio accepta, vix tamen, ac ne vix quidem, possunt Allegorice intelligi: contra Vates Sacri Naturam Divinam sub humanis imaginibus adumbrant, eo quod illud necessario postulet humanæ mentis imbecillitas; eoque modo, ut quæ a rebus humanis ad Deum transferuntur nun-

¶ Vide FABRICII *Biblioth. Græc.* Lib. v. Cap. 26. §. 16.

quam proprie accipi possint. Semper remittitur intellectus ab umbra ad veritatem; neque in nuda hæret imagine, sed protinus quærit et investigat id quod in Divina natura ei imagini est Analogum; grandius quiddam et excelsius, quam quod possit plane concipere aut apprehendere, sed quod animum metu quodam et admiratione percellit. Atque hoc, ni fallor, rei cujusdam satis notabilis rationem aliquantum reconditam explicabit; nimirum, cur ex iis rerum Imaginibus, quæ ad Deum transferuntur, illæ potissimum, quæ in sensu proprio acceptæ ab ejus natura alienissimæ ejusque majestate indignissimæ viderentur, tamen in Metaphora aut Comparatione longe maximam habent Sublimitatem. Verbi gratia, quæ a Corpore et Membris humanis ducuntur, plerumque grandius quiddam habent et magnificentius, quam quæ transferuntur ab Affectibus aut Intellectu? quæque a brutis Animalibus sumuntur, sæpe sublimitate exsuperant ea, quæ petuntur ab Hominis natura. Ea enim est mentis nostræ ignorantia et cæcitas in Divinæ naturæ contemplatione, ut ejus notionem simplicem et puram nullo modo possimus attingere: semper admiscemus humani aliquid; crassiora quidem corporis adjuncta facile secernimus, sed ægre separamus Animæ Rationalis, aut aliquas etiam Sensitivæ, facultates. Hinc fit, ut sæpe in iis imaginibus, quæ a præstantiori hominis parte ad Deum transferuntur, acquiescamus, quasi ei proprie tribuerentur; contra, eas, quæ remotius petitæ et alienius attributæ videntur, ultro aspernatur ac respuit cogitatio nostra, et dum continuo consecatur το αναλογον, semper ad aliquid admodum grande et magnificum, quanquam obscurum, consurgit. Videamus annon ita se res habeat in sequentibus:

tibus : cum Psaltes Hominis ob injuriam insperato acceptam commoti perturbationem ad Deum transfert, ea Imago nihil in se habere videtur insigniter admirabile aut excelsum : ¹

שמע אלהים ויתעבר

וימאס מאד בישראל :

“ Audivit Deus, et ira exarsit ;

“ Et Israelem cum summo fastidio rejecit.

Sed cum paulo post eadem res Imaginibus multo crassioribus et audacius translatis adumbratur, nihil facile potest esse sublimius : ²

ויקץ כישן ארני

כנבור מתרונן מין :

“ Tum expergefactus est Dominus veluti ex somno ;

“ Tanquam Athleta præ vino in clamorem erum-

“ pens.

Eadem in sequentibus etiam videtur esse ratio, ubi ex leonis rugitu, ex rusticarum operarum clamore, et ex ferarum immanissimarum rabie, Imago ducitur : ³

יהוה ממרום ישאנ

וממעון קדשו יתן קולו :

שאנ ישאנ על נורה

הידר כדרכים יענה :

“ Ex alto rugiet Jehova ;

“ Et ex sacrosancto habitaculo edet vocem ;

“ Horrendum rugiet super sedem suam ;

“ Edet celeusma sicut calcantes uvas.

¹ PS. LXXVIII. 59.

² PS. LXXVIII. 65.

³ JER. XXV. 30.

ואהי להם כמו שחל:

כנמר על דרך אשור:

אפגשם כדב שכול

ואקרע סגור לבם:

“Et ero illis instar Leonis;

“Sicut pardus juxta viam infidiabor:

“Occurram illis ut urfa orbata,

“Et discerpam eorum præcordia.

Cum Imagines in se spectatæ crassum quiddam et plane
absonum spirent, tantaque materia quam maxime in-
dignum, eo citius inde abripitur animus, et ad rei ip-
sius magnitudinem contemplandam subito transit,

1 Hos. XIII. 7, 8,

PRÆLECTIO DECIMA SEPTIMA:

DE SUBLIMITATE AFFECTUUM.

ALTERUM Sublimitatis fontem cum Longino statuimus, commotæ mentis vehementiam, et Affectuum impetum: vocat is το σφοδρον και ενδυσταστικον παθος. Videamus paulum quid sit ille ενδυστασμις; quam vim habeat in poesi Affectuum cum concitatio, tum imitatio; quænam inter Affectus et Sublimitatem cognatio intercedat.

Dictionem poeticam germanum esse incitatæ mentis effectum, plus semel jam observatum est; ipsam etiam Poesin suam habuisse originem, habitum suum, colorem, sonum, gestumque traxisse, ex eo quod patitur animus corpusque, imaginatio, sensus, sermo, vox, spiritus; cum Affectus vehementius concitantur. Omnis animæ humanæ Affectio, ubi imperiosius dominatur, est brevis quidam furor: cum poeta ita ingenio vel potius imaginatione valet, (εμφαντασιωτων vocant Græci¹) ut facile quemvis animæ motum induere, ut alienos affectus in se transferre, eosque apte, vivide, fortiterque pro rei natura exprimere possit, eum Furore poetico concitari vulgo dicimus; et cum Aristotele ματικον, cum Platone εκφρονα, ενδον, και ενδυσταζοντα, cum Latinis divino spiritu afflatum Deoque plenum, appellare pos-

sumus: non quasi “Dī ardorem hunc mentibus ad-
“dant,” sed quod “sua cuique Deus fit dira cupido.”
Hanc igitur speciem *ὑδρασιασμός* appellarem Naturalem,
nisi viderer plane inter se repugnantia conjungere: est
certe longe diversus, et altioris quidem originis, verus
ille et germanus *ὑδρασιασμός*, eoque nomine unice dignus,
quo solummodo Hebræorum Poesis sublimior, ac maxi-
me Prophetica, incitatur.

Porro ut vehementioribus animæ Affectibus origi-
nem suam debet poesis, ita in Affectibus exprimendis
vim suam præcipue exerit, et Affectus concitando fi-
nem suum optime consequitur.

Imitatione constare dicitur Poesis: quicquid humana
mens cogitatione complectitur, id omne imitatur; res,
loca, imagines vel naturæ vel artis, actiones, mores,
affectus: et cum omni imitatione magnopere delecta-
tur mens humana, fieri vix potest, quin illam et delec-
tet maxime et percellat ea imitatio, quæ ei suam ipsius
imaginem exhibet, omnesque eos impulsus, flexiones,
perturbationes, motusque secretos exprimit, quos in se
agnoscit sentitque. Commendat imprimis hanc imita-
tionem ipsius rei subtilitas et difficultas: habet mag-
nam admirationem, cum cernimus id effectum dari,
quod omnino vix effici posse judicamus. Cæterarum
rerum descriptiones accuratas esse et naturæ congruere,
memoriæ subsidio ac veluti per medium quoddam,
mens tardius intelligit: cum exprimitur Affectus ali-
quis, rem ipsam quasi nude intuetur; ipsa per se con-
ficia est et sui et suorum motuum, nec rem perspicit so-
lum, sed et vel idem vel simile quiddam statim patitur.
Hinc fit, quod ea Sublimitatis species, quæ ex vehe-
menti Affectuum impulsu eorumque imitatione oritur,
apud

apud animum humanum multo maximam vim habet: quicquid ei extrinsecus exhibetur, utcunque grande et magnificum, minus eum ut par est commovet, quam quod intus percipit, cujus magnitudinem et impetum et vehementiam ipse apud se perſentit.

Utque Imitatio Affectuum poeseos perfectissimum est opus, ita per eorundem Concitationem maxime ad finem suum et effectum perducitur. Poetices finis est, Prodesse Delectando: Concitatio autem Affectuum, per imitationem facta, est summe et utilis, et jucunda.

Utilis est in primis huiusmodi Concitatio Affectuum, si recte legitimeque fiat; nimirum si ita moveantur Affectus, ut ad suum finem dirigantur, ut naturæ consilium et rerum veritatem servant; hoc est, si excitetur mali averſatio, boni amor: quod si aliqui poetæ contra faciunt, ii sua arte pessime abutuntur. Affectiones enim principia sunt atque elementa humanarum actionum; omnes in se sunt bonæ, utiles, honestæ; et cum debite exercentur, non modo recta ducunt, sed stimulant etiam et incendunt ad Virtutem. Poeticæ partes sunt, eas incitare, dirigere, moderari, minime autem extinguere: Affectuum exercitationem, emendationem, disciplinam profitetur; id quod Aristoteles per *παθημάτων καὶ δαγόν* unice intelligere videtur, quanquam Interpretes quidam alio sensum ejus detorserunt.

Ad hoc, eo utilior est istiusmodi Affectuum Concitatio, quod valde delectet: omnem enim Affectuum commotionem, etiam eorum qui cum dolore primitus cognitionem habent, cum per imitationem fiat, summa eaque exquisita quædam voluptas semper comitatur: partim ex ipsius imitationis contemplatione orta; partim ex nostræ felicitatis cum aliorum miseriis comparatæ

rata conscientia; præcipue vero ex Sensu Morali. Homini enim generosum quendam spiritum natura indidit, iussitque non se solum respicere, sed aliorum etiam curam et rationem habere, nihil humani a se alienum ducere. Gaudere itaque in aliorum felicitate, dolere etiam in aliorum miseriis, pietatem et benevolentiam amore amplecti, immanitatem et injustitiam odio et indignatione prosequi, id est, naturæ suæ obtemperare, rectum est, honestum, pulchrum, jucundum.

Multum quidem genere differunt Sublime et Patheticum, et tamen aliqua necessitudine inter se conjunguntur. Patheticum continet in se Affectus quos patimur, et quos concitamus. Exprimuntur aliqui Affectus sine Sublimitate; est item Sublimitas, ubi nulli Affectus exprimuntur: sed id neutiquam potest esse Sublime, quod nullum Affectum concitat. Quæ ex ipsa Conceptuum atque Imaginum magnitudine oritur Sublimitas semper habet Admirationem, eamque vel cum gaudio, vel amore, vel odio, vel metu, plerumque conjunctam: id quod satis liquet ex exemplis in eo genere proxime allatis.

Quantum vero in Affectibus commovendis et ad suum finem rite dirigendis præstat sacra Hebræorum Poesis; quomodo eos in debitis objectis exercet, et veluti in suo quemlibet centro et cardine convertit; Admiratione per Divinæ Majestatis contemplationem animum percellit et incendit; Gaudium, Spem, Amorem, a rerum terrenarum et abjectarum amplexu revulsum; ad Summum Bonum traducit; Odium, Metum, Dolorem, in levioribus vitæ miseriis nimis sedulo occupatum, ad Summi Mali averfationem excitat: hæc omnia neque hic loci egent explicatione, nec, quanquam cum
summa

summa Sublimitate plerumque conjuncta, et ad finem suum egregie perducta, proprie ad rem præsentem faciunt. Non enim agitur de Sublimitate quatenus concitat Affectus; sed de ea ejusdem specie quæ oritur ex vehementi impulsu, ex Imitatione sive repræsentatione Affectuum.

Atque hic campus plane immensus nobis ostenditur. Quid enim est aliud pars longe maxima Poematum Sacrorum, quam perpetua diversorum Affectuum Imitatio? quæ alia materia et argumentum tot Carminum, quam Admiratio ex Divinæ potentia et majestatis contemplatione orta; Gaudium ex sensu Divini favoris prosperoque rerum exitu; Iracundia et Indignatio contra impios Deique osores; Dolor ex peccati conscientia, et poena delictorum divinitus irrogata; ex interminatione judiciorum Divinorum Terror? Neque horum omnium, aut si qui his finitimi sunt animorum motus, exempla desiderare quisquam potest, qui in Libro Jobi, in Psalmis, in Canticis aut Vaticiniis Prophetarum, velit periculum facere, vel etiam in aliquam eorum partem, nullo consilio aut delectu habito, forte inciderit. Quocirca exhibenti mihi vobis, Academici, in horum singulis breve aliquod specimen, multo minus erit laborandum, ut idonea atque eximia seligam, quam ut quæ ultro occurrunt, non dico pro rei dignitate, sed sine gravissima sublimitatis imminutione, possim exponere.

Admiratio, ut est effectus semper consequens Sublimitatem, ita sæpe etiam Sublimitatis est causa efficiens. Concipit sensus magnificos, dictione utitur elata et audaci, sententiis brevibus, concisis, interruptis. ¹

יהוה מלך ירנזו עמים

ישב כרובים תנוט הארץ:

“Jehova regnat: contremiscant populi:

“Cherubis infidet; commoveatur tellus.

קול יהוה על המים:

אל הכבוד הרעים

יהוה על מים רבים:

קול יהוה בכח

קול יהוה בהדר:

“Vox Jehovæ super aquas;

“Deus gloriæ intonat;

“Jehova super aquas validas.

“Vox Jehovæ potens;

“Vox Jehovæ plena majestatis.

מי כמכה באלים יהוה:

מי כמכה נאדר בקדש

נורא תהלת עשה פלא

נשית ימינך תבלעמו ארץ:

“Quis Tui similis inter Deos, Jehova!

“Quis Tui similis, verendus sanctitate!

“Terribilis laudum, faciens mirabilia!

“Extendisti dextram, absorbet eos tellus.

Effert se Gaudium atque exultat audacius: grandes habet conceptus, splendidas imagines arripit, verba injicit ardentia; nec veretur figuras maxime præcípites et insolentes periclitari. In Mosis, in Deborahæ Carmine קאעזשטאנץ, quæ sensuum, quæ dictionis et compositionis

¹ PS. XXIX. 3, 4.

² EXOD. XV. 11, 12.

Sublimitas ! Quid illa in Psalmis toties celebrata universæ naturæ jubilatio, quum res omnes creatæ, cum animalibus inanimæ, Creatoris laudes certatim efferunt ? nonne ipsa Poesis triumphare gaudio, lætitia insolescere, et prope bacchari videtur ? ¹

Dicite, Regnat Deus Omnipotens ;
 Dicite populis, Ipse Jehova
 Posuit stabilis mœnia mundi,
 Rerum validas torquet habenas.
 Cœli exultent ; concinat Æther ;
 Resonet cantu conscia Tellus ;
 Resonent Sylvæ ; resonent Montes ;
 Geminent palmis Flumina plausum ;
 Fremitu læto reboet Pontus :
 Psallite, clangite, quæque patentes
 Colitis terras, quæque profundum.
 Advenit, advenit ipse Jehova ;
 Regat ut populos legibus æquis,
 Totum numine temperet orbem.

Nihil autem potest esse magnificentius et grandius quam Iracundiæ et Indignationis præsertim Divinæ representatio ; cujus rei insigne exemplum præbet tota Mosis Ode Prophetica, quæ perpetuo æstu iracundiæ exardescit et inflammatur. Nonnulla antehac in genere paulum diverso exinde protuli ; nec omitti debent sequentia : ²

כִּי אֵשׁ אֵל שָׁמַיִם יִרֵּי
 וְאָמַרְתִּי הִי אֲנֹכִי לָעָלָם :

¹ PS. XCVI. 10, — 13. et XCVIII. 7, — 9.

² DEUT. XXXII. 40, — 42.

אם שנותי ברק חרבי
ותאחו במשפט ידי:
אשיב נקם לצרי
ולמשנאי אשלם:
אשכיר חצי מרם
וחרבי תאכל בשר
מרם חלל ושביה
מראש פרעות אויב:

"Nam manum meam ad cœlos attollo,
"Et dico, Ut Ego in æternum vivo,
"Ita acuam gladii mei fulgur,
"Et manus mea arripiet arma iudicii;
"Hostibus meis ultionem reddam,
"Eisque qui me oderunt rependam:
"Inebriabo sagittas meas sanguine,
"Et gladius meus devorabit carnes;
"Sanguine confossorum captorumque,
"De capite capillato inimicorum.

Nec in simili materia cautior aut remissior Isaias :

כי יום נקם בלבי
ושנת גאולי באה:
ואביט ואין עזר
ואשתומם ואין סומך:
וחושע לי זרעי
וחמתי היא סמכתני:
ואבוס עמים באפי

I ISAI. LXIII. 4, — 6.

ואשכרם בחמתי

ואוריד לארץ נצחם :

- " Nam dies ultionis in corde meo est,
 " Et annus quo meos redimam venit :
 " Et circumspexi, neque erat adjutor ;
 " Et obstupui, neque enim erat sustentator :
 " Tum mihi salutem præstitit brachium meum,
 " Et indignatio mea ipsa me sustentavit :
 " Et conculcavi populos in ira mea,
 " Et in æstu meo ebrios et attonitos reddidi,
 " Et cædem eorum derivavi in terram.

Et valde sublimis est illa apud Mosem hostici furoris
et minarum Imitatio, qua mirifice amplificatur insperatæ
cladis atrocitas : ¹

אמר אויב ארדף אשיג

אחלק שלל תמלאמו נפשי

אריק חרבי תורישמו ידי

נשפת ברוחך כסמו ים :

- " Dixerat hostis, persequar, adsequar ;
 " Dividam spolia, exsaturabitur anima mea ;
 " Stringam gladium, excindet eos manus mea :
 " Spiritu tuo flavisti ; operuit eos mare.

Humilis plerumque, et abjectus, et a Sublimitate paulo alienior est Dolor ; sed cum excessit modum et in animo penitus dominatur, insurgit audacius, et in rabiem quandam et furorem excandescit. Num se cohibet et comprimit Jeremias, dum Sionis misérias exaggerat ? ²

¹ EXOD. XV. 9, 10.² THREN. II. 4.

דרך קשתו כאויב נצב ימינו כצר
באהל בת ציון שפך כאש חמתו :

“ Arcum suum hostili more intendit; dextram fir-

“ mavit velut inimicus;

“ In tentoria filia Sionis iram suam instar ignis

“ effudit.

Sed nihil in hoc genere æquat Jobi dolorem, acrem, vehementem, fervidum, in gravissimis miseriis semper animosum quiddam et excelsum spirantem; nimirum

“ æstuat ingens

“ Uno in corde Pudor, Luctusque, et conscia Virtus.

אפו טרף וישטמני

חרק עלי בשני

1 JOB. XVI. 9. — 14. “ Vers. 10. יתמלאון. Habent LXX,
“ ופגמו ופגמו ופגמו ופגמו : R. L. B. GERSHOM, יתקבצון, *congre-*
“ *gati sunt.* Et verbum Arabicum מלא notat in VI Conjugatione
“ *Invicem juverunt, ac unanimes fuere,* (nempe quasi congregati pleno
“ numero,) et construitur cum præpositione עלי, ut hoc in loco.
“ Vide etiam ISAÏ. XXXI. 4. infra PRÆL. XIX. citatum, ubi מלא
“ redditur *turba.* Verum hæc significatio, quanquam satis bene
“ confirmata, iis, quæ præcedunt, expensis, minus forsan ardens
“ ac vehemens hoc in loco videri possit. Vers. 11. ירטני, *me præ-*
“ *cipitavit:* Hanc veram istius vocis significationem esse arbitror,
“ quæ inter ἀπαξ ληξάναι numerari debet: nam alter ille locus,
“ ubi vulgo legitur, NUM. XXII. 32. ירט הדרך depravatus est,
“ et sine dubio corrigendus e Cod. SAMAR. qui habet דרך כן
“ לנגרי, *quia mala est coram me via tua:* cui congruit Balaami re-
“ sponsum, v. 34. אם רע בעיניך, *si malum sit in oculis tuis.* Ne-
“ que vero constat constructionis ratio in hac phrasi, ירט הדרך,
“ nisi forsan statuamus veram lectionem esse ירט הדרך. Hoc au-
“ tem ut mittamus, recte omnino habet, uti dixi, hoc in loco in-
“ terpretatio vocis ירטני; nam verbi Arabici ורט nota et pervul-
“ gata est significatio, *Præcipitem se dedit in rem, unde expedire se non*
“ *possit.*” H.

צרי ולטוש עיניו לי:
 פערן עלי בפיהם
 בחרפה הכו לחי
 יחד עלי יתמלאון:
 יסגירני אל אל עויל
 ועל ידי רשעים ירטני:
 שלו הייתי ויפררני
 ואחז בערפי ויפצפצני
 ויקמני לו למטרה:
 יסבו עלי רביו
 יפלו כליותי ולא יחמלו
 ישפך לארץ מררתי:
 יפרצני פרץ על פני פרץ
 ירץ עלי כגבור:

“Ira ejus discerpit me, et hostili odio prosequitur;

“Dentibus suis in me infrendit,

“Hostis meus acuit contra me oculos suos.

“Fauces suas contra me distendunt;

“Maxillas meas contumeliose percutiunt;

“Pariter super me sese exsaturant.

“Constrictum me Deus iniquo tradidit,

“Et in manus impiorum me præcipitavit.

“Tranquillus eram, et me penitus contrivit;

“Et cervice prehensum minutatim diffregit;

“Ac me sibi pro scopo constituit.

“Corona facta invadunt me jaculatores ejus;

“Sulcat renes meos, nec parcit;

“Effundit

“ Effundit in terram fel meum.

“ Aliis super alias plagis continuo me profligat;

“ Impetum facit in me sicut bellator.

Apud eundem qua magnificentia et sublimitate exprimitur Mœror et Desperatio !

1 O si balance mea libretur calamitas,
Justaque trutina moles cumulati mali !
Superat iniquo pondere arenas æquoris ;
Nec temere inæstuat gemitu erumpens dolor.
Stant penitus imo tela infensi Numinis
Defixa latere ; morfu lacerant viscera,
Ægrumque lenta tabe spiritum hauriunt ;
Deique terrores acie instructa ingruunt.
O cedat utinam supplicis precibus Deus !
Effundat iræ fræna tandem vindici ;
Manu soluta, liberoque brachio,
Adigat trifulci vim coruscant fulminis,
Miserumque plaga subito interimat simplici.

Nec minus in Terrore vel incutiendo vel exprimendo totum Jobi Poema excellit ; quod satis intelligi potest vel exemplo jam allato. Hunc vero Affectum quasi suum opus propriamque provinciam sibi vindicat Poesis Prophetica, maximam nempe partem in denunciandis Dei judiciis occupata. Totus fere est in eo ^{πα.δ.ε.ι} Eze-kiel : excellit etiam Isaias, quanquam rerum lætarum et salutis plerumque nuntius ; sed Judæorum hostibus hi intentantur terrores, 2

1 JOB VI. 2, 3, 4, 8, 9.

2 ISAI. XIII. 6, ——— 13.

הלילו כי קרוב יום יהודה
 כשד משדי יבוא:
 על כן כל ידים תרפיננה
 וכל לבב אנוש ימס:
 ונבהלו צירים וחבלים יאחזון
 כילדה יחילון
 איש אל רעהו יתמהו
 פני להבים פניהם:
 הנה יום יהוה בא
 אכזרי ועברה וחרון אף
 לשום הארץ לשמרה
 וחטאיה ישמיד ממנה:
 כי כוכבי השמים וכסיליהם
 לא יהלו אורם
 חשך השמש בצאתו
 וירח לא יגיה אורו:
 ופקדתי על תבל רעה
 ועל רשעים עונם
 והשבתי גאון זרים
 וגאות עריצים אשפיל:
 אוקיר אנוש מפז
 ואדם מכתם אופיר:
 על כן שמים ארגזו
 ותרעש הארץ ממקומה
 בעברת יהוה צבאות
 וביום חרון אפו:

- “ Ejulate, nam propinquat dies Jehovæ ;
 “ Adveniet, ut ab Omnipotente vastitas !
 “ Idcirco omnes manus solventur,
 “ Et omne cor hominis liquefcet ;
 “ Et confternati angoribus, et cruciatibus correpti,
 “ Instar parturientis dolebunt :
 “ Alter alterum attoniti respicient ;
 “ Instar flammæ vultu ardente.
 “ Ecce dies Jehovæ advenit ;
 “ Atrocitas, et excandescencia, et æstus iræ :
 “ Ut redigat terram in desolationem,
 “ Et peccatores ejus ex ea excindat.
 “ Nam stellæ cœlorum, et eorum fidera,
 “ Non emittent lucem suam ;
 “ Caligabit Sol in ortu suo,
 “ Nec splendorem suum effundet Luna.
 “ Et animadvertam in orbis malitiam,
 “ Et in impiorum crimina ;
 “ Et comprimam arrogantium fastus,
 “ Et superbiam tyrannorum dejiciam.
 “ Mortalem reddam obryzo pretiosiore,
 “ Et hominem auro Ophirino.
 “ Propterea cœlos faciam contremiscere,
 “ Et commovebitur tellus e loco suo ;
 “ In excandescencia Jehovæ Exercituum ;
 “ Et in die iræ ejus exardescens.

Nec in hoc minus eminet Jeremias, etsi lenioribus affectibus magis fortasse idoneus. Exemplo sit Visio imminentem Judææ cladem cum mira evidentia et verissimo *וְדַמְּתָם* exhibens :

מעי מעי אוחילה קירות לבי
 הומה לי לבי לא אחרש
 כי קול שופר שמעתי נפשי תרועת מלחמה:
 שבר על שבר נקרא כי שרדה כל הארץ
 פתאום שרדו אהלי רנע יריעתי:
 עד מתי אראה נס אשמעה קול שופר:
 ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו
 ואל השמים ואין אורם:

“Viscera mea! viscera mea! præcordia mihi do-
 lent!

“Tumultuatur intus cor meum; filere non possum;

“Nam vocem buccinæ audivisti, O anima mea;
 “clangorem belli!

“Clades super cladem proclamatur, nam devastata
 “est omnis hæc terra:

“Subito vastantur tentoria mea, momento mea vela.

“Quousque videbo vexillum, audiam clangorem
 “buccinæ! —

“Aspexi terram, ecce autem informis est et vacua!

“Cœlosque, nec lucent amplius! —

et quæ sequuntur reliqua. Infinitum esset omnia quæ
 huc faciunt recensere: et erit fortasse locus de his et si-
 milibus plus semel differendi in ea operis instituti parte,
 quæ de variis Poematum Hebræorum Generibus agit:
 quam, vestra, Academici, indulgentia in incepto arduo
 et difficili prius implorata, proxime sum ingressurus.

PARS TERTIA:

POEMATUM HEBRÆORUM

VARIÆ SPECIES.

נבואה

SIVE POESIS PROPHETICA.

PRÆLECTIO DECIMA OCTAVA:

PROPHETARUM SCRIPTA

PLERAQUE ESSE POETICA.

De Poeseos Hebrææ generali natura, deque attributis ejus communibus, hætenus disputatum: satis quidem fuisse, si dissertationum numerus spectetur; si argumenti et copia et dignitas, vereor ne breviter nimis, et plus nimio exiliter. Verum non erat consilium nisi locos insigniores, et qui ad peculiarem Hebræorum rationem præcipue facerent, attingere; eosque ipsos delibare potius quam pertractare; nec tam docere, quam ad hæc studia

studia adhortari auditores meos : qui non erunt monendi, ne rei ipsius magnitudinem ex hujusce operæ et tractationis tenuitate metiantur ; ac speciatim exempla quod attinet ex sacris Vatibus sæpius prolata, ne in ulius interpretatione, nedum in nostra, velint acquiescere : quanquam in hac parte non minimam positam fuisse diligentiam libenter profiteor. Quod jam restat, universum Genus Poeseos Hebrææ in suas Species tribuendum est, et quid in singulis maxime notatu dignum sit, videndum. Qua in distributione non est a nobis exigendum, ut ipsos Hebræos semper citemus testes, utque cujusque Speciei descriptionem legitime esse constitutam illorum auctoritate confirmemus ; qui in subtilibus ejusmodi rerum partitionibus non multum versati sunt : satis erit ad rem nostram, hoc est, ad accuratiorem Sacræ Poeticæ tractationem, si singularum proprietates in rei natura positas esse, cerniquè vel in argumenti materia, vel in rerum dispositione, vel in styli diversitate, vel in totius denique Poematis forma, demonstramus.

Poesi Propheticae primum locum tribuo : quod genus cernitur in Prophetarum Vaticiniis ; eorum nimirum plerisque quibus constant Libri Prophetici, atque aliis nonnullis quæ in Historicis sparsim occurrunt. Ea quin sint Stylo vere Poetico et in suo genere excellenti, nemo opinor dubitat ; quam in rem a nobis etiam jam antea allata sunt multa exempla : numeris autem et metris constare non minus quam Libros illos Poeticos dictos, id quidem non tam facile concessum iri video. Negant Judæi ; ¹ negat Hieronymus, ² Judæorum diligens au-

I A B A R B A N E L Tres statuit Species Canticorum. Prima est Rhythmica, sive ὁμοιοτελευτοῖς constans ; in usu apud recentiores Hebræos, qui ab Arabibus eam didicerunt, sed Sacris Scriptoribus plane

ditor : post quos nihil attinet recentiores memorare, qui partim omnibus Hebræorum scriptis metra abjudicant, partim iis solum tribuunt, quæ vulgo Poetica appellantur, paucisque insuper Canticis hinc inde dispersis. Horum autem auctoritate nemo se protinus obrui patiatur, priusquam videat, num idonei sint hujusce argumenti judices, quidve in hac quæstione sit eorum testimonio tribuendum.

Judæi, ipsis etiam confitentibus, antiquæ Metricæ artem, ejusque omnem memoriam, a multis retro seculis amiserunt; nimirum inde ab iis temporibus quibus Lingua Hebræa desiit esse vernacula, et in oblivionem abiit.¹ Id sane vero videtur simile, Masoretas illos, quicunque tandem fuerint, qui postea sacra Volumina Accentibus et Vocalibus, prout ea nunc habemus, distinxerunt, adeo tenuem et imperfectam habuisse in hac re cognitionem, ut metrum a soluta oratione non potuerint liquido internoscere: quippe qui, cum libros alios, Psalmorum nimirum, Proverbiorum, et Jobi, ut me-

plane ignota. Secunda, ad melodiam Musicam accommodata; ut modulata voce, vel cum instrumentis etiam Musicis, cantetur: qualia sunt Cantica Moïsis, Deborah, Davidis. Tertiam Speciem constituunt Parabolæ; quod genus (inquit illæ, valde absurde, ut solent Magistri,) proprie vocatur *משל*. Ex hac autem classe excludit Parabolas Prophetarum, cum MAIMONIDIS distinctione inter Prophetiam et Spiritum Sanctum: (vid. *Mere Neboc.* 11. 45.) ait eas non esse Cantica, quia non sunt ex operatione ipsius Prophetæ, sed ex absoluta Prophetia. *Mantissa Dissert. ad Libr. COSRI* pag. 413.

² Vide HIERON. Præfat. in Isaiam.

¹ "Non est dubium quin [Cantica Sacra Secundæ Speciei] habuerint melodias certas, quæ longitudine temporis et captivitate in oblivionem venerunt." A BARBANEL. *ibid.* p. 410.

tricus

tricos peculiari quadam ratione accentibus suis notaverint, alios tamen non minus certo metris constantes, cujusmodi sunt Canticum Salomonis et Jeremiæ Threni, pro meris sermonibus habuerint, et proinde in his vulgarem et prosaicam solummodo Accentuationem adhibuerint: quorum judicio stant omnes Judæi, hosque idcirco metricos esse, et in eodem censu cum tribus istis superioribus ponendos, negant.¹ Neque vero in hac

¹ Canticum Salomonis Poema quidem esse agnoscunt Judæi, non autem vel structuræ ratione vel metri, sed eo quod fit Parabola: adeoque ad Tertiam Canticorum Speciem refert A BARBANEL. ibid. Qua item de causa fit, quod, cum in nonnullis Codd. MSS. Tres Libri Metrici *משלים* scribantur, eodem tamen modo minime exarantur Threni et Canticum Canticorum. Hoc sane animadverti in Cod. MS. Bibliothecæ Vaticanæ inter antiquissimos merito numerando; est enim Anni Æræ Christ. DCCCCLXXIX. Hoc cernitur in Tribus Codd. MSS. Bibliothecæ Bodleianæ, uti me certiores facit Vir in his literis exercitissimus BENJAMINUS KENNICOTT, cujus eruditum Opus Criticum propediem expectamus, in quo etiam omnes Codd. MSS. Bibl. Hebr. qui in Academiis nostris adservantur accurate recenset. "Tres MSS. prædicti sunt [Nº. 2, "3, et 68." K.] Equidem existimare quispiam posset, Judæos, cum Cantica quædam, et sæpe etiam in Codd. MSS. integros Libros Metricos *משלים* exaratos exhibuerint, vel servasse, vel servare saltem videri voluisse, rationem carminis, et veram versuum distributionem. Sed eorum in hac re inscitiam arguit ipsorum inter se discordia; parum enim consentiunt in linearum terminis figendis, neque ullam certam rationem aut legem in hoc negotio sequuntur. Canticorum distributio in *משלים* in variis Libris Impressis varia est, ut cuius liquebit Editiones inter se conferenti. In Cantico Moïsi DEUT. XXXII. in quo distribuendo Libri Impressi magis consentiunt quam in cæteris, vix autem diversitati aut inconstantia locus fuisset, modo membrorum sententiæ semper habuissent rationem, ipsi tamen Judæorum Magistri inter se dissident, aliis versus sive lineas sexaginta septem, aliis septuaginta numerantibus. Vide Annot. ad Bib. Hebr. Edit. MICHAELIS Hale 1720. In Libris metricis similis est

parte discipulus suis præceptoribus peritior fuisse existi-
mandus est. Quanquam enim Hieronymus de Metris
Hebraicis multa disputat, multa de Tetrametris et
Hexametris, de Iambicis et Sapphicis, memorat, ea ta-
men omnia non nimium urgenda esse res ipsa ostendit;
etenim plane pingui, quod aiunt, Miverva agit, in He-
braicis remotam quandam similitudinem Græcorum me-
trorum quærens, et crassis quibusdam imaginibus rem
a se ipso non satis intellectam explicans; in quibus etiam
ipse sibi parum constare deprenditur. Nam Deuterono-
mii Canticum Hexametris et Pentametris compositum
esse ait, ¹ Josephum et Origenem secutus; alibi ² vero
idem Carmen Iambico Tetrametro scriptum esse affir-
mat: ad comprobendam denique sententiæ suæ verita-
tem eorum testimoniis utitur, Philonis nimirum, Jose-
phi, Origenis, Eusebii, ³ quibus Metrice Hebræa æque
atque ipsi fuit ignota. Pace itaque et Judæorum et

est trium MSS. Bodl. modo memoratorum discordia; quod meo ro-
gatu amicissime facta collationeprehendit idem Vir Doctissimus.
Codex MS. insignis, quem in Bibliotheca Regia Dresdensi vidi, habet
quod in hac parte notari meretur, quodque Judæorum in hac re tota
ignorantiam et futilitatem palam facit. Paraphrasis Chaldaica Tex-
tui per totum immiscetur, ita ut singula legantur Commata, primo
Hebræum, deinde Chaldæum, et sic perpetuo alternatim: in Li-
bris Metricis, qui *μετρικὰ* scribuntur, ita confunduntur Textus et
Versio, ut, cum in *μετρικὰ* distributione nihil aliud spectaverit scriptor
quam linearum æqualitatem, passim in una eademque linea occur-
rant; utque idem *μετρικὰ* ab Hebræo incipiat, in Chaldæum definat;
et contra. Codex hic est elegantissimus; annorum fortasse quin-
gentorum. Puncta sunt a manu recentiore; ut in Vaticano supra-
dicto, aliisque omnibus paulo antiquioribus.

¹ Præfat. in Chron. Eusebii.

² Epist. clv. ad Paulam Urbicam.

³ Vide HIERON. Præfat. in Job.

Hieronymi liceat nonnulla proponere in contrariam partem, quibus forsan perspectis non omnino incredibile videri poterit, Prophetarum pleraque Vaticinia, perinde atque cætera Poeseos Hebrææ monumenta, versibus esse edita numerisque adstricta.

Jam vero ad probandum Prophetarum Vaticinia esse Metrica iisdem profecto argumentis utendum est nobis, quibus conati sumus evincere Poësin Hebræam in universum aliquo Metri genere constare: quæ quidem omnia hic locum habent, eo duntaxat excepto quod ex Carminibus Alphabeticis petebatur. Ejus vero artificii exempla in Poësi Prophetica minime esse quærenda, res ipsa docet; cum sit ab ejus natura vel maxime alienum: est enim magis studii et diligentiae, quam incitationis et motus; ad subsidium memoriæ, non ad affectuum impulsus, comparatum. Reliqua autem imprimis hic observanda occurrunt: Dialectus Poetica, ¹ Dictio et Constructio a pedestri sermone abhorrens, cæteraque ejusmodi, quæ lectori diligenti abunde sese offerent, uno alteroque exemplo explicari non possunt; parvi enim momenti fortasse videbuntur singula, quæ universa magnam vim habent. Huc accedit poetica Sententiarum Conformatio; quæ cum metrici artificii semper, ut mihi quidem videtur, pars quædam præcipua esset, nunc certe quæ clare apparet sola sit, eam postea uberius explicare conabor, Scriptorum Prophetarum speciatim habita ratione: alia quædam jam præmissurus, quæ ad opinionem nostram comprobendam viam munire videntur.

¹ Vide supra annotata PRÆL. III.

Erant Prophetæ a Deo quidem ipso et electi et ad munus suum obeundum abunde instructi; ex eorum tamen numero, plerumque, qui ab ineunte ætate in convenientem disciplinam traditi, et ad sacra ministeria prius instituti fuissent. Constat ex multis sacræ Historiæ locis, inde a priscis Reipublicæ Hebrææ temporibus fuisse quædam Prophetarum Collegia, in quibus semoti ab hominum frequentia Prophetici muneris candidati studiis et exercitationibus sacris vacabant: horum singulis præerat Vates aliquis summa auctoritate, et Sancti Spiritus instinctu eximie præditus, universi cœtus moderator et præceptor. Quanquam de eorum institutis et disciplina paucis tantummodo atque obiter mentionem fecit Sacra Historia; nihilominus in eo sæpe multumque occupatos fuisse intelligimus, ut hymnis et carminibus, cum fidium et tiliarum cantu et symphonia, Dei laudes celebrarent. Insignis est locus qui in hoc genere primum occurrit: ¹ Saulo jam regi designato, et solenni unctione jussu Dei consecrato, obviam fit, quemadmodum ei prædixerat Samuel, cœtus Prophetarum descendentium a Monte Dei (id loci nomen, in quo situm erat sacrum Collegium) et præcedentibus nabliis, tympanis, tibiis, citharisque, vaticinantium: quibus auditis ipse protinus, cælesti etiam spiritu instinctus, una vaticinatur. Idem illi evenit, ejusque etiam nuntiis Naiotham missis ad capiendum Davidem; ² qui cum Prophetas viderent vaticinantes, et præidentem choro Samuelem, afflatu divino pariter correpti una vaticinati sunt. De hujusce Vaticinationis ratione inter Auctores, quantum

¹ 1. SAM. X. 5, ——— 10.

² 1. SAM. XIX. 20, ——— 24.

video, nulla est dissensio: omnes hic intelligunt, Dei laudes Sancti Spiritus instinctu carmine cantuque celebratas; Chaldæi Interpretis auctoritatem secuti, vel potius rei ipsius evidentia inducti: quandoquidem etiam eodem plane modo Afaphus, Hemán, Iduthun, in Templi ministerio rei musicæ præfecti, dicuntur "vaticinati esse in citharis, nabliis, et cymbalis, cum "gratiæ laudesque Jehovæ tribuerentur."¹ Quibus exemplis satis patet, vocis נבִי usum apud Hebræos eo quidem usque ambiguum fuisse, ut æque designaret Prophetam, vel Poetam sive Musicum, divinitus incitatum. His addi etiam possunt Prophetides, Maria soror Aharonis, et Debora, eo titulo, ut videtur, insignitæ, non solum quod per illas Jehova locutus esset, sed ob Poeticam etiam et Musicam facultatem; quæ duæ apud antiquos, cum Hebræos tum externos, semper erant conjunctæ. Quid quod Salomo, vel saltem Parabolarum ejus concinnator atque editor quidam, vocabulum, quod in Prophetiæ proprie dictæ significatione solenne est, bis usurpavit ad dictionem Poeticam designandam? Verba enim Aguri et Lemuelis vocat מִשָּׁנָה,² quod Hieronymus Visionem reddit, Seniores χρηματισμοί, Chaldæus נבִייתָה: cum tamen is locus nihil in se habeat Prophetiæ proprie dictæ simile, sed sit Sententiarum quædam rhapsodia, constans versiculis ad omnem Poeticum ornatum compositis, et in eo genere imprimis elegantibus. Nimirum Hebræi res duas natura inter se finitimas, ut ipsi arbitrabantur, unius vocabuli communione connectebant: eademque

¹ I. PARAL. XXV. 1, — 3.

² PROV. XXX. 1. XXXI. 1. Vid. etiam I. PARAL. XV. 22, et 27. ubi שֵׁר הַמִּשְׁנָה, שֵׁר הַמִּשְׁנָה, LXX.

ambiguitas nominis utraque facultate pollentem exprimentis, ob similem quandam opinionem antiquitus acceptam, in lingua Arabica, Græca, et Latina obtinuit.

Neque verò existimandum est, Poeticam sive Musicam in societatem solummodo nominis a Prophetia benigne receptam fuisse: quin etiam accepimus Prophetiam ipsam non dedignatam esse cum Musica re vera habere commercium, ejusque opem et auxilium petere. Insigne est Elisæi exemplum; qui, duobus regibus Judæ et Israelis de rerum exitu sciscitantibus Dei responsum editurus, ² Fidicinem sibi adduci postulat; eoque citharam pulsante, afflatu divino protinus ³ agitur. Quod sane plerique ita interpretantur, ut existiment Prophetam ad sedandam animi sui perturbationem Musicam adhibuisse: in quo sequuntur opinionem quandam Judæorum recentiorum, ⁴ quæ ipsa non satis extra controversiam posita est: quasi nimirum omnis vehementiorum affectuum motus Sancto Spiritui aditum præcluderet, et cum Prophetia constare non posset: cujus tamen operationem cum incitatissima animi commotione gravissimisque perturbationibus persæpe conjunctam fuisse, multis ipsorum Prophetarum ⁵ testimoniis comperimus. Verum utcumque ea se res habeat, haud scio

¹ *Mutenabbi*, Ποφφνυς, Vates. Vid. JOSEPHI MEDI Oper. p. 59. TIT. I. 12. LUC. I. 67. et HAMMOND. in loc.

² II, REG. III. 15.

³ וְהָיָה כִנּוֹן הַמִּנְגֵּן וְתִדְּרֵי עָלָיו יְיָ יִרְחֶם

⁴ Vide MAIMON. *More Neboc.* II. 36. et plures alios citatos a JOH. SMITH. in *Dissert. De Prophetia*, Cap. VIII.

⁵ Vide JER. XXIII. 9. EZEK. III. 14, 15. DAN. VII. 28. x. 8. HABAC. III. 2, et 16.

an verius statui possit, iis quæ modo allata sunt, et hoc ipso loco, perspectis, Prophetam ipsum voce cecinisse ad fidicinem, et vel hymnum aliquem, vel potius oraculum ipsum, ad citharæ cantum pronuntiasse: a quo fane non prorsus abhorret hujus responsi stylus et compositio.

Ex quibus omnibus satis liquet, veterum Hebræorum sententia cum Poetica Prophetiam arcta quadam societate et cognatione conjunctam fuisse. Utriusque facultatis idem erat nomen; eadem quippe origo, idem auctor, Spiritus Sanctus. Ii potissimum ad Prophetiæ munus exequendum evocabantur, qui prius in sacra Poesi multum fuerant versati. Eorundem erat in usum Ecclesiæ et carmina condere, et edere oracula: neque id quidem dubium est, quin magna pars Hymnorum sacrorum Vaticinia sint proprie dicta; nec quin ex Vaticiniis nonnulla re vera sint Hymni. Cum autem is esset ab initio præcipuus Poeticæ finis, uti prius vidimus, ea singularis utilitas, ut dicta sapientium, ad mores vel ad fidem pertinentia, in animis hominum alte imprimeret, et ad posteritatis memoriam commendaret; nemini mirum id videri debet, si Prophetia, quæ in eo genere principem locum obtinet maximique est momenti, ejus operam noluerit repudiare, et ministerium ad usus suos præcipue accommodatum aspernari. Cujus etiam rei illustre præbet exemplum Mosis Ode Prophetica,¹ quam Dei jussu et instinctu scripsit, Israelitis discendam et memoriæ mandandam: "Ut sit," inquit Deus ipse,² "Carmen hoc mihi pro teste adver-

¹ DEUT. XXXII.

² Vide DEUT. XXXI. 19, — 21.

“sum Israelitarum populum, cum a me defecerit; hoc
 “in os ejus testimonium dicet; neque enim oblivioni
 “mandabitur, aut ex posterorum ejus ore excidet.”

Porro autem, ut hoc ipsum Mosis Carmen in primis
 clarum est et insigne in Prophetico genere monumen-
 tum, ita ex altera parte multa sunt Vaticinia, quæ in
 genere Poetico præcipue eminent. Superest ut in hanc
 rem exempla quædam ex scriptis Prophetis deprompta
 vobis proponam. Ac Vaticiniorum quidem antiquissi-
 morum, quæ in Mosis Historia extant, pleraque jam
 antea citavi,¹ uti quæ clarissimum Hebræi carminis
 specimen exhiberent: Noachi nimirum Vaticinium, Ja-
 cobi Patriarchæ Benedictiones, Balaami Oracula. Qui-
 bus omnibus, ac præsertim illis Balaami, haud scio an
 clariora exempla ex universo sacrorum Codicum penu
 depromi possint; ita sunt omnibus poetici characteris
 notis eminenter signata: ut qui metra aliqua in He-
 bræorum pœsi agnoscunt, cum iis autem solis in hac
 quæstione nobis res est, ista cogantur in metricis nu-
 merare, siquidem pro sententia sua argumentis propug-
 nare velint. Illis autem Balaami Vaticiniis adnumeran-
 dum existimo Carmen elegantissimum, a Micha Pro-
 pheta ab interitu vindicatum:² mire congruit cum cæ-
 teris ejus monumentis res, dictio, constructio, forma
 ipsa et character compositionis; plane autem citari vi-
 detur,³ ut Regi Moabitarum consulenti factum a Ba-
 laamo responsum:

¹ Vide supra PRÆL. IV.

² MICH. VI. 6, — 8.

³ Vide MICH. VI. 5. et Viri Cl. JOSEPHI BUTLER, nuper
 EPISCOPI DUNELMENSIS, Concionem De Balaamo.

במה אקדם יהוה
 אכף לאלהי מחסם:
 האקדמנו בעולות
 בעגלים בני שנה:
 הרצה יהוה באלפי אילים
 ברבבות נחלי שמן:
 האתן בכורי פשעי
 פרי בטני חטאת נפשי:
 הניר לך אדם מה טוב
 ומה יהוה דורש ממך:
 כי אם עשות משפט ואהבת חסד
 והצנע לכת עם אלהיך:

“Quanam re instructus comparebo coram Jehova;

“Inclinabo me supplex coram Deo altissimo?

“Num comparebo coram eo cum holocaustis;

“Cum vitulis anniculis?

“Num accepta erunt Jehovæ millia arietum;

“Dena millia fluentorum olei?

“An dabo primogenitum meum hostiam pro pec-
 “cato meo;

“Ventris mei fructum piaculum animæ meæ?

“Indicavit tibi, O homo, quid sit bonum;

“Et quid Jehova a te exigit?

“Nisi ut æquum facias, et pietatem colas,

“Et submisisse te geras erga Deum tuum.

Quod si ad reliquas sacræ Historiæ partes pergamus,
 exempla non deerunt. Sed prius etiam appellanda no-
 bis est ipsius Mosis cycnea Cantio; non dico Oden il-
 lam Propheticam quæ sæpius id nomen invenit, sed

Viri

Viri divini extremam morientis Benedictionem, qua
Israelitarum tribuum fata significantur : ¹

יהוה מסיני בא
וזה משעיר למו :

“ Jehova ex Sina prodiit :

“ Et ex Sehire illis exortus est : —

Vaticinium ejusdem plane generis cum illo Jacobi ; in
exordio et fine valde sublime ; ex omni autem parte
Prophetici Carminis specimen eximium. Porro in eun-
dem cum his censum refero Samuelis ad Saulum respon-
sum, quo ei contumaciam exprobrat, eumque divino
decreto regno privari denunciat, quatuor constans versu-
culorum paribus eleganter compositis : ²

החפץ ליהוה בעלות וזבחים

כשמע בקול יהוה :

הנה שמע מזבח טוב

להקשיב מחלב אילים :

כי חטאת קסם מרי

ואון ותרפים הפצר :

יען מאסת את דבר יהוה

וימאסך ממלך :

“ Num delectatur Jehova holocaustis et sacrificiis,

“ Æque ac obsequio voci ejus præstito ?

“ Scito, obsequium melius esse sacrificio,

“ Et obedientiam adipe arietum.

¹ DEUT. XXXIII.

² I. SAM. XV. 22, 23. VETT. INTT. omnes legisse videntur
pro להקשיב et תרפים sine ן præfixo.

“ Profecto

“ Profecto ut crimen divinationis est rebellio,

“ Et quasi scelus idololatriæ contumacia.

“ Quoniam repudiasti mandatum Jehovæ,

“ Et ipse te repudiavit, ne rex sis.

Aliud ejusdem rei evidens et illustre exemplum præbent Davidis verba novissima, ¹ utcunque difficilis et impedita sit ejus Vaticinii, quod dictionem attinet, interpretatio. Satis jam credo erit exemplorum ex Libris Historicis, si addam Isaïæ de Senacheribo Oraculum, Regum Historiæ insertum: ²

בזה לך לענה לך בתולת בת ציון

אחר־ך ראש הניעה בת ירושלם :

“ Contempsit te, subfannavit te Virgo Filia Sionis;

“ Post te caput movit Filia Hierosolymorum: —

quod iterum occurrit inter illius Prophetæ Vaticinia; admonetque ut ab Historicis ad ipsa Prophetarum Volumina transeam, quæ magnam suppeditabunt exemplorum copiam, quibus ostendi possit vere poeticam esse Vaticiniorum compositionem, unoque opere ipsa poetica compositionis ratio plenius illustrari.

¹ II. SAM. XXIII. 1, — 7.

² II. REG. XIX. 21, — 34. ISAÏ. XXXVII. 22, — 35.

PRÆLECTIO DECIMA NONA:

POESIN PROPHEPICAM

ESSE SENTENTIOSAM.

POESIN Hebræam in Religionis famulatu natam et enutritam fuisse satis constat, cum a principio id præcipue munus illi demandatum esset, ut Dei laudes Hymnis celebraret; utque cum Musica conjuncta rem divinam sanctiorem quodammodo et augustiorem faceret, piisque colentium affectibus vim quandam efficacem adderet, et ardorem caelestia spirantem. Primævum hunc Hymnorum in Sacris usum haud parum momenti attulisse credibile est ad formandum universum hujusce poeseos charactera, eumque habitum ei inducendum, quem, etsi isti quidem negotio præcipue accommodatum, in cæteris tamen servat. Quod ut luculentius explicari possit, de veterum Hebræorum Hymnodia paucula adnotanda sunt.

Quamquam equidem de more rituque carmina canendi apud eos recepto haud multa liquido consent, et de Musica sacra ex omni parte valde impedita et obscura sit quæstio, hoc tamen multis exemplis clare confirmatur, usu obtinuisse, ut sacros Hymnos sæpe alternis cho-

ris invicem cantarent. ¹ Id nonnunquam hoc modo fiebat; nimirum alter chorus Hymnum ipsum canebat, altero distichon intercalare, five id *προσῆμα* esset five *ἑπισῆμα*, certis in locis subinde intercinente. Ita Mosem cum Israelitis Oden ad Mare Rubrum cecinisse accipimus; ² “Maria enim Prophetis tympanum manu ferebat, eamque sequebantur Fœminæ omnes cum tympanis choras agentes; et Maria respondebat illis,” hoc est, ipsa cum mulieribus virorum choro identidem succinebat,

שִׁירוֹ לַיהוָה כִּי גָאָה גָאָה
סוֹם וּרְכָבוֹ רָמָה בָּיִם :

“Cantate Jehovah, quia magnifice sese extulit;
“Equum equitemque in mare dejecit.

Quod cernitur etiam in Psalmis nonnullis ad hanc formam compositis. Alias vero ita erat instituta cantio, ut ex duobus choris, altero singulis versiculis præcinente, alter perpetuo subjungeret versiculum priori aliquo modo respondentem. Cujus rei exemplum est in noto illo disticho,

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב
כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :

“Celebrate Jehovah, quia bonus;
“Quia æterna est ejus benignitas:

quod Sacerdotes et Levitas ad præscriptum Davidis alternis choris cecinisse nos docet Ezra; ³ sicuti etiam col-

¹ Vide NEHEM. XII. 24, 31, 38, 40. et Titulum PS. LXXXVIII.
² EXOD. XV. 20, 21. Vide PHILONEM *πρὸς τὸν Ἰσραὴλ*, pag. 119.
item *ἡ βασις τῶν Ἰσραηλινῶν*, pag. 902. Edit. Paris. 1640.

³ EZR. III. 11.

ligere licet ex illo Psalmo, ¹ in quo posterior versiculus ab altero choro cantatus perpetuam *επιφθον* facit. Eadem est ratio muliebris cantuunculæ de Saûlo et Davide: ² “ludentes enim respondebant,” hoc est, alternis choris carmen amœbæum canebant; alteris enim præcinentibus,

הכה שאול באלפו

“Percussit Saulus millia sua,
alteræ subiciebant,

ודוד ברבבתי

“Et David suas myriadas.

Quomodo Isaïas describit ipsos etiam Seraphos canentes *το τεισασθαι*: nempe ³ “alter alteri inclamabant,” sive canebant alternis,

קדוש קדוש קדוש יהוה צבאות

מלא כל הארץ כבודו:

“Sanctus, Sanctus, Sanctus, Jehova Exercituum!

“Plena est gloria ejus universa tellus.

Ex Judaica Ecclesia in Christianam inde a primis seculis derivatus est mos iste alternis canendi: ⁴ *αυτοφθονον ὑμνησται*, sive Responsoria, vocabant, cum in duos choros divisi Psalmum per singulas strophas invicem canebant: cum autem id fiebat per singulos versiculos, altero nempe choro posteriorem distichi partem succinente, id

¹ PS. CXXXVI.

² I. SAM. XVIII. 7.

³ IS. VI. 3. Vide quæ de origine *αυτοφθονον ὑμνησται* tradit SOCRAT. *Hist. Eccl.* VI. 8.

⁴ PLIN. Lib. x. Epist. 97. — “quod essent soliti carmen “Christo, quasi Deo, dicere secum invicem.”

speciatim appellabant τα ἀκροσχηα, sive τα ἀκροτελουπα, ὑπαλλειν.¹

Quod si is primævus esset Hymnos canendi usus, uti sane fuisse credibile est, in eo causam cernimus proximam, cur ejusmodi carmina per strophas æquales, et quidem plerumque disticha, ornate disponerentur; et cur disticha versiculis aliquo modo parallelis constarent. Id cum accommodatum esset ad modulationem musicam in ea poeseos specie, quæ a principio maxime exculta est, simulque cum linguæ indole et ratione numerorum valde congrueret; facile transiit in cæteras species, quæ non erant ad eundem cantionis usum destinatæ; adeoque in universa Hebræorum poesi fere obtinuit: ut id verius de Musis Hebræis quam de aliis quibuscunque dici possit, — “Amant alterna Cæcœnæ.” Quam in rem adnotari etiam potest, verbum ענה; quod proprie significat respondere, usurpari latius de quavis cantione;² vel a præcipua specie ad reliquas translato vocabulo, vel quod apud Hebræos omne fere carmen Responsorii quodammodo formam haberet.

Hanc originem, hos progressus habuisse videtur apud Hebræos Poetica sententiarum Compositio: in Poesi Prophetica eam obtinere, pariter atque in Ode vel Didactica, ad quas natura sua maxime est accommodata, cerni potest in iis exemplis Vaticiniorum Poeticorum antiquissimis, quæ proxime citavi; nec minus in illis reliquis locum habere, quæ in Prophetarum Voluminibus continentur, supereff ut ostendam. Quod ut fiat evi-

1 Vide BINGHAM. *Antiq. Eccl. Christianæ* XIV. 1.

2 EXOD. XXXII. 18. NUM. XXI. 17. HOS. II. 15. PS. CXLVII. 7.

“Ita verbum in Arabica lingua verbo عנה respondens non solum “aliquid iterum facere, sed etiam cantare, denotat.” H.

dentius,

dentius, totum hoc genus in suas species distributum exemplis illustrare conabor, primum ex iis Libris qui ab universis habentur Poetici, deinde e Prophetis confamilia depromens.

Poetica sententiarum Compositio maximam partem constat in æqualitate, ac similitudine quadam, sive parallelismo, membrorum cujusque periodi, ita ut in duobus plerumque membris res rebus, verbis verba, quasi demensa et paria, respondeant. Quæ res multos quidem gradus habet, multam varietatem; ut alias accuratior et apertior, alias solutior et obscurior sit: ejus autem Tres omnino videntur esse Species.

Primam constituunt speciem Parallela Synonyma: cum proposita quacunque sententia, eadem denuo exprimitur aliis verbis idem fere significantibus. Quæ exornatio omnium fortasse frequentissima est, et persæpe magnam habet accuratorem et concinnitatem: exempla passim obvia sunt, neque anxio delectu opus est; quocirca eos potissimum locos adducam, qui alias etiam ob causas sunt omnibus notissimi. ¹

בצאת ישראל ממצרים
בית יעקב מעם לעז:
היתה יהודה לקדשו
ישראל ממשלותיו:
הים ראה וינס
הירדן יסב לאחור:
ההרים רקדו כאילים
נבעות כבני צאן:

מה לך הים כי תנוס
 הירדן תסב לאחור :
 ההרים תרקדו כאילים
 נבעות כבני צאן :
 מלפני אדון חולי ארץ
 מלפני אלוה יעקב :
 ההפכי הצור אנם מים
 חלמיש למעינו מים :

- “ Cum exiret Israel ex Ægypto ;
 “ Domus Jacobi e populo barbaro :
 “ Erat illi Juda in sanctam ditionem ;
 “ Israel illius imperium.
 “ Vidit mare, et fugit ;
 “ Jordanes conversus est retro :
 “ Montes subfiluerunt, ut arietes ;
 “ Colles, ut filii ovium.
 “ Quid tibi, O Mare, quod fugeris ;
 “ Jordanes, conversus fueris retro :
 “ Montes, subfilueritis ut arietes ;
 “ Colles, ut filii ovium ?
 “ A conspectu Domini contremisce, Tellus ;
 “ A conspectu Dei Jacobi !
 “ Qui vertit rupem in stagnum aquarum ;
 “ Petram in fontem aquarum.

Nec minus accurate compositus est Propheticae Poeseos
 incessus :¹

קומי אורי כי בא אורך
 וכבוד יהוה עליך זרח :

כי הנה החשך יכסה ארץ
וערפל לאמים :
ועליך יזרח יהוה
וכבודו עליך יראה :
והלכו גוים לאורך
ומלכים לנגה זרחק :

“ Surge, effulge, nam venit lux tua ;

“ Et gloria Jehovæ super te oritur.

“ Ecce enim tenebræ operient terram ;

“ Et densa caligo populos :

“ Super te autem exorietur Jehova ;

“ Et gloria ejus super te conspicua erit.

“ Et incedent gentes in luce tua ;

“ Et reges in splendore ortus tui.

Et illustre illud Vaticinium de Messiae humilitate et poen-
nis piacularibus : *

מי האמין לשמעתנו
וזרוע יהוה על מי נגלתה :
ויעל כיונק לפניו
וכשרש מארץ צידה :
לא תאר לו ולא הדר ונראהו
ולא מראה ונחמדהו :
נבזה וחדל אישים
איש מכאבות וידוע חלי :
וכמסתר פנים ממנו
נבזה ולא חשבנהו :

I ISAI. LIII. I, — 5.

אכן חלינו הוא נשא
 ומכאבינו * סבלם :
 ואנחנו חשבנהו נגוע
 מכה אלהים ומענה :
 והוא מחלל מפשעינו
 מדכא מעונותינו :
 מוסר שלומנו עליו
 ובחברתו נרפא לנו :

- “ Quis credidit prædicationi nostræ ;
 “ Et brachium Jehovæ cuinam patefactum est ?
 “ Ascendit enim coram eo ut furculus ;
 “ Et ut stirps e terra siticulosa :
 “ Nulla illi forma, nullus decor, ut aspiceremus
 “ eum ;
 “ Neque erat aspectus ejus, ut eum cuperemus.
 “ Contemptus, neque amplius inter viros habitus ;
 “ Vir dolorum, et ægritudinem expertus :
 “ Et veluti qui faciem a nobis absconderet,
 “ Contemptus, neque eum æstimavimus.
 “ Certe infirmitates nostras ipse pertulit ;
 “ Et dolores nostros ipse sustinuit :
 “ Nos tamen eum æstimavimus plaga affectum ;
 “ Percussum divinitus, et afflictum.
 “ Ille autem vulneratus est propter peccata nostra ;
 “ Contusus ob nostras iniquitates :

† Quidam Codd. MSS. in margine notant, inferendum מוֹת :
 (vide Bibl. Heb. Edit. MICHAELIS, Var. Lect. in loc.) id certe
 exprimunt SYR. et VULG. ejusque vocis repetitio vim habet et
 elegantiam haud mediocrem. “ הוא סבלם, ita MS. No. 28.” K.

“ Poena

“Poena nobis salutaris ei imponitur;

“Et per ejus livorem fit nostra curatio.

Est quidem exlimius in hoc genere Isaias, sed neutiquam singularis: apud cæteros etiam exempla abundant; unum tantum adponam ex Hosea, quod habet etiam longe pulcherrimum *מאדס*¹.

איך אתנך אפרים

אמנך ישראל:

איך אתנך כאדמה

אשימך כצבאים:

נהפך עלי לבי

יחד נכמרו נחומי:

לא אעשה חרון אפי

לא אשוב לשחת אפרים:

כי אל אנכי ולא איש

בקרבך קדוש² ולא אבוא בעיר:

¹ HOS. XI. 8, 9.

² Vix est, in quo magis dissentiant Interpretes, quam in hoc versiculo explicando; præsertim ubi voces ipsæ adeo sunt notæ, et periodi ratio tam manifesta. Prope solus hic vidit aliquid HIERONYMUS, qui in *Comm. in loc.* ita exponit: “Non sum unus ex his qui in urbibus habitant; qui humanis legibus vivunt; qui crudelitatem arbitrantur justitiam.” Hieronymum sequitur CASTELLIO. Est nimirum in posteriore membro *לא אבוא בעיר* Parallelum et Synonymum *לא איש* in priore. Futurum *אבוא* habet vim frequentativam, (vide Ps. xxii. 3, et 8.) “non soleo urbem intrare; non sum urbicola.” Est etiam in singulis membris pulchra inter se oppositio partium; “Sum Deus, et non Homo:” est Auxesis in sequenti, et paulum variatur ratio oppositionis; “Sum Deus Tuus, tecum habitans, sed peculiari modo, “extra ordinem, nec more hominum.” Nihil, opinor, clarius, nihil elegantius.

- “ Quomodo dedam te, O Ephraim!
 “ Addicam te, O Israel!
 “ Quomodo reddam te Admæ similem;
 “ Faciam te instar Zeboimorum!
 “ Intus convertitur cor meum;
 “ Simul æstuant viscera mea pœnitentia.
 “ Non exequar iræ meæ fervorem;
 “ Non iterum perdam Ephraimum:
 “ Quia Deus ego sum, et non homo;
 “ In medio tui Sanctus, quanquam urbes non ha-
 “ bito.

Magna est in his Parallelis Synonymis formarum varietas, quarum nonnullas non pigebit adnotare. Fit nonnunquam Parallelismus per iterationem prioris membri, vel integri, vel ex parte:

רבת צררוני מנעורי¹
 יאמר נא ישראל
 רבת צררוני מנעורי
 גם לא יכלו לי:

- “ Multum oppugnaverunt me ab adolescentia mea,
 “ Dicat nunc Israel;
 “ Multum oppugnaverunt me ab adolescentia mea,
 “ Non tamen mihi prævaluerunt.

אל נקמות יהודה²
 אל נקמות הופיע:
 עד מתי רשעים יהודה
 עד מתי רשעים יעלוז:

1 PS. CXXIX. 1, 2.

2 PS. XCIV. 1, et 3.

“Deus ultionum, Jehova;

“Deus ultionum, effulge.

“Quousque impii, O Jehova,

“Quousque impii triumphabunt?

בלחי החמור חמור חמרתים¹

בלחי החמור הכיתי אלף איש:

“Maxilla asini, acervum, acervos duos;

“Maxilla asini, percussi mille viros.

Sic Isaias: ²

כי בליל שרד ער מואב נדמה

כי בליל שרד קיר מואב נדמה:

“Profecto noctu vastatur Ar Moabi, excinditur;

“Profecto noctu vastatur Kir Moabi, excinditur.

Ita etiam Nahumus in ipso ingressu sublimis Vaticinii: ³

1 JUD. XV. 16. “Videndum, annon isthæc verba sint hoc potius modo reddenda: *Maxilla asini turbando turbavi eos*. Hæc enim videtur esse grammatica vocum constructio: et verbum חמור usitatam habet notionem *turbandi*. LXX sic reddunt, Εξαιψα-
“ονον εξαιψων εξηλειψα αυτους, eandem sequentes constructio-
“nem, sed notionem verbi vehementiorem, nempe *delendi*, sive
“*perdendi*; quem sensum adhuc retinet in lingua Arabica, in qua
“significat non modo *commiscere*, *turbare*, verum etiam *cooperire*,
“*supprimere*. Quod si pro altera illa interpretatione, quam etiam
“exprimit Versio nostra vernacula, urgeatur EXOD. VIII. 14.
“חמרים חמרים, *acervatim*; responderi potest, voces in his duo-
“bus locis alia atque alia forma comparere. Et verbum חמור hoc
“in loco ad exprimendum tumultum et confusionem præcipue ex-
“quisitum videtur, et aliis prælatum, gratia paronomasiæ, et
“manifestæ assonantiæ, quam habet cum חמור, *Asinus*.” H.

² Cap. XV. 1.

³ NAH. I. 2.

אל קנוא ונקם יהוה
נקם יהוה ובעל חמה:
נקם יהוה לצריו
ונוטר הוא לאיביו:

“Deus zelotes, et ultor Jehova;
“Ultor Jehova, et irritabilis:
“Ultor Jehova inimicorum suorum;
“Et injuriæ memor ille in hostes suos.

Sæpe deest aliquid in posteriore membro, e priore repetendum ad explendam sententiam : ¹

שלח מלך ויתירהו
משל עמים ויפתחהו:

“Misit rex, et solvit eum;
“Dominator populorum, et eum liberavit/
Similiter Isaias : ²

מלכים יראו וקמו
שרים וישתחוו:
למען יהוה אשר נאמן
קדש ישראל ויבחרך:

“Reges videbunt, et assurgent;
“Principes, et adorabunt:
“Propter Jehovam, qui fidelis est;
“Sanctum Israelis, et te elegit.

Frequenter totum membrum posterius parti duntaxat alteri prioris respondet : ³

¹ PS. CV. 20.

² ISAI. XLIX. 7.

³ PS. XCVII. 1.

יהוה מלך תגל הארץ

ישמחו א"ם רבים:

"Jehova regnat, exultet tellus;

"Lætentur insulæ plurimæ.

קומי אורי כי בא אורך

וכבוד יהוה עליך זרח:

"Surge, effulge, nam venit lux tua;

"Et gloria Jehovæ super te oritur.

Tricola raro habent ultra duo Parallela Synonyma: impar membrum vel inchoat periodum, vel pene concludit, et ad reliquorum utrumque sæpe referri potest: ²

נשאו נהרות יהודה

נשאו נהרות קולם

ישאו נהרות דכים:

מקולות מים רבים

אדירים משברי ים

אדיר במרום יהודה:

"Sustulerunt fluctus, O Jehova,

"Sustulerunt fluctus vocem suam;

"Usque sustulerunt fluctus fremitus suos.

"Vocibus aquarum multarum,

"Magnificis maris fragoribus,

"Magnificentior in excelsis Jehova.

לכו ונשובה אל יהודה:

כי הוא טרף וירפאנו

יך ויחבשנו:

¹ ISAT. LX. I.

² PS. XCIII. 3, 4.

³ HOS. VI. I, 2.

יחיינו מימים
ביום השלישי יקמנו
ונחיה לפניו :

“ Agite, redeamus ad Jehovam ;
“ Nam ipse laceravit, et sanabit nos,
“ Sauciavit, et nos curabit :
“ Vitæ nos restituet post biduum,
“ Die tertio nos suscitabit,
“ Et in conspectu ejus vivemus.

In Pentacolis, quorum similis fere est ratio, medium nonnunquam locum habet membrum impar inter duo disticha :

כאשר יהנה הארץ
והכפיר על טרפו
אשר יקרא עליו מלא רעים
מקולם לא יחת
ומהמונם לא יענה :

“ Quemadmodum rugit Leo,
“ Et catulus leonis super prædam suam,
“ In quem cogitur pastorum turba ;
“ Ad vocem eorum non pavebit,
“ Neque ad tumultum eorum animum dejiciet.

תרא אשקלון ותירא²
ועזה ותחיל מאד
ועקרון כי הוביש מבטרה
ואבר מלך מעזה
ואשקלון לא תשב :

¹ ISAÏ. XXXI. 4.

² ZACH. IX. 5.

- “ Videbit Aſcalon, et timebit;
 “ Et Gaza, et vehementer dolebit;
 “ Et Accaron, quoniam puduit expectationis ſuæ:
 “ Et peribit rex de Gaza,
 “ Et Aſcalon non habitabitur.

Tetracola fere constant duobus diſtichis; ſed eſt ubi in his peculiare quoddam artificium cernitur in ſententiarum diſtributione: ¹

משמים הביט יהוה
 ראה את כל בני האדם
 ממכון שבתו השנית
 אל כל ישבי הארץ:

- “ De cœlo proſpicit Jehova,
 “ Cernit omnes filios hominis;
 “ De ſede domicilii ſui contemplatur
 “ Omnes incolas telluris.

אשכיר חצי מדם²
 וחרבי תאכל בשר
 מדם חלל ושביה
 מראש פרעות אויב:

- “ Inebriabo ſagittas meas ſanguine,
 “ Et gladius meus devorabit carnem;
 “ Sanguine confofforum captorumque,
 “ De capite capillato inimici.

In quibus utriſque locis poſteriora membra ad priora referenda ſunt alternatim. Eleganter etiam Iſaias: ³

¹ PS. XXXIII. 13, 14.

² DEUT. XXXII. 42.

³ ISA I. LIV. 5.

כִּי בַעֲלִיד עֲשִׂיד

יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ

וְנֶאֱלַד קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל

אֱלֹהֵי כָל הָאָרֶץ יְקָרָא :

“ Nam maritus tibi erit Creator tuus ;

“ Nomen illi Jehova Exercituum :

“ Et redemptor tuus Sanctus Israelis ;

“ Deus universæ terræ vocabitur :

in quibus alternant sensus. In sequentibus alternat constructionis forma :¹

וְתִמְלֵא אֶרֶצוֹ כֶּסֶף וְזָהָב

וְאֵין קֶצֶה לְאַצְרָתוֹ

וְתִמְלֵא אֶרֶצוֹ סוּסִים

וְאֵין קֶצֶה לְמִרְכַּבָּתוֹ :

“ Et plena est terra ejus argento et auro,

“ Et nullus est modus ejus thesauris ;

“ Et plena est terra ejus equis,

“ Et nullus est modus ejus curribus.

Est fortasse singularis exempli hoc Tetracolon :²

מִי כִיהוָה אֱלֹהֵינוּ

הַמְגִבִּיהִי לְשִׁבְתָּ

הַמְשְׁפִּילִי לְרֹאוֹת

בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ :

“ Quis sicut Jehova Deus noster ?

“ Qui altissime habitat,

“ Qui humillime respicit,

“ In cœlis et in terra.

¹ ISAI. II. 7.

² PS. CXIII. 5, 6.

ubi posterius membrum ad duo priora divisim tribuendum est, ut sit, "Qui altissime habitat in cœlis, et humillime respicit quæ sunt in terra."

Alteram speciem faciunt Parallela Antitheta; cum opposito contrario res illustratur. Hoc non uno modo fit: nam et sententiæ sententiis, et verba verbis, et singula singulis, et bina binis, et unum uni opponitur: quorum omnium exempla sunt in sequentibus. ¹

נאמנים פצעי אהב

ונעתרות ² נשיקות שונא:

נפש שבעה חבוס נפת

ונפש רעבה כל מר מתוק:

יש מתעשר ואין כל

מתרושש והון רב:

חכם בעיניו איש עשיר

ודל מבין יחקרנו:

"Fideles sunt plagæ amantis;

"Sed mendacia oscula osoris.

"Anima satura proculcabit favum;

"Sed animæ esurienti omne amarum dulce est.

"Est, qui divitem se simulat, cum ei desint

"omnia;

¹ PROV. XXVII. 6, 7. XIII. 7. XXVIII. 11.

² "Etiamnum in usu est in Oriente verbum עתר, et in Lexico quodam Arabico inter præstantissima habito exponitur per verbum כדב, (idem cum Hebræo כזב) *mentitus est*. Unde patet "Antithesis inter duo Hemistichia; quam perfecte exhibere frustra "tentaverunt Interpretes. LXX. habent ἑγχεστα, *spontanea*, sive *voluntaria*. Legisse videntur נעתרות." H.

"Qui

“Qui pauperem se fingit, cum ei divitiæ sint
“multæ.

“Sapiens sibi videtur vir dives;

“Sed pauper prudens eum explorabit.

Fit nonnunquam contrapositio partium inter se in eadem sententia, qualis semel in superioribus occurrit; ut in proxime sequente: ¹

שחורה אני ונאווה בנות ירושלם

כאהלי קדר כיריעות שלמה:

“Nigra sum, sed tamen pulchra, O Hierosolymitides;

“Sicut tentoria Kedarensum, sicut aulæ Salomonis.

Quod etiam divisim sumendum est: “nigra, ut tentoria Kedarensum; pulchra, ut aulæ Salomonis.” Ut denique in Samsonis Ænigmate: ²

מהאכל יצא מאכל

ומעו יצא מתוק:

“Ex edaci prodiit edulium;

“Atque ex acri prodiit dulcedo.

Equidem totum hoc genus potissimum convenit adagiis et dictis acutis; adeoque in Parabolis Salomonis præcipue cernitur, quarum vis omnis et elegantia sæpenu-mero vertitur in hac partium contrapositione. Non tamen omnino abhorret a cæteris Hebrææ poeseos partibus: nec reformidavit hanc exornationem Hanna in Oda ^{שׁוֹחַדִּישׁ}; cujus ut formam universam adumbravit, ita

¹ CANT. I. 5.

² JUD. XIV. 14.

hunc etiam locum attigit in Hymno suo, Sanctissima Virgo Maria : ³

קשת גברים חתים

ונכשלים : אזור חיל :

שבעים בלחם נשכרו

ורעבים ² חדלו :

עד עקרה ילדה שבעה

ורבת בנים ³ אמללה :

יהוה ממית ומחיה

מוריד שאול ויעל :

יהוה מוריש ומעשיר

משפיל אף מרומם :

“ Arcus fortium conteruntur ;

“ Et qui lapsi sunt, accinguntur robore :

“ Saturi ob victum operam suam locant ;

“ Et famelici esurire desinunt :

“ Etiam sterilis septies peperit ;

“ Et quæ abundarat liberis orba est.

“ Jehova neci dat, et vitæ restituit ;

“ Dejicit in orcum, et educit.

“ Jehova depauperat, et ditat ;

“ Deprimit, idemque evehit.

¹ I. SAM. II. 4, — 7, confer LUC. I. 52, 53.

² “ Manifesto desideratur aliquid post חדלו ad explendam sententiam. Quid si vocem עד ab initio Commatis proxime sequentis retrahamus, atque ita accipiamus, ac si derivata esset a verbo עד, *prædatus est* ? Ita sensus erit, *Et famelici cessant a prædando* ; desinunt prædari, scilicet ob esuriem : ut חדלו רגו, JOB. III. “ 17.” H.

³ “ אמללה, *Orba est* : an *effæta* ? LXX, ὁστία : et eo in sensu “ usurpari videtur hæc vox, JER. XV. 9.” H.

Parcius quidem isthac utitur sublimior Poesis: sed in hac ipsa suavitate minime decedit a sua dignitate Isaias: 1

ברגע קטן עזבתיך
וברחמים גדולים אקבצך:
בשצף קצף הסתרתי פני רגע ממך
ובחסד עולם רחמתיך אמר גאלך יהודה:

"Pufillo momento dereliqui te;

"At miserationibus magnis te colligam:

"Momentanea iracundia vultum a te paulisper ab-
"didi;

"At sempiterna clementia tui miserebor, ait Je-
"hova Redemptor tuus.

הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו 2

הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו

הנה עבדי ישמחו ואתם תבשו:

הנה עבדי ירנו מטוב לב

ואתם תצעקו מכאב לב

ומשבר רוח תלילו:

"Ecce servi mei edent, sed vos esurietis;

"Ecce servi mei bibent, sed vos sitietis;

"Ecce servi mei lætabuntur, sed vos pudore suf-
"fundemini:

"Ecce servi mei cantabunt præ lætitia animi;

"Sed vos lamentabimini præ angore animi,

"Et præ mentis cruciatu ejulabitis.

Tertia species est Parallelorum, cum Sententiæ invi-
cem respondent, non ejusdem rei iteratione, aut oppo-

1 ISAI. LIV. 7, 8.

2 ISAI. LXV. 13, 14.

fitione diversarum, sed sola Constructionis forma; in quam itaque referri possunt cætera, quæ in duas priores species non cadunt: Parallela Synthetica libet appellare. Horum exempla quædam insigniora proferam. ¹

תורת יהוה תמימה משיבת נפש

עדות יהוה נאמנה מחכימת פתי:

פקודי יהוה ישרים משמחי לב

מצות יהוה ברה מאירת עינים:

יראת יהוה טהורה עומדת לעד

משפטי יהוה אמת צדקו יחרו:

הנחמדים מזהב ומפז רב

ומתוקים מרובש ונפת צופים:

“Lex Jehovæ integra est, restituens animam;

“Testimonium Jehovæ verax, sapientiam præstans

“imperito:

“Præcepta Jehovæ recta sunt, cor exhilarantia;

“Disciplina Jehovæ pura, oculos illuminans:

“Reverentia Jehovæ casta est, perpetuo perstans;

“Judicia Jehovæ ipsa veritas; justa sunt pariter.

“Desiderabilia sunt auro, et obryzo plurimo;

“Et dulciora melle, et favis stillantibus.

Longiusculorum sane versuum genus hoc esse videtur, quorum non defunt multa exempla apud Prophetas: ²

איך שבת נגש שבתה מדהבה

שבר יהוה מטה רשעים שבט משלים:

מכה עמים בעברה מכת בלתי סרה

רדה באף נזים מדרך בלי חשך:

¹ PS. XIX. 8, — II.

² ISAÏ. XIV. 4, — 9. †

נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה
 גם ברושים שמחו לך ארזי לבנון
 מאז שכבת לא יעלה הכרת עלינו;
 שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך
 עורר לך רפאים כל עתודי ארץ
 הקים מכסאותם כל מלכי גוים:

“Quomodo cessavit oppressor, cessavit auri ex-
 “actrix!

“Fregit Jehova virgam impiorum, sceptrum do-
 “minantium!

“Qui cædebat populos atrociter, plaga nunquam
 “remissa;

“Qui irate dominabatur gentibus, profligatur nullo
 “prohibente.

“Quiescit, tranquilla est tota tellus; erumpunt in
 “cantum;

“Etiam Abietes lætantur de te, Cedri Libani;

“Ex quo jacuisti, non ascendit in nos excisor.

“Orcus propter te commovetur subtus, ut venienti
 “eat obviam;

“Excitat tibi defunctos, omnes primores terræ;

“Surgere facit de solis suis omnes reges gen-
 “tium.

Porro ex hoc genere Parallelorum multa sunt Tri-
 “cola:

זרמו מים עבות

קול נתנו שחקים

אף חצציר יתהלכו:

קול רעמך בגלגל
האירו ברקים תבל
רגזה ותרעש הארץ:

“Exundarunt aquis nubes;
“Fragorem edidit æther;
“Tum sagittæ tuæ discurrerunt:
“Vox tonitrus tui in turbine;
“Illuxerunt orbi fulgura;
“Commota est et intremuit tellus.

אהיה כטל לישראל¹
יפרח כשושנה
ויך שרשיו כלבנון:
ילכו יונקותיו
ויהי כזית הודו
וריה לו כלבנון:

“Ero sicut ros Israeli;
“Germinabit in morem lilii;
“Et radices aget instar Libani.
“Procedent ejus furculi;
“Eritque decus ejus instar oleæ;
“Et odor ei, qualis Libano.

Sæpe unum membrum duo in se enuntiata continet: ²

המו גוים מטו ממלכות
נתן בקולו תמוג ארץ:
הרפו ודעו כי אנכי אלהים
ארום בגוים ארום בארץ:

¹ HOS. XIV. 6, 7.

² PS. XLVI. 6, et 10.

- “Tumultuantur gentes; commoventur regna:
 “Edit vocem [Deus;] illico colliquescit tellus.
 “Desistite, atque agnoscite me esse Deum:
 “Evehar in gentibus; evehar in terra.

כִּי תַעֲבֹר בַּמִּים אֶתְךָ אֲנִי
 וּבִנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטָפוּךָ
 כִּי תֵלֵךְ בָּמוֹ אֲשֶׁר לֹא תִכּוֹר
 וּלְהִבָּה לֹא תִבְעַר בְּךָ:

- “Cum transibis aquas, ego tibi adero;
 “Cum flumina, non te submergent:
 “Cum vades per ignem, non cremaberis;
 “Et flamma non te comburet.

Una est figura quam sæpe usurpant in hoc genere, quæque videtur esse omnino Poetica: nimirum cum numerum definitum pro indefinito ponunt, Parallelismi præcipue, ut videtur, causa; fit enim nonnunquam ut his numeris minus accurate respondeant res deinceps enumeratæ.²

בֶּשֶׁשׁ צָרוֹת יִצִּילְךָ
 וּבִשְׁבַע לֹא יָנֹעַ בְּךָ רָע:

- “In sex periculis te liberabit;
 “Et in septem non attinget te malum.

אַחַת דָּבַר אֱלֹהִים³
 שְׁתִּים זֶו שָׁמַעְתִּי:

- “Semel locutus est Deus;
 “Bis etiam illud audiui.

¹ ISA I. XLIII. 2.

² JOB. V. 19.

³ PS. LXII. 12.

Notum est illud Amosi aliquoties repetitum : ¹

על שלשה פשעי דמשק
ועל ארבעה לא אשיבנו :

“Propter tria peccata Damasci,

“Et propter quatuor, eam non restituum.

Magna est in his Parallelis Syntheticis formarum varietas, et prope infiniti similitudinis gradus : adeo ut nonnunquam admodum subtilis sit Parallelismi ratio, magisque pendeat ab arte quadam et solertia sententiæ membra dispartendi, et incisa faciendi, et supplendi insuper ab una parte quod alteri deest, quam ex obvia constructionis forma appareat. Hoc quam late pateat, quamque exilem et simul difficilem habeat explicationem, uno exemplo intelligi potest. Monocolon hoc esse videtur, et sane est, si nudam sententiam simpliciter spectes : ²

ואני נסכתי מלכי על ציון הר קדשי :

“Ego vero inunxi regem meum in Sione monte

“meæ sanctitatis.

Cæterum in medio distinguendum esse, unumque enuntiatum in duo distribuendum, monet universa hujusce Psalmi compositio ; quasi esset,

ואני נסכתי מלכי

נסכתי על ציון הר קדשי :

“Ego vero inunxi regem meum ;

“Inunxi eum in Sione monte meæ sanctitatis.

¹ AMOS. I. 3, &c.

² PS. II. 6.

Quod et hoc in loco, et sæpe alias vidisse Masoretæ videntur.

In hac peculiari conformatione, five Parallelismo Sententiarum, Metricæ Hebrææ artificium magna ex parte contineri existimo: cui insuper accessisse credibile est numerorum vel etiam pedum aliquorum observationem: ejus vero rei adeo jam obscura est ratio, ut utrum aurium solummodo mensura, ac spatiorum similiter decurrentium sono regeretur; an certa aliqua demensione, ac legibus accuratius definitis constaret, frustra omnino jam disquireremus. Cum autem et hoc, et reliqua etiam metricæ artis signa et quasi vestigia in plerisque Prophetarum scriptis, pariter atque in Libris Poeticis, extant, id satis esse causæ arbitror, cur in horum censum illos etiam referam.

Ne autem isti Sententiarum Compositioni tantum tribuere videar, quantum hæctenus nemo, et opinionem nulla satis idonea auctoritate commendatam temere amplecti; proponam vobis Azariæ Judæi, non quidem antiqui, sed valde probati auctoris, de hac re sententiam. Ait ille,¹ “Sine dubio esse mensuras et proportionem certas Canticorum sacrorum, sed illas non consistere in numero motionum, (hoc est, syllabarum) vel pedum perfectorum aut imperfectorum, juxta formam carminum hodiernorum; sed in numero Rerum, et illarum (rerum) partium, Subjecti scilicet et Prædicati, et quod illa inter se copulat in unaquaque sententia et enuntiatione:” (quæ tamen Azariæ

¹ Nam vocem מִלֵּךְ notant Accentu distinctivo *Atbhar*, quo plerumque Distichorum membra interpungunt. Vide porro, si libet, PS. XVII. 7. XXXII. 3. XXXIII. 14. CII. 8. CXXXVII. 2.

² *Mantissa Dissert.* ad Librum COSRI. pag. 418.

verba sunt cum aliquo temperamento intelligenda, nec ex Dialecticorum formulis restrictius interpretanda; pergit enim,) “sic est versus duabus mensuris, seu propositionis partibus, constans; quibus si accedat secundus, fiunt quatuor: alius qui constat ex tribus; quibus si alter accedat, fiunt sex: — non enim tibi sunt numerandæ vel syllabæ vel dictiones, sed sensus.” Exempli gratia: **יְמִינְךָ יְהוָה** “Dextra tua, O Jehova!”¹ ex mente Azariæ sunt duæ mensuræ, sive integræ propositionis partes; item duæ, **נֶאֱדָרְךָ בְּכֹחַ** “Magnifica est virtute;” quæ conjunctæ faciunt Tetrametrum: similis est ratio sequentis;

יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב

“Dextra tua, O Jehova, confregit hostem.

Ita in harum propositionum utraque tres sunt mensuræ,²

יֵעָרַף כַּמָּטָר לִקְחֵי תוֹל כֶּטֶל אִמְרָתִי

“Destillabit, ut pluvia, doctrina mea; fluet, ut ros, mea oratio:

adeoque conjunctæ faciunt Hexametrum. Equidem nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ hic dicit: nam et multis in locis alio est confugiendum, ubi valde inæqualis est sententiarum distributio, et parum inter se respondent propositionum partes, ut sæpe fit etiam in Psalmis; et ubi vel maxime ordinatæ et compositæ sunt sententiæ, haud facile semper ad illius formulas reduci possunt. Verum etsi non sit illud solum atque unicum in quo tota res vertitur, tamen in eo haud parum inesse momenti ad distinguendos carminum nume-

¹ EXOD. XV. 6.

² DEUT. XXXII. 2.

ros, nemo opinor dubitabit, qui in libris Poeticis legendis, atque in his magna Prophetorum parte, ad hanc rem paulo diligentius animum attenderit.

Quod si quis totam hanc membrorum atque incisorum observationem, tenuem, ac nugatoriam, operæque plane inutilis esse existimet; reputet is secum, nihil cuiquam majori esse usui ac præsidio ad investigandos scriptoris alicujus sensus, quam ut ejus styli et generalem charactera et peculiare notas imprimis intelligat, semperque eo sedulo animum advertat: porro etiam sciat nulla alia de causa sæpius in errorem incidisse omnes interpretes, quam ex hujus ipsius rei incuria; vix quidquam uberiores in critica sacra versanti fructus etiamnum polliceri, quam positam in eadem curiosam et sollicitam diligentiam.

PRÆLECTIO VICESIMA:

POESEOS PROPHETICÆ

GENERALIS CHARACTER.

QUIBUS inductus rationibus Prophetarum vaticinia poeticis Hebræorum monumentis adnumerarem, proxime exposui. De majori parte loquor, non de omnibus Prophetarum scriptis: sunt enim in his nonnulla, quæ non sunt Vaticinia; sunt alia, quæ cum iusta sint Vaticinia, non tamen sunt Poetica. Primum itaque ex eo numero eximo narrationes plane historicas rerum gestarum quæ Vaticiniis occasionem dederunt, et quarum expositio eisdem inducendis, illustrandis, explicandisque inservit: ejusmodi aliqua habet Isaias, multa Jeremias. Totum quod dicitur Jonæ Vaticinium est rei gestæ nuda explicatio, nihil habens Poeticum præter Vatis precationem, eaque est Ode. Deinde excipiendæ sunt etiam Vaticinationes, graves forsan et elatæ, sed stylo et sententiis Poeticis minime compositæ: cujus generis multa habet Ezekiel, oratoribus fortasse quam poetis sæpius adnumerandus. Utramque ob causam, nimirum quod sit rerum partim gestarum, partim gerendarum, mero sermone exposita narratio, totum Danielis Librum e

Poeticorum censu excludo. Is quidem Parabolicis Imaginibus multum utitur; sed ut Propheta, per visiones, et umbras allegoriarum, res et eventa significans, sine ullo styli Poetici colore. Daniele Judæi etiam Prophetam esse negant; verum argumentis valde futilibus sententiam suam confirmatum eunt: nam quæ de dotis Propheticæ conditionibus, de diversis ejusdem gradibus, deque discrimine inter veram Prophetiam et Spiritum Sanctum, statuunt,¹ ea omnia sunt vanissima, nec in rei natura posita, neque ulla sacrorum scriptorum auctoritate comprobata. Addunt, eundem nec disciplinæ propheticæ usu et præceptis primo imbutum fuisse, neque postea more prophetico vitam instituisse: quod ad cælestis instinctus et divinæ facultatis opinionem minuendam quid faciat, non video; causam forsitan ostendit, cur Danielis stylus tantam habeat a reliquis dissimilitudinem, tantumque abhorreat a Poetico charactere, quem cæteri fere communem habent, quemque, ut supra exposui, e disciplina et scholis aliqua ex parte hauserunt.

Porro, occurrunt in Prophetarum scriptis alia nonnulla, quæ Poetica quidem sunt, sed ad hanc Speciem non pertinent; integra nimirum Poemata diversi generis, Odæ, Elegiæ, apud Isaiam, Habbaccucum, Ezechielem. His demum exceptis, reliqua Prophetarum Vaticinia, quorum nonnulla in libris historicis extant singulatim fere a me antehac commemorata, summam quandam conficiunt, quæ eam Poeseos speciem, quam Propheticam appello, constituit. Hujus speciei descriptionem aliquam, per quam a cæteris discriminari possit,

¹ Vide MAIMON. *More Neboc.* II. 45.

primum vobis conabor proponere : de singulis Prophetis, de eorum stylo et caractere, quantum ad Poeticam pertinet, disceptationem deinceps aggressurus.

Poeseos Propheticæ ingenium ex ipsius Prophetiæ natura et fine investigandum est. Omnis Prophetiæ finis proximus spectat ad eorum utilitatem, qui eventum præsignificatum ætate antecedunt; estque vel Terror, vel Consolatio. Ad incutiendum Terrorem, vel Consolationem adhibendam, necessaria est rerum tristium vel lætarum amplificatio, fusæ descriptiones, imagines variæ, grandes, elatæ; æque non nimis determinatæ, nec in singulis partibus et adjunctis hærentes; sed potius vagæ ac generales, universam tantum totius rei naturam ejusque magnitudinem exprimentes: siquidem prophetia ex natura sua habet aliquam obscuritatem secum conjunctam, estque, ut eleganter Aposto-

lus, ὡς λυχνος ἐν ἀνχμηρῇ τοπῷ φαινων, ἵως ἢ ἡμερὰ διαυγασῇ καὶ φωσφορεῖ ἀνατείλει. Est etiam Prophetiæ ulterior finis,

quique eos respicit qui eventum prænuntiatum postero tempore secuturi sunt; nimirum, demonstratio testificatioque Divinæ Veritatis. Atque is quidem postulare videtur prope diversum enuntiationis modum; siquidem huic rei inserviret maxime dictio propria, imagines aptæ, adjunctorum enumeratio, notatio singulare. Horum vero ut apertior designatio velum illud obscuritatis oraculo penitus detraheret, ita etiam parior usus specialium attributorum ei fini abunde sufficiet; etenim unius atque alterius adjuncti notatio specialis, simulque universalium imaginum proprietas post eventum longe clarius elucens, in hac re incredibilem

habet evidentiam; ¹ uti multis exemplis ostendi posset. Igitur Dictio Prophetica priorem illam rationem præcipue sequitur; in generalium amplificatione maxime versatur, ad specialem attributionum et circumstantiarum enarrationem parce cauteque descendit.

Porro id etiam sæpenumero habet Prophetia, ut plures eventus, natura et tempore disjunctos, simul prospiciat, et per diversos veluti gradus ad extremum præcipuumque exitum perveniat. Hanc etiam ob causam notiones universales maxime sequitur, easque communibus imaginibus exprimit; quippe quæ totam Divini consilii comprehensionem includere possint, singulasque rerum atque eventuum progressiones comitari; ad propinquiorem aliquam veluti metam facile referendæ, sed ad ultimi finis magnitudinem et pondus exæquandum accuratius adnumeratæ atque appensæ.

Quod si ea sit quam dixi Prophetiæ ipsius indoles; si in extremis tantum rerum lineamentis effingendis, et in generalibus affectionibus describendis amplificandisque, præcipue versetur; exinde satis intelligi potest, primo, quanto cum suo emolumento Poesi adjutrice et administra utatur, quamque ad omnes suas rationes accommodatam habeat dictionem Parabolicam; cujus ea natura est, sicuti fuscè antea exposui, ut magnam præbeat copiam et varietatem communium imaginum, quibus aliqua materies late ampleque in universum exornari possit: deinde, quinam esse debeat Prophetiæ Poeseos proprius Character.

Est itaque Poesis Prophetica ornatior, splendidior, florentior, quam ulla alia Sacræ Poeseos species; Ima-

¹ Vid. supra PRÆL. XI. sub fin.

ginibus uberior et frequentior, iis nimirum, quæ in Stylo Parabolico communes sunt ac veluti publici juris, quæque a rebus certis definitisque ad notiones infinitas et universales signandas, servata quadam analogia, transferuntur. Atque ex his etiam eas frequentat maxime, quæ petuntur ab Historia sacra, et a rebus naturalibus: Metaphoris, Allegoriis, Comparisonibus, ad hæc fusis etiam Descriptionibus, præ cæteris abundat. Habet ex sua natura germanum ac sincerum *εὐδαιμονισμὸν*; ideoque in *φαντασίαις* et *εὐαγγελίαις* valde excellit, unde eximia oritur Sublimitas: hinc etiam est, quod in Affectibus exprimendis sæpe feliciter admodum versatur; quanquam in iisdem concitandis constantius occupata: hunc enim finem semper habet sibi propositum, hoc munus veluti propriam provinciam administrat.

Quod ad rerum ordinem ac dispositionem attinet, formamque legitimam, quæ in hac specie integrum Poema conficiat; nihil sane statui potest quod in universum videatur obtinere. Soluta plerumque, ut par est, et libera, suo impetu fertur, nullas servans leges, sed materiæ rationem sequens, et Divini Spiritus impulsus. Quanquam non pauca sunt, quorum hac etiam in parte eximia est pulchritudo; qualia sunt ex brevioribus Vaticiniis Balaami effata, quæ singula suam quandam figuram habent et justam partium descriptionem; eleganti inchoantur exordio, apta rerum continuatione ac serie decurrunt, et perfecta demum conclusione plene absolvuntur. Multa etiam ejusmodi sunt apud reliquos Prophetas, et præcipue Isaiam, quæ eo nomine laudari possunt, atque in justorum Poematum censum merito referri. Ex hujus elegantissimi Vatis scriptis proponam vobis, Academici, in hoc genere exemplum, omnibus
et

et dictionis et compositionis Poeticæ luminibus ornatum : non modo ut ostendam, quam accurate nonnunquam rerum ordinem aptamque partium distributionem fervet Poesis Prophetica, sed ut simul explicare possim dilucidius ipsius Prophetiæ naturam atque indolem jam traditam ; atque id quidem vel præcipue ; nam quæ de hac re, in se quidem recondita et subtili, generatim et nude modo differui, vereor ne vobis ea aliquantum involuta et obscura viderentur.

Insigne continent Vaticinium capita Isaïæ quartum et quintum supra tricesimum. Poema est simplex, unum, integrum ; duabus constans partibus pro ratione subjectæ materiæ, quæ, quod ad generalem ejus naturam attinet, valde perspicue atque evidenter exponitur. Denunciatur enim primo adversus universos hostes Ecclesiæ Dei notabile aliquod idque absolutum ac novissimum excidium ; deinde ei eventui consequens plena et perfecta Ecclesiæ instauratio promittitur. Utitur Vates magnifico exordio, totam rerum naturam excitans ad ea percipienda quæ ad universum terrarum orbem pertinerent : ¹

קרבו גוים לשמע
ולאמים הקשיבו :
חשמע הארץ ומלאה
תבל וכל צאצאיה :

“ Accedite, gentes, ad audiendum ;

“ Et populi, animum advertite :

“ Audiat tellus, et plenitudo ejus ;

“ Orbis, et omnis ejus propago.

Tum proponit decretum Jehovæ de gentibus omnibus, impiis nimirum Deoque invisis, funditus extirpandis; eamque excisionem amplificat lectissima varietate splendidissimarum imaginum, quæ omnes ex eo sunt genere, quod in hujusmodi materia communiter a plerisque Vatribus usurpatur; quarumque ea ratio est, ut vim, magnitudinem, atrocitatem, ac pondus rei designatæ exaggerent; de more autem modoque, de tempore, de loco, de minutioribus eventus circumstantiis, nihil certi definiant. Primo eam exponit quasi cladem stragemque bellicam a Victore in hostes editam ¹:

וּחַלְלֵיהֶם יִשְׁלְכוּ
וּפְגַרֵיהֶם יַעֲלֶה בְּאֶשׁ
וְנִמְסּוּ חַרִּים מִדָּמָם :

“ Occisi eorum projicientur;

“ Ex cadaveribus ascendet fætor;

“ Montesque eorum sanguine colliquefcent.

Tum audacius insurgit, et imaginibus a Chao Mosaico petitis, et ad omnem qualiscunque sit gentium et regnorum everfionem exprimendam solenniter usitatis, eundem rerum exitum ita amplificat, ac si exponeretur mundi ipsius dissolutio: ²

וְנִמְקוּ כָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם
וְנִגְּלוּ כִסְפֵּי הַשָּׁמַיִם
וְכָל צְבָאָם יָבוּר
כְּנָבֵל עַלֵּה מִגֶּפֶן
וְכִנְבַּלֹּת מִתְאַנְּרָה :

“ Et contabescet omnis coelorum exercitus;

“ Cœli ipsi instar schedulæ convolventur:

¹ Ver. 3.

² Ver. 4.

“ Et omnis eorum exercitus decidet ;

“ Sicut cassâ de vite folia,

“ Utque marcida ex arbore sua ficus,

Protinus alia inducitur imago ; celebratur ingens Sacri-
-ficium, opima et larga Victimarum maectatio ; fit Jehovah
-ipfius Profopopœia, reique sub oculos subjectio : ¹

כי רותה בשמים חרבי

הנה על אדום תרד

ועל עם חרמי למשפט :

חרב ליהוה מלאה דם

הרשנה מחלב

מדם כרים ועתודים

מחלב כליות אילים :

כי צבה ליהוה בבצרה

וטבח גדול בארץ אדום :

“ Nam inebriatus est in cœlis gladius meus ;

“ Ecce in Idumæam descendet,

“ In populum a me justæ internecioni devotum,

“ Gladius Jehovahæ satiatus est sanguine,

“ Pinguefactus adipe ;

“ Sanguine agnorum et hircorum,

“ Adipe ex renibus arietum :

“ Siquidem Jehovahæ sacrificium est Botfræ,

“ Et ingens maectatio in terra Idumæorum.

Hirci, arietes, tauri, juvenci, cæteraque animalia, quo-
rum hic et deinceps fit mentio, ex eo itidem sunt genere,
quorum communis est usus, et lata quædam atque univer-

¹ Ver. 5, 6.

salis accommodatio, ad designandos gentium Dei inimicarum duces et tyrannos, crudeles, superbos, feroces, insolentesque. Atque eadem plane est ratio Botfræ et Idumææ, urbis gentisque Dei Populo infestissimæ, quas ipsas non nisi leviter ac veluti in transcurso attingere videtur hoc Vaticinium; sed est appellatio a proprio ad universi generis rationem traducta; sive, uti dixi, imaginis a re certa definitaque ad notionem infinitam et universalem designandam per Analogiam facta translatio; in qua etiam suam hic proprietatem habet vocum ipsarum¹ vis ac potestas. Porro, novis jam iisque splendidissimis coloribus ejusdem rei ornatur descriptio; ex Sodomorum everfione transfertur imago, qui, ut antea notavi, est unus ex illis communibus locis: ²

כִּי יוֹם נָקָם לַיהוָה
 שְׁנַת שְׁלוֹמִים לְרִיב צִיּוֹן;
 וְנִהְפְּכוּ נַחְלִיָּה לִזְפָּת
 וְעִפְרָה לְגַפְרִית
 וְהָיְתָה אֶרֶץ לִזְפָּת בְּעֶרְבָה;
 לֵילָה וְיוֹמָם לֹא תִכְבֶּה
 לְעוֹלָם יַעֲלֶה עֲשָׁנָה;
 מְדוּרָה לְדוּר תִּחְרַב
 לְנֹצֶה נֹצְחִים אֵין עֹבֵר בָּהּ;

“ Agitur enim dies ultionis Jehovæ;

“ Annus pœnarum sumendarum Sionis vindici:

“ Et vertentur torrentes ejus in picem,

“ Pulvisque ejus in sulphur;

¹ Vide LOWTH. et VITRING. in loc. et in Cap. LXIII. 1.

² Ver. 8, 9, 10.

“Et terra ejus in ardentem picem tota redigetur:

“Noctes diesque inextincta ardebit;

“Fumus ejus in æternum ascendet:

“In perpetuas ætates jacebit deserta;

“Per infinita sæcula nemo eam peragrabit.

Postremo, idem adhuc eventus adumbratur sub imagine desertissimæ solitudinis et immanissimæ cujusdam vastitatis, cui ex divino decreto ea regio addicitur; ¹ cujus rei fusiorem descriptionem per plura adjuncta, quorum tamen omnium communis quædam est et generalis natura, varie, eleganter, magnificeque Vates deducit.

Altera pars hujus Poematis eodem plane modo tractatur, exhibetque scenam quandam pulchre contrapositam et adversantem superiori. Imagines, quibus varie splendideque ornatur, sunt item omnes universales et late patentes, sed quarum nota est potestas et aperta significatio. Superiorum plurimæ ex Historia petebantur, hæ transferuntur fere omnes e rebus Naturalibus. ²

יששום מדבר וצירה

ותגל ערבה ותפרח כחבצלת:

פרח תפרח ותגל

אף גילת ורנן:

כבוד הלבנון נתן לה

הדר הכרמל והשרון:

המה יראו כבוד יהודה

הדר אלהינו:

“Lætabuntur deserta et inculta;

“Et exultabit solitudo, et florebit, ut rosa:

¹ Ver. 11, &c. “Ver. 16. pro פִּי הוּא MS. N°. 1. habet יהודה פִּי.” K.
“Lxx etiam legerunt יהודה.” K.

² Cap. xxxv. 1, 2.

“Eximie

“ Eximie florebit et exultabit ;

“ Etiam cum jubilatione et cantu :

“ Dabitur ei Libani gloria ;

“ Decor Carmeli et Saronis :

“ Hi videbunt gloriam Jehovah ;

“ Dei nostri maiestatem.

Quænam sit Libani et Carmeli figurata potestas, quamque late pateat ; ¹ unde etiam ducatur imago gloriæ maiestatisque Divinæ manifesto conspiciendæ, ² prius notavi : Terræ desertæ et siticulosæ cultura et irrigatio, ad designandam uberiores Divinæ gratiæ donorumque spiritualium effusionem, in stylo Parabolico adeo solenniter et constanter usurpatur, ut nulla egeat explicatione ; uti nec cætera quæ sequuntur his finitima atque analogæ, quibus idem eventus copiose ornateque amplificatur.

Totum quidem Poema perlegenti rerum ordo clarius elucebit : ex iis autem quæ notavi satis credo apparet, quod imaginum genus præcipue sectetur Poësis Prophetica ; quos colores, quæ amet pigmenta : quomodo in materia aliqua adornanda ita versetur, ut generalem ejus naturam clare explicet, magnitudinem ejus ac momentum pro rei dignitate illustret ; speciales autem habitus, et minutiora adjuncta, et gradus cujusque intermediis notas, inter ipsas universalium quasi plicaturas et sinus quodammodo delitescencia, recondat, non nisi ipso eventu plene evolvenda. Est sane pars una et fortasse altera ³ hujusce Vaticinii, in qua hujusmodi aliquod ostendi

¹ Vid. supra PRÆL. VI.

² PRÆL. VIII.

³ Vide Cap. xxxv. 4, 5, 6, 8. Quæ haud dubie proxime referenda sunt ad primum Messie adventum ; ad miracula ab eo edita ; ad Evangelii

posset; in cæteris eventuum singulorum adjuncta et progressiones rimari nondum conceditur; plane enim videtur hoc Vaticinium ex eorum numero esse, quæ ad prænuntiatorum eventuum metam nondum pervenerunt, in arcanis Dei decretis adhuc reposita.

Ut autem Poematis alicujus Prophetici universam formam ac speciem integram uno in conspectu propius pleniusque intueri possitis, addam unum ex illis Balaami Vaticiniis, quæ modo memoravi, et quorum sæpius mentionem facio: nihil enim habet Poesis Hebræa in ullo genere limatius aut exquisitius. Hoc autem, de

Evangelii prædicationem, et divinæ Gratiae effusionem. Cæterum Commati octavo magnas tenebras offudit absurda Periodi interpunctio, Masoretarum auctoritate pene consecrata. Est autem vera Pentacolon, hoc modo distribuendum:

וְהָיָה שָׁם מַסְלֹל וְדֶרֶךְ

וְדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ יִקְרָא לָהּ

לֹא יַעֲבִרְנוּ שָׁמָּה

וְהָיָה לָמוֹ הַלֶּךְ דֶּרֶךְ

וְאוֹלִים לֹא יָתְעוּ:

“ Et erit illic agger et via;

“ Et via sancta appellabitur:

“ Non transibit per eam immundus;

“ Sed Ipse illis aderit iter faciens,

“ Et insipientes non deerrabunt.

Ipse, nimirum Deus noster, super Ver. 4. memoratus; ὁς ἐστὶν ἡμῶν, καὶ ἐισελθὼν καὶ ἐξελθὼν ἐφ’ ἡμῶν. Ita distinxerunt CHALD. SYR. VULG. et nonnulli recentiorum: et frustra repugnat VITRINGA, longe doctissimus Interpres, sed Masoretarum decretis plus æquo mancipatus.

Notat Cl. HOUBICANTIUS, LXX. v. 2. pro וְדֶרֶךְ legisse וְרֶגֶל: de qua variatione lectionis, cum sit non levis momenti, KENNICOTTUM nostrum consului. Quanquam ad hanc quidem vocem restituendam nihil adjumenti adhuc attulerint Codices MSS, is ta-
men

quo loquor, abundat lætissimis ac splendidissimis imaginibus a natura petitis; ipso etiam colore ac flore quodam dictionis, et figurarum varietate, præcipue elucet. Hoc si nunc, aut si quæ aliquando alia, experiar, an Latino carmine adumbrari possint, vestræ erit humanitatis, Academici, conatus nostros in meliorem partem accipere¹.

Tuis, Jacobe, quantus est castris decor!

Tuisque signis, Israel!

Ut rigua vallis fertilem pandens sinum;

Horti ut scatentes rivulis;

men benignissime mihi remisit Annotationes quasdam Criticas in totum hoc Isaïæ Caput: quarum summam, quam brevissime potero, hic dabo; multa, quibus ille suam sententiam plenius confirmat explicatque, eruditis relinquens supplenda.

“Vers. 1. שִׁשׁוֹן, non agnoscunt Suffixum Versiones Antiquæ. “Adhæsit fortasse ד ex initio vocis sequentis. Solenne erat in Heb. “MSS. ad implendam lineam desinentem, assumere literam vel literas initiales sequentis vocis, quam tamen integram postea exhibent.

“V. 2. Bene observatum a Cl. HOUTIGANTIO, LXX. aliter “legisse; loco etenim vocum גִּילַת הַרְדֵּן, alias legerunt voces, quas “reddiderunt, ἡ ῥίγητος τοῦ ἰορδάνου, (et sic ARABES;) recteque ea “lectio *Jordanis* ad Prophetæ mentem ab eodem accommodari “videtur. Is legendum existimat, גִּילַת הַרְדֵּן, *irrigua Jordanis*: “malim גִּילַת הַרְדֵּן *ripa Jordanis*. In præsentī lectione, גִּילַת הַרְדֵּן, “neque inest sensus qui inde extorqueatur, neque constructionis “ratio ullo modo constat. Deest etiam subjectum, ad quod referri “possit vox לָהּ, *ei*; quæ jam recte habebit גִּילַת antecedentem. “Legitur quater vox גִּילַת *ripa*, et ter cum *Jordane* (ut hic) conjungitur: et licet vox singularis גִּילַת non alibi inveniat, occurrat tamen Chaldaice גִּילַת *ripa*.

Sacris Edenæ costi ut in sylvis virent,
Cedrique propter flumina.

Illi uda multo rore stillant germina,

Fræusque alunt juges aquæ.

Sancti usque fines promovebit imperi

Rex usque victor hostium.

Illum subactò duxit ab Nilo Deus,

Novis superbum viribus,

Qualis remotis liber in jugis oryx

Fert celsa cœlo cornua.

Vorabit hostes; ossa franget; irritas

Lacerabit hastas dentibus.

“Melius et elegantius disponentur et sententia et versiculi, trans-
“posita commatis distinctione, hoc modo:

“שֶׁשׁוּ מִדְּבַר וְצִיָּה

וְתִגַּל עֵרְבָה וְתִפְרַח

כְּחִבְצֶלֶת פֶּרֶחַ תִּפְרַח:

וְתִגַּל אֶף [גִּידַת יֶרֶדן]

כְּבוֹד הַלְבֹנוֹן נָתַן לָהּ

“Tres e præstantissimis nostris MSS, No. 1, 28, et 72, pro לח le-
“gunt לך. Hoc si admittatur, versio erit,

“Et exultabis etiam, O ripa Jordanis;

“Gloria Libani dabitur Tibi.

“Sed forsàn vera lectio erit, ותגל את, Et Tu exultabis, O ripa:

“nam Pe finalis sæpe sic exprimitur in MSS, ut a ת ægre dignosci

“possit; ut hac ipsa in voce in MS 72, et 2do. MS. MEERMANI.

“V. 7. רבצו, legendum videtur, רבצו, ut concordet cum

“תניס. Antiquissimus noster MS, No. 1. habuit ם pro ה a pri-

“ma manu; et MS 2^{dos} MEERMANI habet רבצו, retinens,

“quanquam alieno in loco. Sensus autem hujus commatis est;

“In mansione, qua cubant dracones,

“Gramen erit pro arundine et junco.

Ut leo, recumbit; ut læna, decubat;

Quis audeat laceffere?

Quæ quisque tibi precabitur, ferat bona!

Mala quæ precabitur, luat!

"V. 8. Alterum ודרך omittunt, non modo SYRUS, sed et MSS,
"No. 1, 4, 28, 68, 72. Pro לך HOUBIGANTIUS לו legendum
"existimat; et recte quidem, cum in commate sequente Suffixum
"eodem spectans sit Masculinum, עברו.

"V. 9. Post ודלכו inferenda videtur vox בָּהּ, vel שָׁם, ad sen-
"sum necessaria; adstipulantibus LXX. et ARAB." K.

Porro autem v. 8. probat Vitringa sententiam CHALDÆI, sic
interpretantis; *Et non deficient transeuntes viam*: nec tamen secutus
est; haud perspicuus, quomodo ille eam ex Hebræis exculpserit.
CHALDÆUS haud dubie pro ודוא לכו, legit ודוא לכו: quod Vir
summo loco, summa eruditione, inter alia multa me monere digna-
tus est.

PRÆLECTIO DECIMA PRIMA:

PROPHETARUM SINGULORUM

PROPRII CHARACTERES.

“**P**ROPHETÆ habent singuli proprietates suas,” inquit Hieronymus; ¹ de duodecim Minoribus loquens; quod de tribus Majoribus multo etiam magis est verum. Nam ab Isaia multum distat Jeremias; neque facile quidquam potest esse in eodem genere magis diversum, quam est ab utroque dissimilis Ezekiel.

Isaias, ut ordine ita dignitate Prophetarum omnium princeps, sic omnibus abundat virtutibus, ut nihil in hoc genere perfectius concipi possit. Idem elegans et sublimis, ornatus et gravis, cum ubertate et copia, tum vi et pondere mirabilis. In Sensibus, incredibilis elatio, majestas, divinitas; in Imaginibus, summa proprietas, dignitas, pulchritudo, foecunditas denique et varietas lectissima; in Dictione, singularis elegantia, et in tanta rerum obscuritate mira perspicuitas et candor; ad hæc, in Poetica Sententiarum Compositione tanta dulcedo, id

¹ Præf. in XII Proph.

sive felicitatis sive artificii, ut si quidquam jam reliqui habent carmina Hebræa pristinae jucunditatis et gratiæ, id in Isaia præcipue monumentis contineri, clarissimeque perspicui posse, crediderim: ut de eo merito usurpari possit illud Ezekielis,

אתה חותם תכנית
מלא חכמה וכליל יפי:

“Tu omnibus numeris absolutum es exemplar;

“Plenus sapientia, et perfectus pulchritudine.

Excellit etiam Isaias vel maxime in justa partium dispositione, facilique rerum connexione atque ordine: quamquam hic semper habenda ratio est impetus Prophetici, a proximis ad remota, ab humanis ad divina, præcipiti transitu sese identidem rapiens; observandi insuper, quantum fieri potest, limites singulorum Vaticiniorum, sæpe sine ullis partitionum notis junctim editorum, quod magnas nonnunquam difficultates creat. Integri Poematis luculento ordine dispositi exemplum ex hoc Vate proxime protuli; atque alia quidem ex priore ejus Voluminis parte, ubi sæpe distinctius notantur singula Vaticinia, facile depromi possunt. Altera pars, quam cum capite quadragesimo inchoo, quæque est monumentorum sacrorum fortasse omnium maxime et sublimis et elegans, aliquo tamen circa hanc rem incommodo laborare videtur: est enim corpus quoddam plurium Oraculorum finitimi argumenti, quæ idcirco inter se continuata difficiliter secernuntur. Hujusce autem partis universum argumentum est, Ecclesia instaurata. Satis ordinate exponuntur, Liberatio a captivitate; Idolorum vanitas et excidium; Divinae potentia et veritatis vin-

dicia; Israelitarum consolatio, invitatio, incredulitas, impietas, rejectio; Vocatio gentium; Reliquiæ servatæ; Ecclesiæ consummatæ gloria et felicitas; Impiorum ultimum excidium. Quæ qui attente perlegerit, habita ratione Allegoriæ Mysticæ prius expositæ; simulque meminerit isthæc omnia pluribus vaticiniis diversimode editis sæpius esse retractata; is neque in toto luculentam partium dispositionem, neque in partibus facilem rerum sensuumque seriem atque ordinem desiderabit. Porro totum Isaïæ opus Poeticum esse existimo, paucis exceptis, quæ simul sumpta sex aut septem fortasse Capitum summam non excedunt.

Jeremias, quanquam nec elegantia nec sublimitate caret, tamen utraque cedit Isaïæ. Hieronymus¹ nescio quam sermonis rusticitatem ei objicere videtur, cujus equidem fateor nulla me deprehendisse vestigia. In sensibus quidem aliquanto minus est elatus, in Sententiis plerumque laxior et solutior; ut qui in Affectibus lenioribus sæpius versatur, ad dolorem et misericordiam præcipue compositus. Hoc quidem maxime apparet in Threnis, ubi isti Affectus unice dominantur; sed sæpe etiam in ejusdem Vaticiniis cernitur, et in priore Voluminis parte potissimum,² quæ plerumque Poetica est; Media fere sunt Historica: Ultima pars, sex constans Capitibus,³ omnino Poetica est; plura continet oracula distincte notata, in quibus Vates ille proxime accedit ad Isaïæ sublimitatem. Ex toto autem Jeremiæ Volumine partem vix dimidiam Poeticam esse arbitror.

¹ Præf. in Jer.

² Vide Cap. ix. per totum. Cap. xiv. 17, &c. xx. 14, — 18.

³ Cap. xlvi, — li, ad com. 59. Caput lii pertinet ad Threnos, quibus Procmii loco inservit.

Ezekiel elegantia quidem multo inferior est Jeremia, sublimitate autem vel Isaia par, sed in genere dissimillimo. Est enim atrox, vehemens, tragicus, totus in *δυσωσι*: in Sensibus elatus, fervidus, acerbus, indignabundus; in Imaginibus foecundus, magnificus, truculentus, et nonnunquam pene deformis; in Dictione grandiloquus, gravis, austerus, horridus, et interdum incultus: frequens in Repetitionibus, non decoris aut gratiae causa, sed ex indignatione et violentia. Quicquid suscepit tractandum, id sedulo prosequitur, in eo unice hæret defixus, a proposito raro deflectens; ut rerum seriem et juncturam vix unquam requiras. In cæteris a plerisque Vatribus fortasse superatus; sed in eo genere ad quod unice videtur a natura comparatus, nimirum vi, impetu, pondere, granditate, nemo ex omni scriptorum numero eum unquam æquavit. Dictio ejus satis est perspicua; omnis prope in Rebus sita est obscuritas: Visiones præcipue sunt obscuræ, quæ tamen (ut apud cæteros, Hoseam, Amosum, Zechariam) nuda et plane Historica narratione exponuntur. Ezekielis autem pars major, eaque Media, Poetica est, siquidem aut res spectemus aut dictionem; sed in sententiis adeo plerumque est rudis et incompositus, ut sæpe dubitem quid de eo hac in parte statuendum sit.

Isaiam, Jeremiam, Ezekielem, quod ad stylum attinet, non immerito apud Hebræos eodem in loco collocaveris, quem inter Græcos tenuerunt Homerus, Simonides, Æschylus.

Prophetarum Minorum agmen ducit Hoseas, omnium (Jona fortasse excepto) antiquissimus; adeoque stylus ejus venustatem redolet; acer, acutus, concisus, eminenti quadam Poeticæ Compositionis nota signatus; pristinam

pristinam nimirum generis Sententiosi brevitatem et compressionem retinens, a qua Vates ætate inferiores aliquid remiserunt. Id de eo præcipue notavit Hieronymus; ¹ "Commaticus est, inquit, et quasi per Sententias loquens." Verum hoc ipsum, quod in principio suam proculdubio vim habuit et peculiarem elegantiam, tanta jam in his linguæ Hebrææ ruinis obscuritas consecuta est, ut quanquam hujus Vatis universum Argumentum sit satis apertum, vix tamen alius quisquam sit æque difficilis et involutus. Est etiam aliud in causa, cur ejus Stylus adeo jam videatur impeditus: vaticinatus est Hoseas temporibus Regum Judæ quatuor, Ozia, Jothami, Achazi, Hezekiæ; hoc est, quocunque modo calculos subducimus, per longissimum annorum spatium: modicum habemus volumen, vaticinationes ejus, ut videtur, præcipuas continens, easque omnes inter se sine ullis temporum notis aut argumenti distinctione connexas: ita minime mirum est, si Hoseam perlegentes nonnunquam videamur in sparsa quædam Sibyllæ folia incidere.

Joel ab Hoseæ stylo multum discrepat; sed æque Poeticus est, quanquam in genere diverso, dictionis et compositionis character. Imprimis est elegans, clarus, fusus, fluensque; valde etiam sublimis, acer, fervidus. Ostendit Capite Primo et Secundo quid valet in Descriptionibus Poësis Prophetica; quantum amat Metaphoras, Comparationes, Allegorias. Nec minus clara est rerum connexio, quam dictionis color: Malorum Amplificatio, Hortatio ad Pœnitentiam; pœnitentibus Promissio bonorum cum terrenorum tum cælestium; rerum Israeli-

¹ Præf. in xii Proph.

ticarum Instauratio; de Adversariis sumpta Supplicia. Verum et hic et alibi elocutionis perspicuitatem et dispositionis nitorem laudantes, non negamus magnam interdum esse Rerum obscuritatem; quod in hujusce Vaticinii fine subinde notari potest.

Amosum vocat Hieronymus¹ "imperitum sermone, sed non scientia;" id in eo usurpans, quod de se Paulus² modeste proficitur. Cujus auctoritatem multi secuti ita de hoc Vate locuti sunt, quasi esset plane rudis et indifertus, et ab omni ornatu alienus. Id autem longe est secus: evolvat modo scripta ejus æquus judex, de re non de homine quæsiturus, censebit, credo, potius, Pastorem nostrum³ μηδὲν ὑπερκεῖναι τὸν ὑπὲρ λίαν περφητῶν; ut sensuum elatione et magnificentia spiritus prope summis parem, ita etiam dictionis splendore et compositionis elegantia vix quoquam inferiorem. Nimirum idem Cælestis Spiritus Isaiam et Danielem in aula suo movit afflatu, Davidem et Amosum in pastorum stabulis; semper idoneos voluntatis suæ interpretes deligens, et interdum ex ore infantium perficiens laudem: aliorum utitur eloquentia; alios eloquentes facit.

Michas plerumque brevis est, pressus, concisus, acutus; nonnunquam ad Hoseæ obscuritatem prope accedens: in multis elatus et fervens, valdeque Poeticus.

Verum ex omnibus Minoribus Prophetis nemo videtur æquare sublimitatem, ardorem, et audaces spiritus Nahumi: adde quod ejus Vaticinium integrum ac justum est Poema; Exordium magnificum est et plane au-

¹ Procem. Comment. in Amos.

² II. COR. XI. 6.

³ II. COR. XI. 5.

gustum; Apparatus ad Excidium Ninivæ, ejusque Excidii Descriptio et Amplificatio, ardentissimis coloribus exprimitur, et admirabilem habet evidentiam et pondus.

Poeticus etiam est Habbaccuci stylus; sed maxime in Oda quæ inter absolutissimas in eo genere merito numerari potest. De Zephania idem dicendum est; sed is nihil videtur habere singulare aut eximium, in dispositione rerum, vel colore dictionis.

De Abdia suo in loco dixissem, si non et exiguum esset quod extat ejus ingenii monumentum, et id ipsum magna ex parte in Jeremiæ Vaticinio contineretur¹. Jonæ, uti et Danielis, commentarium mere esse Historicum antea notavi.

Restant Haggæus, Zecharias, Malachias: quorum primus omnino est prosæicus; itemque alterius pars multo maxima; sunt aliqua sub ejus Vaticinii finem² et Poetica et valde ornata, et, ut in Vate omnium fortasse obscurissimo, satis perspicua: Prophetarum ultimus Malachias medio quodam dicendi genere utitur, atque ejusmodi plane, quod arguere videatur Poësin Hebræam inde a Captivitate Babylonica deflorescentem, et inclinata jam ætate in senium quodammodo vergentem.

Hoc de Prophetarum scriptis, Academici, deque diversis eorundem partibus, quæ Poetica habenda sint, quæ secus, quantum potui distincte et particulatim disserui, quo meam de Poësi Prophetica Conjecturam (nihil

¹ Confer ABD. I, ——— 9. cum JER. XLIX. 14, 15, 16, 7, 9, 10.

² Vide Cap. IX, X, et init. XI^{mi}.

enim majus audeo dicere) plenius apertiusque vobis explicarem. Quam etsi non diffiteor aliqua ex parte multas habere difficultates, multa quæ in opinione posita sunt; eam tamen ut in universum aliquo saltem fundamento niti existimetis, effecisse non plane despero.

Effet hic locus de Græcorum in hoc genere Poesi nonnihil differendi, si quidem ex celeberrimis eorum Oraculis quidquam ad nos pervenisset, non dico quod cum sacris Vatribus conferri posset, sed quod omnino aliqua mentione esset dignum. Nullum certe hujusmodi Poema nunc extat, neque sane unquam extitit; pauci supersunt versiculi, iique fere mediocres et crasso filo: etenim Apollo ille Pythius, si Græcis ipsis credimus, ¹ Musas suas plerumque iratas habuit et averfas; ita ut sapientibus et cordatis sæpe ludibrium deberet, non solum ob ambiguas illas et subdolas ariolationes, sed etiam ob ignorantiam artis metricæ. Etiam homines e plebe superstitionis ac rudes, quem satis bonum Augurem credebant, eundem tamen fatebantur fuisse malum Poetam.

¹ Ορῶ γυναικαὶ τοὶ Ἀπολλὼν ῥαλομένοι ἐν' οἴοις τῶν χροσμοῦ καὶ τοὶ ἐπικρυπτοῦς τῆς ποδῆς τῆς μεντικῆς ἀσπείρας, ὡς μὴ παντὶ ὅλῳι ἀγῶνι τῆς ἀγῶνις ἐξιστάται τῆς μετρῆς. Mercurius apud LUCIANUM in Dial. cui Titulus *Jupiter Tragicus*.

Χροσμοῦ δὲ πρὸς ἀμφοτέρω λαχόντος, — ποδῆς ἐφ' ἡμετέρας τῶν ποδῶν ὁ Διογενισμός, ἐν οἷς οἱ χροσμοὶ λαχόνται τῶν φωνητικῶν καὶ τῶν νοητικῶν, καὶ τοὶ μετρητῆς ὁ θεός, καὶ τῆς λαχόντος λογιστικῆς οὐχ' ἴσται αὐτῶν τοὺς ὅλους ἢ τῆς ποδῆς μετῆς καὶ ποδῆς ἐφ' ἡμετέρας μετῆς, καὶ ποδῶν τοὶ ποδῶν ἐφ' ἡμετέρας καὶ τοὶ ποδῶν ἐφ' ἡμετέρας. τῶν δὲ ποδῶν τῶν χροσμοῦ ἐφ' ἡμετέρας καὶ τοὶ μετρητῆς καὶ τοὶ οἰομεσὶ πλεμμελίας καὶ φωνητικῶν ἀσπείρας. PLUTARCHUS in Comment. Cui Pythia nunc non edat Oracula metrica,

Verum apud Latinos extat in hoc ipso genere unum nobilissimum atque pulcherrimum Pœma; et vel versuum elegantia et claritate, vel rerum et argumenti obscuritate, æque admirabile: Quartam dico Virgiliū Eclogam; quam idcirco nefas esset hoc in loco silentio præterire, cum inde a primis ævi Christiani seculis percubuerit opinio, habere eam cum his de quibus agimus germanæ Prophetiæ monumentis aliquam cognationem, et a sacro fonte originem duxisse. Quod quomodo fieri potuit, etsi sit forsan expeditu difficile; sive sacri Codicis versionem Græcam, jamdiu tum vulgatam, in subsidium vocemus, sive etiam exinde deprompta Oracula, a Judæis Hellenistis, ut videtur,¹ Græco carmine condita, quæ sub nomine Sibyllarum ferebantur; tamen ita rem habere, tot extant tamque manifesta in ipso Poemate indicia, ut omnia quæ ei sententiæ obstant impedimenta facile amoveat et diluat ipsa Carminis lectio. Sensus, Imagines, Dictio etiam cum Sacris Vatribus mirum in modum congruens: res ipsa vel in se tam elata et magnifica, vel potius a Poeta, omnium licet verecundissimo ac severissimo, in eam altitudinem exaggerata, ut mihi nullo modo persuadere possim, quin subsit aliquid *μυστηριον*, quod primæ hypothese, ipso vate inscio nec opinante, furtim quodammodo accrevit, totique operi alienos quosdam colores induxit, et magnificentiam modum et mensuram argumenti longe exsuperantem. Quid fuerit ipsius Poetæ consilium, quæ mens, quanquam hic multum sese exercuerint doctissimorum virorum ingenia, tamen nec adhuc sciri arbitror, neque spem habeo fore ut unquam

¹ Vide CHANDLERI (nuper EPISCOPI DUNELM.) *Vindictas Relig. Christ.* Cap. I. et GROTIUM in MATT. II. I.

clare investigetur. Nullam neque rem neque personam offendit historia, aut rei Romanæ status ac temporum conditio, quæ cum argumenti ratione atque adjunctis satis apte congruere videatur, aut tam magnificis prædictionibus locum dare ullo modo potuisse. ¹ Mihi quidem illud usu venire plane profiteor, ut cum Carmen hoc ea ex parte contemplor, quanto id sæpius relego, tanto intelligam minus. Is est styli nitor, ea carminis elegantia, ut fere lateat et legentes fallat rerum

¹ Viderunt jamdudum eruditi, hæc de Salonino Pollionis filio post captas Salonas nato, de quo loquitur Servius, si quis tamen unquam talis extiterit, intelligi non posse; cum ex Dione et Appiano constet, Pollionis expeditionem Illyricam in annum sequentem incidere. Alii itaque de C. Asinio Gallo, ejusdem filio, mentionem injecerunt; multo quidem probabilius, siquidem Asconius Pedianus ab ipso Gallo audisse se retulit, hanc Eclogam in honorem suum factam. Vide SERV. ad Eclog. IV. 11. Sed ipse Servius Gallum anno priore natum, Pollione adhuc Consule designato, affirmat: et quanquam fieri potest talem excidisse jactantiam ab impotentia hominis, quem Augustus dixit imperii se mortuo adipiscendi avidum fore, sed minorem; (TACIT. Annal. I. 13.) vix tamen credibile est Poetam qui sanus esset hæc tam magnifica de ullo Pollionis filio prædicere potuisse. Ad hoc, cur Divinum hunc Puerum, solammodo Illo Consule, ac non potius Illo Patre, nasciturum dixit? quod ad Pollionis gloriam multo magis pertineret. Itaque jam plerique de Cæsare Octaviano, deque puero aliquo in illius familiam et in certam spem imperii nato, hæc interpretantur. Juliam, Marcellum, Drusum, memorant. Drusi nec ætas nec persona convenit. Marcelli ætas convenit, non persona. Juliae quidem Octaviani filia utrumque favet, modo Eclogam hanc in expectatum Scribonia puerperium scriptum esse statuamus; ante partum autem scriptam fuisse credibile est, cum Lucina invocetur: "Casta fave Lucina." Verum meminerint, qui aliquam ex his sententiis amplectuntur, quis et quo loco tum fuerit ipse Octavianus; nondum Princeps, et Augustus, et Imperii Romani Dominus, quæ omnia ei accreverunt non nisi post victoriam Actiacam, annis omnino novem

obscuritas : singula autem propius spectanti, et imaginum ac dictionum rationes et momenta perpendenti, tot mihi occurrunt ab usu Romano abhorrentia, a conceptibus hominum ejus ætatis et nationis adeo aliena, ut vix mihi persuadeam, etiam tum cum primum ederet, satis perfecte intelligi potuisse. Cum vero hæc ipsa adeo luculenter explicet peregrina quædam Interpretatio ex Hebræorum rebus ac monumentis superin-

novem posteaquam scripta esset hæc Ecloga ; sed Triumvir, æquata cum Antonio et dignitate et potestate, ne quid dicam de Lepido. Quomodo igitur ad Octaviani filium, si quis ei hoc anno natus fuisset, protinus spectare potuit imperii hereditas ? Sed ut concedamus, id quod sane verum est, nullibi digniorem aut aptiorem personam inveniri posse, aut in quam hæc melius quadrent, quam filius aliquis Octaviani ; porro autem ei filium hoc ipso tempore natum fuisse fingamus ; ad eum tamen quæ hic dicantur nihilo magis pertinere posse, vel uno argumento evinci arbitror ; eo nimirum, quod Pollionis nomine Ecloga inscribitur ; nam hucusque, et paulo etiam deinceps, Pollio semper erat in partibus Antonii contra Octavianum. Percurramus enim res gestas Pollionis post Julii Cæsaris necem, temporum habita ratione. Anno U. C. 711. C. Asinius Pollio, bello cum Sexto Pompeio gesto, ex Hispania reversus exercitum tradit Antonio post ejus fugam a Mutina. U. C. 713. Pollio Antonii legatus Galliam Cisalpinam tenet : Salvidienum Octaviani legatum, Lucio Antonio bellum inferentem, a tergo insequitur una cum Ventidio ; Lucio deinde Perusiae obseffo frustra suppetias ferre conatus, Ravennæ subsistit : Venetiam diu retinet in potestate Antonii ; magnisque rebus gestis in ea regione, Antonium petit ; et Domitium Ænobarbum, consiliis suis illectum ac fide data, cum classe cui præerat jungit Antonio. U. C. 714. Pax Brundisina incidit in finem anni ; cujus administri sunt, ex parte Antonii Pollio Consul, ex parte Octaviani Mæcenas, et amborum communis amicus Cocceius : circa hoc tempus scripta est Virgilii Ecloga Quarta. U. C. 715. Antonius Pollionem legatum suum mittit in Illyricum contra Parthinos : de Parthinis triumphat Pollio mense Octobri. Hæc VELLEIUS, APPIANUS, DIO. Inter-

derant

ducta, cujus vim omnem et magnitudinem nullo modo complecti potuerit aut etiam attingere ipsius Poetæ animus; quid mihi hac in re concedent eruditi, nescio; quid sentiam, vix audeo exponere: et tamen dicam, id mihi tam mirabile tamque prodigii simile videri, ut nonnunquam pene inducar ut serio credam, id semel evenisse, quod Socrates *ερωτευμενος*, ut solet, apud Platonem de poetis ait: *ἵ δια ταυτα ὁ θεος, εξαίρουμενος τῶν νουν, τούτοις χρηται ὑπηρεταις καὶ τοῖς χρησμευδοῖς καὶ τοῖς μαντέσι τοῖς θεοῖς ἵνα ἡμεῖς οἱ ἀκούοντες εἰδωμεν, ὅτι οὐχ' οὗτοι εἰσιν οἱ ταυτα λεγοντες οὕτω πολλοῦ ἀξια, οἷς νους μὴ παρῆσιν, ἀλλ' ὁ θεος αὐτος ἐστὶν ὁ λεγων, δια τούτων δὲ φθερμεται πρὸς ἡμᾶς.*

derant etiam circa hæc tempora inter Pollionem et Octavianum privatæ quædam inimiciæ; et versus Fescenninos Octavianus in Pollionem scripsit. MACROB. *Saturn.* II. 4. Ab hoc tempore usque ad pugnam Actiacam, quæ U. C. 723. ineunte mense Septembri commissa est, partibus sese abstinuit Pollio, neque ultra Antonii et Octaviani discordiis se immiscuit. "Non præteratur, inquit VELLEIUS, II. 86. Asinii Pollionis factum et dictum memorabile: "nam cum se post Brundisiam pacem continuisset in Italia," (post Triumphum dixisset verius) "neque aut vidisset unquam Reginam, "aut, post enervatum amore ejus Antonii animum, partibus ejus se miscuisset, rogante Cæsare, ut secum ad bellum proficisceretur Actiacum: Mea, inquit, in Antonium majora merita sunt, illius "in me beneficia notiora: itaque discrimini vestro me subtraham, "et ero præda victoris." Quibus omnibus perspectis, mihi omnino incredibile videtur, Virgilium animum inducere potuisse, ut Pollioni, summo Antonii amico, Octaviani potius inimico, mitteret, ejusque nomine inscriberet, Carmen, quod Octaviani laudibus ejusque familiæ honori unice dicaretur.

I PLATO in Ione.

ק'נ

SIVE ELEGIA.

PRÆLECTIO VICESIMA SECUNDA:

DE ELEGIAE HEBRÆÆ

ORIGINE ET FORMA,

AC DE THRENIS JEREMIAE.

Ex incitationibus humanæ mentis Affectibus Poësin in genere ultimam suam duxisse originem, satis recte antehac statuisse videmur; nec tamen idcirco Poeseos distributio in suas species prorsus sequitur Affectuum naturam et partitiones; quanquam id interdum in hac re aliquid habeat momenti. Sunt quidem nonnullæ Poematum species, quæ in se omnes admittunt Affectus, cujusmodi est Ode; sunt quæ vix ullum, qualia fere sunt Didactica; aliæ autem sunt, quæ certis quibusdam Affectibus tractandis præcipue idoneæ habentur, quod de Tragœdia constat, de Poësi Prophetica ipsi notavimus. Una omnino videtur esse species quæ unius Affectus est propria, quæque etiam tota est in eo Affectu: neque sane quemquam

quam novimus populum, qui modo aliquid in excolenda Poetica profecerit, quin Poema habuerit luctui exprimendo inventum, et querimoniam unice destinatum. ¹ Quam speciem plerique cum Græcis Elegiam vocant: Hebræi קִינָה sive etiam נִחַם appellant, quarum utraque vox Lamentum significat.

Hujusce Poematis apud Hebræos et origo et ratio luculenter deduci potest ex solenni ritu quo defunctorum funera celebrabant. Erat quidem hoc naturæ magis quam propriæ consuetudinis aut instituti, ut suorum exequias cognati et necessarii ploratu et lamentis prosequerentur. Non eos pudebat in gravi minimeque fucato luctu naturæ suæ obsequi, et, quod æger animus dictaret, libere protinus effundere. Simplex et ingenua est mæroris vox; flebilis, intermissa, fracta, concisa oratio, si omnino pro oratione habenda est ejulatio et gemitus. ²

“O pater! O patria! O Priami domus!
exclamat in Tragœdia personata Andromache: nec minus miserabiliter ille in Historia sacra carissimo filio orbatus parens; ³ “O fili mi, Absalon! O Absalon, mi
“fili, mi fili!” ut non multum opus sit, quonam lamentorum genere in funeribus uterentur, disquirere: veruntamen cum hac ipsa in re exempla nobis præbent sacri scriptores, unum atque alterum apponam. Pro-

¹ Λυγρὴ, prima apud Ægyptios cantio. HEROD. II. 79. “Ait
“Herodotus, hanc cantionem in Phœnicia et Cypro percrebuisse.
“Quidni igitur derivari possit vocabulum λυγρὴ ab Arabico لَين, lenis,
“mollis, tener, blandus fuit: Conjugatione II, deleniuit, demul-
“sit p” H.

² Apud CICERONEM Tusc. Quæst. lib. 3.

³ II. SAM. XIX. 4.

pheta Bethelites sublatum viri Divini a leone lacerati
cadaver in urbem intulit, ut lugeret eum et sepeli-
ret: ¹ posuit itaque eum in sepulchro suo, et planxe-
runt super eum, "Eheu, mi frater!" ² Ita apud Je-
remiam edicit Jehova de Joachimo Josiæ filio, Rege
Judæo:

לֹא יִסְפְּרוּ לוֹ הוּי אַחִי וְהוּי אֲחֹרֶי

לֹא יִסְפְּרוּ לוֹ הוּי אֲדֹנָי וְהוּי דָּדוֹ:

"Non lugebunt eum, Ah mi frater! vel ah so-
ror!"

"Non lugebunt eum, Eheu, domine! cheu viri
"Majestas!"

Hæc atque hujusmodi satis erant naturæ et ingenuo
mœrori: verum paulo exquisitius quiddam desiderabat
officiosus et ambitiosus dolor; quærebat quod concep-
tus et sensa Ægrimonix plenius et elaboratius expri-
meret, quæ ipsa per singultus misera non posset prolo-
qui; studebat non modo suum angorem lenire expromendo,
sed alios etiam in societatem doloris invitare
et pertrahere, et adstantium elicere lachrymas. Itaque
David, cum Joabi insidiis oppressus esset Abnerus, Rege

1 I. REG. XIII. 30.

2 JER. XXII. 18. "In Textu scribitur וְהוּי, cum Suffixo Ara-
bico vel Syriaco, loco Hebræi; cujus generis in SS. multa oc-
currunt exempla. Sed forsitan litera ה est radicalis, non Prono-
men Suffixum: *Ah Domine*, (non *mi Domine*) *ah gloria!* Eheu
regix majestatis et splendoris vanitas! LXX. et VULG. non ag-
noscunt Suffixum, vel hic, vel in membro superiore." H. Tres
MSS. habent וְהוּי, secundum Keri Masoreticum: vide Biblia Heb.
MICHAELIS Var. Lect. in loc. Codex Orat. 42. habet in Mar-
gine וְהוּי. vid. Biblia Heb. HOUBIGANT. LXX vocem ipsam
omittunt.

minime conscio, ac ægerrime quidem ferente, sed ob res duras et regni novitatem in autorem cædis animadvertere non auso; quo apud populum et se et Abnerum purgaret, in defuncti funere lugentis personam sustinens, "tollit vocem suam, et fletum edit ad sepulchrum; et flevit etiam universus populus;" tum vero carmen et numeros adhibens, luctui eorum acriores adhuc stimulos admovet: "et ¹ Abnerum lamentatus "est Rex, dixitque;

An perit Abnerus scelerati more nocentisque?

An reus infami crimina morte luit?

At tibi non fortes violarunt vincla lacertos,

Pressitve indignos dura catena pedes:

Heu! secure doli, et dictis confise malorum!

Fraude et mentito captus amore peris!

"atque iterum flevit super eum universus populus."

Hujuscemodi subinanis quædam etiam veri doloris ostentatio, in defunctorum honoribus vix quidquam esse nimium existimantis; tum ipsa hujus vehementissimi Affectus intemperantia, sibi ut sit plus æquo indulgentis, et aculeos libentius quam fomenta admittentis; illa demum, quæ hominum animos semper invasit, importuna opinio, oportere, rectum esse, ad officium etiam pertinere, ut in morte necessariorum sese graviter excrucient: hæc, inquam, omnia induxerunt illum morem, qui primum apud Hebræos, deinde apud Phrygas, ² postmodo apud Græcos et Latinos invaluit; ut in funeribus adhiberentur qui mercede conducti

¹ II. SAM. III. 33, 34.

² Vide JOS. SCALIGERI Conjectanea in Varronem de Ling. Lat. p. 76. edit. R. Steph.

plorarent. Id officium plerumque præstabant Fœminæ; vel quod muliebris animi imbecillitatem deceret magis, vel quod ab ingenio flexibili, mollique et flexanima voce, negotium pulchrius succederet: neque deerant unquam ejusmodi doloris Artifices, lugendi disciplina probe eruditæ, semperque paratæ locare lamenta et lachrymas. Ut cæterarum, ita hujusce etiam artis laus erat imitari naturam: harum itaque nœniæ plurimum compositæ erant ad formam illarum lamentationum, quas in simili occasione ultro temereque exprimere solebat sincerus dolor: sententiæ erant breves, queribundæ, patheticæ, simplices et inornatæ; eo quidem paulo diligentius elaboratæ factæque, quod et numeris constarent, et ad tibiam¹ essent decantandæ.

Hujus instituti multa extant vestigia in Prophetarum scriptis, quibus familiare est prædictiones calamitatum urbibus gentibusque impendentium, non sine singulari quadam elegantia, in modum et speciem funebrium lamentorum concludere. Quam rem clarius illustrabunt exempla, simulque confirmabunt quæ de isthac consuetudine hactenus dicta sunt. Audite (² inquit Amosus Israelitas alloquens, clademque iis denunciâns et regni interitum)

Audite vatem luctuum prænuntium;

Audite lessum funebrem:

Occidit! æternum Virgo occidit Israelis!

Et jacet in patrio nuda, relicta, solo!

¹ Vide MATT. IX. 23. et LIGHTFOOT. Exercitat. Hebr. et Talmud. in locum.

² AMOS. V. 1, 2.

Et paulo post; ³

Eheu! per urbem, per vias Eheu! sonet;

Eheu! per omnes viculos:

Doctisque jungat præficarum luctubus

Rudem colonus nœniam.

Apud Jeremiam in re plane simili, ² Ita edicit Jehova
Exercituum:

Luctus peritas huc vocate fœminas,

Mœstæ scientes nœniæ:

Orsæ ejulanti flebiles modos choro

Ferale carmen præcinant;

Ut mollis omnes humor in genas fluat,

Fluant perennes lachrymæ.

Nunc, nunc ad aures lugubris fertur sonus

Sionis altæ a mœnibus:

Funditus occidimus! natalia linquimus arva!

Linquimus heu patrii dulcia tecta soli!

Adhuc Jehova flebiles cantus jubet;

Parete jussis, præficæ!

Docete mœstos virgines lessi modos;

Docete vicinas nurus:

Mors urbem invadit! rapit heu juvenesque senesque!

Sævit acerba domi! sævit acerba foris!

Corpora fusa jacent, vacuis projectus in arvis

Ut fimus: utque jacet falce recisa seges.

Plura hujusmodi occurrunt apud Prophetas, in quibus itidem, ut in his, aperta fit mentio ejus instituti unde derivantur; alia item sunt, quæ etsi neutiquam præ se ferunt ullam istiusmodi significationem aut Nœniarum

³ Ibid. v. 16. In ultimo membro particula נא revocanda videtur ad initium ejus membri. Ita legerunt SYR. et VULG.

² JER. IX. 17, ——— 22.

titulum, tamen ex eodem sunt genere; quorumque idcirco, ut par est, minime clucebit verus decor et propria elegantia, nisi illuc referantur. Sufficiant quæ jam protuli ad genus ipsum indicandum; demonstrandumque, quomodo ex veris doloris vocibus primitus effingerentur istæ artificiosæ querimonix; tum etiam quomodo ex his initiis קינן, sive Threnus, apud Hebræos in iusti Poematis habitum et formam perduceretur. Hoc etiam patebit adhuc manifestius, si Jeremiæ Threnos, insignissimum in hoc genere quod quidem nunc extat Poema, accuratius paulo exigamus ad normam eorundem funebrium lamentorum; quod ni fiat, vix est ut recte quisquam de eo carmine judicare possit.

Ita autem agam de hoc Poemate, ut primo de universa ejus natura et forma; deinde de metrorum ratione; postremo de rebus, sensibus, imaginibus, breviter differam.

Jeremiæ קינן, sive Threni, (proprie enim et significanter in numero multitudinis effertur titulus) sunt plura lamenta, in uno argumento, ad formam funebrium Næniarum, per plures periodos singulatim edita, simulque compoſitata, et in syllogen quandam conclusa. Qui itaque artificiosam totius argumenti dispositionem, aptam partium collocationem, rerum juncturam et seriem, et in his omnibus singularem aliquam elegantiam requirit, id postulat a Vate, quod erat ab ejus proposito alienum. Patriæ perditæ et extinctæ luctuoso carmine quodammodo parentans, et veluti in exequiis ejus prosequendis lugentis personam gerens, quicquid ejus animo in tot tantisque miseriis primum obversatur, quicquid maxime calamitosum videtur et miserabile, quicquid ei præcipit instans dolor, id subito quasi in re præfenti

fenti exprimit et effundit. In eisdem rebus hæret plerumque et immoratur diutius; eadem novis vocibus, imaginibus, figuris, variat et amplificat; ita ut fiat potius rerum prope similiarum coacervatio quædam ac cumulus, quam plurium et diversarum subtilis aliqua connexio, atque per gradus ordinate facta deductio. Hæc autem non ita accipi velim, quasi hic nulla omnino ordinis ratio haberetur; ac non plerumque ab una vel re, vel imagine, vel persona, vel figura, in aliam satis et elegans et facilis transitus fieret: hoc tantum dico, eam esse naturam et consilium hujus Poematis, cum sit sententiarum distinctarum congeries, in quibus singulis funebrium Næniarum formam imitetur, ut omne illud artificium ordinis et distributionis, quod in aliis plerisque elucet, nec postulet, nec admittat. Porro dividitur totum hoc Poema in quinque partes: in prima, secunda, et quarta, loquitur Vates, vel Hierosolymam loquentem inducit; in tertia loquitur Chorus Judæorum, ¹ sub unius persona, uti fiebat apud Græcos: in quinta, quæ est Epilogus quidam operis, Judæi universi in exilium abducti gemitus et preces ad Deum fundunt. Hæc ultima in periodos viginti duas, secundum numerum quidem literarum Alphabeti, sed reliquæ omnes etiam secundum earundem ordinem per

¹ Itaque commate 14. vox ^{וְ} est forma Constructa pro Absoluta. Pronomen omittit SYR. Vide supra notata p. 119. Ita etiam intelligenda videtur eadem vox PS. CXLIV. 2: confer enim PS. XVIII. 48. XLVII. 4. Vide POCOCK. *Nct. in Port. Moysi*, p. 60. "THREN. III. 14. MSS. No. 16, et 61, habent ^{וְ}." "Et nota, terminationem pluralem ^{וְ} hoc modo ^{וְ} frequenter ex-
"primi in MSS." K.

elementa initialia distribuuntur. Quæ res facit, ut de ratione Metrorum aliquid possimus adnotare.

Acrostichidis, sive Alphabetici carminis, artificium in subsidium memoriæ adhibebant Hebræi iis in locis, neque temere alias, in quibus sententiæ quædam ipsa rerum et argumenti necessitudine non multum inter se connexæ colligerentur: quod Syris,¹ Arabibus, et Persis, familiare item fuisse, et etiamnum in usu esse, accepimus. Quam commode itaque hoc in loco id usurpavit Vates, ex proxime observatis satis liquet. Ejus autem rei in hoc Poemate hæc est ratio: Quinque partium, in quas totum opus dividitur, singulæ in periodos vel strophas viginti duas distribuuntur; eæ periodi in tribus primis partibus sunt singulæ Tricola, hoc est, continent tres versiculos, excepto quod in utraque duarum priorum est una periodus,² quæ est Tetracolon, continens versiculos quatuor. In quatuor primis partibus prima cujusque periodi litera sequitur Alphabeti ordinem; sed in tertia parte singuli etiam versiculi ejusdem periodi eadem litera inchoantur, quod in eo carmine omnium versuum limites necessario figit; qui in cæteris etiam, quæ non habent ita perpetuas minimeque dubias versuum notas, nihilominus satis tuto definiuntur per sententiarum resolutionem in sua membra; adeoque in parte quarta periodi omnes sunt manifesto Disticha;³ uti et in quinta, quæ non est Acrostichis: verum in hac ultima illud etiam interest, quod versus

¹ Vide ASSEMANI *Bibliothec. Oriental.* Vol. III. P. 63, 180, 188, 328.

² In Cap. 1. i. in Cap. 2. p.

³ Sed Periodus D, prout nunc legitur, nec in duos neque in tres versus commode distribui potest.

sunt breviusculi, cum in reliquis omnibus sint longiores.

Digna est quæ diligentius notetur horum metrorum Longitudo: vix ullus est in hac re errori locus; manifesto hic deprehendimus versus dimidia prope parte productiores quam qui alias plerumque et vulgo occurrunt. Media quædam eorum mensura videtur esse syllabarum duodecim; sunt pauci qui absunt ab eo numero, sunt qui superant duabus fortasse aut tribus syllabis: nam quanquam de numero syllabarum vix quidquam pro certo et explorato statui potest, (nihil enim moror Masoretarum commenta) tamen est sane locus valde probabili conjecturæ. Non est pro nihilo habenda isthæc peculiaris conformatio: Vates, opinor, eo adhibuit hoc genus Carminis, quod esset fufius, fluentius, lenius, luctui et querimoniz accommodatius: addo etiam, eo quod versibus huiusmodi longioribus fortasse conditæ essent Præficarum Næniæ: nam qui apud Prophetas occurrunt Threni, ad illarum imitationem confecti, omnes, nisi fallor, sunt ex eo versuum genere. Id si verum est, proprium jam ac legitimum invenimus apud Hebræos Carmen Elegiacum. Notandum autem est, id genus Carminis a sacris Vatibus nonnunquam, sed rarius, usurpari in aliena materia; uti factum est a Græcis et Latinis: itemque nonnulla Poemata, quæ pro Elegiis merito haberi possunt, sed quæ non sunt condita per disjunctas sententias ad modum funebrium Lamentorum, usitatioe Carminis genere componi.

Hæc de universa totius Poematis, uti et Metrorum, forma: restat, ut de ejusdem Argumento Styloque pauca notentur,

Threno-

Threnorum Argumentum esse, sanctæ urbis templique excidium, regni interitum, populi exterminationem; eaque omnia non quasi futura et prænuntiata, sed ad exitum perducta vereque descripta; ita manifeste apparet ex omni operis parte, ut nulla egeat probatione: quanquam nonnulli magni nominis Auctores Carmen hoc in obitum Regis Josiæ compositum fuisse existiment. Ac profecto Patriæ suæ misérias ita ornate copioseque eluget Vates, ut funesto officio abunde satisfecisse videatur. Nullum opinor aliud extat Poema, ubi intra tam breve spatium tanta, tam felix, tam lecta, tam illustris, Adjunctorum atque Imaginum varietas eluceat. Quid tam elegans et Poeticum, ac urbs illa florentissima pridem et inter gentes Princeps, nunc sola sedens, afflicta, vidua; deserta ab amicis, prodita a necessariis; frustra tendens manus, nec inveniens qui eam consoletur? Quid Viæ Sionis lugentes, et feriarum solennium celebritatem requirentes? Quid dulces illæ et flexanimæ querimoniae?

לוא אליכם כל עברי דרך הביטו וראו

אם יש מכאוב כמכאבי אשר עולל לי

אשר הוגה יהוה ביום חרון אפו:

על אלה אני בכיה עיני עיני ירדה מים

כי רחוק ממני מנחם משיב נפשי

היו בני שוממים כי גבר אויב:

“Nihilne hæc ad Vos, qui per viam transitis? at-

“tendite, et videte,

1 JOSEPHUS, HIERONYMUS, USSERIUS, &c.

2 THREN. I. 12, et 16. Commate posteriore vox עיני non geminatur apud VETT. INTT.

“ Num

“Num sit usquam dolor instar mei doloris, qui

“mihi inflicus est,

“Quum mœrore me effecit Jehova in die iræ ejus

“exardescens.

“Propter hæc ego fleo, oculis meis aqua manan-

“tibus;

“Quia longe a me abest consolator, qui mihi re-

“creet animam:

“Desolati sunt filii mei, quoniam invaluit hostis.

Verum omnes locos elegantes proferre, id sane esset totum Poema exscribere. Unum tantum adnotabo de quibusdam locis, atque de prioro parte secundi Alphabeti potissimum; ubi si quibus Vates ad audaciores conceptus assurgere videatur, verbisque uti ardentioribus atque imaginibus elatioribus, quam quæ lugenti conveniunt, et in tanto mœrore per Rhetorum et Criticorum decreta admitti possunt; eos monendos esse, ut ad ipsius Argumenti magnitudinem, eorumque omnium quæ ei inhærent amplitudinem, sanctitatem, et religionem, animum advertant; quæ ut pro dignitate exprimerentur, augerenturque etiam, si id fieri potuisset, ipsa operis natura ac finis postulabat: neminem arbitror fore, qui hæc attenderit, apud quem non facilem saltem excusationem habitura sit Vatis Sublimitas.

PRÆLECTIO VICESIMA TERTIA:

DE RELIQUIS

HEBRÆORUM ELEGIIIS.

DE קינה, sive Elegia Hebræa, ejusque Origine et Natura, proxime disputatum est; ostensumque eam Poematis speciem et initium suum et formam duxisse a Næniis quibus Præficæ solenni ritu in funeribus uterentur; idque confirmatum exemplo brevium Threnorum, qui in Prophetarum Vaticiniis occurrunt, et insignis Jeremiæ Poematis Threnorum titulo inscripti, de quo etiam speciatim est dictum. De aliis quibusdam Carminibus, quæ, etsi ad externam illam Næniarum figuram non tam accurate sunt composita, tamen ad universum genus æque pertinent, nunc differam.

Habuisse olim Hebræos aliquam Threnorum Syllogen, quæ ad nos non pervenit, intelligimus ex eo sacre Historiæ loco, ¹ ubi mentio fit solennis Lamentationis quæ in Josiæ funere publice celebrabatur: in ea Carmen illud Jeremiæ, eadem occasione compositum, inter alia ejusdem generis locum videtur obtinuisse.

Quamquam hæc præcipua, ut credibile est, Elegiæ Hebrææ monumenta interierunt, tamen non pauca sunt quæ adhuc extant ad hanc Poeseos speciem pertinentia: ex quo intelligitur, eam apud Hebræos æque fortasse ac alia quævis species, Ode excepta, excultam fuisse.

Primum extra breves illas Nænias in Prophetarum fere omnium scriptis occurrentes, de quibus jam dixi, sunt quædam apud Ezekielem et Threnorum titulo notata et in justarum Elegiarum censum referenda. Cujusmodi sunt Lamentationes duæ, ¹ prima in Urbem Tyrum, altera in Tyri Regem. In quibus quamquam Vates in pœnæ potius comminatione intentanda, quam in gravissimo casu lugendo, versatur; suumque illud obtinet, ut terrorem magis incutiat quam concitet misericordiam; tamen et titulo respondet luctuosum argumentum, et rerum sensuumque ratio Næniarum consuetudinem aliquatenus sequitur. Fit enim, uti in illis funebribus laudationibus fieri solebat, pristinæ gloriæ, opum, facultatum, bonorumque omnium, quibus prius abundabant, ornata et copiosa enumeratio; ut tantæ felicitatis desiderio calamitatis magnitudo augeatur. Quod ad Vaticinia item bina attinet, ² quibus denuntiatur Pharaonis et Ægypti occasus; ea Lamenta dici videntur solum ob tristem et lugubrem materiam; neque enim ullam habent styli Elegiaci formam aut similitudinem; vix ullam significationem doloris; ad minas et terrorem unice comparata sunt. Similem etiam rationem habet aliud par Lamentorum ³ in Principes

¹ EZEK. XXVII. et XXVIII. 12, — 19.

² EZEK. XXXII.

³ EZEK. XIX.

Judæ et in Hierosolymam editorum, quæ sunt Parabolæ Poeticæ; de iis itaque suo in loco jam antea est dictum.

Porro plerique Jobi sermones: in nobilissimo Poemate illius nomine inscripto pro veris ac legitimis Elegiis merito haberi possunt: ac nescio sane an in hoc ipso genere ulla uspiam extent perfectiora exempla; ita patet facta plane sunt et excussa intima doloris penetralia, ita penitus peruestigati et reclusi omnes misericordiae fontes. Verum cum hæc sint membra quædam integri Poematis, non temere a suo corpore distrahenda; cumque ejus operis universi elegantissima dispositio, et eximiae in partibus virtutes, uberiores aliquando disquisitionem postulatursint; satis jam erit hæc solum indicasse, quasi pulchra quædam prædia, quæ Elegia, si modo esset litigiosa et summo jure agere vellet, vindicare posset.

Pergamus itaque ad Psalmorum Librum; qui est Sylloge generali titulo inscripta carminum in Dei laudes conditorum; continetque varia diversi generis Poemata, inter alia Elegias. Quod si ea omnia ita perensemus, ut ad suam quæque speciem referamus, totius numeri pars fortasse sexta aut saltem septima in hanc Elegiarum classẽ erit adscribenda. Quæ tamen res cum omnino in opinione posita sit, neque ex certis regulis liquido demonstrari possit; pendet enim partim ex argumenti natura, partim ex styli colore, aut totius Poematis forma, de quibus ex suo quisque sensu alius aliter judicabit; non erit a me postulandum, ut Psalmos illos quos pro Elegiis habeam singulos nominatim recensẽam.

1 Vide JOB. Capp. III. VI. VII. X. XIV. XVII. XIX. XXIX. XXX.

Id potius quod ex usu magis erit faciam, Academici, et experiar, si quod inde exemplum omnibus in hoc genere notis eminenter signatum vobis exhibere possim.

Atque eo quidem nomine non dubito vobis commendare Psalmum quadragesimum secundum, utque elegantissimum Elegiæ Hebrææ specimen proponere. Vates longe a Templo publicoque Dei cultu in extremis Judææ finibus exulans, ab hostibus oppressus, eorumque conviciis exagitatus, querimoniam et preces ad Deum fundit. Mirifice exprimitur ardentissimum piæ mentis desiderium, dolor absentium bonorum memoria identidem recrudescens; extrema animi demissio, cedentis mœrori suo, sed eundem ferentis impatienter; victi malis, sed iisdem aliquantulum reluctantis, et in densissimis rerum tenebris interlucentes quosdam spei radios subinde admittentis: amat, luget; queritur, expostulat; desperat, confidit; concidit, recreatur; invicem et pene simul omnia. Non est sperandum fore, ut hæc digne exprimat ulla Versio Poetica, cum alia lingua vix imitabilis sit vis, et incitatio, et maxime brevitās Hebræorum; quanquam hujusce quidem Psalmi paulo fusior est stylus: ut autem intelligatis quam congruentem habeat cum Elegia Latina naturam, recitabo eum vobis ex Metaphrasi Arthuri Jonstoni, satis elegantis et fidi Interpretis, nisi et rerum et verborum pondera metri genere a sublimitate alienissimo sæpe fregisset; in materia autem Elegiaca, ut par est, res ei feliciter plerumque videtur procedere.

“Cervus ut, in medio celsis de montibus æstu

“Actus, in argentes fertur anhelus aquas;

“Sic

- "Sic mea vitali satiari Numinis unda
 "Mens avet, et Domini languet amore sui:
 "Gaudet, et optat amans, vitæ se adungere fonti:
 "His mihi deliciis quæ dabit hora frui?
 "Scandere me quoties memini penetralia sacra,
 "Et longo populos ordine pone sequi;
 "Aurea dum recolo missas ad sidera voces,
 "Et plausum festis quem decet esse choris:
 "In lachrymas totus miser et suspiria solvor;
 "Inter et ærumnas est mihi dulce queri.
 "Cur ita turbaris? cur te, Mens, dejicis exspes?
 "Cur ita me torques anxia? fide Deo:
 "Scilicet hic placido recreat mihi lumine pectus;
 "Et mihi materies unica laudis erit.
 "Dum queror, in mentem, liquidis Jordanis ab
 "undis,
 "Sepositisque jugis, tu mihi sæpe redis.
 "Gurgitis est gurgis, rauci comes æquoris æquor:
 "Fluctibus infelix obruor usque novis.
 "Luce, sed in media bonitas tua fulcit abyssus:
 "Nocte, Parens vitæ, tu mihi carmen eris.
 "Tunc ego, cur, dicam, capiunt te oblivia nostri?
 "Rerum Opifex, animæ portus et aura meæ!
 "Cur prope confectum curis, lachrymisque se-
 "pultum,
 "Me finis immani durus ab hoste premi?
 "Hic petit insultans, ubi sis: ego vulneror inde,
 "Ensis et in morem permeat ossa dolor.
 "Cur ita turbaris? cur te, Mens, dejicis exspes?
 "Cur ita me torques anxia? fide Deo:
 "Scilicet hic placido recreat mihi lumine pectus,
 "Et mihi materies unica laudis erit.

Aliud

Aliud est quod in hoc Psalmo animadversum velim : singulas ejus Periodos perpendat Lector, sensuumque intervalla distinguens in sua membra resolvat ; omnes, credo, comperiet quasi sua sponte ita se dispertire, ut versiculos propè æquales conficiant, ejusdem, uti plane videtur, mensuræ et longitudinis ac ii quibus quatuor priores partes Threnorum Jeremiæ conscriptæ sunt ; quod legitimum haberi posse Carminis Elegiaci genus apud Hebræos antea monui. Tales versus sunt in toto Psalmo undeviginti ; extra *εποδον*, quæ duobus ejusmodi versibus longiusculis constat, et uno insuper brevior ; quæque bis ponitur. Eadem plane videtur esse ratio sequentis etiam Psalmi, qui continet octo ejusmodi versus cum eadem *εποδη* : et cum in eadem materia, stylo eodem, iisdem etiam, ut videtur, numeris sit scriptus, a priore Psalmo fortasse non omnino sejungi debuit, sed pro alia quadam ejusdem parte potius haberi : id si verum est, totum Poema tres habet partes fere similes et æquales, quarum unaquæque clauditur eadem Periodo Intercalari.

I Video jam, idem olim censuisse EUSEBIUM, in PS. XLIII. apud Hebræos : *Ανεπιγραφος παρ' Εβραίοις ὁ ψαλμὸς διὸ καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς ἱερηνιδόταις ἐπιγραφὴν ἔχει· ἀλλὰ καὶ ὅτι μέρος τοῖσιν εἶναι τοῦ αὐτοῦ, δεικνύεται ἐκ τῶν ὁμοίων ἐν ἀμφοτέροις λόγοις, καὶ ἐκ τῆς ἐμφερῆς Ἀξιοῦ.* Et hanc conjecturam confirmant sex Codices MSS. " Psalmi XLII. et XLIII. scribuntur continua serie, ut Psalmus unus, " in MSS. No. 2, 4, 18, 33, 68, et in 2do. MS. MEERMANNI. " Distinguuntur autem inter se Psalmi in MSS, non Literis Numeribus, sed his duobus modis potissimum : vel una voce in medio spatii vacui unius lineæ posita, quæ vox est aut finalis Psalmi " prioris, aut initialis sequentis ; vel prima voce cujusque Psalmi " literis majusculis exarata." K.

Restat unum pulcherrimum in hoc genere Poema, Davidis in Saulum et Jonathanum Threnus; ¹ quem excerptum ex Libro aliquo, ut videtur, Poetico, jam olim deperdito, cui Titulus erat ² ישר, nobis conservavit sacer Historicus: non pigebit universam hujusce Carminis rationem paulo diligentius expendere.

Duos communes locos, eosque in Elegia legitima, eam dico quæ celebrandis mortuorum exequiis adhibetur, maxime pervulgatos, non tamen vulgariter Vates tractat; exponit sui doloris sensum, et defunctorum laudes prædicat. In ipso exordio utrumque exprimitur, sed, ut par est, vincit dolor, et cum gemitu et exclamatione erumpit:

הצבי ישראל על במותיך חלל
איך נפלו גבורים:

1 II. SAM. I. 17, ————— 27.

2 Cum de Libro ישר ejusque Titulo multi multas fecerunt conjecturas, neque certi quidquam de eo adhuc statuitur, Quid vetat et nosmet? — Bis citatur Liber ישר; primo JOS. H. X. 13. ubi quæ inde proferuntur manifeste sunt Poetica, ac tria quidem Disticha conficiunt:

שמש בנבעון דום
וירח בעמק אילון:
וידם השמש וירח עמד
עד יקם גוי איביו:
ויעמר השמש בחצי השמים
ולא אץ לבוא כיום תמים:

tum hoc in loco exinde depromitur Threnus Davidis. Notus est Hebræorum mos Libros suos ex prima cujusque voce inscribendi: ut בראשית Genesis, וידבר Numeri; vel ex præcipua aliqua primæ Sententiæ voce; sic idem Liber Numerorum vocatur etiam במדבר. Videmus etiam apud eosdem Cântica, insigni aliqua occasione edita, hujusmodi forma, qua ea notetur occasio, induci: ואז ישר, sive וישר

“O Decor Israelis, in montibus tuis perempte!

“Quomodo ceciderunt fortes!

Timidus et suspiciosus est dolor, facile causas comminiscens quibus sese excruciet; ægre ferens si vel neglectui sit, ludibrii autem et contumeliæ prorsus impatiens:

שמעו כי נאנחה אני אין מנחם לי

כל איבי שמעו רעתי ששו כי אתה עשית

“Audiverunt gemitus meos; non est qui me con-
“soletur:

“Audiverunt omnes inimici mala mea; quod ita
“me affeceris lætantur.

Ita queritur apud Jeremiam ¹ Hierosolyma, misérias suas amplificans. Idem sentit Vates noster:

וַיִּשָּׂא פְּלוֹנִי אֶלמוֹנִי sic מוֹשֶׁה אִן יִשְׂרָאֵל exod. xv. i. (samar. legit יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּשֶׁר רַבּוּרָה) v. i. vide etiam Inscriptionem PSALMI XVIII. Itaque Librum JASHAR fuisse opinor aliquam Syllogen Canticorum Sacrorum, variis de rebus, et diversis temporibus conditorum, eumque habuisse Titulum ex eo quod et ipse Liber et singula pleraque Cantica cum voce וַיִּשָּׂא inciperent. In ea fane opinione fuisse videtur vetus Interpres SYRUS, qui in horum locorum altero vocem hanc reddidit per אִשָּׁר, hoc est, *cecinit*; (cujus Interpretatio, inquit ARABES eum in hoc loco secutus, est Liber Canticorum) in altero hujus Tituli significationem ipse exposuit voce דַּת־שִׁבְחָתָא, id est, *Hymnorum*. Porro eorum sententiæ accedo, qui ex v. 18. existimant, hunc Threnum Titulo קִשָּׁת in-scriptum fuisse, vel in memoriam cladis ab hostium Sagittariis acceptæ, (vid. i. sam. xxxi. 3.) vel ex Arcu Jonathanî, de quo præcipua fit mentio v. 22. Huic opinioni favere videntur LXX. “קִשָּׁת, vel potius קוֹס, Arabice significat *mensuravit*, ut notat Cl. “MICHAELIS: sed non memini de mensura poetica usurpatum “legisse.” H.

I THREN. I. 21.

אל תגידו בנת
אל תבשרו בחוצת אשקלון
פן תשמחנה בנות פלשתים
פן תעלזנה בנות הערלים

“Ne annuntietis Gathæ,
“Neve prædicetis in vicis Ascalonis;
“Ne lætentur filiae Philistæorum,
“Ne triumphent filiae præputiatorum.

Difficilis et querulus est idem affectus; iniquus et
μυζαίπος; impotens iræ, et in obvium quidque exan-
descens. “Utinam ne in nemore Pelio” — inquit Anus
illa in Medea Ennii.¹ Ecce autem alium, qui in mon-
tem immerentem vehementer invehitur²:

Αἰ αἰ Δειψυδριον περδυσεταιρον,
Οἷος ἀνδρας ἀπωλεσας;
Μαχεσθαι τ' ἀγαθους καὶ εὐπατριδας,
Οἱ ποτ' ἐδείξαν οἶων πατρων κύρησαν.

Nec temperantior Vates noster:

הרי בגלבע אל טל ואל מטר עליכם

“O Montes Gilboæ! ne in vos ros neque plu-
“via —

Quæ omnia si ad rectæ rationis normam exigas, quid
absurdus? si naturam et affectuum motus spectes, quid
verius, quid expressius, quid pulchrius? Non Causa
pro Causa, in Dialectica flagitium, in Poetica interdum

¹ Apud CICERON. De Fato. vid. EURIPIDIS Medeam. v. 1.

² Scolion apud ATHENÆUM Lib. xv. Vide EUSTATHIUM ad
Iliad Δ. 171. Edit. ALEX. POLITI Florentiæ. et HERODOT. Terpsi-
chor. 63, 64.

est virtus: quia nimirum illic ratio, hic affectus dominantur. Cum jam luctui aliquantum satisfactum est, honori defunctorum commodior locus datur. Pariter laudantur, primo ob virtutem et res gestas; tum ob amorem et pietatem mutuam; ob pernicitatem denique et robur. Ornatur singulatim Saulus, ex eo quod opibus ac deliciis omnibus suos locupletaverit; qui locus eximia cum elegancia tractatur: aptissime inducuntur foeminae Israeliticæ, fitque exornatio per imagines ad muliebrem personam accommodatissimas. Jonathan demum singulari item elogio parentatur, suavissimeque exprimitur jucundissimæ ejus amicitia desiderium.

De Periodo Intercalari five *strophæ*, in eum Psalmum quem modo exposui inserta, aliquid speciatim tum adnotassem, nisi hic idem denuo faciendum esset. Cum Elegiæ natura valde congruit: siquidem amat luctus suis querimoniis immorari, easdemque identidem repetere et instaurare. Id quod in hoc Threno facit Vates: sed isthæc Periodus Intercalaris singularem habet rationem; non enim, ut plerumque fit, eadem omnino forma iisdemque vocibus perpetuo interponitur, sed paulum immutata, cumque jucunda et dictionis et ordinis variatione tribus vicibus facta; inchoat enim Carmen, et concludit, et semel in medio interjicitur.

Est etiam aliud, quod quanquam conjectura solum innitatur, haud tamen verebor vobis proponere. Videtur mihi hic Threnus singulare aliquid habere in versuum mensuris; liberiolem nimirum usum et varietatem metrorum; ita ut non aut illis longiusculis solis, aut brevioribus maximeque usitatis unice constet, sed ex utrisque inter se permistis et artificiose temperatis;

ut parallelismi acumini, et concinnitati, fufum illud ac leniter profluens Styli Elegiaci genus aliquatenus moderetur: quod idem in nonnullis Pfalmis videre mihi videor. Sane in harum Periodorum Poetica conformatione quiddam valde exquisitum factumque apparet: et ut nullum huic Poemati elegantiae genus deesset, eximia est universae dictionis perspicuitas, nitor, et pulchritudo.

Ut autem elegantissima hujusce Elegiae Oeconomia melius appareat, recitandum est integrum Poema, unoque sub conspectu exhibendum: quod cum æque pingeret facere, vel ex barbara Masoretarum pronunciatione, vel oratione soluta et ad verbum conversa, totum versibus Elegiacis, ut potui, expressi.

Ergone magnanimi heroes, decus Israelis,
 Proh dolor! in patriis occubuere jugis?
 Fama Philistæas ah! ne pertingat ad urbes,
 Neu Gatham tantæ nuntia cladis eat;
 Hostis ut invisos agitet sine more triumphos,
 Judaicisque nurus barbara læta malis,
 Triste solum, Gilboa! tuis ne in montibus unquam
 Vel ros, vel pluviæ decidat imber aquæ!
 Nulla ferat primos aris tua messis honores;
 De grege lecta tuo victima nulla cadat!
 Qua scuta heroum, qua Sauli parma relicta est,
 Nequicquam heu! sacrum cui caput unxit
 onyx.

Non sine cæde virum Sauli prius hasta redibat;
 Non Jonathani expers sanguinis arcus erat:
 Nobile par, quos junxit amor, quos gloria junxit,
 Unaque nunc fato jungit acerba dies.

Ut celeres vicere aquilas, validosque leones,
Viribus et cursu bella ciere pares!
At Vos, Isacides, Saulum lugete, Puellæ,
Qui dites vobis rettulit exuvias;
Qui collo gemmas, qui textile vestibus aurum,
Coccina qui Tyria tincta bis arte dedit.
Heu quianam heroum bello perit irrita virtus!
Montibus in patriis, ah Jonathane, jaces!
Tu mihi, tu æterno flendus, Jonathane, dolore
Occidis! heu misero frater adempte mihi!
Heu pietas! heu rara fides, et dulcia fessio
Alloquia! heu sanctæ foedus amicitiae!
Quæ mihi in adversis tulerat nova gaudia rebus;
Gaudia, foemineus quæ dare nescit amor.
Proh dolor! heu quianam duro in certamine belli
Fracta virum virtus, irritaque arma jacent!

PRÆLECTIO VICESIMA QUARTA:

משלי

SIVE CARMINA DIDACTICA,

PRISCIS temporibus, et in gentium fere omnium primordiis, usitatissimum erat docendi genus per Sententias. Rudis plane et inculta erat vetus illa ac cum maxime nascens sapientia; nondum artificiose digesta et composita, non in suas partes distributa, non ad certam rationem et viam redacta. Qui ingenio et prudentia longoque rerum usu præstabant, ii suæ scientiæ summam omnem, quasi in compendium adductam, per axiomata quædam ac præcepta in aliorum utilitatem vulgabant; eo efficaciora et apud rudes homines plus ponderis habitura, quod non disputarent, sed juberent; non suaderent, sed cogerent; non per argumentorum anfractus circumducerent, sed recta impellerent, ad bene et honeste sentiendum agendumque. Eadem tamen ne nimia severitate averterent audientium animos, sed ut allicerent potius et ad se invitarent, aliquo ornatus lenocinio opus erat: itaque Effata sua in breves, acutas, et numerosas sententias includebant, figuris, imaginibus, et comparisonibus illustratas,

lustratas, multisque rerum et verborum luminibus distinctas. Apud plerosque populos primitus saltem obtinuit hæc ratio; apud Hebræos semper viguit. Ii hoc genus Sententiarum משלים vocabant; tum quod sæpe constarent Parabolis proprie dictis; tum quod vi quadam atque auctoritate semper pollerent, et in audientium animis quodammodo dominarentur.

Ex hoc genere Didactico multa supersunt Hebrææ Poeseos monumenta; in quibus principem locum facile obtinent Parabolæ Salomonis. Hujusce operis duæ sunt partes: prima, quæ est Proemii cujusdam loco, novem priora Capita continet; estque varia, elegans, sublimis, vereque poetica; rerum ordine plerumque conservato, partibusque inter se apte connexis; pulcherrimis descriptionibus, et Prosopopœiis illustrata; compositione politissima omnique poetico ornatu illuminata; ita ut haud ulli sacrae Poeseos parti venustatis laude cedat: altera pars inde ad finem Voluminis, singulis fere constat Parabolis sive Sententiis, vix quidquam habens sublime aut etiam poeticum ultra quod Gnomæ acumen et concinnitas admittit. Cum apud Hebræos genus Didacticum præcipue ac proprie sectatur hujusmodi disjunctas sententias, cumque hæ frequenter immiscentur diversi etiam generis carminibus, et per totam eorum poesin locum habet, hanc potissimum partem Parabolarum Salomonis tractabo, et in peculiarem Parabolæ rationem paulo diligentius inquiram.

Præcipuas Parabolæ venustates ipse Salomo eleganti Parabola exponit; una exhibens aptam rei descriptionem, reique descriptæ exemplum:

תפוחי זהב במשכיות כסף
דבר דבר על אפניו :

“Poma aurea in opere reticulato argenti ;

“Dictum prolatum in rotis suis.

Vult nimirum graves et reconditos sensus oratione terti, et undique circumcisa, et pulchre tornata ita commendari ; ut pomorum exquisitorum et eximii coloris, vel arte fortasse ex pretiosissima materia effictorum, venustior et jucundior est aspectus, cum per vasis argentei egregie cælati cancellos, quasi per velum quoddam, translucent : neque enim eos ornat modo nitida, subtilis, et expolita dictio, sed illud etiam vel imprimis, si interveniente venusta aliqua imagine paulum a conspectu retrahatur Veritas.

Isthæc ut videamus particulatim : Prima Parabolæ laus esto Brevitas. ¹ Est sane hæc necessaria quædam conditio, qua sublata nec naturam suam nec nomen retinebit. Quod si fuse pleneque res exponitur, si dictum, idque geminatum, ultra decem, aut maxime ultra duodecim voces extenditur, non jam editur Parabola, sed habetur Concio. Pungit enim quasi aculeo sententia, et ictu, non mora, imprimitur ; adeoque dictione utitur maxime pressa et adstricta, pene necessariis potius recisis, quam admissis supervacuis. Legem hanc poesi Didacticæ tulit etiam Horatius, ejusque rationem subjunxit : ²

¹ Επὶ γὰρ καὶ ἀποφθίμωτα ἢ βραχυτά, καὶ γνωμολογικὰ, καὶ σφωτῖρον το ἐν ὀλίγῳ πολλὰν Ἀλφειοῖαν ἡρποῖσται· καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἀντιθέσει διδραὶ ὅλων διωκόμεναι. αἱ δὲ ἐκτείνονται πρὸς τὴν γνώμην ἐν μακροῖς, διδασκαλικῇ γίνεται πρὸς καὶ ῥητορικῇ ἀπὸ γνώμης. DEMET. PHAL. Περὶ Εὐρημίας. Sect. ix.

² Art. Poet. v. 336.

“Quicquid præcipies, esto brevis; ut cito dicta

“Percipiant animi dociles, teneantque fideles.

Quod idem suo more, hoc est, Parabolice expressit Salomo noster : ¹

דברי חכמים כדרבנות

וכמשמרות נטועים

“Dicta Sapientum sicut stimuli,

“Et instar clavorum in altum defixa :

acriter nimirum impellunt animum, alte penetrant, et firmiter inhærent.

Porro Brevitatem plerumque consequitur aliqua Obscuritas, quam non modo non reformidat Parabola, sed amat etiam, et aucupatur, et sibi laudi ducit. Habet enim ea quoque res suam utilitatem : acuit animum et intentum reddit ; excitat studium et desiderium sciendi : in ipsa disquisitione vires ingenii stimulat et exercet : ad hæc, vult mens humana in percipienda veritate suas sibi partes relinqui ; non omnia plane nimis et aperte exponi, sed aliquid suæ perspicacitati tribui : illius etiam scientiæ fructus est multo jucundissimus, quam ipsa sibi propriis viribus suaque solertia comparavit. Oritur autem isthæc obscuritas multis modis præterquam ex ipsa brevitate et compressione dictionis : primum in Comparationibus, cum res invicem applicantur interque se componuntur sine ulla comparisonis nota ; cujus exemplum est in Parabola modo laudata, et sunt frequentissima : unum insuper alterumque apponam vel propter eorum eximiam elegantiam : ²

¹ ECCLES. XII. II.

² PROV. XXV. 14.

נשיאים ורוח וגשם אין
איש מתהלל במחת שקר;

“Nubes, et ventus, et imber nullus;

“Vir sese venditans cum inani munere.

Item alia forma :

יש זהב ורב פנינים
וכלי יקר שפתי דעת :

“Est aurum, et gemmarum copia;

“At pretiosa supellex labia scientiæ.

Deinde cum res ipsa, cujus adducitur Imago, occultatur, fitque Allegoria: notam et pervulgatam sententiam bene expressit Horatius vocibus propriis; ²

“Sperne voluptates; nocet empti dolore voluptas :

sed eandem quanto elegantius Salomo per Imaginem, et sub Allegoriæ involucri ³

דבש מצאת אכל דרך
פן תשבענו והקאתו :

“Invenistine mel? quod modo sat erit comede;

“Ne eo satiare, et nausees.

Tum etiam, cum ratio Comparationis valde late patet, et in multis locum habere potest; quo in genere illud videtur ponendum; ⁴

כמים הפנים לפנים
כן לב האדם לאדם :

¹ PROV. XX. 15.

² Lib. I. Epist. II. 55.

³ PROV. XXV. 16.

⁴ PROV. XXVII. 19.

“ Ut in aquis facies faciei [respondet],

“ Sic homini cor hominis :

quod haud sane facile est dictu usque quo pertineat, et quibus coerceri debeat finibus; cum referri possit multis modis ad hominum indoles, ad ingenia, affectus, voluntates, amicitias, mores, virtutes, vitia; inter se plerumque congruentia, sive etiam invicem sequacia, et similes colores mutua inter se consuetudine trahentia. Postremo, ne plura recenseam, oritur aliqua obscuritas, cum in quacunque Parabolæ forma præcipua aut fortasse tota vis dicti non in ipso dicto vertitur, verum in eo quod minime quidem exprimitur, sed est eidem arcte connexum et consequens : ¹

אֵזֶן שֹׁמֶעַת וְעֵין רֹאֶה

יְהוָה עָשָׂה גַם שְׁנֵיהֶם :

“ Aurem audientem, et oculum videntem,

“ Utrumque eorum fecit Jehova.

Non multum proficiet qui in verborum cortice morabitur, et intra ipsum sententiæ circuitum steterit; sed quam gravis quamque fructuosus exinde necessario pendet sensus, quem pro suo instituto clarius et animosius expressit Psalter ! ²

הַנֹּטֵעַ אֵזֶן הֲלֹא יִשְׁמַע

אִם יִצַּר עֵין הֲלֹא יִבְטֹחַ :

“ Qui plantavit aurem, nonne ipse audiet ?

“ Qui formavit oculum, nonne ipse videbit ?

Restat denique ut Parabola sit Elegans; cum quo satis bene constare potest et Breve et Subobscurum.

¹ PROV. XX. 12.

² PSAL. XCIV. 9.

Elegantiam dico sensus, imaginis, et dictionis: quorum omnium exempla Parabolæ quas jam protuli prope singulæ suppeditabunt. Est autem hoc in loco notandum, minime deesse suam elegantiam iis etiam sententiis quæ sunt vel maxime nudæ, apertæ, et simplices, quæque nihil habent in sensu valde exquisitum, nullam imaginem, nullum singularem ornatum dictionis; modo adfit brevitās, et rotunda constructio, et forma peculiaris, quæ sola nonnunquam constituere Parabolam videtur. Talis est sententia quam in Historia Sacra usurpat David ut Parabolam a priscis acceptam; ¹

מרשעים יצא רשע

“ A sceleratis prodibit Scelus:
talīs apud Salomonem, ²

שנאה תערר מרנים

ועל כל פשעים תכסה אהבה:

“ Odium suscitabit rixas;

“ Sed omnia delicta operiet Amor:
plurimæque ibidem aliæ.

Alterum est Salomonis opus ad hanc Speciem Didacticam pariter referendum, cui titulus קהלת, sive Concionator; vel potius fortasse Sapientia Concionatrix: in quo quanquam multæ sint passim interspersæ disjunctæ sententiæ, multæ Parabolæ, alia tamen est totius ratio, alius color, longe dispar stylus. Etenim una est universi operis forma, unum et simplex argumentum, De rerum humanarum Vanitate, sub persona Salomonis, in perdifficili quæstione dubitantis, in utramque partem dis-

¹ I. SAM. XXIV. 13.

² PROV. X. 12.

putantis, et ex ancipiti cogitandi cura sese tandem expedientis. In partibus autem definiendis magna est difficultas; in summa obscuritate versatur rerum series, orationis filum, universi argumenti ordo et distributio; ut in eruenda libri œconomia, et accurata partium descriptione constituenda, interpretes multum inter se dissentientes videas. Ut quod res est dicamus; in rebus explicandis et disciplinis tradendis accurata et subtilis partiendi ratio nec nota erat Hebræis, nec quæsitæ: priscam illam sententiarum viam unice tenebant, nec Methodum vel sponte sese offerentem admittere dignabantur. Stylus autem hujusce operis est plane singularis: dictio est humilis plerumque et submissa, sed imprimis obscura; sæpe laxa, et dissoluta, et sermoni proprior; nec in compositione et structura multum viget poeticus character: quæ forsitan videri possunt argumenti naturæ aliquatenus tribuenda. Judæis sane invitis in Metricorum librorum numero plerumque habetur: quod si in his rebus multum valeret illorum hominum auctoritas, hic fortasse eorum opinioni aliquid esset concedendum.¹

Ad hanc Poematum classẽ pertinent Psalmi nonnulli; Alphabetici nimirum omnes, alique pauci. De Acrostichidis artificio plus semel jam facta est mentio. Horum Carminum omnis fere laus in eo consistit, quod ad communem usum sint apprime accommodata; quod

¹ Existimat Vir Doctus in opere erudito nuper edito, Librum ipsum maxima ex parte sermone soluto scriptum esse; sed multis carminum laciniis, passim prout res et occasio ferebat inductis, distinctum: cujus sententiæ libenter accedo. Vide A. V. DESVOEUX: *Tentamen Philosophicum et Criticum in ECCLESIASTEN*, lib. II. cap. I.

sensus sint pii, graves, fructuosi; pura et aperta dictio; compositio ad generis sententiosi formam accuratissime facta et limata.

Duo præterea supersunt in hoc genere Monumenta, quæ jure sibi vendicat Poesis Hebræa, quanquam et prosa oratione et Græce solummodo scripta extant: Sirachidis Sapientia, et, quæ appellatur, Salomonis.

Sirachidis opus, ex Hebræo in Græcum sermonem ab Auctoris Nepote conversum, est ejusdem omnino generis cum Parabolis Salomonis; adeoque eundem etiam titulum primo inscriptum habuit, nimirum מְשָׁלִים, uti nos docet Hieronymus, ¹ qui se librum hunc Hebraicum reperisse testatur; quod quo minus de archetypa scriptione Hebræa, non de Syriaca quadam Versione, intelligamus, non video. Verum utcunque ea se res habet, profecto clare constat ex ipsa hujusce libri Græca interpretatione quam nunc habemus, fuisse eum per omnia Parabolis Salomoneis perquam similem; quoad nimirum Scriptori fas est imitatione pervenire. Magna rerum, sensuum, dictionis similitudo: idem Styli color, eadem sententiarum constructio; ut nec dubitem, quin eandem etiam carminis rationem, quæcunque ea erat, secutus fuerit Auctor, si modo aliqua ad eam usque ætatem Metricæ artis cognitio superesset. Ut in hac re aliquid satis tuto affirmare possimus, facit eximia Interpretis fides, quæ multis indiciis passim cernitur: sane videtur in suo munere obeundo summa cum religione versari, totum se ad Hebræum sermonem componere, Græcam elegantiam minime captare; nec modo sententias appendere, sed adnumerare verba, ac servare

¹ Præf. in Libros Salomonis.

etiam verborum ordinem: ut in plerisque, versione in suum fontem refusa, ipse Scriptor Hebræus vere representari posse videatur. Quod si quis in hac re faciet periculum, partemque aliquam hujusce libri ad verbum conversam Hebraice reponet, clare videbit admirabilem ejus cum antiquis in hoc genere Hebræorum monumentis consonantiam; in omnibus unam atque eandem cum iis formam et charactera: ut facile sibi persuadere poterit se alterum plane Salomonem loquentem audire. Salomonem autem ita sequitur Sirachides, ut Parabolarum illius primam potissimum partem imitetur: habent enim plerumque sententiæ ejus aliquam inter se connexionem; stylus etiam est magis pictus nonnunquam et coloratus, figuris et imaginibus impensius ornatus, quam ratio Didactica necessario postulat: quod videri potest in Sapientiæ Protopopœia, ¹ in qua Antecessoris sui habitum et effigiem sane feliciter expressit.

Sapientia Salomonis in imitationem item scriptorum Salomonis composita est; sed haudquaquam exitu æque felici: a Judæo aliquo Hellenista, non, ut Sirachidis liber, ex Hebræo conversa, sed Græce scripta. Stylus videtur inæqualis et dispar sibi: sæpe grandiloquus, cothurnatus, et tumidus; amplius item, et fusus, et Epithetis abundans, præter consuetudinem Hebræorum; interdum temperatus, elegans, sublimis, poeticus. Constructio nonnunquam sententiosa, et in eo genere satis accurata; ut manifesto deprehendas Auctorem sibi ad

imitandum proposuisse antiqua Poeseos Hebrææ exempla : quanquam in universum a germano illo characterē longe distat. In œconomia operis graviter peccat ; Salomonis Preces a Capite nono inchoatas usque ad finem libri continuat, ita ut partem totius plus dimidiam conficiant : in quibus ut immanem illam orationis longitudinem excusemus, nimium indulget subtilissimis rerum reconditarum disquisitionibus, et multa admiscet a ratione precum ad Deum factarum valde aliena : ad hoc res ipsa ad nullum certum exitum perducta videtur. Quibus de causis iis libenter adsentior, qui opus hoc Sirachide haud paulo recentius, et sequiore ætate conscriptum judicant.

Verum ne missam faciam hanc poeseos speciem sine aliquo integri Poematis specimine, quale in cæteris exhibere aggressus sum, tentabo, Academici, id, quod vos ut experiri velletis auctor modo fui, et partem quandam Libri Sirachidis Hebraice conversam dabo ; illam ipsam nimirum, quam jam laudavi, Sapientiæ Prosopopœiam. Equidem hujusce speciei Character vix alio carmine quam Hebraico effingi potest : quænam autem sit mea Hebraici carminis notio atque idea generalis, cum sæpe et multis modis explicare conatus sum, vix tamen aliter melius quam hoc fortasse exemplo intelligetur.

ECCLESIASTICI CAPUT XXIV.

Hebraice redditum.

תהלת חכמה לישוע בן סירה:

חכמה תהלל נפשה

ובתוך עמה תשתבח:

בקהל עליון תפתח פיה

ולפני חילו תתהלל:

אני מפי עליון יצאתי

וכערפל כסיתי הארץ:

אני במדומים שכנתי

וכסאי בעמוד ענן:

חוג השמים סבותי לבדי

ובמצולת תהמות התהלכתי:

בגלי הים ובכל הארץ

ובכל עם וגוי קניתי:

עם כל אלה דרשתי מנוחה

ובנחלת מי אלין:

אז יצוני יוצר כל

ובוראני הניח אחלי:

ויאמר ביעקוב שכני

ובישראל נחלי:

מעולם מראשית קנני

ועד עולמים לא אחרל:

באהל קדוש לפניו שרתי
 וכן בציון הצבתי:
 בעיר אהובה כמו כן הניחני
 ובירושלים ממשלתי:
 ואשרישה בעם נכבד
 בחלק יהוה נחלתו:
 כארז העליתי בלבנון
 וכברוש בהררי חרמון:
 כתמר העליתי בעין גדי
 וכנטעי חבצלת ביריחו:
 כזית נעים בשדה
 ואעלה כערמון עלי מים:
 כקנמון וקנה בשם נתתי ריח
 וכמר מבחר נתתי ריח נוחה:
 כחלבנה ושחלת ונטף
 וכקיטור הלבנה במשכן:
 ואני כאילה שלחתי ענפי
 וענפי ענפי כבוד ורחן:
 אני כגפן צומחת חן
 ונצותי פרי כבוד ועשר:
 קרבו אלי מתאוי
 ומתבואותי השבעו:
 כי זכרי מדבש מתוק
 ונחלתי מדבש ונפרת:
 אוכליני עוד ירעבון
 ושותיני עוד יצמאון:

השומע אלי לא יבוש
ועובדים בי לא יחטאון :
כל אלה ספר ברית אל עליון
תורה שצוה לנו משה
נחלה למקהלות יעקוב :
הממלא כפישון חכמה
וכחדקל בימי אביב :
המרבה כפרת בינר
וכירדן בימי קציר
המוציא ¹ ביאור מוסר
וכגיתחון בימי בציר :

¹ In errorem hic humanitus incidit Sirachides Nepos, neque Avi sui sententiam expressit: nam cum vocem hanc in suo exemplari defective scriptam legeret כֶּאֱר, perperam vertit ὡς φως. Vide enim quam incongrue cum cæteris: Pison, Tigris, Euphrates, Jordanes, Lux, Gihon: loco Lucis desideratur Flumen aliquod, adeoque manifesto legendum erat כִּיאֹר, ὡς ὁ Ποταμός, ut Fluvius Ille, nimirum Nilus; qui certe homini Judæo in ejus vicinia atatem degenti inter fluvios principes et exundationibus nobiles erat præcipue memorandus, et nomine כִּיאֹר, τὸ Ποταμὸν, honoris causa merito appellandus. Hæc autem ipsa vox eodem modo defective legitur כֶּאֱר AMOS. VIII. 8: ("legitur כִּיאֹר in MSS. "No. 4, 28, 70, et 73." K.) eadem vero periodo mox repetita, plenius exprimitur כִּיאֹר, IX. 5. Vide CAPPELL. Crit. Sacr. IV. 2. 11. Amicissime me admonuit Vir doctus, idem olim de hoc loco statuisse magnum BOCHARTUM, cujus auctoritate quæ supra dicta sunt libenter confirmo: "כִּיאֹר est fluvius, ut יֶאֱר. Ita occurrit, AMOS. VIII. 8; ubi de Nilo. Atque eodem sensu usurpaverat Sirachides ECCLES. XXIV. 27. ubi interpres perperam "pro lumine accepit." Chanaan. Lib. I. cap. 23. Cæterum in hac Versione secutus sum textum Codicis Vaticani, paucis quibusdam exceptis, quorum rationem facile expediet Lector, si qui operæ pretium duxerit hæc paulo attentius expendere.

לא כלה הראשון לדעתה
 וכן האחרון לא יחקרנה:
 כי מים נמלאו מחשבותיה
 ועצתה מתהום רבה:
 ואני כמוצא מים מיאור
 וכתעלה יצאתי בפרדס:
 אמרתי אשתה נא את נני
 והריתי את תלמי:
 וחנה היתה תעלתי ליאור
 ויהי היאורי לי:
 עוד מוסר כשחר אופיעה
 והאירותיהו עד למרחק:
 עוד לקח כנבואה אשפוך
 והניחותיהו לדורות עולמים:
 ראו כי לא לי לבדי ינעתי
 בי אם לכל מבקשי אמת:

שיר

SIVE ODE.

PRÆLECTIO VICESIMA QUINTA:

ODÆ HEBRÆÆ PRIMUS CHARACTER.

CARMEN omne cantioni destinatum, sive assa voce sive fidibus conjunctis canendum, Hebræi שיר, Græci ὕμνος, appellant; quæ voces inter se aptissime congruunt: et sicut ea Græcorum vox restrictius tandem accepta est ad designandam Poematis speciem singularem, ita idem apud Hebræos etiam videtur obtinuisse, nisi quod hi vocabulum illud suum aliquanto fortasse latius usurparent.

Satis aperte suam originem profitetur Ode: nata primum est ex lætissimis incitatissimisque animæ humanæ Affectibus, Gaudio, Amore, Admiratione. Quod si hominem recens creatum cogitamus, qualem eum nobis exhibent Sacræ Literæ; rationis et orationis facultate perfecta præditum; non sui, non Dei ignarum; divinæ bonitatis, majestatis, et potentiae conscium; pulcherrimæ totius mundi fabricæ, terræ cœlique non indignum spectatorem; fierine posse credemus, quin ei hæc omnia intuenti intus incalesceret cor,

ita

ita ut ipso affectuum æstu abreptus animus ultro sese effunderet in Creatoris laudes, inque eum impetum orationis, eamque vocis exultantiam exardesceret, quæ tales animi motus pene necessario consequitur? Quod ipsum usu venit pulcherrimi illius Psalmi Auctori hæc eadem contemplanti, quo res omnes creatas ad celebrandam inter se Dei Optimi, Maximi, gloriam adhortatur: *

הללו את יהוה מן השמים

הללוהו במרומים:

הללוהו כל מלאכיו

הללוהו כל צבאיו:

“Laudate Jehovam Cœlites;

“Laudate eum in excelsis;

“Laudate eum omnes angeli ejus;

“Laudate eum omnes ejus exercitus:

quem hymnum elegantissime imitatus est, et Adamo suo Paradisum incolenti aptissime tribuit, ² Miltonus noster, poetarum omnium post Vates Sacros longe divinissimus. Sane de primævo illo ac perfecto hominis statu vix recte concipere videmur, nisi aliquem ei Poeseos usum concedimus, quo pios erga Deum affectus et sanctum ardorem religionis hymnis et cantu satis digne exprimeret.

Quod si rerum veritatem et historię fidem appellamus, apud omnes fere populos paulo humaniores id ab ipsis usque primordiis derivatum semper obtinuisse videbimus, ut in re divinā facienda et religionibus ce-

* PS. CXLVIII.

² *Parad. Amiff.* Lib. v.

lebrandis carminum et hymnorum usus dominaretur. Ex antiqua illa musica et poesi, quam aliquando apud suos legibus constitutam fuisse testatur, eam speciem primo recenset Plato,¹ qua continebantur Preces ad Deos, quique dicebantur Hymni. In Latina poesi nihil memoratur æque vetustum ac Saliare Numæ Carmen, una cum primis sacrorum et cæremoniarum institutis a rege doctissimo conditum, quod Salii, ὕμνους τῶν νοσίων δίων, ut eos appellat Dionysius,² ad tibiam canebant cum tripudiis solennique saltatu. Quid quod Carmen omnium quæ nunc extant antiquissimum (eorum dico, quorum ætas certo cognoscitur, et quæ iusta sunt poemata) est ipsa Mosis Ode συχαιστὴν post transitum Maris Rubri, in suo genere perfectissima, lætarum quas dixi affectionum verus et naturalis fœtus. Ita Odæ origo ad ipsum Poeseos initium recurrit, quod cum Religionis, hoc est, cum ipsius humanæ naturæ ortu conjunctum videtur.

Hanc Poeseos speciem præ cæteris omnibus excolebant Hebræi; et in eadem perinde eminent. Solenne erat per omnes Hebrææ nationis ætates ob res feliciter gestas prosperosque bellorum exitus lætis carminibus Deo servatori publice grates agere. Hinc Mosis, Deborahæ, Davidis, Εμψικα. Cum ipsis forsan reipublicæ primordiis initia sua habuerunt Scholæ Prophetarum; regum certe tempora antecedeabant: ibi, uti jam vidimus, disciplinæ Propheticæ Alumni inter cætera studia sacræ poeticæ operam dabant, et Dei laudibus Odis et musica celebrandis vacabant. Sub Davide autem præ-

¹ De Legibus III.

² Antiq. Rom. II. 70.

cipue florebat musica et poesis: ex illius instituto quater mille Cantores sive Musici e numero Levitarum, ¹ sub præfectis ducentis octoginta octo, distributi in classes viginti quatuor, quæ per singulas hebdomadas vicibus suis in Templo fungerentur, sacrorum Hymnorum ministerio unice deserviebant, ² partim voce, partim diversi generis instrumentis musicis canentes. Illorum principes erant Asaphus, Heman, et Iduthun; qui, quantum ex Psalmorum titulis colligere licet, ³ Hymnos etiam composuisse videntur. Ex apparatu tam splendido, cui nihil simile alibi unquam extitit, de Oda Hebrææ dignitate et magnificentia conjecturam facere possumus. Meminerimus, nunc ejus reliquias ad nos pervenisse ornamentis suis omnibus spoliatas, nisi quæ in dictione et sensibus elucent, quibus ipsis plurimæ obscuritates et tenebræ insiderunt. Quapropter de Oda Hebræa differentes omni supersedebimus disquisitione de Musica Sacra, deque vario ejusmodi rerum apparatu, quæ aliquam proculdubio vim habere poterant in constituendis diversis Odarum generibus; quorum tamen omnium cum in summa ignoratione versamur, satius duco de iis tacere, quam Eruditorum quorundam exemplo multa loquendo nihil dicere. Inquiram itaque breviter in communem hujusce Poematis naturam et affectiones, quibus expositis de Hebræorum in hoc genere monumentis facilis certiusque judicare possimus.

¹ I. PARAL. XXIII. 5.

² I. PARAL. XXV. 1, — 7.

³ Vide etiam II. PARAL. XXIX. 30.

Est Ode Poematis species omnium maxime suavis, venusta, elegans, varia, sublimis; quorum singula fere in ordine, sensibus, imaginibus, dictione, numeris, cernuntur. In rerum ordine ac dispositione posita est prima ac maxima quidem Odæ venustas; quæ cum facillime sentitur, difficillime tamen explicatur: hoc enim habet vel præcipuum, quod via et præceptis certa que partium descriptione minime continetur. Est enim læta, soluta, libera; in elatiore argumento exultans, audax, et nonnunquam pene effrænis: sed et hic etiam, semperque alias, nisi per totum regnet quædam facilitas, quæ negligentiae cuiusdam minime affectatæ speciem habet, naturam non artem præ se ferens; quæque cernitur maxime in exordio obvio, nec nimis exquisito, et in ipsam plerumque rem protinus incurrente; in serie rerum per jucundam varietatem subtiliter et artificiose, sed quasi sponte, deducta; in clausula sine ullo acumine leni quodam lapsu in loco forsan minime expectato, et nonnunquam veluti fortuito cadente: nisi sit totius habitus quidam suus et forma peculiaris, in rebus ipsis, in ordine et dictione, non in metri genere posita, quæ hanc præcipue atque unice deceat; fiet quidem poema cætera forsan probabile, minime autem erit elegans Ode. Habent hanc formam Odæ Horatii plurimæ; Hannesii nostri paucae quidem illæ, sed propemodum omnes. Occurrunt in Papinii Statii Sylvis: Carmina Lyrica duo, in quibus cum sint numeri in primis sonori, rotundi, et volubiles; sensus satis elegantes et venusti; dictio, si non delicata, ardens tamen et colorata; nihilo tamen minus

1 Lib. iv. Sylv. 5. et 7.

in iisdem illam totius formæ felicitatem et gratiam, et expressam Odæ effigiem, desidero.

Sensus atque Imagines rerum et argumenti rationem sequuntur, quæ varia est, et nullis plane finibus circumscripta. In humili materia erunt suaves, amœni, floridi; in elata graves, audaces, vividi; in omnibus summe elegantes, expressi et varii. Amat Ode potissimum Rerum Naturalium Imagines, Historiarum communes locos, descriptiones vividas, sed breves, et, cum altius insurgit, crebras Personarum fictiones. Dictione utitur præcipue exquisita lectaque, clarissimos adhibens verborum colores, jucundissima figurarum lumina, elegantias quasdam proprias, et ut peculiarem totius dispositionis habitum, ita ornatum etiam elocutionis privatum et suum; in quo item non minus cernitur illa Horatii curiosa felicitas. Hæc omnia commendat numerorum omnis dulcedo et varietas, quam vel linguæ cujusque natura fert, vel rerum quas tractat prope infinita diversitas postulat.

Dolet profecto, quod de Oda Hebræa differentibus de numeris omnino sit silendum; quos quanquam nobis penitus ignotos, tamen et Musicæ ejus, quæ apud Hebræos multum colebatur, naturæ accommodatos, et pro linguæ ingenio perfectos fuisse, par est ut existimemus. Cætera quod attinet, dictionis vim et elegantiam, sensuum atque imaginum pulchritudinem et dignitatem, ordinis et œconomix virtutes omnes et gratias, ne ei præ omnibus in hoc genere exterorum monumentis asserere possimus, minime erit verendum. Qua in disquisitione, cum tam late pateat, ne incerte fluctuemus, aliquem statuamus itineri nostro præfinitum cursum; quod
fatis

fatis commode fieri posse existimo, si omnem hujusce poematis diversitatem in tres species includamus, quarum primam distinguat, et quasi præcipua quadam nota designet, Suavitas; alteram, Sublimitas; quibus interponi potest Medius quidam et ex utraque temperatus Character: harum communes habendæ erunt affectiones Varietas et Elegantia.

Quanquam in materia gravissima semper versetur Ode Hebræa, neque unquam ad illam descendat levitatem, quæ exteram in hoc genere poesin magna ex parte occupavit; Suavitatis tamen Charactera minime aspernatur. Eum constituunt Affectus lenes et placidi, Imagines amœnæ et floridæ, Dictio jucunda, composita, et æquabilis. Quæ hic potissimum locum habent Affectiones, sunt Amor, Desiderium, Spes, Lætitia non nimis exultans, Dolor etiam, sed si constet modus. Amorem et Desiderium suavissime expressit Vates Regius in Judææ Deserto exulans, Psalmo sexagesimo tertio. Dolorem habet cum Spe aliqua conjunctum Psalmus octogesimus. Spem Lætitiæ proximam quintus supra octogesimum. Nonagesimus secundus totus est Gaudii, sinceri, sed temperati. Quorum omnium tanta est in compositione, dictione, sensibus, ordine, et præcipue in his suavissimis Affectibus dulcedo, quantam non Musæ omnes et Gratia, ut illi loquuntur, collatis symbolis infundere potuissent. Quod ad Imaginum ornatum attinet, qui nec illis superioribus deest, quid concipi potest suavius et venustius quam illa Dei Pastoris effigies?

יהוה רעי לא אחסר

בנאות דשא ירביצני

על מי מנוחות ינהלני :

“Jehova est Pastor meus, nihil mihi deerit :

“In pascuis herbidis ut recubem faciet ;

“Propter aquas leniter fluentes me deducet.

Quid ipsa rerum et argumenti jucunditas, naturæ læta et florida Imago, quantam gratiam in Psalmo sexagesimo quinto, ubi Vates Dei beneficentiam laudat in rigandis foecundandisque terris, pari ei quam depingit ubertate dictionis ? In materia etiam elatiore, sed læta et felici, qualis est Salomonis Inauguratio, quam celebrat Psalmus septuagesimus secundus, eam vim habet cum imaginum pulchritudo et varietas, tum dictionis et compositionis nitor, ut nihil facile æquare possit ejus carminis in haud mediocri sublimitate etiam dulcedinem et gratiam.

Hæc ex multis pauca Odæ venustioris exempla vobis tantum monstravi, Academici, attentius expendenda ; quibus perfectiora ex omnibus Musarum thesauris frustra, opinor, perquiretis. Unum solummodo adjiciam, quod et Odæ habitum illum et formam, nisi valde fallor, perfecte expressam exhibet, et suavitates ejus omnes quasi in brevissimum compendium adductas complectitur ; est enim, ut elegantissimi poetæ versum usurpem, ¹

Πύδαρος ἐξ ἱερῆς ὀλῆγῃ λίβας, ἀκρον αὐτων.

In festi alicujus celebritate populi frequentiam concordiamque contemplatus Psalter, tam læti spectaculi sen-

sum tali quodam modo expressit, si Davidem pati possitis Latine canentem.

PSALMUS CXXXIII. ¹

O dulce jucundumque! Tribulium

Cœtu in frequenti mutua caritas!

O corda qui fraterna nodo

Jungit amor metuyente solvi!

Non aura Nardi suavior occupat

Sensus, quæ Aronis vertice de sacro

Per ora, per barbam, per ipsas,

Lenta fluens, it odora vestes:

¹ Est hic Psalmus ex numero illorum quindecim, qui finguli inscribuntur, שיר המעלות, "Ode Ascensionum:" hoc est, quæ caneretur, cum populus in Hierosolymam *ascenderet*; nimirum vel ad Festa quotannis celebranda, vel tum cum Captivitate Babylonica reverteretur. Ea sane reversionis dicitur המעלה מבבל, "Ascensio ex Babylone," EZR. VII. 9. et vetus Interpres SYRUS, qui titulis appositis Psalmorum argumenta exponit, huc refert Psalmos sic inscriptos prope omnes; perperam quidem nonnullos; sed plerique ad harum occasionum alterutram manifesto pertinent. Verum omnes indiscriminatim de Liberatione Babylonica interpretatur Theodoretus; Titulum autem sic explicat: Ωδη των ανασταθμων· Θιουδωρων, Αρμε των ανασταθμων· ο δε Συμμεχθ· ο Ακυλας, Εις τας αναστασεις. Δηλωσι μιντοι αι αναστασεις, η οι ανασταθμοι, τε αιχημαλ· τωθ· γιντος λαις τιν απο Βαβυλωνιος ιτανωδν. THEOD. in PS. CXX. Sed nota est etiam, et in Utroque Testamento usu pervulgata, hæc Phrasis, ירושלם, לעלות, ובחיים, לעלות, (vid. I. REG. XII. 27, 28.) ανασταθμειν εις Ιεροσολυμω, ανασταθμειν εις τιν ιερτλν. (vid. JON. VII. 8.) Et perpende præ cæteris PS. CXXII. qui vix aliter quam de Festi alicujus celebratione explicari potest. Quæ hic narrant Judæi de Templi Gradibus, sunt mera commenta hominum futilissimorum. Cæterum in ultima hujusce Psalmi periodo particula שם necessario referenda est ad vocem יצן; nihil aliud est ad quod possit referri; ad hoc, cui nisi Sioni promittebatur הברכה et חיי? (Vide omnino PS. CXXXII. 13, et 15.) quæ voces ambiguae

Non rore largo lætior irrigat
 Hermona florentem ætherius liquor;
 Sanctæque fœcundat Sionis
 Uberibus juga celsa guttis,
 Præfens benigno numine quas foveat
 Jehova sedes; alma ubi Faustitas
 Testatur, æternumque magni
 Dia Salus Domini favorem.

biguæ sunt, ita ut felicitas vel temporalis, vel æterna, vel utraque pariter, intelligi possit; (confer modo DEUT. XXVIII. 2, &c. cum PS. XXIV. 5. et PROV. XXVII. 27. cum DAN. XII. 2.) et hoc in loco ex Allegoria Mystica in utrumque sensum interpretandæ sunt. Hæc si vera sunt, pessime hunc locum sollicitarunt Critici. Nulla opus est emendatione: supplendo Ellipsin vocis repetendæ כשל, vel solum particulæ ו, vel כ, ante שיר, expedienda est constructio. Eodem modo apud ISAIAM dixit Hezekias:

כחוס ענור כן אצפצף

“Ut hirundo, [et ut] grus, sic pipiebam.

Cap. XXXVIII. 14.

PRÆLECTIO VICESIMA SEXTA:

ODÆ HEBRÆÆ

MEDIUS CHARACTER.

PROPOSITIS jam antea Odæ venustioris quibusdam exemplis, ut ad supremum Hebrææ Poeseos in hoc genere fastigium gradatim ascendamus, libet in Medio illo quem notavi Characterē paulum immorari: qui quidem dupliciter intelligi potest; nimirum, ut vel ex Suavitate et Sublimitate sit ita æquabiliter temperatus mixtusque, ut ad utramlibet ex omni prope parte referri possit; vel utramque ex diversis partibus simul comportet et inter se connectat, ita ut varius et commutabilis sit styli color. In utroque genere unum alterumque exemplum proferam.

Psalmi Nonagesimi Primi Argumentum est, Pii Securitas, Victoria, Præmium. Odæ Exordium continet Pii illius in Deo fidentis descriptionem: *

1 Pessime acceptum est a Masoretis et Interpretibus plerisque, et mirum in modum turbatum, pulcherrimum hoc Exordium. Quorum errores ita optime coarguentur, si tollantur omnes quæ iis impedimento fuerunt difficultates. Est itaque אֲמַר *Benoni*, sicut עָשָׂה: Futurum יַעֲלֶזֶק vim item habet Participii, per Ellipsin יָאֵשֶׁר
Y אֲשֶׁר;

ישב בסתר עליון
 בצל שדי יתלונן :
 אמר ליהוה מחסי ומצודתי
 אלהי אבטח בו :

“ Qui habitat in secreto Altissimi ;

“ Qui in umbram Omnipotentis sese recepat :

“ Qui dicit Jehovæ, Spes mea et propugnaculum
 “ meum !

“ Deus meus, in quo confidam : —

tum, sententia nondum absoluta, per Apostrophen ad
 Pium illum quem hactenus descripsit :

כי הוא יצילך
 מפח יקוש מדבר הוור :

אשר ; cujus rei exempla, ne longius petamus, tria occurrunt in
 hoc ipso Psalmo v. 5, et 6 : ita etiam SYMMACHUS, qui primum
 comma hoc modo reddit :

Ο υψιστος ο θεος σου κρυπτοῦσθαι ἐν τῷ
 σκότητι τῆς οὐρανίας κατοικεῖ

unde plane liquet eum non ita accepisse verbum אמר, ac si esset
 prima persona Futuri, ut volunt Masoretæ ; unde potissimum error
 omnis manavit : neque vero duo membra primi commatis, Paral-
 lela et Synonyma, compegit in unam propositionem identicam et
 nihil dicentem. Tum fit v. 3. Apostrophe apertissima atque facil-
 lima ad Personam de qua hucusque verba facta sunt : ubi etiam
 notandum, particulam כי non esse causalem, sed affirmativam ;
enimvero profecto : ut PS. LXXVII. 12. I. SAM. XIV. 39, et 44. et
 sæpe alibi. Ut exemplo rem clarius demonstrem, tota hujusce ex-
 ordii forma et ratio fere eadem est ac Psalmi CXXVIII. quod nemini
 unquam moram injecit :

אשרי כל ירא יהוה
 ההלך בדרכיו :
 גיע כפיך כי תאכל
 אשריך ושוב לך :

“ Beatus

“ Ille profecto Te eripiet,

“ E laqueo venatoris, e peste exitiali.

Deinde quæ Imagines, quam variæ, quam jucundæ;
quam graves et excelsæ !

באברתו יסך לך
ותחת כנפיו תחסה
צנה וסחרה אמתו :
לא תירא מפתח לילה
מחץ יעוף יומם :
מדבר באפל יהלך
מקטב ישור צהרים :
יפל מצדך אלף
ורבבה מימינך
אליך לא יגש :

“ Pennis suis Te proteget ;

“ Sub alis ejus tutus eris :

“ Erit tibi pro parma et clypeo ejus veritas.

“ Non metues a terrore nocturno ;

“ A Sagitta volitante interdiu :

“ Beatus omnis qui timet Jehovam ;

“ Qui in viis ejus ambulat ;

“ Laborem manuum tuarum profecto comedes :

“ O Te beatum, et bene erit tibi.

Quod si cui minus placeat Apostrophe ex abrupta sententia facta,umat is verbum אמר pro tertia persona Præteriti cum SYRO: ita fiet primum comma subjectum, alterum comma Prædicatum propositionis. Quin isthæc admittatur explicatio, non valde repugno: multum sane præstat receptæ. Sed et hoc modo, ex duobus commatibus in unum enuntiatum compactis, exsurgit sententia ublanguida, fitque item pene identica propositio.

- “ A peste in tenebris incedente ;
 “ Ab excidio vastante per meridiem.
 “ Cadent a latere tuo mille ;
 “ Et a dextra tua decem millia :
 “ Ad Te minime pertinet.

Quid item ea quæ paucis interpositis sequuntur, Angelorum Satellitium, Animalium maxime ferocium et noxiorum conculcatio ? tum illa subita, sed opportune et facile tandem ¹ illapsa, Personarum mutatio, quam habet gratiam ?

כִּי בִי חֶשֶׁק וְאַפְלָטָהוּ
 אֲשַׁנְבְּהוּ כִּי יָדַע שְׁמִי :

- “ Quoniam mihi adhæsit, ideo eum eruam ;
 “ Exaltabo eum, quia nomen meum agnovit.

¹ Personarum, inquam, Mutatio non nisi Commate demum 14.to facta est : nam Commatis 9.ⁿⁱ aliam plane esse rationem existimo.

בִּי אַתָּה יְהוָה מַחֲסִי
 עֲלֵינוּ שְׂמַת מְעוֹנָךְ :

- “ Nam Tu, Jehova, spes mea :
 “ Altissimum posuisti refugium tuum.

Plures sunt hujus periodi interpretationes, quæ aliis aliter probantur : una quæ statuit primo membro dirigi sermonem a Pio illo ad Deum, altero deinde rursus a Vate ad Pium : quod est supra modum durum atque absonum, quanquam ei sententiæ palam faveat aperta atque obvia loci constructio. Alii deinde cum quibusdam Veteribus sic exponunt, ut nulla sit in membro secundo nova Personæ mutatio, sed de Jehova adhuc sermo sit :

“ Qui in excelsis collocasti habitaculum tuum :
 quod omnino nihili est. Alii denique hæc incommoda vitantes in majus incidunt ; nam sententiæ vim inferunt, novam ineuntes rationem expediendæ constructionis, hoc modo :

- “ Nam tu Jehovam, qui spes est mea,
 “ Altissimum posuisti refugium tuum :

quod

Qui autem istarum Imaginum naturam et dignitatem, habita ratione Allegoriæ Hebrææ, attente animadvertit, facile sibi persuadebit, in hoc Psalmo aliquid *μυστικώτερον* intus latere: ' fane Pius ille, sive Rex, sive fortasse Pontifex Maximus, qui hic primario est intelligendus, Personam etiam adhuc sublimiorem ibidem gerere videtur. Illud vero ut Theologis plenius exponendum relinquamus, videant elegantiarum spectatores, annon Horatius in Oda illa, cujus eximia venustas merito celebratur, "Quem Tu, Melpomene, semel —," quæque in universo habitu ac forma aliquam habet cum hac de qua agimus similitudinem, cum Vati

quod itidem, qui puras habent aures, et Hebræo idiomate vel paulum modo tritas, ferre omnino non posse arbitror. Aliter olim rem tentaverat THEODORETUS in loc. *Επειπερ τη σωτηρια του λαου το ΕΙΠΑΣ ου κυρις η ελπις μου ιδωμεν γαρ ταυτο της σωτηριας συζητησης, Αφαιρετως δε των ψαλμων ακ' ουτως η ακολουθια δηλον ποιει το αμφιβολον.* Quin hæc vera sit hujus loci sententia, mihi minime est dubium. Quod si cui displiceat hæc Ellipsis, (est enim sane dariuscula,) ei, credo, confugiendum erit postremo ad HARRI nostri, ingeniosissimi Critici, emendationem; qui pro *אמר* legendum existimat *אמר*. Est equidem conjectura paulo audacior; nec tamen improbabilis, si expendantur loca parallela, PS. XVI. 2. (ubi legendum videtur *אמר*, cum omnibus VETT. INTT. excepto CHALD. "uti et legitur in MSS. No. 36, 74, et 2.do MS "MEERMANI." K.) PS. XXXI. 15. CXL. 7. CXLII. 6. Quid si autem legamus, unius tantum literæ mutatione, *אמר*? "Nam Tu, (i. e. *te quod attinet*,) Jehova spes Tua:" quam emendationem mihi proposuit Vir doctissimus JACOBUS MERRICK, qui Versionem Psalmorum Carmine Vernaculo jam absolvit; opus eximium, multis eruditionis, artis, ingenii, luminibus distinctum.

1 Hunc Psalmum Davidis nomine inscribunt LXX. CHALD. VULG. SYR. ARAB. ÆTHIOP. De Messia interpretantur Judæi: et vide MATT. IV. 6. LUC. IV. 10, 11.

nostro pondere et dignitate longe cedat, ab eodem etiam suavitate et gratia superetur.

Alterum nobis exemplum erit Psalmus Octogefimus Primus; cujus item Character est ex Suavitate et Sublimitate confusus quodammodo et permixtus. Est Ode in Festo Tubarum, sive primi Novilunii anni civilis.¹ Continet Exordium hortationem ad celebrandum Deum canticis et musica; estque, ut apud Hebræos præcipue fieri solet, lætum imprimis et incitatum et gaudio exultans:

הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עֲוֹנוֹ

הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב:

“Clangite Deo robori nostro;

“Lætum clamorem tollite Deo Jacobi:

memorantur varia instrumenta musica, quorum crebram appellationem amat etiam exterorum Lyrica Poësis:

יִשְׂאוּ זִמְרָה וְתִנּוּ תֶּף

כְּנֹר נְעִים עִם נָבֵל:

“Efferte Psalterium, adhibete Tympanum,

“Citharam amœnam cum Nablo:

præcipua fit Buccinæ mentio, quippe cujus in hoc Festo solennem usum præscripserat Lex Mosi data: promulgatæ Legis commemoratio, itemque Buccinæ clangor, quod erat etiam signum Libertatis,² quasi sponte inducit Ægyptiacæ servitutis miseras, populum Deo vindice in libertatem assertum, cum Deo loquentem ad montem Sinam, (cujus omnis terror mirifice

¹ Vide RELAND. *Antiq. Hebr.* IV. 7.

² Vide LEV. XXIII. 24. NUM. XXIX. 1. et LEV. XXV. 9, 10.

depingitur duabus vocibus; vocatur enim סֵתֶר רַעַם, “abscondita tonitruum sedes;”) cum eodem denique certantem ad aquas Meribæ. Quid autem novi infert Meribæ recordatio? populum nimirum semper contumacem, semper ingratum, et omnium Parentis indulgentissimi beneficiorum immemorem. Continet itaque reliqua Ode Dei cum populo suo amantissimam expostulationem, propositionem fœderis, confirmationem promissorum; tum quasi ex spei frustratione dolorem et querimoniam. Ita hujusce Odæ Argumentum et finis est, Exhortatio ad obedientiam ex amore paterno, beneficiis, et promissionibus Dei; sed quam eleganter, quam artificiose, quam varie, quam subtiliter deducta! Porro ad cumulandam ejusdem in omni parte pulchritudinem, omnibus elegantissimis referta est Clausula, sensuum, imaginum, et dictionis. Subita quidem illa et multiplex Personarum mutatio est valde notabilis, et in hoc genere prope singularis exempli; nec tamen præter modum difficilis aut dura: sed habenda ratio est consuetudinis Hebrææ, et advertendus Scriptoris animus, naturæ non arti obtemperantis, et affectuum, ut fit, impetu ex obliquâ in directam orationem, et contra iterum, desultoria quadam inconstantia transeuntis.

De peculiari Odæ dispositione superiore Prælectione pauca generatim differui, et universam ejus formam et extrema lineamenta aliquo modo conatus sum effingere: sed in hac rerum subtilitate multo magis valet exemplum, quam quævis vel accurate facta adumbratio. Quærenti igitur justam hujusce Poematis descriptionem hunc Psalmum commendare ausim; cujus si universum habitum ac figuram comprehendat, non multum

tum sane aberit, quin perfectam illam Odæ speciem teneat animo et complectatur.

Atque in his quidem unus est fere totius Carminis sonus, et æquabilis quædam styli temperatio: alia jam sunt quorum magis varius et commutabilis est rerum cursus, et quasi discolor ornatus orationis: quæ cum in diversis sui partibus et Suavitatem habeant et Sublimitatem, ad Medium illum Charactera, paulum dispari quidem ratione, tamen æque videntur revocari posse. Talia sunt quæ e lenioribus initiis ad grande aliquod argumentum exsurgunt; quæ a querimoniis exorsa in triumpho desinunt; ubicunque denique ad dissimilem et materiem et stylum fit transitus, idque multis modis: quæ omnia ad Odæ naturam valde sunt accommodata, cum eam nihil magis commendet quam et rerum ipsarum, et universi habitus, et quasi vestitus, varietas. Igitur cum Odarum scriptoribus ea licentia præcipue conceditur, ut varietatis hujusce gratia in crebras digressiones libere excurrant; nec modo veniam habet, sed laudem etiam meretur isthæc audacia evagandi; non erit incommodum hoc in loco inquirere, quid hac in parte sibi permiserunt Hebræi Vates, quam consuetudinem et rationem potissimum sequuntur.

Odarum Hebraicarum pars multo major versatur cum in celebranda Dei Optimi, Maximi, bonitate et magnitudine, collatisque in Ecclesiam et populum suum beneficiis deprædicandis, tum in implorando ejusdem in rebus adversis auxilio: hoc est, cum omni argumento Historiæ Israeliticæ ita conjuncta est earum ratio, ut nunquam non faciles det exitus ad ejusmodi digressiones, quæ sunt præ omnibus aliis hujus Poematis naturæ convenientissimæ multoque pulcherrimæ.

Sive

Sive enim res bene gestas celebrent, sive adversas deprecentur; sive Dei Sospitatoris auxilium gratiarum actionibus prosequantur, sive Numinis merito infensi iustitiam agnoscant humiliter supplices; exprimatur gaudium, spes, fiducia, luctus, timor, desperatio; ultro occurrat omnis antiquitatis memoria; temporum, regionum, hominum, rerum varia recordatio; universa illa miraculorum series in Ægypto, in Deserto, in Judæa, in gratiam populi dilecti divinitus editorum: quæ rei ipsi ita sua natura adfident et adhærent, ut petita inde ornamenta in suum locum devenisse, non in alienum irruisse, videantur. Hoc itaque de Oda Hebræa vere statui posse videtur; eam, ex ipsa rerum quas tractat natura, tam faciles habere aditus ad pulcherrimos ornamentorum locos, tot opportunitates egressionum, ut in summa rerum varietate, et liberrimis excursionibus, plerumque ei mirifice constet continuationis atque ordinis ratio.

Merito celebratur in Digressionibus Pindari felix audacia: sed ut longe diversus est illius Poetæ in hoc genere usus et consuetudo, ita alia est argumenti natura et conditio, alia lex operis, peculiaris causa et excusatio licentiæ. Habemus, unde de ejus ingenio judicare possimus, numero quidem satis multa Pindari monumenta, sed rerum et materiæ ratione parum varia; Odas nimirum plus quadraginta, omnes, ut verum dicamus, unius et ejusdem plane argumenti. Laudatur Heros ob Victoriâ; fit plerumque exornatio, a moribus ejus, a genere, a laude majorum, civitatis, et patriæ. Nisi hos locos summa cum libertate tractare, aliosque etiam longius disjunctos interdum quærere statuisset Poeta, cum se Victorum in ludis gymniciis præconem

conem profiteretur; vix erat, ut opera eidem argumento toties impertita fastidio occurrere potuisset. Habet itaque necessitatis excusationem; nec modo veniam, sed laudem merito adeptus est: atque ita quidem, ut multa ejusmodi, quæ in alio nec defendenda essent nec ferenda, in Pindaro hoc nomine probari, ac valde etiam laudari posse videantur. Quod ne temere dici existimetis, uno ex multis exemplo confirmabo. Pythiorum Tertium Hieroni inscribitur, gravi et diuturno morbo tum forte laboranti: qua occasione usus Poeta exordium satis apte sumit a voto, quo illi Chironis aut Æsculapii, si eos in vitam redire fas sit, medicam opem precatur. Cuiquamne vero, nisi Pindaro, quisquam concederet, ut idcirco versibus plus centum, et totius Poematis omnino dimidia parte, universam Æsculapii historiam exequeretur? quis ipsi Pindaro id condonaret, nisi eidem Hieroni de eodem argumento Victoriæ a ludis gymnics reportatæ Odam jam quartam pangeret? Sed ferenda est poetæ audacia, si ex his rerum angustiis in liberioris campi spatia vel temerario aliquantum impetu effugerit. Quocirca nec de Vatribus Hebræis quidquam derogo, cum illos hac in parte Pindari dissimillimos esse judico; nec de Pindari laude detractum eo, cum addo Hebræos in longe pulcherrimo ac verissimo Odarum genere versari.

Quæ de Odæ Hebrææ œconomia, ejusque argumenti ratione hætenus dixi, ea aliquantum illustrabit Psalmi Septuagesimi septimi exemplum. Est Ode medii Characteris, et in vario illo et inæquali genere, ab humili et submisso exordio per justissimam rerum seriem ascendens ad summum gradum Sublimitatis. Gravissima afflictione oppressus Vates extremam animi sui dejectio-

dejectionem et perturbationem exponit; et quas subiret conſiſtiones et certamina, antequam ſe a ſummo mœrore ad ſpem fidemque vix tandem erigeret, pulcherrime exprimit. Primo ſupplex ad Deum preces fundit:

קולי אל אלהים ואצעקה
קולי אל אלהים והאזין אלי:

“Vox mea ad Deum fertur, et uſque inclamo;

“Vox mea ad Deum, ut me exaudiat:

ſed nec in precibus ſat erat ſolatii. Tum ſuperiorum temporum recordatione dolorem ſuum quærit lenire: ea autem quid agit, niſi ut præteritæ felicitatis comparatione malorum præſentium miſeria ingraveſcat, et extorqueat *παροτρύνουσας* expoſtulationes:

הלעולם יזנח אדני
ולא יסיף לרצות עוד:
האפס לנצח חסדו
גמר אמר לדר ודר:
השכח חנות אל
אם קפץ באף רחמיו:

“Num in perpetuum rejiciet me Deus,

“Nec amplius ſe placabilem præbebit?

“Num periit in æternum ejus clementia;

“Defecit promiſſio in omnes ætates?

“Num oblitus eſt miſereri Deus?

“An cohibuit in ira miſericordias ſuas?

Tum autem ſecum reputans divina conſilia in hominibus caſtigandis, *שנות ימין עליון*, “mutationem dextræ Altiffimi;” Deum nimirum variis rationibus ſuorum ſalutem procurare, et idcirco voluntatem ejus ab
iis

iis quos maxime diligit sæpe averſam videri: recogniſque prolixum ejus erga populum ſuum favorem, miracula in eorum gratiam edita, divinam bonitatem, ſanctitatem, et potentiam: ea meditatione recreatus in Numinis laudes ardentiffimo cum affectu protinus erumpit. Quo in loco æque admiranda ſunt, cum egreſſionis facilitas et gratia, tum rerum delectus, imaginum granditas, dictionis pondus et elegantia.

אלהים בקדש דרכך
 מי אל גדול כאלהים:
 אתה האל עשה פלא
 הודעת בעמים עוזך:
 נאלת בזרוע עמך
 בני יעקב ויוסף:
 ראוך מים אלהים
 ראוך מים יחילו
 אף ירגזו תהמות:
 זרמו מים עבות
 קול נתנו שחקים
 אף חצציר יתהלכו:
 קול רעמך בגלגל
 האירו ברקים תבל
 רגזה ותרעש הארץ:

“O Deus! ſancta omnino ſunt conſilia tua:
 “Quis Deus cum Deo majeſtate comparandus?
 “Tu es Deus ille faciens mirabilia;
 “Notum feciſti in populis robur tuum.
 “Vindicaſti brachio populum tuum,

“Jacobi

- “ Jacobi et Josephi posteros.
“ Viderunt Te aquæ, O Deus !
“ Viderunt Te aquæ, contremuerunt ;
“ Etiam turbatæ sunt Abyssi.
“ Exundaverunt aquis nubes ;
“ Fragorem edidit æther ;
“ Tum vero sagittæ tuæ discurrerunt :
“ Vox tonitrus tui in turbine ;
“ Illuxerunt orbi fulmina ;
“ Tremuit et commota est tellus.

Alterum quod in hoc genere apponam exemplum contrariam quandam habet rationem : nam ab exordio splendido imprimis et excelsa in leniorem et remissio-rem sonum, et suavissimos pietatis affectus, paulatim delabitur, cum summa rerum, imaginum, ac sensuum varietate. Psalmus est decimus nonus. Prædicatur Dei gloria ex operibus ejus tum Naturæ tum Gratiæ. Eum si vobis integrum exhibuero, rudi opera utcunque ad-umbratum, rerum tamen ordinem et seriem facilius per-
spicere poteritis.

P S A L M U S X I X .

Immensi chorus ætheris,
Orbes stelliferi, lucida sidera,
Laudes concelebrant Dei,
Auctorisque canunt artificem manum.
Dulces excipiunt modos
Noctem rite dies, noxque diem premens ;
Alternoque volubiles
Concentu variant perpetuum melos.

Et

Et quanquam levibus rotis
Labuntur taciti per liquidum æthera,
Terrarum tamen ultimos
Tractus, alta poli mœnia, personat
Æterni sacra vox chori,
Concordi memorans eloquio Deum.
Cœlorum in penetralibus
Soli qui posuit celsa palatia :
Lætos unde ferens gradus
Prodit, ceu thalamo Sponsus ab aureo ;
Fidens viribus ut Gigas
Præscriptum stadii carpit ovans iter.
Cœli limite ab ultimo
Egressus, rediens limitem ad ultimum,
Emenfam relegit viam,
Fœcundisque fovet cuncta caloribus.
Non Lex sancta Dei minus
Languentes animas vi reficit sacra :
Puro lumine Lex Dei
Illustrans oculos, et tenebras fugans ;
Informans animos rudes,
Cœlestique replens corda scientia ;
Mentes lætificans pias ;
Confirmans stabili pectora gaudio.
Illam Justitia et Fides
Fixit perpetuam, æternaque Veritas.
Non illam æquiparat pretio
Aurum, jam rutilis purius e focus ;
Non dulcedine, quæ recens
Stillant pressa favis mella liquentibus.
Fida adstat monitrix suis,
Et merces eadem magna, clientibus.

Quis lapsus tamen ah ! suos,
Quis secreta sinu crimina perspicit ?
Adsis, O Deus ! O Pater !
Da cæcis veniam, da miseris opem !
Errantes cohibe gradus,
Effrænemque animi frange superbiam !
Solum munere sic Tuo
Mox insons sceleris, purus ero mali :
Sic O ! sic placeant Tibi
Quæ supplex meditor, quæ loquor, O Deus !

PRÆLECTIO VICESIMA SEPTIMA:

ODÆ HEBRÆÆ

TERTIUS CHARACTER.

TERTIUM Odæ Hebrææ Charactera constituit Sublimitas. De Poeseos Hebrææ Sublimitate in genere, prout ea dictione et conceptibus oriretur, satis fuscè antehac disserui: nunc de peculiari hujusce apud Hebræos Poematis Sublimitate agendum est. Ea autem exsurgit, vel ex ipso potissimum habitu Poematis, et universæ dispositionis et formæ magnificentia; vel ex communibus illis quos dixi fontibus, conceptuum granditate et vi dictionis; vel denique ex horum utrisque simul conjunctis, cum totius formæ pulchritudini et dignitati sensuum insuper excelsissimorum et splendidissimæ dictionis omniumque virtutum quasi cumulus accedit. Horum trium generum exempla quantum potero lectissima vobis singulatim exponam, Academici: accuratam sane tractationem meretur hic locus; versamur enim in summo Hebrææ Poeseos fastigio, cujus et universæ præcipua laus Sublimitas, et species maxime sublimis est Ode.

Videamus

Videamus itaque primum, quantam materiæ sua natura non admodum excelsæ sublimitatem inducere potest ipsa Poematis forma et dispositio. Exemplum nobis esto Psalmus quinquagesimus; cujus Argumentum est ex genere Didactico ad moralem Theologiam pertinens, grave imprimis et fructuosum, sed parum elatum aut splendidum: Deo nimirum non placere Sacrificia et externos ritus religionis, sed sinceram potius pietatem laudesque ex grato animo profluentes; neque vero has ipsas pietatis significationes sine justitia cæterisque virtutibus. Ita duas habet partes; primo arguitur cultor pius quidem, sed ignarus et superstitioni obnoxius; deinde improbus pietatis simulator. Argumenti pars utraque, si imagines et dictionem seorsum spectes, varie potius et eleganter quam elate tractatur. Quod si totum hujusce Odæ apparatus et quasi scenam contemplanur, nihil facile potest esse magnificentius. Deus universum genus humanum solenni edicto convocatur, ut de populo suo iudicium publice exercent; ponitur in Sione augustum Tribunal:

אל אלהים יהוה

דבר ויקרא ארץ

ממזרח שמש עד מבוא

מציון מכלל יפי אלהים הופיע:

“Deus Deorum Jehova

“Locutus est et convocavit terram,

“Ab ortu solis ad ejus occasum:

“Ex Sione perfectæ pulchritudinis Deus exortus
“est.

Depingitur Dei advenientis majestas imaginibus a Descensu in montem Sinam petitis, qui, uti prius notavi,

Z

in

in hujusmodi materia est communis ille locus unde plerumque sumitur exornatio :

יבא אלהינו ואל יחרש

אש לפניו תאכל

וסביביו נשערה מאד :

“ Adveniet Deus noster, nec filebit ;

“ Præcedet eum ignis edax,

“ Et circumfremet turbo.

Cœlum et Terra invocantur Divinæ justitiæ testes, formula Hebrææ magniloquentiæ vix minus usitata :¹

יקרא אל השמים מעל

ואל הארץ לדין עמו :

“ Advocabit cœlos ex alto ;

“ Et terram, ut judicio contendat cum populo
“ suo.

Tum demum inducitur Dei ipsius sententiam dicentis augustissima persona, per reliquam Oden continuata ; unde cum cæteris ejus partibus admirabilis illa exordii majestas et splendor communicatur. Habet Horatius Oden non absimilis argumenti ;² quod et suo more, hoc est, varie atque eleganter, et, præter morem hominis a divina veritate alieni, pie etiam et graviter tractavit : verum in hujusmodi materia summus ille sublimitatis gradus, quem affecutus est Psaltes, soli conceditur Musæ Hebrææ ; nulla enim alia vel Religio vel Historia Poetica tam grandem habet rerum apparatus, aut satis pulchras et excelsas imagines, unde æque nobilis scena ullo modo extrui atque exornari possit.

¹ Confer DEUT. XXXII. 1. ISAI. I, 2.

² Vide HORAT. Lib. III. Od. XXIII.

Alterum quod proponam exemplum eo quidem a priore erit aliquantum dissimile, quod ipsum Odæ Argumentum summam in se majestatem habet et splendorem; non tamen minima sublimitatis pars universæ Poematis formæ ac dispositioni debetur. Psalmio vicesimo quarto occasionem præbuit sacrosancta Dei Arca in montem Sionem a Davide inducta. Celebrabatur Arcæ translatio summa populi frequentia; summo, ut par erat, totiûs apparatus splendore; siquidem hoc modo consecrabatur publici cultus sedes divinitus electa, Dei manifesto præsentis Domicilium, fiebatque Jehovah regnantis in solium suum deductio, et quædam quasi solennis inauguratio. Arcam comitabatur universa Israelitarum natio: Levitarum gens pompam ducebat, et voce et varii generis instrumentis musicis canentes. Hanc autem Oden tum videntur populo præcinuisse, cum ventum esset ad montis verticem. Exprimit Odæ Exordium supremum atque infinitum Dei Dominium creationis jure fundatum:

ליהוה הארץ ומלואה
חבל וישבי בה:
כי הוא על ימים יסדה
ועל נהרות יכוננה;

“Jehovæ est tellus et plenitudo ejus;

“Orbis, quique eum incolunt:

“Ille enim supra maria eum fundavit,

“Et supra flumina eum stabilivit.

Quanti itaque erat favoris, quam eximia propensæ voluntatis significatio, in universo et communi illo Impe-

I Vide II. SAM. VI. I. PARALIP. XV.

rio peculiarem sibi sedem et populum eligere? quos sanctitatis, justitiæ, et virtutum omnium fructus reddere decebat gentem tam singulari beneficio obstrictam? “Ecce,” inquit Moses Israelitas alloquens, ¹ “Jehovæ Dei vestri sunt cœli, et cœli cœlorum, et tellus, et quicquid in ea continetur: nihilominus majores vestros amore complexus est, et eorum posteros, vos nimirum ipsos, ex omnibus populis elegit, ut videtis. “Quocirca circumcidite cordis vestri præputium, neque cervicem vestram amplius indurate.” Eademque plane est Davidis hoc in loco, quanquam paulo minus explicata, argumentatio:

מי יעלה בהר יהודה
ומי יקום במקום קדשו:
נקי כפים ובר לבב
אשר לא ² נשא לשוא נפשו
ולא נשבע למרמה:
ישא ברכה מאת יהודה
וצדקה מאלהי ישעו:
זה דור דרשיו
מבקשי פניך ³ יעקב:

¹ DEUT. X. 14 — 16.

² נשא נפשו, notat hæc phrasis fiduciam, spem, desiderium. Vide PS. XXV. 1. LXXXVI. 4. CXLIII. 8. item DEUT. XXIV. 15. JER. XXII. 27. EZECH. XXIV. 25. שוא, Idolum: לשוא לקטרו, “vanis numinibus thura adolent.” JER. XVIII. 15.

³ Omnino legendum, vel cum LXX. VULG. ARAB. ÆTHIOP. פניך אל יעקב; vel cum SYRO, פניך אל יעקב, quod perinde est. “Legitur פניך אל יעקב in Cod. MS. quem possidet Dom. EBNERUS ab ESCHENBACH Norimbergensis. Vide NADLERI “*Dissertat. de EBNERI Codicibus MSis.* 1748.” K. Sacrosancta “Arca,

- “ Quis ascendet in montem Jehovæ ;
 “ Et quis stabit in sede ejus sanctitatis ?
 “ Immunis manibus, et purus corde :
 “ Qui in vanis numinibus fiduciam suam non re-
 “ posuit,
 “ Nec juravit fallendæ fidei consilio.
 “ Is reportabit benedictionem a Jehova,
 “ Et justitiam a Deo ejus sospitatore.
 “ Talis sit gens quæ illum quærit ;
 “ Quæ visit faciem Dei Jacobi.

Haftenus itaque exponitur, quam eximia esset Dei in Israelitas benevolentia, iisque contra quam infinitæ ad colendam pietatem essent impositæ obligationes, quod omnium Creator et Dominus inter eos peculiari modo versari, atque iis sese præsentem exhibere, dignaretur. Jam ad Tabernaculi fores accedit pompa : dum Arca infertur, Levitæ in duos choros divisi quod reli-

Arca, eique insidens שכינה, Symbolum illud Divinæ præsentia, appellatur Facies Dei : et quærere faciem Dei, est coram Arca comparere, ad Sanctuarium Deum colere ; quod ter quotannis Israelitas facere oportebat. Vide II. SAM. XXI. I. II. PARAL. VII. 14. PP. XXVII. 8. EXOD. XXIII. 17.

דרשו יְהוָה וְעֹז

בְּקִשׁוֹ פָּנֵי תְמוּד :

“ Quærite Jehovam, et ejus Robur ;

“ Semper visite Faciem ejus.

PS. CV. 4.

Ubi notandum, עֹז parallelum esse synonymum פָּנֵי אֵל, et Arcam Dei significare : confer PS. LXXVIII. 61. CXXXII. 8. Nihil agunt, qui ex recepta lectione commodum sensum extorquere conantur. Porro commate nono repetendum existimo verbum וְהִנֵּשְׂאוּ in forma *Niphal* : ita legisse videntur VETT. INTT. omnes.

quum est Odæ alternatim canunt. Ea cantus alternatio potuit quidem fortasse per totum obtinere; in extrema certe Odæ parte manifeste deprehenditur. Hujusce autem Dialogismi, seu rem ipsam, seu dictionem, imagines, et figuras spectamus, est quædam simplex et minime arcessita, ideoque vera summeque admiranda sublimitas:

שאו שערים ראשיכם

והנשאו פתחי עולם

ויבוא מלך הכבוד:

מי זה מלך הכבוד

יהוה עוזו וגבור

יהוה גבור מלחמה:

שאו שערים ראשיכם

ושאו פתחי עולם

ויבא מלך הכבוד:

מי הוא זה מלך הכבוד

יהוה צבאות הוא מלך הכבוד:

“Tollite capita vestra, ô Portæ;

“Vosque exaltemini, æternæ Fores,

“Et intrabit Rex gloriæ.

“Quis est Rex ille gloriæ?

“Jehova robustus et potens,

“Jehova potens belli.

“Tollite capita vestra, ô Portæ;

“Vosque exaltemini, æternæ Fores,

“Et intrabit Rex gloriæ.

“Quis vero est Rex ille gloriæ?

“Jehova Armipotens, ille Rex est gloriæ.

Videtis,

Videtis, Academici, hujusce Psalmi pulchritudinem et sublimitatem ita conjunctam esse cum ipsa rerum et temporum occasione, cumque tota ejus solennitatis, cui accommodatur, scena, ut nisi omnia isthuc referremus, non modo periret vis ejus et gratia præcipua, verum ne constaret quidem sensuum, verborum, atque ordinis ratio. Quid itaque de aliis quamplurimis statuendum arbitramini, quibus omnem historiæ lucem invidit vetustas? quantum est quod in sacris carminibus hac ex parte perdidimus? quantum elegantiae et decoris velavit, suppressit etiam, et penitus extinxit, rebus ipsis et argumento jampridem inducta obscuritas? Quam sæpe usu venit, ut omnino nos lateat alicujus poematis scriptor, ætas, occasio; quanto etiam sæpius, ut summa in ignoratione versemur plurimarum rerum factorumque, quæ principi materiæ adhærent, et universo carmini præcipua ornamenta administrant? Hoc habet aliqua saltem ex parte nobile illud Deborah Canticum: eademque videtur esse Psalmi sexagesimi octavi ratio; quanquam appareat saltem affinis esse argumenti cum superiore illo de quo modo egimus, cum nota illa formula, in translatione Arcæ solenniter usurpata, ¹ Exordii loco utatur:

יְקוֹם אֱלֹהִים יַפְּצוּ אוֹיְבָיו
וַיָּנוּסוּ מִשְׁנֵאָיו מִפָּנָיו:

“Exfurgat Deus; dissipentur ejus inimici;

“Et fugiant a facie ejus qui eum oderunt.

Sed ex omnibus fere causis nobilissimo poemati plurimæ insiderunt obscuritates: alioquin habuissimus profecto singulare quoddam incredibilis sublimitatis exemplum,

¹ Confer NUM. X. 35.

cujus jam sparfos tantum radios, et ex densis veluti nubibus vix eluctantes, merito tamen admiramur.

In altero illo quod statui genere, cuius nimirum sublimitatem unice sustentat conceptuum magnitudo et vis dictionis, sine peculiari aliqua totius formæ magnificentia et pulchritudine dispositionis, egregium habemus exemplum, Oden Mosis *עזראיטונו* post transitum Maris Rubri. * Carmen hoc est ex omni parte nudum imprimis et simplex; nihil habens artificii, nihil in rerum sive inventione sive ordine exquisitum. Naturæ solummodo et affectuum vocem audimus: ultro qua licet erumpit Gaudium, Admiratio, et cum pia Veneratione conjunctus Amor. Unice obversatur Israelitarum animis ingens prodigium divisi maris, fluctuum dum ipsi transirent utrinque cumulatorum, obrutorum denique aquis refluentibus hostium: hæc omnia, ut possunt, exprimunt; abrupte, intercese, fervide, exultanter; singula breviter, eadem tamen sæpius efferentes:

אשירה ליהוה כי גאה גאה

סוס ורכבו רמה בים:

“Cantabo Jehovah, magnifice sese extulit;

“Equum equitemque in mare dejecit.

Hoc est Odæ *עזראיטונו*, idemque Versus Intercalaris a Mulierum Choro inter canendum identidem insertus, quo breviter exprimitur universi carminis argumentum: nihilo tamen minus eadem res paulum variata dictione, et figuris diversis, crebro iteratur:

מרכבת פרעה וחילו ירה בים

ומבחר שלשיו טבעו בים סוף:

תהמת יכסימו

יִרְדּוּ בַמַּצּוֹלֶת כִּמוֹ אֲבֹן :

“Pharaonis currus copiasque in mare dejecit ;

“Et in mari Rubro demersi sunt electi ejus duces.

“Operuerunt eos Abyssi ;

“Descenderunt in profunda, sicut lapis.

Atque iterum :

אָמַר אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשֵׁי

אֶחָלֶק שְׁלָל תִּמְלֹאמוּ נַפְשִׁי

אֶרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יָדִי :

נִשְׁפֹּת בְּרוּחַךְ כִּסְמוּ יָם

צִלְלוּ כַּעֲפֹרֶת בְּמִים אֲדִירִים :

“Dixerat hostis, persequar, adsequar ;

“Dividam spolia, exsaturabitur anima mea ;

“Stringam gladium, excindet eos manus mea :

“Spiritu tuo flavisti ; operuit eos mare ;

“Demersi sunt, ut plumbum in aquis ingentibus.

Nec id fatis :

מִי כַמְכָה בְּאֵלִים יְהוָה

מִי כַמְכָה נֶאֱדָר בַּקֹּדֶשׁ

נֹרָא תִהְיֶה עֹשֶׂה פֶלֶא

נְשִׂית יִמִּינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ :

“Quis Tui similis inter Deos, Jehova !

“Quis Tui similis, verendus sanctitate !

“Terribilis laudum, faciens mirabilia !

“Extendisti dextram ; absorbet eos tellus.

1 “Hoc e Magistris quidam ita explicat, תִּמְלֹא מֵהֶם, implebitur ex eis ; id est, inquit alius, לִקְחַת כָּל מִמּוֹנָם, capiendo omnes eorum opes, vel substantiam.” H.

En veros animi commoti impetus ! germanam naturæ vim, nunquam arti concessam ! affectus vix eluctantes, pariter laborantes rerum copia atque inopia verborum, eoque ipso sese efferentes expressius ! Recitanda esset tota Ode, si singulas ejus partes recensere vellem quarum laudanda esset sublimitas. Unum tantum adnotabo, quod et in universa Hebræorum Poesi locum habet, et in hoc Poemate præcipue cernitur : nimirum dictionis Brevitatem unum esse maximum subsidium sublimitatis. Rerum ponderi plerumque officit diffusa et exuberans oratio : quantum sano corpori carniū et obesitatis addideris, tantum detraxeris de vigore et viribus. Hebræi, si universa spectes, sunt largi, copiosi, uberes ; si singula, parci, restricti, pressique : variando, repetendo, subinde addendo, amplificant : tota quidem res fuse interdum tractatur, sed iteratis crebrisque, et per omnia brevibus et nervosis sententiis ; ita ut nec copia, nec vis desit. Debetur isthæc brevitās, cum linguæ ingenio, tum etiam naturæ carminis Hebræi : ideoque huic parti ut nullæ plerumque versiones satisfaciunt, ita minime omnium versiones metricæ.

• Hujusce brevitatis dictionis cum rerum copia conjunctæ, idemque sublimitatis in hoc genere insigne exemplum apponam Psalmi vicesimi noni. Demonstratur Supremum Dei Dominium, et immensa Potentia, ex horribili fragore et admiranda vi Tonitrus, quem Hebræi Dei Vocem appellant : ejus effectus describuntur. Hanc Oden, cum ne soluta quidem oratione ita reddi possit, ut per omnia servetur brevitās, totidem versibus Anapæsticis utcunque exprimere conatus sum.

PSALMUS XXIX.

Regum Domino cedite, Reges,
 Cedite summi decus imperii.
 Date, quos meruit Nomen, honores;
 Adytis Deum adorete sacratiss.
 Sonat horrendum magna Dei Vox!
 Æthere ab alto Deus intonuit;
 Æquore vasto superintonuit
 Valida, augusta, decora Dei Vox!
 Ruit ingenti turbine cedros,
 Ruit umbrosi cedros Libani.
 Quatitur Libanus, subsilit Hermon;
 Ut vaga lato bucula campo,
 Levis in montibus ut saltat oryx.
 Ruptis rutilant nubibus ignes;
 Deserta tremunt; tremit alta Cades:
 Sylva gemit: querceta laborant;

יָחֹלֵל אֵילָן, *dolore afficit, vel tremefacit, quercus.* אֵלָה, five etiam אֵילָה, est Quercus: certe in hoc sensu sæpe occurrit hæc vox in plurali numero forma masculina inserto י, אֵילִים. Et ita accipit hoc in loco Interpres SYRUS; qui reddit, דְּמוּיֵעַ אֵילָתָא. Nam verbum וַיַּעזּ apud Syros, ut apud Hebræos etiam et Chaldæos, notat motum aut agitationem in genere, neque dolores partus speciatim respicit; uti neque ad eum sensum necessario restringenda est vi formæ *Piel* verbum יָחֹלֵל. vide ISA I. LI. 9. "Hæc explicatio "vocis יָחֹלֵל, in sensu *movendi*, vel *concutiendi*, extra dubium ponitur auctoritate verbi Arabici יָחַל, *moveri, vacillare.*" H. Vox autem אֵילָתָא, quanquam pro Quercu suo in loco non comparet in Lexicis Syriacis, tamen in Versione Syriaca quater occurrit in hoc sensu, Hebrææ voci אֵלָה respondens; II. SAM. XVIII. 9, 10, et 14. adeoque hoc etiam in loco pro Quercu ponitur. De Cervis parituriensibus hæc vulgo accipiunt Interpretes: quod cum cæteris imaginibus hic usurpatis parum convenit vel natura vel etiam dignitate:

Denfis nudantur nemora umbris ;
 Subitoque jacent perculsa metu
 Hominum corda, agnoscuntque Deum.
 Deus undantem regit Oceanum ;
 Rex æterno sedet in folio :
 Populumque Deus sibi dilectum
 Viribus, opibus, pace beabit.

nitate : nec mihi persuadent, quæ ad rem ipsam confirmandam af-
 ferunt; imprimis Doctissimus BOCHARTUS. Hieroz. Part. I.
 Lib. III. Cap. 17. Optime autem huic loco congruit imago
 Quercuum fulmine tactarum. Atque idem etiam Bochartus vo-
 cem אֵילָה, perperam itidem de Cerva a Masoretis cæterisque In-
 terpretibus intellectam, de Arbore interpretatur in pulcherrima ex-
 plicatione loci obscuri GEN. XLIX. 21. quam vidisse non pœnite-
 bit, ibid. Cap. 18.

PRÆLECTIO VICESIMA OCTAVA:

ODÆ HEBRÆÆ

TERTIUS CHARACTER.

Quo propositæ de Oda Hebræa disputationi finem tandem imponam, superest ut in eo genere exempla quædam proferam, in quo ex omnibus causis, ex dictione, ex sensibus, ex ipsa poematis forma, exsurgit, estque omnium virtutum quasi *egros* quidam, summa Sublimitas. Quæ mihi hanc in rem erunt adducenda Poemata, ita nota sunt, ut minutam explicationem minime postulent; ita excelsa, suæque luce illustria, ut pene admittere dedignentur: sufficiat itaque ea in universum indicare, et partes aliquas notatu fortasse digniores breviter vobis commendare.

Primum nobis exemplum esto Mosis Ode Prophetica, ¹ continens Defensionem pro Deo adversus Israelitas, et divinorum judiciorum rationem explicans. Exordium habet elegans et imprimis magnificum; universam dispositionem et formam rectam, facilem, argumenti naturæ accommodatam, ordine pene historico; incredibilem rerum maximarum varietatem, Dei veri-

tatem et iustitiam, amorem paternum et propensissimas erga Populum electum benignitates; hujus contra animum ingratum et rebellem; tum Divinæ indignationis ardorem, et gravissimas minas, insigni Prosopopœia expositas, qua nihil extat in lectissimis Poeseos thesauris magnificentius: ipsos tamen iracundiæ æstus misericordia et lenitate identidem temperatos, et in promissionibus et consolatione tandem desinentes. Quod ad Sensuum elationem, Affectuum impetum, Figurarum et Dictionis vim attinet, cum hæc omnia generatim antehac tractarem, ¹ vix fieri potuit, quin ex hac ipsa Ode multa tum adducerem, quæ ad horum singula illustranda imprimis pertinerent. Ea ne aut repetam, aut accumulem accessionibus parum necessariis, id unum de hoc poemate animadvertendum adjicio; eam esse argumenti rationem, ut Prophetiæ Poeseos styllum et colores multum sequatur, ita ut ad Odæ vim omnem, atque impetum, et audaces spiritus, etiam eximia illa eique generi peculiaris Imaginum varietas et granditas accedat.

Alterum exemplum Odæ ex omni parte sublimis erit Deborah ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ. ² Habet hæc Ode tres partes; primo Exordium; deinde eorum, quæ tum antecederant tum comitabantur victoriam, Recensionem; postremo, ultimi eventus plenior Descriptionem, omnibus ornatam Poeseos luminibus; mortem nimirum Siseræ, et Matris spes frustratas. Hujusce partis posterioris præcipuas elegantias prius conatus sum, et satis quidem fuisse, exponere. ³ Media, ut verum fatea-

¹ Vide supra PRÆL. XV.

² JUD. V.

³ Vide supra PRÆL. XIII.

mur, obsederunt haud exiguae obscuritates, multum officientes carminis pulchritudini, nec facile dissipandæ, nisi uberior historiæ lux accederet. Exordii ratio, vel propter insignem ejus magnificentiam esset hic explicanda, vel eo etiam nomine, quod, quam de Odarum Hebræarum Digressionibus sententiam nuper proposui, ei amplius illustrandæ optime inserviat. Animadverteram enim præcipuos Sacræ Historiæ locos, quos maxime in Egressionibus sectarentur Hebræi Vates, ita cum omni Sacrorum Carminum argumento esse conjunctos, ut vix unquam vel in maxime præcipiti excursu periculum esset, ne rerum series atque ordo laboraret. Hujusce Odæ argumentum est, Populus Israeliticus devictis Dei auxilio inimicis in libertatem vindicatus: quod in ipso ingressu Vates breviter proponit, appellatisque, ut tantæ rei animum advertant, regibus gentiumque vicinarum principibus, Dei laudes auspicatur, non ex recenti beneficio exorsus, sed ex prodigiis in exitu Ægyptiaco olim editis:

יהוה בצאתך משעיר

בצערך משדה אדום:

ארץ רעשה גם שמים נטפו

גם עבים נטפו מים:

הרים נזלו מפני יהוה

זה סיני מפני יהוה אלהי ישראל:

“O Jehova, cum e Seire exires,

“Cum ex agro Idumæo procederes;

“Terra commota est, stillaverunt cœli,

“Stillaverunt aquis nubes;

“Fluxerunt montes a facie Jehovæ,

“Ipse Sina a facie Jehovæ Dei Israelis.

Spirat

Spirat hæc liberum ac fervidum Odæ ingenium tantarum rerum tam insperato facta inductio; nec tamen ratio connexionis, tacitaque comparatio beneficii modo accepti cum stupenda illa liberatione, ullam habet obscuritatem.

Eodem etiam vel in primis pertinet Habaccuchi Oratio; ¹ infigne exemplum ejus Sublimitatis quæ Odæ est maxime propria, quæque valde audaci et tamen facili Digressioni plurimum debetur. Vates præsentiens Dei judicia, calamitates populo suo Chaldæorum ministerio primum inferendas, tum pœnas de ipsis Chaldæis sumendas; partim terrore percussus, partim spe et divinæ bonitatis fiducia recreatus, Deum precatur, ut suorum redemptionem et salutem maturet:

יהוה שמעתי שמעך יראתי
יהוה פעלך בקרב שנים חייהו
בקרב שנים תודיע
ברגז רחם תזכור:

“Jehova, audi nuntium tuum, extimui;

“Opus tuum, O Jehova, in medio annorum;
“instaure;

“In medio annorum notum facias:

“In iracundia misericordiæ reminiscere.

Jam ultro hoc in loco cuivis occurrit Captivitatis Babylonice et Ægyptiacæ similitudo; fieri etiam posse, ut Deo auxiliante par esset ratio liberationis: porro quam apte Vates preces suas ad Deum ita continuare

¹ HABAC. III.

² Ita VULG. et THEODOTION. ¹ *ἡ μισθὸς ἰσχυρῆς* AQUILA, et LXX. ² *ἡ τῶν ἐκζητῶν τῆς θεῆς* Symmachus, *ἐν τῷ τῶν ἐκζητῶν*. Omnes eodem fere sensu; id est, “intra præfinitum tempus.”

poterat

poterat, ut qui tot miracula in populi sui subsidium olim ediderat, eidem mox subvenire dignaretur; quam efficaciter piorum animos ita confirmare, ut meminerint Deum, qui olim Israelitas ex tantis malis eripiendo infinitam suam potentiam testatam fecerat, idem etiam denuo in eorum posteris vindicandis præstare posse. Verum omnes hujusmodi ingressionis formulas, eo ipso quod ultro occurrerent, penitus omisit; nec in splendidissimæ materiæ spatia quærit sibi aditum, sed inopinato impetu irrumpit:

אלוה מתימן יבוא
וקרוש מהר פארן;
כסה שמים הודו
ותהלתו מלאה הארץ:

“Deus e Themane prodiit,

“Et Sanctus e monte Paranæo:

“Operuit coelos gloria ejus,

“Et splendore ejus oppleta est tellus.

Equidem totum hunc locum pari qua ingressus est magnificentia exornat Vates; ex tanta rerum admirandarum copia nobilissima quæque seligens, eaque coloribus splendidissimis, imaginibus, figuris, dictione elegantissima illustrans; quorum summam sublimitatem cumulat et commendat singularis clausulæ elegantia: ita ut, nisi una atque altera ei infideret obscuritatis nebula vetustate, ut videtur, inducta, vix quidquam hoc poemate in suo genere extaret luculentius aut perfectius.

Unum insuper addam insigne exemplum Sublimitatis, quod nefas esset præterire, Israelitarum Carmen Triumphale in Excidium Babylonis, apud Vatem, cum in eleganti tum in elato dicendi genere principem,

A a

Isaiam:

Isaiam : quod omni modo cupiens explicare, quoniam prius satis fusa enarratione exposui, nunc versibus adumbratum dabo; non quo existimem divinam illam vim et audaces colores ulla imitatione exprimi posse, sed ut perfecta illa Odæ effigies aliquanto clarius perspiciatur, vel extrema saltem ejus lineamenta.

ISRAELITARUM EHINIKION
IN OCCASUM REGIS REGNIQUE BABYLONICI:
ODE PROPHETICA.

ISAIÆ CAP. XIV. 4, — 27.

Ergo insolentis corrui Imperi
Infana moles? occidit urbium
Regina victrix, nec subacta
Efferat jam dominatur orbi?
Fastus Tyranni contudit impios
Jehova vindex, sceptraque ferrea:
Qui verbere haud unquam remisso
Fregit atrox populos gementes,
Nunc ipse diras jure subit vices.
Pacata Tellus undique gaudio
Exultat effræni, et solutos
Ingeminat sine more cantus.
Secura summis stat Libani in jugis
Ridetque Cedrus: Sicne jaces, ferox!
Jam nemo sævam, Te jacente,
Per nemorum dabit alta stragem.
Te propter imis concita sedibus
Nigrantis Orci magna fremit domus:
En! luce defunctos Tyrannos,
Sceptrigeras foliis ab altis

Excivit

Excivit umbras, hospitis in novi
Occursum euntes. Tene etiam, occupant,
Te viribus, Te luce cassum
Conspicimus, similemque nostri?
Orbumque fastu? Non comitum frequens
Deducit ordo; non tuba, non lyræ
Concentus; at squalentis Orci
Nox premit, et taciturnus horror:
At turba circum plurima vermium
Fervet, pererrans membra licentius,
Foedumque tabo diffuentes
Læta cohors populatur artus.
Ut decidisti cœlitus, agminis,
Eoe, clarum fiderei decus!
Ut decidisti, qui domabas
Victor ovans populos trementes!
Nuper minatus: Scandam ego nubila;
Stabo Sionis culmine in arduo
Sublimis, et qua spectat Arcton
Arce sacra solium locabo:
Subjecta calcabo astra, premens polum,
Terramque torquens numine, par Deo.
At dura Te lethi profundo
Vis cohibet barathro jacentem.
Ac forte quisquam conspicit avio
Deforme corpus littore: stat diu
Incertus, admotoque pronus
Lumine, Te propius tuetur.
Mox infit: Hic est, quem Fuga, quem Pavor
Præcessit? hic, quem terricolis gravem
Strages secuta est, Vastitasque? hic
Attoniti spoliator orbis?

Indigna regum colla gravi jugo et
 Duris catenis subjicere insolens,

Lateque diffusa ruina

Per laceras equitare gentes ?

Reges, tyrannique, et validum ducum

Manes superbi, non sine gloria

Conduntur omnes, et reposti

Sedibus in patriis quiescunt :

At Te, supremis mortis honoribus,

Vili carentem munere pulveris,

Inter cadentum turpe vulgus,

Sordidum et indecorem sepulchris

Egere avitis : Te, quia patriæ

Tuisque iniquum ; Te, quia gentibus

Fatale portentum. Malorum

Nullus honos cineres sequetur ;

Pœna immerentes ob patrium scelus

Natos manebit. Funditus impiam

Delete gentem, ne superbos

Proroget ulterius triumphos :

Namque ipse consurgam, Omnipotens ait,

Et nomen extinguam Babylonium,

Stirpemque, natosque, ultimasque

Reliquias generis nefandi ;

Urbemque diris alitibus dabo

Ferisque habendam : vasta teget palus

Demersam, et æterno profunda

Obruet exitio vorago.

י : השם המצוי במשפט המצוי. Καὶ ἵσται αὐτὸν πάλαι βαρύνει eis
 ἀπὸ λαν. Ita LXX. (quos sequitur ARAB.,) docte apteque, cum
 ad sensum, tum quod vim vocis atque etymon attinet : vocabulum
 enim מַצֵּי (hanc etenim esse formam radicalem vult ELIAS LE-
 VITA, aliique ; per geminationem in *Pibel*, מַצֵּי) ita acceperunt,

Dixit sacramentum inviolabile

Jehova : Sic stat consilium ; hic tenor,

Fatigue non mutandus ordo,

Terminus hic stabilis manebit :

Frangam superbas montibus in meis

Vires tyrannorum ; eripiam truci

Jugo laborantes, meorumque

Ex humeris onus amovebo.

Jehova dixit : quis dabit irritum ?

Gentes in omnes hanc Pater en ! manum

Extendit ! extentam Jehovæ

Quis poterit cohibere dextram ?

ac si idem esset ac שׁוּם, unde derivatur שׁוּם, Cœnum. Notum autem est, Verba Quiescentia secunda ך, loco ך sæpe admittere ך: sic קָאָם a קוּם, HOS. x. 14. רָאָמָה a רוּם, ZECH. XIV. 10. כָּאָרִי a כוּר, ut videtur, quod idem ac כָּרָה, in loco insigni Ps. XXII. 17. pro qua voce Judæi contra suæ Masoræ auctoritatem supposuerunt, vel saltem e Margine in Textum transfulerunt, כָּאָרִי. Vide BOCHART. Hieroz. Part. I. Lib. III. 6. et KENNICOTT, Dissert. I. de Textu Hebræo, p. 499. et Dissert. II. p. 329. Hæ rationes auctoritate Seniorum confirmatæ multo magis me movent, quam anilis illa Fabella, quam de hac voce שׁוּם narrant Judæorum Magistri, pro more suo, cum vocabulorum ignotorum significationes comminiscuntur.

“ Verbum שׁוּם, vel שׁוּם, multum forma differt a שׁוּם ; prior trilatera est, hæc quadrilatera. Verum Dialectus Arabica vocem nobis servavit iisdem omnino literis constantem, quæ confirmare videtur, atque etiam extra dubium ponere, explicationem LXX. Interpretum : nimirum שׁוּם, *denisit, profundam effecit, fessam* ; unde nomen שׁוּם terra depressa ac humilis, qua quis tegi ac occultari possit. Mirum videri possit Doctissimum POCOCKIUM, cum tam multa disputaverit de Rabbinica hujus vocis notione, de hac nihil dixisse, quæ auctoritate tanto graviore commendatur, tan-
“ toque est ad orationis contextum accommodatior.” H.

PRÆLECTIO VICESIMA NONA:

שיר

SIVE HYMNUS.

DE IDYLLIO HEBRÆO.

INTER Hebræorum Cantica, quæ communi vocabulo שירים appellantur, alia sunt quæ a Poeseos Lyricæ natura aliquatenus recedunt, nec ad eam speciem, quæ Ode vulgo dicitur, commode referri possunt. Ea in singularem potius classẽ, Idylliorum titulo notatam, placet includere: cujus et nominis et rei reddenda nobis est ratio.

Græcorum Carmina nonnulla (an ab ipsis Poetis, an a Grammaticis qui eorum monumenta recenserent, id factum esset, haud liquido affirmaverim) generali Titulo Εἰδὴ inscripta fuisse accipimus; qui nihil aliud denotat, nisi quasdam Poematum Species, sive diversa quædam Carmina, absque aliqua vel formæ vel argumenti certa designatione. Id nomen etiamnum retinent Pindari Odæ. Quod si quæ aut levioris argumenti, aut styli submissioris, aut generis quomodocunque inferioris esse viderentur, nec item ab una materia inscribi possent, ea diminutivo vocabulo Εἰδύλλια appellabant. Ita
incri-

inscribuntur Theocriti Poematia, Bucolica nimirum cum aliis varii generis admistis: qualia Latini Eclogas malebant vocare, quasi Poemata quædam habito ex pluribus delectu edita; vel diversa ex causa, et verecundiore titulo, Silvas; quasi congeriem Carminum subito impetu effusorum, quæ vel secundis curis, vel tali etiam delectui, materiem præbere posset. Quanquam autem *Εἰς ἅπαντες* sit nomen vagum et commune, nihil ex vi sua de Carminis specie certo præfiniens, usu tamen et consuetudine suum quendam et proprium Charactera tandem obtinuisse videtur: et fortasse non male ita describi potest, ut sit Poema modicæ magnitudinis; styli mediæ, æquabilis, ad suavitatem et elegantiam potissimum comparati; dispositionis facilis, rectæ, apparentis. In hoc genere perfecta quædam exempla præbent Hebræi Vates: eorum pleraque haud pigebit singulatim monstrare atque exponere.

Primum hic nobis occurrunt Psalmi Historici, Dei laudes ex rebus gestis et miraculis in populi sui gratiam editis celebrantes: quorum prior, *Asaphi* nomine inscriptus, Israelitarum historiam ab Exitu Ægyptiaco ad Davidis usque tempora exequitur; rerum tantum præcipua excerpens et illustrans: stylo simplici fere atque temperato, sed poetica constructione et quibusdam sententiarum luminibus distincto. Nec plane historicus est rerum ordo; nam ne tot rerum tam longa temporum serie gestarum ordinata expositio fastidium crearet, miracula Ægyptiaca valde eleganti et felici egressione inducuntur, et Episodii cujusdam locum obtinent. Idem argumentum aliis duobus Psalmis mate-

riem præbet, quinto nimirum et sexto supra centesimum: quorum alter historiam usque ab Abrahamo repetitam ad Exodum deducit; alter ab Exodo ad posteriora Israelitarum tempora prosequitur: uterque superiori illi Poemati per omnia plane similis, cum universo styli colore, (nisi paulo fortasse simplicior) tum etiam, quæ merito erat laudanda, facilitate et gratia Exordii,

Jam vero hi Psalmi, quorum hactenus feci mentionem, tota forma et charactere mirifice conveniunt cum Hymnis Græcorum. Sane Græci Interpretes, ut id obiter notemus, ipsum Psalmorum Librum rectius inscripserunt ΤΜΝΟΙ; quæ vox cum Hebræo Titulo תהלים multo melius congruit. Erat apud Græcos hoc poematis genus a prima usque eorum Poeseos origine usu receptum, et in religionibus celebrandis adhibitum. Exponebantur plerumque Deorum origines, natalia, res gestæ, aliaque ad eorum historiam pertinentia: ita factum videmus in iis quæ etiamnum supersunt in hoc genere Græcorum monumentis, in elegantissimis Hymnis Callimachi, iisque qui Homero tribuuntur: eandem habet rationem Carmen Theocriti Διονυσίου inscriptum, quod revera est Hymnus, isque pulcherrimus; nec immerito in Idylliorum censum relatus, qui totum hoc genus satis apte possit includere. Veram hanc Hymni formam et germanum charactera apud Virgilium, accuratissimum vetustatis imitatore, egregie expressit geminus ille chorus Salliorum,

“qui carmine laudes
“Herculeas et facta ferunt.

Hymni illi antiqui, qui Orphei falso dicuntur, sunt potius *παιστη*, sive quæ Latini Indigitamenta nominabant; habent enim: “tantum Deorum invocationes, quibus utebantur in Mysteriis ii qui sacris cujuspiam Dei initiarentur.” Utramque Hymni speciem pulcherrime conjunxit interque se sociavit Ovidius, poeta elegantior incertum an doctior: nam exordium Hymni in Bacchum² continet ejus Dei Indigitamenta, hoc est, nomina ejus et titulos solenniter enuntiat; reliqua pars ejusdem res gestas et laudes exequitur.

Restat adhuc alius, qui inter Historicos numerari potest, Psalmus nimirum centesimus tricesimus sextus. Dei laudes celebrat, et infinitam ejus potentiam et benignitatem prædicat, factò ex operibus Creationis exordio, inductis dein miraculis Exodi, quorum præcipua ordinatim fere exequitur. Inchoatur hoc Carmen noto illo Disticho;

הודו ליהוה כי טוב
כי לעולם חסדו:

“Laudate Jehovam, quia bonus est;

“Quia æterna est ejus benignitas:

quod alternis cantari solitum fuisse Ezræ³ testimonio liquet: illud autem habet præcipue notabile, quod ejus Distichi posterior versiculus, ab altero choro identidem interjectus, singulis etiam versiculis subjunctus, (quod est singularis exempli) perpetuam *επιδεικνύσκει* facit. Hinc satis clare perspicitur ratio omnis et forma Versus Intercalaris: quippe qui unum aliquem sensum, in

¹ JOS. SCALIGER. Annot. in Hymn. Orph.

² METAMORPH. IV. II.

³ EZR. III. IO, II.

quo potissimum totius Carminis argumentum aut finis vertitur, dilucide, breviter, simpliciterque exprimit; quique aptis pro Carminis dispositione intervallis, rei efficacius animo imprimendæ causa, injicitur. Versum hujusmodi Intercalarem Idyllio præcipue convenire, ejusque Poematis quodammodo proprium esse, satis evincit Theocriti, Bionis, Moschi, Virgilii denique auctoritas. Ex Sacris Vatibus unum alterumque exemplum adjungam, quod cum perfectissimis in hoc genere tantorum Poetarum monumentis conferri non vereatur: in quo, ut eluceat cum universa Poematis elegantia, tum Versus Intercalaris vis et venustas, ordo rerum et totius dispositio præcipue explicanda est.

Inter elegantissimos proculdubio recenseri meretur Psalmus centesimus septimus, ejusque elegantia maximæ ex parte rerum dispositioni et universæ Poematis formæ debetur. Celebrat hoc Carmen Dei bonitatem et misericordiam erga omnes homines in maximis eorum calamitatibus, præsentis auxilio petentibus concessio, testatam: primo, errantibus in deserto, fameque laborantibus; tum in vincula coniectis; deinde morbo conflictantibus; postremo in alto jactatis. Subjiciuntur divinæ severitatis adversus improbos, erga pios benignitatis exempla, quæ cum superioribus hominum cordatorum meditationi commendantur. Ita totum Poema in quinque partes fere æquales ex ipsa materiæ ratione distribuitur; quarum priores quatuor clauduntur Versu Intercalari ipsius Hymni consilium et finem exprimente:

יָדוּ לַיהוָה חֲסֵדוֹ
וּנְפִלְאוֹתָיו לְבָנֵי אָדָם:

“Laudent

“Laudent Jehovam ob ejus misericordiam,

“Et miracula in hominum gratiam edita.

Hoc ipsum Distichon perpetuo variatur, alio subjecto
Disticho, quod vel materiem modo tractatam resumit;

כִּי הִשְׁבִּיעַ נֶפֶשׁ שׁוֹקֶקֶה

וּנֶפֶשׁ רַעֲבָה מְלֵא טוֹב :

“Nam satiavit animam fatiscentem,

“Animamque esurientem implevit bonis :

כִּי שָׁבַר דִּלְתוֹת נַחֲשָׁת

וּבְרִיחֵי בְרוֹל גִּדַּע :

“Nam fregit portas aeneas,

“Et vestes ferreos discidit :

vel ipsius ^{ἐκείνου} sententiam repetit, novisque imaginibus
amplificat ;

יָדוּ לַיהוָה חֲסִדוֹ

וּנְפִלְאוֹתָיו לְבָנֵי אָדָם :

וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תִנְדָּה

וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה :

“Laudent Jehovam ob ejus misericordiam,

“Et miracula in hominum gratiam edita :

“Et offerant sacrificia laudis,

“Et facta ejus læto cantu enarrent :

וַיְרֻמְמוּהוּ בִקְהָל עָם

וּבְמוֹשָׁב זִקְנִים יִהְלָלוּהוּ :

“Et exaltent eum in coetu populi,

“Et in concilio seniorum eum celebrent.

In his etiam omnibus elegantissime fit transitus a calamitatis descriptione ad liberationem, perpetua repetitione ejusdem Distichi ;

וַיַּעֲקוּ אֶל יְהוָה בְּצָרָה לָהֶם

מִמְצוֹקוֹתֵיהֶם יְצִילֵם :

“Et invocârunt Jehovam in rebus afflictis;

“Ex eorum angustii eos liberat :

quod tamen non videtur habere naturam Versus Inter-
calaris. Ultima pars, quæ in materiem paulo uberio-
rem excurrit, suam habet clausulam duobus item disti-
chis constantem, gravem et bonæ frugis plenam, nec
a totius Poematis pulchritudine quidquam derogan-
tem.

Superfunt quidem in Psalmis alia ejusdem generis,
sed haud æque perfectæ exempla : alterum itaque ex
Isaia petam, eoque libentius, quod Vatem elegantissi-
mum hic, ut sæpe etiam alibi fit, obscuravit vulgaris
capitum distributio, unum pulcherrimum Poema in
duas partes discerpens, diversisque hinc inde sectioni-
bus adnectens, quibuscum ei nulla intercedit argumenti
necessitudo. Capitis Noni partem posteriorem cum se-
quentis initio conjunge, ¹ jam integrum habes Vaticini-
um editum in Israelitas Samariæ regnum tenentes;
grave, atrox, comminationibus plenum; eam quidem
vim habens et sublimitatem, ad quam Idyllium raro
consurgit; ipsam tamen Idyllii formam adeo perfecte
expressam exhibens, ut in eam classẽ jure referri pos-
sit. Quatuor sunt hujus Poematis partes, quarum una-
quæque continet denunciationem Divinæ vindictæ in

I ISAI. IX. 8, ——— X. 4. “In 2.do MS MEERMANNI spa-
tium vacuum relinquitur post ISAI. X. 4; sed nullum ejusmodi
“ spatium ad finem Cap. IX. In nostro MS N°. 3, post Cap. X. 4.
“ interponitur spatium unius lineæ,” K.

populum rebellem, grave aliquod crimen ei exprobrans, plagamque merito infligendam intentans. Primo arguitur Israelitarum Arrogantia et Fastus; tum animi Obduratio, et communis morum Depravatio; tertio audax Impietas, omnia quasi flamma et incendio corripiens et devastans; postremo Judiciorum iniquitas et oppressio pauperum. Hæc ob singula certum aliquod atque horribile supplicium denunciatur: cui porro subijcitur minax Claufula, quæ *πρωτον* facit, ad augendum terrorem mirifice comparata; significatur, graviora adhuc imminere, nondum his pœnis fore expiata populi delicta, nec justitiæ Divinæ satisfactum:

בכל זאת לא שב אפר
ועוד ידו נטויה:

“His omnibus nondum conversa est ejus indig-

“natio,

“Sed manus ejus adhuc est extenta.

Quæ hætenus protuli exempla ex ipso habitu ac facie Idylliorum classi protinus adjudicanda sunt: restant fortasse non pauca, quæ ob stylum et charactera eidem æque adscribi debent, in Libro Psalmorum potissimum; nimirum ubi tractatur una aliqua materia plenius et ordinatius quam ab Oda fieri solet. Talis est Psalmus centesimus quartus, qui Dei Creatoris laudes exornat, sumpto argumento ex pulcherrima sapientissimæque totius rerum naturæ dispositione; quod, uti par erat, ordine eleganti et imprimis dilucido, styli coloribus jucundissimis, imaginibus magnificis, splendidis, amœnis, variis, sed iisdem lectissimis, illustrat. Hoc Hymno nihil extat, nihil cogitari potest perfectius, sive Carmen ipsum, sive Hymni genus spectes. Habent quidem

quidem Prodigia quod primo aspectu grandius apparet, quodque animum admiratione et stupore ferit protinus et vehementius percellit: verissimam tamen laudis materiem, Deo Optimo, Maximo, dignissimam, hominum mentibus fervido et permanenti pietatis sensu imbuendis accommodatissimam, præbet ejusdem in creanda rerum universitate potentia, in ornanda sapientia, in sustentanda regendaque providentia, in rebus humanis administrandis justitia et bonitas. Græcorum Hymnos maximam partem conficiebant Fabulæ, eæque de rebus nec valde admirandis, neque etiam laudandis: nec mihi occurrit quidquam, quod quidem extat, ex illo genere graviore, præter Cleanthis Stoici Hymnum¹ Jovi inscriptum, hoc est, Deo Creatori, sive, ut ipse loqui-amar, Æternæ Rationi rerum Naturæ Effetrici atque Moderatrici; pulcherrimum sane antiquæ sapientiæ monumentum, sensibus magnificis, solidis, verisque refertum: quæ enim habet Philosophus de summa Dei potentia, de supremæ Legis et totius Naturæ harmonia, de hominum impiorum cæcisque animæ perturbationibus obnoxiorum stultitia atque infania; ante omnia Divini auxilii imploratio, quo Numen ipsum perpetuis laudibus digne possimus celebrare; hæc omnia tam sano minimeque fucato pietatis affectu animantur, ut ad Sacrorum etiam Vatum spiritum aliquatenus videantur accedere.

Merito in hoc genere primas tenet Hymnus ille Davidis quem modo memoravi: illi proxime affidet alius ejusdem Auctoris, tum ratione argumenti, tum etiam eximiæ pulchritudinis: celebrat enim infinitam Dei

¹ Vide CUDWORTH. *System. Intellect.* pag. 432.

scientiam, et admirabilem in humano corpore fabricando solertiam; et si fortasse ordinis et dispositionis venustate a priore vincitur, sensuum tamen, imaginum, figurarum, dignitate atque elegantia neutiquam ei cedit. Superioribus itaque exemplis cumulus accedat Psalmus centesimus tricesimus nonus; quem Latinis versibus utcumque expressum, fretus vestra, Academici, toties mihi perspecta indulgentia, recitabo.

PSALMUS CXXXIX.

Tu mihi semper ades, Tu me omni ex parte
patentem

Intueris, Deus! et manifesto in lumine cernis.

Tu me, quicquid ago, quoquo vestigia flecto,

Usque premis; seu luce labor, seu alterna silenti

Nocte quies redeat: Tu pectus et abdita mentis

Perspicias, introrsum insinuans; cæcoque recessu

Exagitas latitantem, arctaque indagine cingis.

Tu dubiis vixdum eluciantia dicta labellis

Antevenis, primosque animi præverteris orsus.

Quippe manu premsumque tenes; nudumque, re-
clusumque,

Ante, retro, exploras, mihi me præsentior ipso.

O Deus! infinitum atque inscrutabile Numen!

Cuncta sciens Mens, ipsa incognita! qua fugiam

Te,

Obtutusque tuos et conscia lumina fallam?

Ascendam coelos? ibi Tu: subeam ima barathri

Tartara? ades: simul hæc magno loca numine
complex.

Auro-

Auroræne procul rutilas ferar ales in oras?
 Occiduine petam fines novus incola ponti?
 Hic etiam tua me ducet manus; hic tua cursum
 Dextera præveniet cohibens, reprimetque fugacem.
 Ergo petam tenebras, et condar nocte sub atra:
 Demens, qui tenues umbras, et inania vela,
 Sancte! tuis obvertam oculis, densissima cui nox
 Pellucet, tenebræque ipsæ sunt luminis instar.

Te Dominum Auctoremque colo; Tu hos con-
 ditor artus

Formâsti, et gravida texisti matris in alvo.
 Obstupro, et memet læta formidine lustro,
 Divini monumentum opëris! Tu corporis omnem
 Compagem, mersam tenebris et carcere cæco,
 Perspex'ti; tua solerti per singula ductu
 Dextera iit, tua pinxit acus mirabile textum.
 Ipse rudi invigilans massæ, primisque elementis
 Conscius instabas: jussas orientia formas
 Membra minutatim induerunt, quocunque vocares
 Prompta sequi: sua cuique tuis inscripta tabellis
 Effigies erat, atque operis data norma futuri.

Ut mî animum sancto permista horrore vo-
 luptas

Percipit! ut vano juvat indulgere labori,
 Dum tua facta, Deus, recolo; tua mente revolve
 Consilia, et numero artificis miracula dextræ!
 Promptius expediam, quot volvant æquora fluctus;
 Littore vexato quam multæ agitentur arenæ.
 Usque eadem incassum meditati lumina somnus
 Opprimit; usque eadem vigilianti cura recurSAT.
 Non Tu sacrilegos perdes, Deus? Ite, profani!

Ite procul, scelerum auctores, cædisque ministri!
Non ego, Sancte, tuos hostes hostilibus iris
Insequar? en! bellum Tibi bella parantibus ultro
Indico; neque do dextram, neque fœdera jungo.
Tu nunc esto mihi testis; Tu pectoris ima
Cerne, Deus! penitusque altos scrutare recessus.
Excute, siqua mihi cæcis concreta medullis
Hæret adhuc labes, et noxia corda refinge.
Tum sceleris purum accipias, mittaſque salutis
Æternum per iter, rectoque in tramite ducas.

POEMATATA DRAMATICA.

שִׁיר הַשִּׁירִים

CANTICUM CANTICORUM.

PRÆLECTIO TRICESIMA:

CANTICUM SALOMONIS

NON ESSE JUSTUM DRAMA.

VETERES, Platonem¹ secuti, universam Poësin, pro diversa enunciationis ratione et forma, dividebant in enarrativam, imitativam sive dramaticam, et mixtam. Cujus distributionis haud sane magna est utilitas, cum neque diversas poematum species fecernit, neque alicujus poematis intimæ naturæ et constitutioni explicandæ multum inservit. Siquidem omnes hæ formæ sunt omnium poematum communes; nisi quod genus Epicum non simplicem sed mixtam narrationem semper adhibeat, Scenicæ Poëseos natura formam imitativam necessario

¹ Vid. PLAT. De Rep. Lib. III.

postulet. Et ut liberum est cuivis alii poemati forma mixta uti, ita nihil prohibet quo minus, si libeat, etiam dramaticam induat. Verum nescio quomodo usu jam receptum est, ut hæc forma dramatica, quanquam multis communis, certum tamen Poematis genus constituat, vel ei saltem nomen imponat. Itaque in hoc genere Dramatico quid habeat Hebræorum Poesis, mihi jam quærendum restat: et ne nobis illudat nominis ambiguitas a recentioribus inducta, in ipso limine præcavendum est.

Dramaticæ quidem Poeseos appellationem, uti modo notavi, omnino ad se traxisse sibi que vindicasse videntur duæ præcipuæ species cæteris exclusis; fere enim jam obtinuit, ut ea intelligamus Tragœdiam solummodo et Comœdiam. Id autem nomen multo latius patet: nihil enim aliud spectat, nisi externam enunciationis formam, et de omni poemate recte usurpatur in quo personæ loquentes inducuntur sine poetæ interlocutione; uti fit in bene multis Theocriti et Virgilii Bucolicis, in nonnullis Horatii Sermonibus, unaque atque altera Ode. Quo itaque accuratius de hac re agamus, Poesin Dramaticam in duas species distribuere libet; unam minorem, quæ per enunciationem imitativam, sive personis introductis, mores, affectus, actiones exprimit: alteram majorem, quæ uti cætera omnia, ita insuper Fabulam aliquam continet, sive Rem gestam unam, integram, satis amplæ magnitudinis, in qua aliud ex alio sequitur, quæque per variam eventuum novorum seriem ad exitum aliquem deducitur. Hæc species in se complectitur Comœdiam atque Tragœdiam; quæ uti a minoribus illis Carminibus Dra-

maticis Fabulæ potissimum ratione distinguuntur, ita ab Epico præcipue distant modo enunciandi.

In priore illa specie Dramatici Carminis apud Hebræos nonnulla extant exempla, et palam apparent; latent fortasse alia, eaque plura quam suspicamur. Est quidem crebra illa mutatio personarum apud Hebræos Vates plerumque animi valde commoti, et ex vehementi affectu ab actionis descriptione in ejusdem imitationem inconsulto transeuntis; sed nonnunquam formam dramaticam indicat, eoque modo commodissime explicari potest. Habet hanc formam Psalmus Vicesimus quartus, continens, uti antea exposui, Arcæ translationem in montem Sionem, quæ per totum scenice quodammodo exhibetur, quanquam non nisi in poematis fine dialogismus appareat. Et insignis ille locus Isaïæ, ubi Mefias Vindex cum Choro quodam loquens veluti in scenam inducitur: *

מי זה בא מאדום
חמוץ בנדים מבצרה:
זה הדור בלבושו
צעה ברב כחו:
אני מדבר בצדקה רב לחושיע:
מדוע אדם ללבושו
ובגדיך כדרך בנת:
פורה דרכתי לברי
ומעמים אין איש אתי:
ואדרכם באפי
וארמסם בחמתי:

וְיֵז נִצָּחַם עַל בְּגָדִי
 וְכָל מַלְבוּשֵׁי אֲנָאֲלָתִי :
 כִּי יוֹם נָקַם בְּלִבִּי
 וּשְׁנַת גְּאוּלִּי בָאָה :
 וְאֵבִיט וְאֵין עֹזֶר
 וְאִשְׁתּוּמָם וְאֵין סוּמָךְ :
 וְתוֹשַׁע לִי זִרְעִי
 וְחֲמָתִי הִיא סִמְכָתִנִּי :
 וְאֵבֹס עַמִּים בְּאִפִּי
 וְאִשְׁכֶּרֶם בְּחֲמָתִי
 וְאוֹרִיד לָאָרֶץ נִצָּחַם :

CHO. "Quis iste qui venit ab Edomo?

"Tinctis horrendum vestibus a Botfra?

"Iste verendus amictu;

"Grandi passu incedens pro maxima vi sua?

MES. "Ego Justitiæ prædicator, potens salutis.

CHO. "Quare rubet amictus tuus?

"Et vestes tuæ ut calcantis in torculari?

MES. "Torcular calcavi solus;

"Et ex populis nemo vir erat mecum:

"Et calcavi eos in ira mea;

"Et protrivi eos in æstu meo:

"Et respersa est cædes eorum in vestes meas,

"Et omnem amictum fœdavi.

"Nam dies ultionis in corde meo est;

"Et annus quo meos redimam venit:

"Et circumspexi, neque erat adjutor;

"Et obstupui, neque enim erat sustentator:

"Tum mihi salutem præstitit brachium meum,

“ Et indignatio mea ipsa me sustentavit.

“ Et conculcavi populos in ira mea,

“ Et in æstu meo ebrios et attonitos reddidi,

“ Et cædem eorum derivavi in terram.

Ex eodem item genere est Psalmus centesimus vicesimus primus; quem etiam, cum et brevis sit nec inelegans, integrum apponam. Rex, ad bellum gerendum, ut videtur, egressurus, prius ad Arcam Dei in monte Sione constitutam accedit, et divinam opem, in qua se unice confidere profitetur, implorat :

אשא עיני אל ההרים

מאין יבוא עזרי :

עזרי מעם יהוה

עשה שמים וארץ :

אל יתן למוט רגלך

אל ינום שמרך :

הנה לא ינום ולא ישן

שמר ישראל :

יהוה שמרך

יהוה צלך על יד ימינך :

יומם השמש לא יכבה

וירח בלילה :

יהוה ישמרך מכל רע

ישמר את נפשך :

יהוה ישמר צאתך ובואך

מעתה ועד עולם :

“ Attollam oculos meos in montes,

“ Unde venit auxilium meum.

“ Auxilium

“Auxilium meum est a Jehova,

“Qui fecit cœlos et terram.

Respondet illi e Tabernaculo Pontifex :

“Non finet labi pedem tuum ;

“Non dormitabit, qui Te custodit :

“Ecce non dormitabit, neque somno succumbet,

“Qui custodit Israelem.

“Jehova Te custodiet ;

“Jehova Te obumbrabit ad dexteram.

“Interdiu Sol non Te lædet,

“Neque Luna per noctem.

“Jehova Te custodiet ab omni malo ;

“Custodiet etiam animam tuam.

“Jehova custodiet exitum tuum et introitum,

“Ex hoc tempore, et usque in sæculum.

Atque hæc de minori illa specie Dramatici carminis, seu potius de forma Dramatica quæ cuivis fere Poemati pro libitu competit, dicta sufficiant. Altera illa, quæ continet in se Actionem sive Fabulam, quæque revera constituit justam eamque perfectissimam Poematis speciem, diligentiores disceptationem meretur.

Duo omnino extant apud Hebræos Poemata quæ hic in quæstionem venire possunt, Canticum Salomonis, et Carmen Jobi ; monumentorum omnium sacrorum vel elegantia, vel sublimitate, vel etiam obscuritate, maxime notabilia. Post infinitos aliorum labores vix quicquam aliud in me sumam, quam ut inquiram paulo accuratius in utriusque Poematis naturam et formam, et quousque ad justi Dramatis speciem accedat : de cætero, ex doctorum potissimum sententiis quæ mihi maxime probabiles videbuntur, breviter expositurus, si quæ necessaria

necessaria erunt vel ad hanc quæstionem expediendam, vel ad præcipuas Carminum venustates illustrandas.

Canticum Canticorum Salomonis, (ita inscriptum propter summam excellentiam vel compositionis vel argumenti) est Epithalamium, sive *σαῖς* Nuptialis; vel, ut Hebræum potius titulum ei imponamus, שיר ייִדוּר, ¹ Carmen Amorum, fervidissimos simulque suavissimos exprimens affectus, amoris vim omnem ac dulcedinem spirans; ipsius Salomonis sermo cum Sponsa sua, qui varie exhibentur, et soli, et inter se invicem loquentes. Inducuntur etiam Puellæ, Sponsæ Comitæ, quæ scenæ semper interesse videntur, et suas etiam in dialogo partes gerunt: fit item mentio Juvenum Sponsi Amicorum; ² sunt autem mutæ Personæ. Hæc ex moribus Hebræorum, qui in nuptiis adhibere solebant *παρνευμῆς*; quales numero triginta honoris causa Samsoni ³ in festo nuptiali aderant: in Evangelio *φίλοι τε καὶ συγγενεῖς*, ⁴ et *ὑποὶ τῶν συγγενῶν*, ⁵ dicti; ex Hebræorum vocibus רעים, et בני חופה; ⁶ occurrunt ibidem Virgines decem, Sponso obviam ituræ, nimirum בתולות רעות הכלה. ⁷ Quæ satis indicant sedem et quasi fundamentum hujusce Poematis positum esse in Hebræorum ritibus nuptialibus, eoque Connubii quandam formam exprimi. In hoc plerique omnes consentiunt Interpretes: de universa autem operis œconomia,

¹ Ita inscribitur PSALMUS XLV.

² CANT. V. I. VIII. 13. vid. III. 7, — II.

³ JUD. XIV. 11.

⁴ JOH. III. 29.

⁵ MATT. IX. 15.

⁶ LIGHTFOOT. in MATT. ibid.

⁷ PS. XLV. 15.

de rerum ordine, de partium distributione, summa est diffensio. Nihil aliud jam quærimus, nisi an Fabulam contineat, sive Actionem aliquam imitetur: atque ex omnibus Eruditorum opinionibus, quæ ad hanc rem faciunt, maxime mihi probabilis videtur Viri Clarissimi, admirabili ingenio summaque doctrina præditi, Jacobi Benigni Bossueti de hoc Poemate Sententia.¹ Eam, quantum ad Carminis formam ac dispositionem pertinet, breviter Vobis exponam, Academici: an inde sequatur, haberi illud posse pro justo Dramate, dehinc videbimus.

Constat, Nuptiale Convivium apud Hebræos per septem dies fuisse celebratum,² ut omnia fere solennia per Hebdomadas: hinc quærendam existimat Vir Doctissimus Poematis constitutionem, totumque in totidem partes seu dies distribuendum. Non temere diei noctisque recurrentis vices passim memorantur: iis itaque utitur indiciis in vera partium divisione indaganda. Peracto ex more nuptiali Epulo, Sponsa vesperi ad virum deducebatur: hinc sumendum Nuptialis Hebdomadis initium; nam Hebræi in diebus numerandis a vespera inchoabant.³ Sponsus, qui Pastor esse fingitur, summo mane ad consueta rusticanæ pastoralisque vitæ officia repetenda proficiscitur: Sponsa mox eviligans, et absentem requirens, prorumpit in voces plenissimas amoris et desiderii, unde Poema exordium sumit. Solennis esse videtur matutina Sponsi egressio; hinc illa proficiscentis, et Sponsæ quiescenti consulentis, sæpius repetita obtestatio: ⁴

¹ Vid. BOSSUET. Præf. et Comment. in CANT.

² Vid. GEN. XXIX. 27. JUD. XIV. 12.

³ Vid. GEN. I. 5, &c.

⁴ Cap. II. 7. III. 5. VIII. 4.

השבעתי אתכם בנות ירושלם
בצבאות או באילות השדה
אם תעירו ואם תעוררו
את האהבה עד שתחפץ:

“Obtestor Vos, Solymitides,

“Per capreolas, perque cervas agrestes,

“Ne excitetis, ne expergefaciatis,

“Dilectissimam, donec ipsa velit.

Nec minus frequens illa Puellarum exclamatio: ¹

מי זאת עלה מן המדבר:

מי זאת הנשקפה כמו שחר:

“Quænam est Illa, quæ ascendit e deserto! —

“Quænam est Illa, quæ prospectat, ut Aurora!

ita Sponsam e thalamo mane progredientem et primum apparentem admirari et salutare videntur. Hæ temporis matutini significationes. Noctis interdum fit ² mentio; interdum ex adjunctis ³ indicatur. Quas temporum notas si quis vere repertas recteque constitutas esse admit- tet, iisque insisteret, is, credo, videbit totum opus satis commodè distingui posse in portiones septem, ⁴ quarum

¹ Cap. III. 6. VIII. 5. VI. 10.

² Cap. III. 1. V. 2.

³ Cap. II. 6. VIII. 3.

⁴ Hæc est operis distributio ex mente BOSSUETI:

Dies Primus:	Cap. I.	—	II. 6.
Secundus:	Cap. II.	7,	— 17.
Tertius:	Cap. III.	—	V. 1.
Quartus:	Cap. V.	2,	— VI. 9.
Quintus:	Cap. VI.	10,	— VII. 11.
Sextus:	Cap. VII.	12,	— VIII. 3.
Septimus:	Cap. VIII.	4,	— 14.

unaquæque unius dei spatium occupat. Addit Auctor, videri sibi ultimo die designari Sabbatum, ex eo quod Sponsus non jam, ut alias, solus egreditur ad rustici operis negotia, sed una cum Sponsa ¹ e thalamo procedit in publicum. Hæc est Viri Magni sententia; quam ita amplector non ut evidentem et certam, sed ut conjecturam in re valde obscura non omnino omni probabilitate destitutam; ita sequor, ut faculam, qua clariorem in tantis tenebris nec illucere video, neque affulsuram spero.

Favet hæc Sententia omnium maxime ei opinioni quæ Carmen hoc in justî Dramatis loco habet: ita enim esset Rei cujusdam gestæ imitatio ac repræsentatio Scenica. Quod si, qui Dramatis appellationem ei tribuunt, ex passim jam recepta vocis significatione loquuntur; ii sane id volunt dicere, contineri hoc Poemate Fabulam, five Actionem unam, integram, idoneæ magnitudinis, in qua aliud ex alio sequitur, quæque per varios eventus ad exitum aliquem perducitur. Verum Festi Nuptialis solennitas in se spectata minime censenda est istiusmodi fuisse. Rituum quidem atque institutorum, quæ apud Hebræos in nuptiis celebrandis locum habuerunt, non nisi valde imperfecta ad nos pervenit cognitio; nihil autem occurrit ex quo suspicari possumus ea fuisse ejusmodi, ut in se suaque natura aliquam eventuum varietatem includere, aut veræ ac legitimæ rerum gestarum constitutioni materiem præbere possent. Una erat lætitiæ series, idem gaudii tenor. Poterat quidem externi aliquod casu aliquando incidere, quo rerum in deterius vel contra mutatio fieret, vel unde Fabulæ, sim-

¹ Cap. VIII. 5.

plicis fortasse sed veræ, argumentum oriretur: an hic ita se res habeat, ex ipso Poemate colligendum. Verum nihil ejusmodi ibi occurrit: a principio usque ad finem idem esse videtur rerum status, idem color; nisi quod amantium variantur affectus, eo præcipue quod nunc absentes languent, nunc mutuo consortio præsentibus fruuntur. Sponsa: Sponsum absentem desiderat, quærit, invenit, amplectitur, domum deducit; iterum insequitur fugientem, sed frustra; mœret, languet, comitibus mandata dat ei perferenda, et splendidam famamque ejus formæ descriptionem subjicit. Nihil hic justæ Actionis simile, nec quod magis accedat ad naturam legitimæ Fabulæ, quam quæ habet quodvis e Theocriti aut Virgilii Bucolicis Dramaticis, quibus Pastores amores suos, lusus, aut certamina exponunt; quæ nemo temere in eadem classe cum Euripidis aut Terentii Fabulis collocabit. Id itaque satis tuto jam statuere licet, Canticum Salomonis ad minorem illam speciem Dramaticæ Poeseos pertinere, seu formam solummodo dramaticam habere; neutiquam justi Dramatis titulo insigniri posse.

Verum sane ex alia parte hoc Poema cum Græcorum Dramate magnam habet affinitatem: nam Chorus ille Virginum cum Choro Tragico mirum in modum consentire videtur. Adsunt ad omnia vel consilii vel solatii officia paratæ: cum Sponsis colloquuntur; percontantur, respondent; omnibus se immiscent, nec recedunt usquam. Existimaverunt Viri eruditi, Theocritum Poetam suavissimum, septuaginta illis Interpretibus æqualem, et in aula Ptolemæi Philadelphi una florentem,

aliqua ex hoc Carmine delibasse, et pene ad verbum expressa in sua Idyllia transtulisse. ¹ Nec magis a similitudine veri abesse videretur opinio, si quis judicaret Græcos usum Chori totamque ejus constitutionem ex hoc Salomonis Poemate didicisse, et ad Tragœdiæ suæ ornamentum accommodasse; si non multo magis credibile esset hujusce Cantici notitiam nimis fero ad eos pervenisse; planeque insuper constaret, Græcorum Chorum aliam omnino habuisse originem, neque Chorum Fabulæ, sed Fabulam Chori fuisse accessionem.

I Confer. CANT. I. 9. VI. 10. cum THEOC. XVIII. 30, 26.
CANT. IV. 11. cum THEOC. XX. 26. CANT. VIII. 6, 7. cum
THEOC. XXIII. 23, ——— 26.

PRÆLECTIO TRICESIMA PRIMA:

DE CANTICI SALOMONIS

ARGUMENTO ET STYLO.

De Cantici Salomonis œconomia et constitutione, quæ mihi in summa opinionum diversitate maxime probabilia videbantur, breviter exposui. De vero ejus Argumento non minus anceps et obscura est quæstio. Alii omnia ad proprium verborum sensum restringenda censent; alii in omnibus quærunt Allegoriam: nec inter eos qui Allegorice interpretantur magis convenit; alii simplicem tantum Allegoriam admittunt, quidam etiam eam quam Mysticam voco, historicæ nimirum rei veritati superstructam. Quæ sane omnia a meo instituto aliena existimarem, et ut summa obscuritate involuta libenter defugerem, nisi et singulatim de hujusmodi Allegoriæ cum sacra Poesi conjunctione atque affinitate antea egissem, et perpetuo diligenter notâssem usum et consuetudinem et analogiam Dictionis Parabolicæ: qua certæ Imagines, plurimum Naturales, certas alias notiones, quarum subtilior est ratio, lege quadam constanter servata, exprimunt; quam rem unam arbitror, si accurate investigetur, ad intelligendos Vates Hebræos semper
maximo

maximo adjumento fore; in ea certe hujusce quæstionis cardo præcipue vertitur.

Itaque ut ad rem illico veniam, et in quæstione valde obscura quæ mihi maxime probabilia videntur exponam, plane profiteor me in eam partem propendere, ut existimem Carmen hoc esse omnino Allegoricum: primo Judaicæ veteris et Christianæ Ecclesiæ consensu et auctoritate motus; deinde, idque maxime, Dictionis Parabolicæ Analogia inductus. Eam profecto ii parum videntur expendisse, qui huic opinioni præcipue adversantur, quique nescio quam Imaginum incongruitatem et indignitatem objiciunt: cujus offendiculi amovendi causa, quod multis impedimento esse video, hujusce Allegoriæ rationem et legem, et sacrorum Vatum in eadem adhibenda prope omnium consensum, paulo fufius explicabo.

Cum eæ sint humanæ mentis angustia, ea imbecillitas, ut vix ullam Divinæ Naturæ partem cogitando complecti vel investigando attingere possit, dignatus est Deus immensam suam majestatem veluti contrahere, et crassis imaginibus adumbratam exhibere, quo se intra limites nostri conceptus sifteret, suamque naturam hebeti humani intellectus aciei expositam planeque conspiciendam præberet. In sacris itaque Scripturis descendit quodammodo in terram Deus, humano corpore, membris, sensibus, affectibus indutus; omnia mortali similis, — *ἡμεν θεμας, ἡδε καὶ αὐθην*. Hanc Allegoriam *αὐθην* *αὐθην* appellant; quæ valde late patet, et Theologiæ proprie dictæ, uti in monumentis sacris traditur, magnam partem occupat. In primis hic locum habent Affectus: neque sane est ulla mentis humanæ commotio ac perturbatio, quæ non cum omnibus suis adjunc-

tis

tis plane ac sine omni remedio ac lenimento Deo tribuatur; nec minimum eæ, quæ multum terrenæ fæcis secum admistum habere videntur, Iracundia, Dolor, Odium, Ultio. Fieri non potuit, quin suas etiam in hac veluti fabula partes ageret Amor, isque ardentissimus vehementissimusque qui in hominis naturam cadit. Itaque non Affectus solum paterni pietas lenitasque Deo tribuitur, sed et Conjugalis Amoris vis, ardor, solitudo, et ejusdem etiam læsi violentia; cumque eo conjunctæ perturbationes, Desiderium, Ægritudo, Zelo-
typia.

Hujus autem translationis ratio minime omnium est obscura: fundamento nititur valde aperto, et quanquam in varias partes et minutiora adjuncta sæpe deducatur, sua tamen ei semper constat perspicuitas. Ex omnibus populis elegit sibi Deus in gentem peculiarem Abrahami posteros, eamque nationem solenni foedere sibi propriam dicavit. Hujus foederis quædam erant utrinque præstandæ conditiones; ex altera parte amor, defensio, conservatio; ex altera fides, obedientia, purusque cultus. Hoc est illud Conjugium a Deo cum Ecclesia sua initum; sacrosancta pactio sub ea imagine a sacris Vatribus fere omnibus toties celebrata: insigni exemplo ejus Metaphoræ, quam Aristoteles ¹ Analogicam vocat; cum, propositis quatuor notionibus, prima ad secundam eandem habet rationem quam tertia ad quartam; et voces homologæ inter se invicem commutari possunt. Ita Deus ad Ecclesiam eandem habet rationem quam Maritus ad Uxorem; et Deus est Maritus Ecclesiæ, Ecclesia Uxor Dei; sic etiam in cæteris, cum

in plura adjuncta particulatim deducitur; quomodo enim se habet ad Divinum illud Foedus populi Pietas, Impietas, Idololatria, Rejection; sic ad Pactum Conjugale se habet uxoris Castimonia, Impudicitia, Adulterium, Repudium. Quæ notio sacris Scriptoribus ita est familiaris, ut pro Idolorum cultu passim usu receptum sit Scortandi vocabulum, nec alienum locum ibi occupasse, sed pene suum ac proprium obtinuisse, videatur.

Videamus autem paulum quomodo in hac Imagine versentur Sacri Vates, quam libenter ei inhæreant, quam non reformident eam in omnes partes educere, et per singula adjuncta persequi. De Ecclesia in Dei gratiam reconciliata, inter alia complura ejusdem generis, elegantissimus Isaïas : ¹

כי בעליך עשיר
יהוה צבאות שמו
ונאלך קדוש ישראל
אלהי כל הארץ יקרא :

“ Nam Maritus tibi erit Creator tuus ;

“ Nomen ei Jehova Exercituum :

“ Et Redemptor tuus Sanctus Israelis ;

“ Deus universæ terræ vocabitur.

Et alibi per Comparisonem : ²

כי יבעל בחור בחולה
יבעלך בניך ³

¹ ISAI. LIV. 5.

² ISAI. LXII. 5.

³ בניך. Interpretes omnes, cum veteres tum recentiores, in angustias inextricabiles induxit hujus voculæ ambiguitas; quam cum male acceperunt LXX, male item punctaverunt Masoretæ, illorum auctoritate consecratus error late manavit, et penitus jam inolevit. Nihil tamen planius, nihil magis obvium et expositum;

וּמִשׁוֹשׁ חֲתָן עַל כָּלָה
שִׁישׁ עֲלֶיךָ אֱלֹהִים :

“Nam ut Juvenis Uxorem ducit Virginem,

“Ita Te Uxorem ducet Conditor tuus :

“Et ut Sponsus in Sponsa gaudet,

“Ita in Te gaudebit Deus tuus.

Eandem Imaginem varie et paulo liberius, utpote cum aliqua indignatione, profequitur Jeremias, ¹ Judæis defectionem a Dei cultu exprobrans. Ab eadem tota

non est enim Plurale Nominis Substantivi בֵּן, sed Participii *Benoni* Verbi בָּנָה, hoc modo secundum leges Masoreticas efferendum, בְּנֵיךָ; estque parallelum ac synonymum אֱלֹהֶיךָ in membro alterno. Confer locum ISAÏÆ modo citatum; ubi etiam nota, עֲשֵׂיךָ, בעֲלֶיךָ, *Mariti, Creatores*, pluraliter dici cum eadem relatione ad eandem vocem. Hoc modo facillime tollitur illa Imaginis incestæ indignitas, quæ merito omnibus Interpretibus impedimento fuit. Ecce autem alium Isaïæ locum, in quo item male accepta est a Masoretis eadem ipsa vox :

מָהֵרָה בְּנֵיךָ מֹחֲרָסֶיךָ .

וּמֹחֲרֵיבֶיךָ מִכָּן יָצְאוּ :

“Cito fient Conditores tui, qui te everterant;

“Quique te destruxerant, ex te prodibunt.

ISAÏ. XLIX. 17.

Ita enim invitis Masoretis distribuenda est sententia; ita explicanda cum LXX, qui non modo vocem ambiguum hic recte reddiderunt, (uti etiam fecerunt CHALD. et VULG.) sed totam etiam periodum docte, accurate, eleganter, ut nihil possit supra :

Ταχὺ εὐκτασθήσονται ὑπὸ τῶν ἐκδοκῶν,

καὶ οἱ ἐκδοκῶντες σὺ ἐκδοκῶνται ἐκ αὐτῶν.

Eos, ut solet, sequitur ARAB. Simile quoddam Idioma verbi מֹחֲרֵיבֶיךָ, vide in Ps. CVI. 13. EXOD. II. 18. eundem sensum verbi מֹחֲרֵיבֶיךָ, JER. XXX. 21. NAHUM. I. 11.

I JER. III. 1, &c.

pendet

pendet pars prior Vaticiniorum Hoseæ; quam sive ex Historica veritate interpreteris, sive ad Allegoriam omnino detorqueas, perinde hujus translationis, in hoc argumento quodammodo consecratae, lex et ratio elucebit. Verum nemo est qui in hac materia pari cum audacia versatus est, aut æque licenter se effudit, atque Ezekiel; Vates præservidi ingenii, parum curiosus elegantiarum, securus offensionis: ut admodum verëar, ne in graves reprehensiones incurrat hominum delicatiorum, qui e Gallorum scholis Critici evaserunt: ita omnes locos qui huic rei adjacent libere aperteque tractavit, binis Parabolis bene longis, quibus Judæorum atque Israelitarum ingratum erga Deum animum, turpemque a vero ejus cultu defectionem, ductis imaginibus ab Uxore adultera, et Mulierum duarum amoribus meretriciis, fuse exequitur. Has Parabolas, ex ipso Dei persona prolatas, cum clara et aperta Allegoriæ explicatione, in materia lubrica non sane nimium caute timideque incedentes, sed multa exponentes liberius; has, inquam, qui semel attente perpenderit, is opinor iis, qui Canticum Salomonis, in omnibus summe elegans et verecundum, in diviniorem sensum interpretantur, nunquam posthac objiciet colores vel tam sancto argumento indignos, vel a sacrorum monumentorum usu, gravitate, ac puritate ullo modo alienos. His accedat Psalmus Quadragesimus quintus; sanctissimum Epithalamium, de cujus argumento, quantum video, nulla est apud sanos interpretes dubitatio, Dei cum Ecclesia sua conjunctionem sub eadem figura exprimens: quod etiam multi non temere judi-

I EZEK. XVI. ET XXIII.

carunt eadem occasione compositum fuisse, eodemque veritatis fundamento constructum, quo hoc ipsum Salomonis Canticum. Non est denique prætereundum, Novi etiam Fœderis Scriptores¹ eandem Allegoriam ab antecessoribus suis receptam libenter admisisse, suaque auctoritate denuo consecravisse.²

Abunde hæc sufficiunt, ut mihi quidem videtur, ad amovendas omnes offensiones ex parte rei ipsius et ex imaginis indignitate exortas, quæ plurimos Allegoricæ hujus Poematis interpretationi averfos et iniquos habuerunt. Eam sententiam ulterius confirmare, et argumentis ex ipso Poemate ductis munire, superfedeo; reformidans, ut verum fatear, rei difficultatem: nam quanquam ita rem habere prorsus existimem, opinione ductus, et auctoritate vetustatis, et præcipue, uti dixi, Translationis Analogia; vereor tamen, ut id rationibus directis et ex interna operis structura petitis satis clare evinci possit.

Quod si vero concedatur, Allegoricum esse hoc Poema, alia jam exsurgit quæstio, quamnam ad speciem Allegoriæ, ex tribus istis quas antea constituimus, referendum sit. Earum prima erat Metaphora continuata; altera Parabola proprie dicta; tertia erat, quam

¹ Vide MATT. IX. 15. JOH. III. 29. 2. COR. XI. 2. EPH. V. 23, &c. APOC. XIX. 7. XXI. 2. XXII. 17.

² Hoc in loco notari meretur quod de Persarum poesi memorat CHARDINUS: ipsius verba apponam. "La debauché et le libertinage font le sujet ordinaire de ces piéces [de Poésie]; mais "il faut remarquer, que des Poétes plus sages, comme *Afex* entr' "autres traite dans ses *Kasél* des plus sublimes matieres de la "Theologie affective sous les termes de libertinage et par Allegorie." Voyages de CHARDIN. Amst. 1711. 4to Tom. II. Ch. 14.

Mysticam Allegoriam appellavi, quæ Historicae veritati sensum sublimiorem superinducit. Iis plane accedo, qui in ultima illa Allegoriarum classe Carmen hoc includunt: quam causam sane facile obtinere possumus, si modo ullus hic detur Allegoriæ locus; nam quin de ipso Salomone hic agatur, deque veris ejus nuptiis, vix est ut dubitari possit. Norunt etiam qui in Vatum Hebræorum scriptis paulo diligentius versati sunt, quam sit ea ratio Poeseos sacrae consuetudini et naturæ consentanea; quæ in vero argumento tractando ultra proximam materiem prospicere amat, et rerum humanarum descriptionibus divinarum adumbrationem quandam substernere. Argumentum autem huic Cantico præbent Nuptiæ Salomonis, Regis illius Israelitarum, et nomine et re, Pacifici: Sponsa ejus vocatur Salomit, eodem nomine ad fœmininam positionem converso, quanquam id Judæi perversa pronuntiatione aliquantum obscuraverunt: sonat enim Salomo et Salomit, plane ut apud Romanos Caius et Caia. Non erat prætereunda hujus appellationis animadversio; habere enim videtur aliquid momenti, nec obscuram continere occulti sensus significationem: quorsum enim Conjugi Salomonis, præter consuetudinem Hebræorum, imponderetur ipsius nomen, nisi ex vi ac notione vocabuli? unde intelligitur, eandem nominis vim in ipso Salomone non esse negligendam, nec in ejus persona unice hærendum. Quænam autem fuerit ea Salomonis Sponsa, non certo quidem constat: verum non absurde conjecerunt Viri eruditi, fuisse eam Pha-

י שלמה שולמית; quod ita Græce exprimi potest: Σολομων, Σολομιτις. CANT. VI. 12. VII. 14.

raonis Filiam, quam præcipue amavit Salomo. Quidni autem Salomo Ægyptiam uxorem ducens ex hac etiam parte apte adumbraret alterum Illum Pacificum, qui Ecclesiam ex gentibus et alienigenis delectam sibi esset desponsaturus?

Porro de hac Allegoria id solum addam; ejus explanationem aggredienti duo imprimis esse cavenda: primo, ne in omnibus eam nimium urgendo, et minutissima quæque in partes pertrahendo, hominibus cordatis, doctis perinde atque indoctis, ludibrium debeat: tum, ut constanter teneat hujus Allegoriæ consuetudinem ac legem in sacris monumentis plene explicateque traditam, permittatque ut, qui ejus auctor fuit, idem sit solus interpres. Hac in parte multum, ut mihi quidem videtur, erraverunt eruditi quidam Viri, qui quæ de Sponsa dicta sunt non solum de universa Ecclesia, sed de piis etiam Animabus privatim interpretantur; (ut alia mittam longe absurdiora;) quod quo nitatur fundamento, aut quomodo cum hujus Allegoriæ analogia a sacris Vatribus perpetuo servata constare possit, non video.

Supereff ut de hujus Poematis stylo pauca dicenda sint. Pastorale esse hoc Carmen antea indicavi; siquidem duæ Personæ principes² Pastores esse finguntur. Id non abhorrebat ab Hebræorum moribus, qui in curando pecore³ multum erant occupati, neque alienum ducebant a principum virorum dignitate ejusmodi negotiis vacare. Salomonem certe minime dedecebat

¹ BERNARDUS, DURHAMUS, SANCTIUS, BOSSUETUS, &c.

² Vid. Cap. I. 7, 8.

³ Vid. GEN. XLVI. 32, — 34.

Pastoris munus, cujus Patrem Deus a gregibus ovium ad regnum Israeliticum evexisset. Cum autem omnis agrestis et pastoralis vitæ species in se suaque natura sit jucunda, tum Hebræos ex usu et consuetudine, adjuncta etiam dignitatis opinione, præcipue delectabat. Hic vero coloribus ad omnem elegantiam compositis depingitur, summaque lectissimarum imaginum varietate commendatur. Etenim : “ hæc Cantio tota scatet
 “ deliciis : ubique flores, fructus, pulcherrimarumque
 “ plantarum copia, veris amœnitas, agrorum ubertas,
 “ horti vernantes, irrigui ; aquæ, putei, fontes : odo-
 “ ramenta, sive arte confecta, sive quæ sponte sua hu-
 “ mus parturit : adhæc columbæ, turturum voces, mel-
 “ la, lac, vina liquentia : postremo in utroque sexu
 “ formæ honestas ac venustas, casta oscula, amplexus,
 “ amores tam pudici quam blandi : si quid horrescit,
 “ ut rupes, ferique montes, ac leonum cubilia, totum
 “ ad voluptatem, ac velut pulcherrimæ tabulæ orna-
 “ tum varietatemque, compositum.” Quam pulchræ sunt descriptiones cum suavissimo affectu conjunctæ ! *

קומי לך רעיתי

יפתי ולכי לך :

כי הנה הסתו עבר

הגשם חלף הלך לו :

הנצנים נראו בארץ

עת הזמיר הניע

וקול התור נשמע בארצנו :

* BOSSUET. Præf. in CANT.

2 Cap. II. 10, — 13.

הַתָּאנָה חֲנֻמָּה פְּנִיָּה
וְהַגִּפְנִים סִמְרָר נִתְּנוּ רֵיחַ;
קוֹמִי לֶךְ רַעִיתִי
יִפְתִּי וּלְכִי לֶךְ;

“ Surge age, Deliciæ meæ !
“ Formosa mea, et veni !
“ Ecce enim Hyems præteriit ;
“ Pluvia tempestas transiit, abiit ;
“ Apparent humi flosculi ;
“ Tempus adest cantus avium ;
“ Et vox Turturis in terra nostra auditur,
“ Ficus dulci succo condivit fructus suos,
“ Et vineæ florentes odorem diffundunt,
“ Surge age, Deliciæ meæ !
“ Formosa mea, et veni !

Quanta suavitate conditæ comparationes !

מָה יָפוּ דְרִידָךְ אַחֲתִי כָלָה
מָה טָבוּ דְרִידָךְ מִיָּין
וְרֵיחַ שְׁמִנֶיךָ מְכַל בְּשָׁמִים;
נֶפֶת תִּטְפֶּנָּה שְׁפָתוֹתֶיךָ כָלָה
דְּבַשׁ וְחֵלֶב תַּחַת לְשׁוֹנְךָ
וְרֵיחַ שְׁלֵמֶתֶיךָ כְּרֵיחַ לְבָנוֹן;

“ Quam jucundi sunt amores tui, O soror mea,
“ O sponsa !
“ Quanto dulciores amores tui vino,
“ Et odor unguentorum tuorum omnibus aro-
“ matis !
“ Labia tua, O sponsa, sunt favi stillantes ;

“ Mel et lac sub lingua tua ;

“ Et odor vestium tuarum sicut odor Libani.

Sunt aliæ nonnullæ, quas operæ pretium erit paulo diligentius exponere. ¹

שערך כערר העוים

שגלשו ² מהר גלעד :

“ Capilli tui sicut grex caprarum,

“ E monte Galaado emicantium.

Caprarum pili erant molles, nitidi, fulvi, Sponsæ capillis concolores : ³ comparantur pulcherrimi capitis cincinni cum densis caprarum gregibus montem florentissimum ab imo ad summum usque verticem operientibus.

שניך כערר הקצובות ⁴

שעלו מן הרחצה

¹ Cap. iv. 1, ——— 5.

² “ Haud proclive esset hujus, ac vocum quarundam sequentium, aliam explicationem exhibere, quam quæ ab interpretibus jamdudum tradita est. Vox hæc in lingua Arabica notat *ascendere, ab inferiore loco in superiorem evadere* : quæ significatio quomodo hic admitti possit, non video. LXX. *εγχαλφθησαν*, et Cap. vi. 4. *αυσεφθησαν* : num a גלה ? Sed notio illa, quam exprimit vox *emicare*, æque forsan ac quævis alia huic loco conveniet. Quod si verbum גלש in prædicta *ascendendi* notione hic sumatur, cum esse sensum oportet, qui supra exprimitur ; nimirum, caprarum greges montem *ab imo ad summum* usque verticem operire.” H.

³ Vide Cap. vii. 5. et confer 1. SAM. xix. 13, 16. cum xvi. 12. et consule BOCHART. Hieroz. Part. 1. Lib. 11. 51.

⁴ “ Verbum קצב notat *rescivit, præcidit* : itaque interpretatio vocis קצובות *tonfarum*, quam plerique adhibent, quamque confirmant omnes Versiones antiquæ, mihi videtur probabilis. Ex eodem, arbitror, verbo derivatur significatio *præcise æqualium* ;

“ quasi

שכלם מתאימות¹

ושכלה אין בהם:

“Dentes tui sicut grex ovium præcise æqualium,

“Quæ e lavacro ascendunt;

“Omnes inter se gemellæ,

“Neque est ulla pari suo orba.

Mirifice exprimitur dentium æqualitas, candor, perfecta compositio, et illæsa series.

כחוט השני שפתותיך

ומדברך נאור:

“Labella tua sicut filum coccineum;

“Et decorus sermo tuus:

tenuia nimirum et mire rubicunda, commendantia vocis et locutionis dulcedinem et gratiam.

כפלה הרמון רקתך

מבעד² לצמתיך:

“quasi præcisæ essent oves, ut æquales fierent. [Vide BOCHART.

“Hieron. Part. I. Lib. II. 45.] Estne vero hic sensus huic loco

“fatis accommodatus? Nonne candor potius et puritas ovium (ac

“proinde dentium) his duobus membris exprimitur, quam æqua-

“litas, quæ duobus sequentibus exprimi videtur?” H.

1 Verbum Arabicum תאם notat, non modo gemellos pareri,

“verum etiam socium habere: unde תואם, conjugatus, et serie con-

“sequens: et תואמיהו, inquit COLIUS, est Margarita, a nexu; ordo

“margaritarum: quibus imaginibus nihil potest esse significantius

“ad exprimendam pulchre ordinatam et æqualem dentium seriem.

“Cl. MICHAELIS mavult gemelliparæ; respiciens forsan שכלה

“oppositum in proximo membro.” H.

2 “Post velum tuum, inquit Cl. MICHAELIS, ab Arabico צמם

“constringere: et noto, מצממה אלראם apud CICCEIUM esse, si-

“pato capite; cui operculum fit inditum.” H.

“Genæ tuæ, sicut sectio mali punici,

“Cincinnati tuis intermicantes :

paulum scilicet capillis velatæ, et sub illa umbra dulcius erubescences; ut grana mali punici (quorum color est candor rubore suffusus) intra resectum corticem,

כמגדל דוד צוארך

בנוי לתלפיות¹

אלף המגן תלוי עליי

כל שלטי הגבורים :

“Collum tuum, sicut turris Davidis,

“In pinnas extructa;

“In qua pendent mille clypei,

“Arma virorum fortium.

Cervix procera, erecta, excelsa, ad elegantissimas symmetriæ leges exacta; auro, gemmis, unionibus ornata pulcherrime confertur cum Turre aliqua in arce Sionis, editiore, notæque elegantiae, nec structura minus quam supellectile decora; ubi varii generis arma ordinate tholis affixa erant,

שני שריך כשני עפרים

תאומי צבירה

הרעים בשושנים :

“Duæ mamillæ tuæ, sicut duo hinnulei,

“Gemelli capreolæ,

“Pascentes inter lilia :

¹ “Hanc vocem, quæ numeratur inter *מקנאים*, quidam, inquit, R. L. B. GERSHON, deducunt a תלה, *suspendit*, et פיות, “id est, חרבות, *gladii*: alii a תלה, et אלף mille, (puta, *clypei*:) “ita proxime sequens sententia, אלף המגן תלוי עליי, erit explicata “tjo etymologica istius vocis.” H.

venustæ,

venustæ, tenellæ, sororiantes, extantesque in pectore candidissimo. Est יצו animal eximiæ pulchritudinis, ex ea ipsa nomen habens. Quibus omnibus quid delicatius, quid exquisitius, quid etiam aptius et expressius, cogitari potest? Quantum perdidimus in aliis bene multis hujus Poematis locis, quorum claritati atque elegantiae inextricabiles tenebras offudit vetustas?

אִיּוֹב

POEMA JOBI.

PRÆLECTIO TRICESIMA SECUNDA:

DE POEMATIS JOBI

ARGUMENTO ET FINE.

CUM de Jobi Poemate ejusque natura et constitutione jam agendum sit, video mihi eam quæstionem propositam, in qua summa est opinionum diversitas, prope sola inter eruditos de maxima ejus obscuritate consensus: ut argumentum vel tam difficile, vel toties tractatum, ingredienti quærenda sit excusatio temeritatis. Quamquam autem vel doctissimorum virorum de rebus valde dubiis inter ipsos dissentientium aliquanto levior videri possit auctoritas, eoque minorem invidiam veniamque paratiorem sint habituræ forsan aliorum, quæcunque sint, sententiæ; ea tamen defensione non utar, cum id modo in me recipiam, quod mihi necessario imponit instituti mei ratio; non nova quæram, non eruditorum lites dijudicare ausim, obscura vix sperem illustrare; tantummodo
ex

ex locis clarioribus probabilia colligere, eaque quæ mihi videntur aliquo rationis fundamento niti, non quasi comperta ac plane percepta, sed in opinione posita, proponere : cum de Poematis constitutione et partibus satis clare disputari non posse arbitror, nisi quis in tanta opinionum varietate, quæ sit sua potissimum de universo opere sententia, prius explicet.

Inter omnia Sacri Codicis monumenta exstare quodammodo mihi videtur Liber Jobi, quasi singulare quoddam atque unicum; utpote minimam omnium cum cæteris habens cognationem, nullam cum Israelitarum rebus necessitudinem. Ponitur ¹ in Idumæa scena

¹ Cum valde incerta sunt ea omnia, quæ ex Græcorum monumentis et Geographiæ longe recentioris Eruditi congesserunt, ad indicandam Jobi cæterorumque, qui hic memorantur, patriam et sedes; aliam prorsus rationem ineundam censeo, et ex Sacris Literis unice petendam hujusce quæstionis solutionem: quæ itaque mihi videntur ad hanc rem illustrandam aliquo modo pertinere, exinde deprompta breviter exponam.

אֶרֶץ עֻזִּי, Terra Utzi, est Idumæa, ut plane constat ex THREN. IV. 21. Erat Utz Seiri Choræi Nepos: GEN. XXXVI. 20, 28. I. PAR. I. 38, 42. Seirus tractum montanum cognominem ante Abrahami tempora infederat, sed ejus posteris ejectis regionem occupaverunt Idumæi: GEN. XIV. 6. DEUT. II. 12. Duo alii viri memorantur eodem nomine עֻזִּי appellati; alter Shemo oriundus, alter Filius Nachoris fratris Abrahami; sed an regio aliqua ex horum alterutro nomen duxerit, omnino non liquet. Est autem Idumæa pars Arabiæ Petrææ, Tribui Judæ contermina ad meridiem: NUM. XXXIV. 3. JOSH. XV. 1, 21. adeoque Terra Utzi recte locatur inter Ægyptum et Philistæos, JER. XXV. 20. ubi ordo locorum in populis recensendis ab Ægypto usque ad Babylonem satis accurate servari videtur; atque iidem populi eodem fere ordine iterum collocantur, JER. XLVI. — L.

בְּנֵי קֵדָר, Orientales: ita appellantur omnes illæ gentes diversæ, populique miscellanei, (uti vocantur JER. XXV. 20.) qui inter Ægypt-

Historiæ; hominis Idumæi casus narrantur; qui loquentes inducuntur sunt omnes Idumæi, vel finitimi Arabes, ex Abrahami quidem familia plerique oriundi: sermo est pure Hebræus, quanquam auctore, ut videtur, Idumæo; nam omnes Abrahami posteros Israeli-
 tas, Idumæos, Arabas tum Keturæos, tum Ishmaelitas, communi lingua diu usos fuisse veri est simillimum, Idumæos autem, ac speciatim Themanitas, sapientiæ fama claruisse, Jeremiæ atque Abdiæ Prophetarum¹ testimonio constat: Baruchus² etiam hos vel præcipue
 τῆς μυθολογίας καὶ τοῖς ἐκζητήταις τῆς συντάξεως adnumerat. De Auctore quidem varie opinati sunt Viri eruditi: Eli-

Ægyptum et Euphratem habitant, Judææ circumvicini ad meridiem et orientem; speciatim Idumæi, Amalekitæ, Midianitæ, Moabitæ, Ammonitæ; vid. JUD. VI. 3. et ISAÏ. XI. 14. Ex iis certe Idumæi et Amalekitæ siti erant ad meridiem Judææ; vid. NUM. XXXIV. 3. XIII. 29. I. SAM. XXVII, 8, 10. Hoc plane modo se res habere videtur: omnis ea regio inter Ægyptum et Euphratem vocabatur Oriens, primum respectu Ægypti, (ubi Israelitas sic loqui didicisse censet JOS. MEDUS, Oper. pag. 580.) postea absolute, et sine ulla relatione ad situm loquentis, aut ad rem de qua agitur. Abrahamus dicitur amandâsse concubinarum suarum, hoc est, Keturæ et Hagaræ, filios, קדמה אל ארץ קדם, "orientem versus, in eam regionem quæ Oriens vulgo dicitur:" GEN. XXV. 6. ubi nomen regionis ab ejusdem situ distingui videtur. Salomo perhibetur "sapientia antecelluisse omnes Orientales" et omnem Ægyptum:" I. REG. IV. 30. hoc est, omnes populos vicinos ex ea parte simul sumptos: erant enim qui sapientiæ fama non minimum claruerunt, extra Ægyptum siti, et Judææ vicini ad meridiem, nimirum Idumæi, (vid. JER. XLIX. 7. ABD. 8.) quorum hic habenda erat ratio. Ita Babylonis edicit Jehova; "Surgite, ascendite in Kedarenos, et vastate filios Orientis:" JER. XLIX. 28. veruntamen ii siti erant Babylonis ad Occidentem.

¹ JER. XLIX. 7. ABD. 8.

² BARUCH. III. 22, 23.

huum fuisse, Lightfooti nostri conjectura est; quæ primo quidem aspectu sese aliquantum commendat: videtur enim Elihuus in exordio sui sermonis aliqua ex Auctoris persona afferre. Verum ea Apostrophe melius intelligitur ad Jobum, vel forsan ad seipsum, facta: ad hoc, duobus Distichis manifesto constat, cum cætera omnia ex Auctoris persona soluto sermone efferantur. Altera, quæ plurimum etiam obtinuit, sententia Mosem fuisse Scriptorem statuit: quæ alii opinioni solummodo consequens esse videtur; nimirum, Carmen hoc in Israelitarum solatium compositum fuisse, eorumque res aliquo modo adumbrare; quam ipsam esse vanissimam

Jobus igitur etsi numeretur inter Orientales, non est tamen propterea necessario locandus in Arabia Deserta.

אֵלִיפָז הַתִּימָנִי, Eliphazus Themanites: erat Eliphazus Esavi filius, et Theman Eliphazi: GEN. XXXVI. 10, 11. ex hac gente proculdubio erat hic Eliphazus. Theman certe est urbs Idumæorum: JER. XLIX. 7, 20. EZEK. XXV. 13. AMOS. I. 11, 12. ABD. 8, 9.

בִּלְדָּד הַשּׁוּחִי, Bildadus Suchites: erat Suchacus Abrahami ex Ketura filius, cujus posterii inter Orientales numerandi; cum fratre Midiane, et fratris filiis Sheba et Dedane fortasse collocandus: vid. GEN. XXV. 2, 3. Dedan est urbs Idumææ: JER. XLIX. 8. et in ejus limite orientali sita videtur, ut Theman in occidentali; EZEK. XXV. 13. Ex Sheba oriundi Sabæi, in aditu Arabiæ Felicis ad Mare Rubrum: Sheba cum Midiane conjungitur, ISAI. LX 6. Midianitis autem in eadem est regione non longe a monte Horebo, EXOD. II. 15. III. 1.

זִפְרָה הַנַּעֲמָתִי, Zopharus Naamathites: inter urbes, quæ Tribus Judæ sorte obvenerunt Idumæis conterminæ ad meridiem, numeratur Naama, JOSH. XV. 21, 41. neque alia occurrit hoc nomine: hinc forsan oriundus Zopharus.

אֵלִיהוּ הַבּוּזִי, Elihuus Buzites: semel tantum occurrit Buz ut nomen loci vel regionis, JER. XXV. 23. ubi cum Dedane et Thema

I JOB. XXXII. 15, 16.

jun.

arbitror: cum morum, rituum, rerum Israeliticarum nulla vestigia, nullam speciem aut umbram reperiō. Addo etiam videri mihi stylum Poematis a poetico Mosis caractere haud paulum discrepare; pressiorem enim esse, adstrictiorem, breviorē, in poetica sententiarum constructione accuratiorem: quod idem animadverti potest in Balaami Aramæi Vaticinationibus, hominis item exteri, sed Prophetæ, nec a lingua Hebræa, nec a vero Deo, alieni. Probabiliorem itaque existimo eorum sententiam, qui vel Jobum ipsum, vel aliquem potius ei ætate supparem, Carminis Auctorem statuunt: nam antiquissimum esse omnium monumentorum sacro-

jungitur: Dedan, uti jam vidimus, est urbs Idumææ; Thema erat ex filiis Ishmaelis, qui habitasse dicuntur "a Chavila usque ad Shur, quod est e regione Ægypti;" GEN. XXV. 15, 18. Saulus autem dicitur percussisse Amalekitas "a Chavila usque ad Shur, quod est e regione Ægypti;" 1. SAM. XV. 7. Chavila igitur isthæc non longe est a finibus Amalekitarum; Amalekitæ autem nunquam sese extenderunt ultra fines Arabiæ Petrææ; adeoque Thema urbs, quæ inter Chavilam et desertum Shur, est alicubi ad meridiem, vel ortum hibernum Judææ. Thema item Shebæ jungitur, JOB. VI. 19.

His probe perpensis, clare, quantum in hujusmodi quæstione sperare fas est, constare arbitror, Jobum in Idumæa habitasse, omnesque ejus Amicos in Arabia item Petræa, vel in regionibus proxime vicinis, sedes habuisse. Unum hic objicitur: quæritur, quomodo Chaldæi ad Euphratem siti in camelos Jobi, habitantis in Idumæa tam longe dissita, impetum facere potuerunt? quod satis esse causæ multis habetur, cur Jobi patriam in Arabia Deserta non longe ab Euphrate collocent. Quid vero prohibet, quo minus Chaldæi juxta atque Sabæi, populi rapinis dediti, et prædæ causa turmatim longe lateque grassantes, per omnes has regiones, in singulas gentes ac familias potius quam in nationes et regna divisas, adeoque latrociniis semper infestas, impune vagari potuerint, et ab Euphrate etiam usque Ægyptum excurrere? Porro autem ex

rum, ¹ res, sermo, universus character, ipsa denique obscuritas, arguit. De ætate Jobi ipsius, quanquam accurate definiri non potest, non tamen video cur multum dubitemus. Mose antiquiorem fuisse, ac æqualem etiam Patriarchis, ipsius longa ætas indicat. Ut cætera taceam huc pertinentia, quæ Viri eruditi animadverterunt, ante Legem latam eum vixisse probabiliter inferri potest ex eo Sacrificii genere, quod Deo jubente offert; septem nimirum juvencos et septem arietes: ² quod in iis regionibus, ea ætate, nondum deleta inter gentes Creationis intra septem dies memoria, obtinuisse, Balaami Aramæi exemplo constat. Nunquam

altera parte quæro, an æque credibile sit, Amicos omnes Jobi, in Idumæa ejusque vicinia degentes, statim inaudire, potuisse ea omnia quæ Jobo in Arabia Deserta prope Chaldæam acciderant, eique protinus accurere? aut, si eorum aliquos Arabiæ Deserta incolas fuisse quicquam contenderit, inter se constituere, ut Jobum una viderent, cum certo constet Eliphazum Themane in extrema Idumæa habitasse? Quod attinet ad Ptolemæi *Αἰθίοπος*, (sic enim habent exemplaria, non *Αἰθίοπος*) non constat id nomen cum Hebræa voce *יָדִי* vel una litera congruere. LXX. regionem quidem *Αυσυρίδα* appellant, sed in finibus Idumææ locant; et Jobum ipsum pro Idumæo, Esavi Pronepote, habent. Vide Additamentum LXX. ad finem JOB. I.

1 Contra antiquitatem Poematis, et id quod supra dixi, nullam ei cum Israelitarum rebus necessitudinem intercedere, argetur JOB. XXXI. 28. Vide ANONYMI *Liberam et Candidam Examinationem Concionum Episcopi Londinensis*, p. 165. Quæritur, "Ubinam terrarum a Magistratu in crimen Idololatriæ unquam animadversum fuerit, nisi sub œconomia Judaica?" Proponitur argumentum ut palmarium, et auctoritate LOCKII satis fidenter confirmatur. Nos auctoritate LOCKII ipsius multo melius muniti a scriptoris auctoritate ad rationum momenta provocamus. Ad questionem respondetur: Sub œconomia Patriarcharum; in familiis et

2 JOB. XLII. 8. Confer NUM. XXIII. 1, &c.

in dubium vocata fuisset Historiæ veritas, nisi quibusdam Allegoriarum conquisitoribus tantum placuissent suæ fictiones, ut nihil amplecti vellent quod non umbratile esset et commentitium. Veritatem dico quoad rerum summam: nam sermones omnes, atque alia aliqua fortasse adjuncta poetice ornata esse arbitror, sed nequaquam conficta aut detorta ad extruendam Allegoriam. In ipso Poemate ne minima quidem Allegoriæ indicia comperio: in Prologo: si quæ ejusmodi occurrunt, similia ac paria habent etiam Libri Historici. Esse autem Prologum et Epilogum quodammodo extra ipsum opus, et Argumentum Poematis explicare,

sub dominatu Abrahami, Melchizedechi, Jobi, cæterorumque. Ingraente Idololatria, divinitus evocabatur ex Chaldæa Abrahamus; eum in finem, ut fieret pater gentis, quæ ab aliis omnibus divisa Verum Deum coleret, publicum proponeret exemplum puræ religionis, contraque cultum vanorum numinum testimonium perhiberet. Nonne erat igitur Abrahami, in sua familia principatum exercentis, proprium officium et munus in Idololatriam animadvertere? Nonne Melchizedechi, Jobi, omniumque tunc temporis in suis tribubus principum, qui veri Dei cognitionem et cultum in communi fere gentium circumvicinarum defectione adhuc retinebant, cavere, ne sui deficerent; coercere delinquentes; obstinatos, et rebelles, et sceleris contagionem propagantes, supplicio afficere? Enimvero in hac ipsa judicis animadversione in Idololatriam, inque eam potissimum speciem, quæ hic memoratur, (cultum nimirum Solis et Lunæ) primævam et omnium antiquissimam, apparet manifestum indicium vetustatis, et nota insignis ævi Patriarcharum. Si quis autem id tribuat poetæ mores ejus ætatis, unde fabulam suam depromsit, accurate imitanti; hoc quidem multo magis ad rem; ad amovendum argumentum pro antiquitate Poematis ex hoc loco sumptum: verum poetæ semibarbaro post Captivitatem Babylonicam scribenti tantam subtilitatem ut concedam, impetrare a me non possum. Porro autem stylus Poematis, quod

1 JOB. 1, 6, &c. II. 1, &c. Confer I. REG. XXII. 19, — 22.

manifestum est; an ejusdem cum Poemate et ætatis et auctoris, incertum: sunt quidem in Prologo nonnulla, unde multi certo sibi collegisse videntur, scriptorem Judæum fuisse; quæ tamen non nimium urgenda esse existimo.

Hæc omnia in ambiguo esse, et multis doctissimorum hominum controversiis ultro citroque jactari, minime est mirandum: de præcipuo autem Poematis Argumento ac Fine potuisse unquam dubitari, id quidem merito mirari quisquam possit. Nam quanquam multa sint loca valde obscura, multa quæ vereor ut quisquam mortalium satis intelligat; quanquam etiam in rerum et sententiarum nexu, et serie orationis, plerumque præcipua posita sit obscuritas; eo tamen usque tenebris involuta esse omnia, ut nihil in universum clare percipi certeque concludi possit, non est existimandum. Ac longe quidem aliter se res habet. Effulget enim per totum una atque eadem, eodem ducens, quanquam sæpius intermissa, lux: quam si quis attente sequatur, neque sese ultro tenebris immergat, iisque nimium inhæreat, non dubito quin universi operis seriem, argumentum, et finem, satis clare sit perspecturus. Eam

vel maximum est, præcipue vetustatem sapit; est ejus peculiaris character *αἰγιόργος*. Adeo ut, qui id infra Captivitatem Babylo- nicam deprimunt, non multo sanius in Hebraicis judicare videantur, quam in Latinis Harduinus; qui aurea Virgilii, Horatii, cæterorumque poemata ferreis Monachorum sæculis adscripsit.

Quod ad alteram illam difficultatem attinet, cujus solutionem tantopere exoptat; nimirum, qui fieri potuit, ut ab æconomia Judaica alienus Deum patriorum criminum poenas filiis reservare diceret; JOB. XXI. 19: in præsens Horatiano illo versiculo contentus abito Examinatorum omnium Candidissimus:

“ Delicta majorum immeritus lues, Romane,”

rationem

rationem sequamur paulum, Academici; et obscuriora suspenso pede transeuntes, clarioribus insistentes diligentius, totum opus pingui, ut aiunt, Minerva percurramus, videamusque, si quam universi argumenti notionem consequi et in animis nostris consignare possimus.

Proponitur exemplum Viri Boni, pietatis conspicuæ, probatæque integritatis, e summo rerum prosperarum fastigio in profundissimas miseras subita ruina deturbati: qui cum primo omnes quibus abundabat facultates, liberosque etiam, amisisset; deinde gravissimo insuper totius corporis morbo laboraret; isthæc omnia æquo animo ac forti Deique reverentissimo sustinuit.

“Hucusque, inquit ¹ Historicus, nihil deliquerat Jobus, nec indigni quidquam aut insulsi Deo attribuerat:” et post secundam Tentationem, ² “In his omnibus Jobus labiis suis haud quidquam peccaverat.”

Quod notat iterumque urget Historiæ scriptor, quo excitet lectorem eumque attentiores reddat ad sequentia, quæ Poematis argumentum constituunt: nimirum ut animadvertat, num in constantia sua perstiturus esset Jobus, quæque adhuc etiam ingruerent mala pari animi fortitudine, parique dictorum modestia et temperantia, esset laturus. Accedebat enim jam aliud oneris, quo penitus exploraretur Viri virtus, quod revera, uti suos jam præmonuit scriptor, haud æque firmiter eum sustinuisse deprehendemus: Amicorum nimirum, qui ad eum consolandi animo venerant, iniquæ suspiciones, acerbæ accusationes, et importunæ vehementesque altercationes. Hinc exsurgit Poematis Argumentum.

¹ JOB. I. 22.

² JOB. II. 10.

Cum enim, post diutinum eorum silentium, in gravissimos questus et ardentissimam Natalium suorum Execrationem paulo impotentius sese effudisset Jobi dolor; exacerbati subito amicorum animi, mutatae voluntates, et solatia, si quæ secum in sinu reposita attulissent, in contumelias versa. Prior ex tribus illis egregiis Consolatoribus impatientiam ejus corripit; arguit improbitatis; recte quidem et oblique, cum de probis Deus hujusmodi poenas non sumat; monet non aspernandam esse Dei castigationem. Alter, in alloquendo non lenior, pro concessio ac comperto habet, liberos ejus scelerum suorum poenas luisse; ipsum, modo innocens sit vel ad misericordiam Divinam confugiat, in integrum restitui posse. Tertius eum accusat arrogantiae, vanitatis, et mendacii, eo quod se contra sociorum accusationes defendat; ad saniolem mentem vitamque sanctiorem hortatur. Omnes de Dei judiciis in malos impiosque semper aperte editis, deque hypocritarum certissimo exitio, multa differunt, haud obscure Jobum petentes. Quid ad hæc omnia ac singula Jobus? de suis miseriis, de Amicorum inhumanitate, de Dei ab se alienatione, queritur; Deum hominesque testatur, innocentem se opprimi; Deo imparem esse, et justissimam causam obtinere non posse: animosius paulo et contentiosius cum Deo agit, quem probos ac improbos æque plagis conficere affirmat. His responsionibus multo etiam magis irritati sunt sociorum animi: acrius ac vehementius ad accusandum denuo se accingunt. Jobum impietatis, superbiæ, impotentiae, furoris, infimulant: eosdem locos tractant, de Justitia Dei, de impiorum suppliciis, certissimoque post brevem felicitatem excidio: quam sententiam sua patrumque suorum experientia

rientia comprobata fidenter pronuntiant, multisque imaginum ac sententiarum luminibus exornatam gravissime amplificant. Ex parte item Jobi eadem fere cum superioribus, sed multum aucta et exaggerata, retractantur: provocationes ad Deum, gravissimæ expostulationes, integritatis suæ contestationes; de amicorum crudelitate, de vitæ humanæ vanitate, de suis miseriis, questus, mœror, desperatio: spem tamen ultimam in Deo sese reponere fidenter testatur; quanto autem fortius impiorum pœnas objecissent adversarii, tanto pertinacius Jobus eorundem impunitatem perpetuamque usque ad mortem securitatem felicitatemque¹ regerit et confirmat. His commotus prior Censorum Eliphazus ad apertas criminationes et contumelias descendit: hominem integerrimum gravissimorum criminum acriter accusat; injustitiæ, rapinæ, oppressiois, reum agit; utque impium virtutis et religionis simulatorem insectatus, postremo ad pœnitentiam hortatur. Eo animosius Jobus ad Dei Tribunal provocat, utque coram ipso causam suam agere sibi liceat, exoptat: de Dei in se severitate impatientius queritur, de sua iustitia fidentius gloriatur; deinde suam de impiorum impunitate sententiam acrius tuetur. Ad hæc alter Triumvirorum Bildadus ornate sed breviter de Dei majestate et sanctitate solummodo differit; audaciam Jobi clam exagitans, qui ad eum provocare ausus esset. Bildadum irridet Jobus; et infinitam Dei potentiam et sapientiam fusius et ornatius exponit. Cum autem nihil reponeret Tertius, cæterique penitus tacerent; veram

¹ Sunt quidem Capita XXI, et XXIV, ex obscurioribus; sed mihi videtur ingeniosa et probabilis Cl. SCHULTENSII Interpretatio in hanc sententiam.

tandem animi sui sententiam de impiorum sorte aperit: non esse stabilem eorum felicitatem; ipsos eorumque posteros Deum iniustitiæ Vindicem subito quandoque experturos. Sed in his omnibus Divinam Sapientiam ab hominibus nullo modo pervestigari posse; summam autem hominis Sapientiam in Dei timore positam esse. Priorem gloriam et felicitatem, cum præsentī sua miseria et dedecore comparatam, amplificat. Postremo contra Eliphazi criminationes, cæterorumque iniquas suspiciones, vitæ antea actæ rationem singulatim reddit, suam in omnibus officiis spectatam integritatem coram Deo hominibusque testatur, iterumque ad Deum Judicem provocat.

Hæc si vere ex universa orationis serie colligantur, quatenus eam per loca apertiora minusque perplexa incedentes investigare ac consequi possumus, non difficile erit hujusce partis, quæ Disputationem inter Jobum et Triumviros continet, Argumentum statuere. Quæstio itaque est, De Jobi Pietate et Integritate; an, qui tam insigni Dei judicio tantis malis conflictetur, proprio et insonte haberi possit. Ea in latiore controversiæ campum quæstionemque minus definitam deducit, De Dei consilio in hujusce vitæ miseriis et felicitate dispensanda. Amici, Jobum videntes tam graves poenas luentem, hominem simulatæ pietatis accusant, et atrocioris alicujus sceleris reum falso arguunt: Jobus nullius sibi flagitii conscius, et iniquis eorum criminationibus laceffit, integritatem suam fidentius et pertinacius quam homini fas est coram Deo tuetur, atque ita sese justum esse contendit, ut Deum ipsum iniustitiæ videatur insimulare.

Status hic Controversiæ clarissime explicatur in sequentibus: nam cum Triumviri Jobo respondere desissent, ¹ “eo quod justus sibi videretur,” hoc est, quod se nullius sceleris reum esse, quo tam graves Dei vindicis iras commeruisset, constanter contenderet; prodit Elihuus in utrosque commotus; in Jobum, “² quod “se se præ Deo justificaret,” hoc est, ita suæ justitiæ causam defenderet, ut Deum ipsum injustitiæ arguere videretur; in Triumviros, ³ “quod cum nihil haberent quod Jobo responderent, eum tamen condemnarent;” nimirum quod inique secum statuerent, Jobum impium esse et flagitiosum, cum tamen illius gravissimis innocentiae suæ asseverationibus nihil haberent quod reponerent, aut quo, rebus factisque prolatis, eum sceleris reum arguere possent.

Ad eundem controversiæ statum plane conformatur Elihui Actio: De se enim pauca præfatus, se alia ratione, sine odio aut favore, cum Jobo acturum profiteatur. Castigat itaque Jobum, ipsius verbis prolatis, quod suæ justitiæ nimium tribueret; quod se omnis delicti ac pravitatis immunem affirmaret; quod cum Deo contentiosius ageret, eumque hostili erga se animo esse dictitaret. Deum non necesse habere omnes consilii sui rationes hominibus exponere: multis tamen modis monere mortales, nocturnis scilicet revelationibus, aut immixtis gravioribus morbis, quo superbiam eis adimat. Jobum denuo increpat, eo quod se justum esse prædicaret, Deum autem injuste atque inimice secum

¹ Cap. xxxii. 1.

² Cap. xxxii. 2, confer xxxv. 2. xl. 3.

³ Cap. xxxii. 3.

egisse affirmaret: quod quam indecorum quamque indignum esset, ostendit. Tertio Jobo objicit, quod ex bonorum miseriis et malorum felicitate male ac perverse concluderet, nemini prodesse Religionis cultum: probos etenim propterea calamitatibus diutius confictari, quod auxilium Divinum vel non quærant, vel non patienter expectent, nec sese coram Deo humiliter et submisce gerant; quo uno responso, ut¹ ipse monet, tum Jobi contumacia castigatur, tum trium Censorum malignæ suspiciones tolluntur. Postremo Dei consilium in hominibus castigandis aperit; nimirum ut probet eos, ut emendet, ut eorum superbiam frangat; ut contumaces male perdat, submissis autem gratiam præstet: ita jam cum Jobo Deum agere; propterea ipsi cavendum, ne Deo minus obsequentem sese præbeat, neve ultra in se delictum admittat. Porro ex contemplatione Divinæ potentiae et majestatis ad debitam Numini reverentiam præstendam hortatur. Ad Elihui toties intermissas ac deinde repetitas castigationes nihil respondet Jobus.

Elihuum excipit Dei ipsius oratio; qua, in abditas consiliorum suorum rationes descendere haud dignatus, sed suæ immensitatis stupenda quædam exempla proponens, in eodem quod Elihuus ingressus erat argumento insistit: primo, castigata Jobi temeritate, eum Ignorantiæ arguit; qui suorum operum, quæ vulgo omnibus obversantur, rationem percipere non possit; formationem et naturam terræ, maris, lucis, animalium: deinde ei suam Debilitatem demonstrat; ad ædenda in æmulationem Numinis potentiae suæ exem-

¹ Cap. xxxv. 4.

pla provocans; tum ad unum atque alterum ex brutis animantibus remittens, quibuscum non ausit contendere; quanto ¹ minus cum Creatore, omnipotente, rerum omnium Domino, nullique obnoxio? Ad hæc Jobus humillime se Deo submittit, suam imbecillitatem atque ignorantiam agnoscit, et cinere aspersus pœnitentiam agit.

Quibus omnibus perpensis, videor mihi vere constituere posse, hujus Poematis Argumentum esse, Ter-tiam ultimamque Jobi Tentationem ab Amicis criminantibus factam: cujus eventus est, primo Jobi æstus, indignatio, contumacia; deinde animi sedatio, submissio, pœnitentia: Ejusdem autem præcipuum esse Finem, Ut homines doceat, habita ratione tum humanæ corruptionis, ignorantiae, et debilitatis, tum infinitæ Dei sapientiæ et immensæ majestatis, suis viribus, suæ justitiæ, renuntiandum esse; Deo fidem habendum, et cum summa humilitate et reverentia ei sese in omnibus submittendum.

Illud autem diligenter imprimis animadversum velim; aliud plane Disputationis inter Jobum et Amicos, aliud universi Poematis esse Argumentum: alium plane esse Poematis, alium universæ Historiæ Finem. Nam quanquam is sit, quem dixi, Finis, id Argumentum Poematis, nihilo tamen minus concedi potest Historiam universam simul sumptam proprie continere Patientiæ spectatæ Exemplar et Præmium. Hæc quoniam non satis definite distincteque a doctis tractata sunt, id ipsum non minime in causa esse existimo, cur in totam hanc quæstionem tanta inducta sit obscuritas.

¹ Vide Cap. xli. 2, 3.

Non ignoro hoc argumentum ineuntibus quæstiones aliquas occurrere solere, quæ, ut solenni ritu fufius tractentur, quasi suo jure deposcant: verum cum earum pleræque in locis quibusdam obscuris potissimum versantur, quorum non satis adhuc explicata est sententia; nec, quemcunque tandem exitum habituræ sint, eorum quæ statuimus veritatem, quantum video, sunt labefacturæ, iis omnibus supersedendum duxi. Nec vero, quia multa adhuc restant involuta et incerta, est idcirco de apertis et evidentibus dubitandum. Quod ad graviora quædam Dogmata attinet, quæ Viri eruditissimi ex egregio hoc veteris sapientiæ monumento docte et ingeniose confirmarunt; cum ejusmodi sunt, ut vel ex locis itidem obscurioribus potissimum pendean, vel ad præcipuum Poematis finem, ut mihi quidem videtur, non pertineant, vel cum eo ipso quem jam statui probe constent; ea in disquisitionem vocare multo minus erat consilium. Suffecisse etenim arbitror, quæ hactenus dicta sunt, ei negotio, quod unum a me exigebat instituti mei ratio; et ad quæstionem de hujusce Poematis constitutione et virtutibus, quantum necesse est, aditum aperuisse.

PRÆLECTIO TRICESIMA TERTIA:

POEMA JOBI

NON ESSE JUSTUM DRAMA.

DE Jobi Carmine eo potissimum consilio instituta nobis est disputatio, ut de ejus natura et constitutione accuratius paulo quæreretur, utque in Poematum Hebræorum censu suus ei certusque tribueretur locus: quod ipsum otiose et præter necessitatem fecisse forsan videbimur; cum res jamdiu constituta sit et præjudicata, et Poema hoc apud eruditos fere omnes et habeatur et appelletur Dramaticum. Verum cum hæc ipsa appellatio, uti antea notavi, sit valde ambigua, non una hoc in loco oritur quæstio; etenim quærendum est primo, qui de hoc loquuntur Dramate, quam notionem ei voci subjiciunt: quod si certo investigare possimus, nusquam enim quid velint clare explicant, erit tum postea disceptandum, an id nomen sub ea notione jure recteque huic Poemati imponatur.

Poemata appellantur Dramatica, vel ex sola enunciationis forma, cum personæ loquentes ac veluti agentes inducuntur sine poetæ interlocutione; quæ erat antiquis recepta vocabuli notio: vel, quod hodie potissimum

tissimum obtinet, cum sub eadem forma Actio etiam quædam, sive Fabula, exponitur. Prius si volunt, qui Jobi Poema Dramaticum vocant, non repugno; neque vero operæ pretium esset ejusmodi quæstionem pluribus agitare. Profecto qui litigiosus esset, contendere posset, universum opus esse ex forma narrativa et dramatica Mixtum, cum pars Historica ex Auctoris persona prolata negligi non debeat: verum cum ea omnia sint soluto sermone, et mihi videantur argumenti solum loco esse ad explicanda reliqua, neque Poematis partem ullam constituere; quæ autem singulis orationibus præmittuntur vix quidquam majus contineant, quam si nuda loquentium nomina præfigerentur; habeant per me licet quod petunt; sit Poema Forma Dramatica compositum. Hoc autem ut concedamus, vix erit satis: sunt qui majus quiddam postulare videntur: loquuntur enim de Rerum Constitutione, de Catastrophe Dramatis; *δὲν ἀπὸ μυχῶν* induci dicunt; quidam etiam Actus Fabulæ numerant; iisdem certe vocibus utuntur, ac si de Tragœdia aliqua Græcorum sermo esset; adeoque cum Carmen Jobi Dramaticum vocant, de ea specie Dramatis loqui censendi sunt, quæ Athenis maxime et exculta est et perfecta. Restat itaque quærendum, an Poema Jobi præcipuas habeat Græci Dramatis proprietates, ita ut ad eandem speciem jure referri possit.

Majorem hanc ac legitimam Dramatici Carminis speciem eo potissimum nomine ab altera illa minore et communi sejungi statuimus, quod, præter Formam Dramaticam, justam atque integram etiam Actionem sive Fabulam contineret. Atque id quidem ex mente Aristotelis: nam quanquam plures statuatur Tragœdiæ partes,

tes, Fabulæ tamen primas tribuit; ¹ hanc principium, hanc finem, hanc omnium maximum, hanc animam Tragoediæ appellat, sine qua nec nomen suum obtinere, nec omnino esse potest. Fabula autem est Actionis Imitatio, sive rerum gestarum Compositio; quod post explicat distinctius: Tragoedia, inquit, est Imitatio, non Hominum, sed Actionum, et vitæ, et felicitatis, et infelicitatis: hoc est, præcipuum est hujus Poematis munus, non Mores humanos imitari; nam nec sola morum imitatio constituit Tragoediam, et Tragoedia potest esse sine moribus; sed Actiones, et vitam humanam exprimere; compositam nimirum aliquam rerum gestarum atque eventuum seriem adhibere, ex quibus ipsis efficitur agentium felicitas et infelicitas. Nam felicitas in actione est; et finis hominis est actio quædam, non qualitas: quoad mores tales quidam, boni puta aut mali, habemur; quoad actiones autem felices, aut contra, sumus. Igitur Poetæ non eo constituunt Actionem, ut Mores imitentur, sed Actionis gratia Mores una complectuntur. Hactenus imitationem Actionis ab imitatione Morum accurate distinxit. Præterea autem eam Actionem ² oportet unam esse, integram, et idoneæ magnitudinis. Porro, ut Fabulæ naturam clarius perspiciamus, notandum est duas esse ejus præcipuas species: ³ est enim vel Implexa vel Simplex; quarum altera continet, vel subitam rerum in contrarium mutationem, vel personæ ignoratæ agnitionem, vel etiam utrumque; altera neutrum habet, sed continuo quodam et æquabili rerum tenore proce-

¹ ARIST. Poet. Cap. vi.

² Ibid. Cap. vii.

³ Ibid. Cap. x.

dit. Omnis autem Fabulæ, adeoque et Simplicis, etsi nihil habeat in eventis valde admirabile et improvisum, est tamen aliquis rerum¹ nexus et solutio, et ab una ad alteram harum partium transitus: quod fieri non potest, nisi aliud ex alio sequatur, nisi sit rerum et eventuum diversorum ordo quidam et series, quæ gradatim ad exitum aliquem perducit.

His omnibus probe expensis, non dubito affirmare, Poema Jobi nullam omnino, ne Simplicem quidem, Actionem continere; sed posito rerum statu certo ac definito, cui ne minima quidem commutatio ab initio usque ad finem Carminis accidit, mores, affectus, sententias, quæ ex eo statu probabiliter vel necessario consequuntur, solummodo imitari. Quid enim? inducitur Jobus e summo felicitatis gradu dejectus, et in gravissimis miseriis constitutus; exponuntur tum Jobi tum Amicorum in eo rerum statu sensus et affectiones. Hoc enim in loco nova oritur Jobi Tentatio, deque ejus constantia durissima omnium quæstio exercetur, quæ verum atque unicum totius Poematis argumentum constituit: nam, qui gravissimas calamitates subito et cumulate ingruentes, paupertatem, orbitatem, et asperissimos corporis dolores, integritatis suæ conscientia fretus, tam fortiter sustinuisset, ut nihil in dictis indecorum sibi extorqueri, nihil de summa sua erga Deum reverentia detrahi, pateretur; quæritur, an idem innocentiam suam ac virtutem, cui nimium fortasse tribueret ac plus æquo confideret, in suspicionem et crimen vocari æque patienter ferret. Jobus, acerbissimo doloris sensu pene oppressus, sortem suam impotentius

¹ Ibid. Cap. XVIII.

luget: Amici ejus intolerantiam castigant, de ejus virtute scrupulum ac dubitationem injiciunt, Dei justitiam in puniendis improbis amplificant. Acrius commovetur Jobus; apertius criminantur Amici. Alter ad Deum provocat, cum Deo animosius expostulat; alteri interea jam concitato instant, atque urgent; acerbius accusantes, et indignationem ejus et confidentiam paulo intemperantius se efferentem vehementius exagitant. Intercedit Elihuus, controversiæ Arbiter: Amicorum acerbiter, et inique conceptas suspiciones, Jobi audaciam et nimium elatos sui fiducia spiritus, castigat. Jobus monentem æquo animo fert, ejus nimirum reprehensione sedatior factus, nec quanquam sæpius expectanti quidquam respondet: Deo autem, suam ipsi temeritatem, debilitatem, et ignorantiam ob oculos ponenti, semel atque iterum humillime se submittit, et poenitentiam agit. Finitur hoc in loco, uti videtis, Jobi Tentatio, in qua periculum erat ne laberetur; et Poemati simul finis necessario imponitur, manente adhuc eodem sine ulla mutatione rerum ac fortunarum ejus statu. Est sententiarum magna varietas, sunt morum pulchræ imitationes, sunt affectuum insignes motus; magna lis, controversia, disputatio; sed nulla rerum motio aut conversio, nulla Actio.

Vide autem annon ipsa Argumenti conditio omnem Actionem excludat. Ex hoc ipso enim rerum statu, ex cumulatissimis Jobi miseriis, nascitur de ejus integritate dubitatio, eæque suspiciones et criminationes, quibus Jobi indignatio exagitur et incenditur, quibusque ad expostulandum cum Deo, deque sua virtute fidentius gloriandum, stimulat; et par erat, ut manente eodem rerum statu ad humilitatem Deique re-

verentiam revocaretur. Fuisset enim valde *παρ το σπιν*, si prius in integrum esset restitutus, quam animos submisisset et poenitentiam egisset. Jobi autem Poenitentia Poemati finem imponit. Neque vero erat necesse, ut quæstio de Dei Providentia et Justitia in ipso Poemate solveretur, vel felici rerum Jobi exitu, vel etiam inducta Divinorum consiliorum explicatione: non enim id primario agitur, neque Argumentum Poematis ipsa per se constituit isthæc quæstio, sed ei potius deservit atque subjicitur. Est enim, ut ita dicam, Instrumentum Tentationis: infertur ea Disputatio ad explorandos intimos Jobi sensus, et nudandam latentem superbiæ labem, quæ in ejus animo infederat. Quamobrem eo minime spectat, uti nec spectare debuit, Dei oratio; neque enim res ipsa aut Poematis ratio postulabat, ut Divinæ Providentiæ institueretur defensio, sed ut Jobi confidentia reprimeretur.

Porro si rerum statum mutas, mutabitur simul Argumenti ratio. Si priorem Historiæ partem, si posteriorem, si utramque includis; jam habes Patientiæ in miseriis omnibus externis ferendis spectatæ, et a Deo tandem amplissimis præmiis affectæ, insigne documentum: a quo tamen haud paulum discrepat universa Poematis ratio, quod Jobi, Amicorum contumelias et probra intemperanter ferentis, Impatentiam potius exhibet: atque id quidem ex Argumenti necessitate; irritatur enim Jobus, excandescit, de sua sanctitate fidentius, de Dei justitia contentiosius, loquitur, Elihui nimirum monitis Deique castigatione corrigendus: ut hominibus etiam sanctissimis *ταπεινοφροσυνῇ*, et fides in Deum cum summa reverentia conjuncta, commendaretur.

Quod

Quod si quis queratur, nos nimium curiosa vocabuli interpretatione calumniari; et hanc Jobi Tentationem, hanc ipsam Disputationem, Actionis cujusdam speciem habere contendat: alio sane rem deducamus, videamusque, si quis e Græcis Tragicus Poeta simile argumentum eodem modo tractavisset, quid fuisset consecuturum. Non est opus ut vobis notum faciam, quo artificio Sophocles Oedipi Tyranni Fabulam composuit; quanto cum ingenii et judicii acumine, paulatim ac per continuos gradus novorum eventuum, ex ipso rerum statu exsurgentium, horrendum illud arcanum retegitur, quo patefacto, sibi ipsi Oedipus ostenditur, et ex felici fit miserrimus. Ponamus jam Sophoclem alia plane ratione eandem rem tractavisse, et totum Poema eo argumento confecisse, quod nunc extremo Fabulæ Actu continetur. Exhibetur hic Oedipus in ultimis malis constitutus: patent Affectuum loci pulcherrimi et *παγκωτατοι*: infandi casus miserrima lamentatio; cæcitatis, dedecoris, exilii, calamitas; præsentis doloris acerbitas; præteritorum acerbior memoria; filiarum commiseratio; sui suorumque omnium detestatio, maxime eorum, qui expositum sustulerant, servaverant, eduxerant: quæ omnia poeta pro re attigit:

Ιω Κιθαιρων, τι μ' ἐδεχξ; τι μ' εἰ λαβων

Εκτεινας ευθυσ; —

quæque sequuntur *πασηπικωτατα*. Poterat hæc ipsa dilatare, et uberius fufiusque exornare: poterat adjicere, defervescente paulum primo luctus ardore, culpæ purgationem, innocentiae obtestationem, ignorantiae et fatalis necessitatis excusationem, in Deos et Fortunam

effusissimas querelas. Exsurgit, uti videtis, argumentum grande, splendidum, varium, copiosum, quæstioque gravissima a ratione Jobææ disputationis non valde disjuncta. Poterat eam ipsam forma dramatica iisdem inductis personis exequi, et justam mensuram Dramatis, ejusque omnes ferme numeros et partes, explere; una tamen Fabula excepta, qua maxime ipsa Dramatis essentia continetur, et sine qua reliquæ omnes in legitimo Dramate constituendo nihil valuissent: nam ejusmodi Poema Græci *ἄπρον* fortasse, aut *κομμικόν*, aut quidvis potius quam Tragœdiam appellavissent.

Quod ipsum magis adhuc confirmatur ejusdem Sophoclis exemplo atque auctoritate: nam cum Oedipum denuo in scenam proferret, et eodem fere in loco, quem modo proposui, argumenti sedem poneret, longe tamen alia ratione rem tractavit. Oedipi Colonei nomen habet isthæc Fabula; estque Simplex, ne videar Jobum voluisse obruere iniqua et invidiosa comparatione cum pulcherrima Implexarum. Inducitur Oedipus cæcus, exul, miseriis confectus: in promptu sunt omnes ii loci, quos indicavi; fortis suæ lamentatio, Numinum ac Fati accusatio, purgatio criminis, cæterique; quorum nullum prætermisit, nullum non egregie exornavit poeta: nec tamen hos morum, affectuum, sententiarum locos ipsum Poematis argumentum constituit, sed argumento superinduxit; seu potius ex ipsa Actione depromsit, quam invenit et contextuit pulcherrimam. Oedipus a filia manu ductus Colonus venit, ibi moriturus et sepeliendus, Oraculi monitu; ita enim fore, ut Athenienses Thebanis bello superiores evaderent. Cum locus sacer esset, ægre eum illic consistere patiuntur Athenienses; Theseus tamen
cum

eum in hospitium ac tutelam recipit. Advenit altera filiarum fratrum discordias nuncians; item adfuturum jam Creontem, ut ex decreto Thebanorum eum in patriam reducat. Adest Creon; Oedipo suadet, ut Thebas redeat; recusanti vim intentat: Theseus Oedipum protegit: intervenit Polynices, ut in bello contra Thebanos Patrem sibi socium adjungat, quæ erat victoriæ conditio: abnuitt Oedipus, filiumque diris execratur: postremo communicatis cum Theseo Deorum responsis, mortem obit, et ibidem secreto sepelitur. Instruitur hoc modo Actio justa, integra, maximique momenti; cujus omnes partes eodem spectant, et ad eundem finem perpetuo diriguntur, in quo posita sunt Thebarum et Athenarum fata. Mores, affectus, sententiæ exoriant non sustinent Fabulam: ista si tollantur omnia, Actio nihilominus restabit, seque Tragœdia sustentabit; sublata autem Actione, cætera utcunque restent, una tollitur et omnino extinguitur Tragœdia.

Satis ex jam dictis constare existimo Jobi Poema cum utrovis Oedipo Sophoclis, vel cum alia quavis Græcorum Tragœdia, recte componi non posse, ita ut ad eandem speciem referatur, nisi vel Hebræi vel Græci Poematis constitutio funditus mutetur, nisi vel illuc accedat, vel hinc detrahatur Actio: quod autem ea parte omnino destituitur, qua maxime continetur Dramatis essentia, id pro justo Dramate falso haberi.

Quamquam autem huic Poemati legitimi Dramatis titulum abjudicem, nihil de ejus pretio derogatum eo; quod ii potius faciunt, qui ad alienam normam id inique exigere voluerunt; unde necesse est vitiosum et mancum videri, quod sane in suo genere est pulcherri-
mum et perfectissimum. Quæ enim potest concipi in

ejusmodi argumento, difficili et recondito et ab omni actione abstracto, elegantior œconomia? quæ distributio ordinatio? quæ, quantum in tantis vetustatis tenebris cernere possumus, accuratior et subtilior et ad finem consequendum aptior rerum deductio? Profecto qui reputabit modo, quam parva habuerit initia, quam tarda incrementa ceperit, Græcorum Tragoedia; is nunquam poterit sine summa admiratione intueri tot ante sæculis natum Poema, tam pulchre inventum, tam solerter dispositum, tam perfecte expletum, tam singularis exempli; quod similitudinem atque imaginem quandam Dramatis statim arripuit, unde posteris non difficile fuisset ad ipsum absoluti operis exemplar ascendere; quem certe gradum in hoc genere Græca Poesis multorum annorum studio atque usu ante Æschylum nondum erat adsecuta. Verum utcunque ea se res habeat, quicumque tandem Jobo assignandus esset in Græcorum Poetarum choro locus, quibus dispositionis et artificii laudem facile concedimus, apud suos certe principem in hoc genere obtinet: nec refert quo appelletur nomine, sive Didacticum, sive Ethicum, sive Patheticum, Forma Dramatica Poema, modo in summo Hebrææ Poeseos fastigio et culmine, singulari ac sibi propria sede, collocetur.

PRÆLECTIO TRICESIMA QUARTA:

DE POEMATIS JOBI MORIBUS,

CONCEPTIBUS, ET STYLO.

CUM Poema Jobi pro vero ac legitimo Dramate, cujusmodi sunt Græcorum Tragœdiæ, minime haberi posse contenderem, eidem tamen non modo formam Dramaticam, et in universa dispositione quandam justî Dramatis imaginem ac quasi anticipationem attribui, sed ejus præcipuas etiam, Fabula duntaxat excepta, partes concessi: in his primum locum habet Morum Imitatio.

Mores sunt, secundum quos Tales quasdam esse Personas dicimus; quibus declaratur, quale sit loquentis propositum, qualis vivendi, agendi, sentiendi ratio. Princeps est in hoc Poemate Jobi Persona, qua exhibetur Virtutis exemplar, quantum humana recipit debilitas, absolutæ; quod indicat operis Argumentum, plenius autem et perfectius exprimunt ipsius Sermones. Sanctus est, pius, Dei reverentissimus; integer, et conscius suæ integritatis; patiens dolorum, sed Stoica *αἰσθησις*, seu potius immanitate et stupore, haudquaquam præditus: gravissimis enim malis oppressus luget, queritur,

ritur, mortem exoptat, hoc est, naturæ cedit et obtemperat; iniquis autem Amicorum suspicionibus et acerbis accusationibus irritatus, vehementius excandescit, et in parum decoras cum Deo expostulationes nimia suæ virtutis fiducia abripitur.

Observandum est, primam Jobi orationem, quam ardentissimo affectuum impetu erumpentem, meras tamen querimonias continere; esse solummodo מלים ולרוח אמרי נואש, “verba inania, et dicta “desperati ad respirationem quærendam effusa;” qua excusatione ipse mox utitur; nullam habere cum Deo actionem, nullam de divina justitia quæstionem, nullam suæ integritatis commemorationem: nec video cur tam dure de hoc loco pronuntient quidam Interpretes. Mihi quidem videtur Poeta summo cum judicii acumine pariter atque ingenii vi id ipsum effecisse, quod necessario postulabat poematis ratio: ita enim expressit Jobi mœrorem sane humanitus erumpentem, et habita rei ratione condonabilem, et in summa carentem delicto, ut hucusque Virtus ejus illæsa constaret; sed imaginibus adeo atrocibus amplificatum, sententiis tam crebris fervidisque exaggeratum, ut Censoribus non deesset occasio et materia calumniandi: adeoque nec occasione defuncti Censores; hanc enim ipsam doloris intemperantiam castigat Eliphazus, et Jobum solummodo ut parum fortem aperte corripit, graviora oblique significat. Porro Eliphazi increpatione semel etiam laceffit Jobus, cum de Dei in se severitate jam queritur, adhuc tamen ab acrioribus illis cum Deo expostulationibus sese abstinere, lenioribus querimoniis contentus, et peccatum simul ag-

nos cens¹. Quocirca quæ in se postea admittit jam aliquantum labascens Viri virtus, duræ illæ et pervicaces integritatis suæ obtestationes, contraque divinam justitiam obmurmurationes, ea omnia sunt Affectus potius quam Morum : arguunt enim, non impium, sed conscientium quidem suæ integritatis, nimiumque confidentem, multo autem magis acerbissimis corporis animique cruciatibus oppressum, et vehementi doloris æstu longius æquo evectum. Cum autem causam suam veluti abjiciunt Triumviri, et ab importunis criminationibus tandem abstinent, quanquam nihil quidquam de sua pertinacia adhuc remittit Jobus, subsidente tamen aliquantum iracundiæ et doloris æstu, redit jam quodammodo ad sese, atque animi sui sententiam sedatius paulo et apertius exponit : et profecto etsi erga Deum fortasse arrogantior, est tamen contra Eliphazi accusationes justa et vera pro se Viri defensio. Videte autem primo, quam mirifice exprimitur Jobi confidentia et perseverantia, in causa sua tuenda contra obtrectiones Amicorum : ²

חי אל הסיר משפטי
 ושדי המר נפשי :
 כי כל עוד נשמתי בי
 ורוח אלוה באפי :
 אם תרברנה שפתי עולר
 ולשוני אם יחנה רמיה :
 חלילה לי אם אצדיק אתכם
 עד אנוע לא אסיר תמתי ממני :

¹ Vide Cap. vii. 20.

² Cap. xxvii. 2, ————— 7.

בצדקתי החזקתי ולא ארפּה
לא יחרף לבבי מימי:
יהי כרשע איבי
ומתקוממי כעול:

“ Ut vivit Deus, qui jus meum amovit ;

“ Et Omnipotens, qui amore imbuat animam
“ meam ;

“ (Nam omnino adhuc mens mihi constat,

“ Et spiritus Dei est in naribus meis :)

“ Ita nunquam labia mea rem iniquam loquentur,

“ Nec lingua mea quod falsum est proferet :

“ Absit, ut a vobis jus stare pronunciem :

“ Donec expiravero, non amovebo a me integritatem
“ meam.

“ Justitiam meam firmiter retineo, nec eam dimittam ;

“ In omni vita cor meum nunquam me probro
“ adficiet :

“ Fiat, sicut improbus, inimicus meus ;

“ Et qui sese incitat contra me, sicut injustus.

Quam autem magnifica, quam augusta, quam pulchra
atque amabilis jam effulget Imago Virtutis, cum vitæ
anteactæ memoriam omnem repetit ! Quæ Viri majestas
et auctoritas !¹

בצאתי שער עלי קרת
ברחוב אכין מושבי:
ראוני נערים ונתבאו
וישישים² קמו עמרו:

¹ Cap. xxix. 7, — 10.

² “Elegantissimum loquendi genus ; quo graphice admodum
“ depin-

שרים עצרו במלים
וכף ישימו לפיהם :
קול נגידים נחבאו
ולשונם לחכם דבקה :

- “ Cum egrederer ad portam, super urbe ;
“ Cum in foro tribunal constituerem :
“ Viderunt me juvenes, et sese occultarunt ;
“ Et senes assurrexerunt, steterunt :
“ Principes cohibuerunt sermonem,
“ Et ori suo manum imposuerunt :
“ Vox nobilium obmutuit ;
“ Et lingua eorum palato adhæsit :

Quæ beneficentia, liberalitas, in ope ferenda prompti-
tudo !

כי און שמעה ותאשרני
ועין ראתה ותעידני :
כי אמלט עני משוע
ויתום ולא עזר לו :
ברכת אובר עלי תבא
ולב אלמנה ארנן :

- “ Profecto auris audiebat, et beatum me prædi-
“ cabat ;
“ Et oculus videbat, et testimonium mihi perhi-
“ bebat ;

“ depingitur summa illa reverentia, quam imbecilles illi et decre-
“ piti seniores τῶν Μακροβίων, vel transeunti, vel in publico sedenti,
“ præstabant. Non surgebant solum, quod tamen in viris tam pro-
“ vectæ ætatis tamque infirmis permagnum esset, sed et stabant :
“ pergebant continuo id facere, quod vel semel tentasse iis erat
“ difficillimum.” H.

‡ Cap. xxix. 11, — 13,

“ Quoniam

“ Quoniam statim vindicabam inopem vociferan-
 “ tem ;

“ Et pupillum, et cui nullus opitulator :

“ Benedictio pereuntis super me semper descen-
 “ debat ;

“ Et cor viduæ ut caneret efficiebam.

Quæ Judicis sanctitas et integritas ! ¹

צדק לבשתי וילבשני

כמעיל וצניף משפטי :

אב אנכי לאביונים

ורב לא ידעתי אחקרהו :

ואשברה מתלעות עור

ומשניו אשליך טרף :

“ Justitiam indui, et ipsa me vestivit ;

“ Instar pallii et tiaræ judicium meum : —

“ Pater eram egenis ;

“ Et in causam etiam ignoti solebam inquirere :

“ Confringebam molares oppressoris ;

“ Et e dentibus ejus excutiebam prædam.

Quæ puritas et firmissimis principiis fundata Numinis
 reverentia ! quæ benevolentia denique et humanitas ! ²

ומה חלק אלוה ממעל

ונחלת שרי ממרומים :

הלא איד לעור

ונכר ³ לפעלי און :

¹ Cap. xxix. 14, 16, 17.

² Cap. xxxi. 2, — 4, 13, — 15.

³ “ נכר, *Abalienatio* : vel *reprobatio*, *repudiatio* : ita enim signi-
 “ ficat ista vox in Arabica Dialecto. Sed *abalienatio* nititur aucto-
 “ ritate LXX Interpretum ; et sensum Hebrææ vocis satis expri-
 “ mit.” H,

הלא הוא יראה דרכי
 וכל צעדי יספור ;
 אם אמאס משפט עבדי
 ואמתי ברבם עמדי ;
 ומה אעשה כי יקום אלי
 וכי יפקד מה אשיבנו ;
 הלא בבטן עשני עשהו
 ויכוננו ברחם אחד ;

“ Quæ enim portio a Deo destinata desuper ;

“ Et hæreditas ab Omnipotente de excelsis ?

“ Annon excidium injusto ?

“ Et abalienatio operantibus iniquitatem ?

“ Nonne Ille semper videt vias meas ?

“ Et omnes gressus meos dinumerat ? —

“ Si sprevi causam servi mei,

“ Et ancillæ meæ, cum mecum lite contenderent ;

“ Quid tum facerem, cum surgeret Deus ;

“ Et cum visitaret, quid illi responderem ?

“ Nonne in ventre, qui me fecit, idem illum fecit ?

“ Nonne formavit nos in utero Unus ?

Animadvertit Aristoteles, ¹ Exemplum viri egregie Probi ex rebus prosperis in adversas incidentis Tragœdiæ minime convenire ; cum sit *μικρον*, foedum potius et plane indignum, quam vel miserabile vel terribile : quod quanquam Græcorum scenæ et Ethnicorum hominum sensui valde accommodatum, apud nos tamen semper locum habere, aut in Jobi Poema transferri, vix potest. “ Miseratio oritur, inquit Ille, cum immerenti

¹ Vide de Poet. Cap. XIII.

“res adversæ eveniunt:” itaque egregia Virtus in infelicitatem incidens tantum abest ut sit a miseratione aliena, ut potius ad eam commovendam sit imprimis comparata. “Metum incutiunt ejus miseriæ, qui nobis est “similis:” unde efficitur, terrorem non habere valde improborum quidem infortunia; idem vero de eximie bonorum miseriis haud æque consequitur: nam si nobis timemus, cum virtus mediocris affligitur; multo sane magis, cum egregia. ¹ Ea itaque mihi videtur esse mens Aristotelis, non ut prorsus existimet, Viri egregie Probi valdeque infelicis exemplum sua natura male comparatum esse ad commovendum vel miserationem vel terrorem, sed potius Virtutem Infelicem esse rem in se ipsa indignam planeque detestabilem, et quæ in Scenam proferri non debet: quæ Philosophi sententia oritur ex infana illa humanæ Virtutis æstimatione, in qua eximenda Jobi Poema potissimum occupatur. Sane Persona Jobi, quanquam ad Virtutis consummationem tam prope accedens, fatis tamen in se humanæ debilitatis admixtum habere videtur, ut nec probabilitate careat, neque certe in Terrore commovendo suo effectu destituatur. Etenim si mortalium integerrimo in gravissimas misérias incidenti divinæ justitiæ omnino obmurmurare sit nefas, quis est, qui coram Deo consistet? quis, qui se malorum immunem et exsortem fore confidet? Minime au-

¹ Καὶ τὰς ἐμρίους ἐλίσσι, κατ' ἡλικίαν, κατ' ἡγή, κατ' ἔξεις, κατ' ἀνδρά, κατὰ γένος· ἐν πάσι γὰρ τοῖς τοῖς μὲλλον φανένται καὶ αὐτὰ ἀνέπαυ· ξαι· ὅλως γὰρ καὶ ἐν ταῖς δὲ λαοῖς, ὅτι ὅτι ἐφ' αὐτῶν φοβόνται, ταῖς ἐπ' αὐτῶν γιγνομένης ἐλίσσι. — Καὶ μάλιστα τοῖς ἀνδράς ἐπὶ ταῖς τοιοῦτοις καίροις οὖτος, ἐλίσσιον· ἀπαντὰ γὰρ ταῦτα, ἀλλὰ τοῖς ἐξ ἑαυτοῦ φανένται, μὲλλον ποιεῖ τοὺς ἐλίσσι· καὶ ὡς ἀναξίως τε οὐκ, καὶ ἐν ἐφθάλμοις φανένται τῷ πᾶσι. ARISTOT. Rhet. II. 10.

tem alienus est Terror a fine Poematis, siquidem hoc præcipue inculcatur Documentum, μη ὑψηλοφρονες, ἀλλὰ φοβεῖς. Et suorum malorum exemplum quam vim habere deberet, præclare docuit ipse Jobus : ¹

ישמו ישרים על זאת

ונקי על חנף יתערר :

ויאחז צדיק דרכו

וטחר ידים יסיף אמן :

“ Super hoc ipsum attōniti stupebunt integri ;

“ Et innocens adversus hypocritam zelo flagrabit :

“ Sed obstinate persistet in via sua justus ;

“ Et puro manuum augebitur constantia.

Triumviri tales omnino exhibentur, quales Poematis ratio postulabat ; Censores acerbi, severi, irritabiles, a pio solandi proposito in objurgationes et contumelias facile abrepti. Statim ab initio *והנה פסוקים ופסוקים*, et quid ab iis expectandum sit satis clare indicant : primus quidem sub ipso ingressu aliquam præ se fert lenitatem ; ²

הנסה דבר אליך תלאה

“ Si tentemus te adloqui, an ægre laturus es ? —

Sed vincit protinus indignatio ;

ועצר במלין מי יוכל :

“ At cohibere sermones quis valeat ?

Alter subito excandescit : ³

עד אן תמלל אלה

ורוח כביר אמרי פוך :

¹ Cap. xvii. 8, 9.

² Cap. iv. 2.

³ Cap. viii. 2.

“ Quousque proloqueris ista,

“ Et verba oris tui erunt instar venti vehementis?

Audi vero Tertium : ¹

הרב דברים לא יענה

ואם איש שפתים יצדק:

בדוך מתים יחרישו

ותלעג ואין מכלם :

“ Annon multitudini verborum respondebitur?

“ Numquid vir loquax habebitur justus?

“ An mendacia tua hominibus silentium imponent?

“ Et cum irriseris, nemo tibi pudorem incutiet?

Iniqui, contentiosi, omnia in pejorem partem rapientes : ²

האל יעות משפט

ואם שדי יעות צדק :

“ An Deus pervertet jus?

“ Anne Omnipotens distorquebit justitiam?

ubi nota, Jobum nihil quicquam adhuc de divina justitia intemperantius effudisse. ³

אף אתה תפר יראה

ותנרע שיחה לפני אל :

“ Quin Tu irritam facis Religionem,

“ Et minuis precationem coram Deo :

invidiosum habes alterius confectarium. Superbi, fastuosi, suæ sapientiæ plurimum tribuentes : ⁴

¹ Cap. xi. 2, 3.

² Cap. viii. 3.

³ Cap. xv. 4.

⁴ Cap. xviii. 3, — 5.

מדוע נחשבנו כבהמה
 נטמינו בעיניכם:
 טרף נפשו באפו
 הלמענד * תעוב ארץ
 ויעתק צור ממקומו:
 גם אור רשעים ידעך

“Quamobrem reputamur instar bruti pecoris;
 “Impuri habemur in oculis vestris?
 “O Ianians seipsum in ira sua!
 “Ergone propter Te derelinquetur tellus?
 “Et revelletur rupes e loco suo?
 “Imo vero improborum lumen extinguetur. —

i “Sic LXX. *Τὸ γὰρ; τὰν τὴν ἀποφάντα, ἀποφάντα ἢ τὴν ἢ τὴν*;
 “Quæ versio, seu potius paraphrasis, et in se venustissima est, et
 “Sacri Scriptoris menti, maxime, ut puto, accommodata. Orien-
 tales enim, cum superbi alicujus arrogantiam retundere volunt,
 “in memoriam eum jubent revocare, quam parvi, aut nullius po-
 “tius momenti, sit ejus, vel alius cujuslibet mortalis, in rerum
 “natura existentia: hæc vel similia usurpantes apophthegmata;

لما مات محمد تدبوت الأمة

“Quid si mortuus est *Mohammedes*?

“Erant, qui res administrarent, *Imâmi* (i. e. affectæ ejus.)

“Et,

ما يعطل الكون لاجله

“Non deficiet rerum natura illius ergo.

“Et,

الدنيا ما دامت لاجد

“Mundus non subsistit propter unum.

Porro ipsissima hæc phrasis adhuc in usu est apud Arabas, qui di-
 “cunt, *عوبت אל-ארץ, Destituta incolis, prosperis miserisve, viduata*
 “*fuit, terra.* GOL. Col. 1570.” H.

Nec verecundior Bildado succinens Zopharus :¹

לכן שעפי ישיבוני
ובעבור חושי בי :
מוסר כלמתי אשמע
ורוח מבינתי יענני :

“ Profecto cogitationes meæ ad respondendum me
stimulant,

“ Et propterea festinus me impellit impetus :

“ Castigationem mihi ignominiosam audiero ?

“ Ergo spiritus intelligentiæ meæ me cogit re-
spondere.

Censores autem eandem causam eodem fere modo omnes agunt : Eliphazus quidem, qui lenissime omnium incepèrat, in acerbissima descendit convicia, et gravissimas accusationes directe et speciatim Jobo intentat, a quibus cæteri sibi temperant : nam Bildadus locum de Dei majestate et sanctitate bis antea ab altero ornatum, ne nihil diceret, breviter tantum retractans, et Zopharus ad silentium confugiens, socium pariter destituere, et Jobo causam cedere videntur. Satis commode Tribus committuntur obrectandi partes : nimis angustum fuisset et exile, Persona singularis ; confusum plane et importunum, Censorum turba. Cæterum Triumvirorum Mores, quantum quidem video, parum inter se discriminantur : Affectuum sane gradationi, quam Morum diversitati, impensius studetur. Quod si aliquam hac in parte varietatem desideret delicata et fastidiosa recentiorum Critica, excusanda est nascentis Poeticæ simplicitas, rerumque gravitate et sententiarum pondere compensanda.

¹ Cap. xx. 2, 3.

Veruntamen Cenforum asperitati et intemperantiæ pulchrè opponitur et adversatur Elihui lenitas et moderatio: mitis est, pius, æquus, ab acerbitate et adulatione pariter alienus, singulari sapientia præditus, quam Dei gratiæ unice tribuit; quæ omnia multum insuper commendat ætas juvenilis. Uti vero præclare comparati erant Cenforum Mores ad irritandum Jobi animum, ita ad eundem sedandum pulcherrime accommodatur Persona Arbitri: in hoc ipso autem posita est Argumenti sedes; in hoc veluti cardine totius Poematis consilium et finis vertitur.

Quem finem haberet Dei Actio, quam consentaneum universæ Poematis rationi et proposito, antea notavi: id modo jam addam, quanquam plurimis tota oratio incongrua, et a re de qua agitur plane aliena, temere visa sit; nemo tamen sententiarum gravitatem a Persona abhorreere, aut tanta majestate ullo modo indignam esse, unquam existimavit.

Altera pars quæ in hujusmodi Poemate præcipue spectari debet est Sententia; quam oportet argumento convenire et apta dictione explicari: *Ἰσχυρία* vocat Aristoteles, et in Dramatis partibus recenset; non quidem, quasi ejus speciei propriam, sed ut omni Poemati communem, et in omnibus maximi momenti. Mores sunt solummodo Personarum, et Poema omne, quod Personas habet, habere etiam debet Mores: Sententia autem est et Poematis omnis, et Orationis. Habet rationem cum Personarum tum Rerum: quod ad Personas attinet, potissimum versatur in Moribus et Affectibus exprimendis: quæ jam protuli sunt Sensuum exempla, quoad Mores exprimunt. Restant itaque Affectuum Imitationes, et Rerum Descriptiones: de quibus

bus cum generatim antehac differerem, fieri non potuit quin aliqua ex hoc ipso Poemate proferrem; Dicitio autem Poetica quam vim haberet in animi motibus citandis, non aliunde melius demonstrare valui, quam petitis ibidem exemplis: quocirca quod superest expediam breviter.

In vehementioribus Affectibus maxime versatur Jobi Poema, dolore, iracundia, indignatione, acerrimisque concertationibus, ad Terrorem concitandum potissimum comparatum, et Sublimitatem imprimis spirans: quo in genere sufficiant exempla antehac allata. Nec tamen defunt leniores animorum motus; Luctus et Querimonia ad miserationem commovendam: ¹

אדם ילוד אשה.
קצר ימים ושבע רגז:
כצִיץ יצא וימל
ויברח כצל ולא יעמוד:
אף על זה פקחת עיניך
ואתי חביא במשפט עמך:
שעה מעליו ויחדל
עד ירצה * כשכיר יומו:

"Homo natus de muliere,

"Brevis est dierum, et satur tumultus:

"Ut Flos emicat, et languescit;

"Fugitque ut umbra, et non subsistit.

¹ Cap. xiv. 1, 2, 3, 6.

² "ירצה", *Acquiescat*: vel, *Donec satisfecerit*; ista enim vox in Dia-
"lecto Arabica interdum significat, *Fecit seu præbuit alteri, quod*
"ille gratum habuit. Sed perinde est altera illa, quæ hic exhibetur,
"versio, et vocem Hebræam æque bene exprimit." H.

"Etiamne

“Etiamne super hunc oculos tuos aperuisti ?

“Et Me adduces in iudicium Tecum ? —

“Remove conspectum ab eo, ut remissionis aliquid habeat ;

“Et acquiescat diei suo sicut mercenarius :

totusque ille locus pulcherrimis imaginibus depictus, et in genere Elegiaco perfectissimus. Acrius postea insurgit dolor, sed flebilis identidem et queribundus ¹ :

עד אנה תגיון נפשי

ותדכאוני במלים :

זה עשר פעמים חכלימוני

לא תבשו תהכרו ² לי :

חנני חנני אתם רעי

כי יד אלוה נגעה בי :

למה תרדפני כמו אל

ומבשרי לא תשבועו :

¹ Cap. xix. 2, 3, 21, 22.

² “Verbum תהכרו arbitror esse ἀπαξ λεγόμενον, deque eo (ut soleo, cum istiusmodi voces occurrunt) Lexicographos arabicos consului, si quæ forte lux inde effulgeret. Atque illi quidem duobus verbis id explicant; quorum alterum est عجب, *miratus fui*; alterum הואר, *obstupuit, attonitus fuit*. Unde הכר notabit, *cum stupore miratus est*; (*attonitus fuit*, ut explicat GIGGEIUS;) et loci sensus erit, *Non vos pudet, vestrum in me stuporem testari*. Ait KIMCHI affirmasse Patrem suum, verbum הכר Arabice significare עזות פנים, *obdurationem faciei*, i. e. *impudentiam*, seu *proterviam*; hoc autem Lexicis, quæ mihi inspicere contigit, confirmatum non reperio. Quod si ponamus, verbum תהכרו deduci a נכר, Kimchianæ explicationi utraque lingua, et Hebræa et Arabica, adstipulabitur; sed verbi forma erit Anomala. Verum tutius fortasse erit interpretationi superius posita (*obfirmati estis*) adhærere.” H.

“ Quousque vexabitis animam meam,

“ Et conteretis me sermonibus?

“ Jam decem vicibus me contumelia affecistis;

“ Non erubescitis, in me usque obfirmati estis. —

“ Misere mini mei, misere mini mei, O vos amici
“ mei!

“ Nam Dei manus me plaga affecit.

“ Quianam infectamini me, ut Deus;

“ Neque carne mea satiati estis.

Quantum sibi indulget Spēs, in posteræ felicitatis imaginibus formandis quam ingeniosa sit, in fovendis quam credula, in ornandis describendisque quam læta et gestiens, perfecte expressit Jobus post vitæ anteactæ commemorationem : ¹

ואמר עם קני אנוע

וכחול ארבה ימים:

שרשי פתוח אלי מים

וטל ילזן בקצירי:

כבודי חדש עמרי

וקשתי בידי תחליף:

לי שמעו ויחלו

וידמו למו עצתי:

אחרי דברי לא ישנו

ועלימו חטף מלתי:

ויחלו כמטר לי

ופיהם פערו למלקוש:

“ Proinde dicebam, In nido meo expirabo;

“ Et ut arenam multiplicabo dies:

¹ Cap. xxix. 18, — 23.

- “ Radix mea sese dilatabit ad aquas ;
 “ Et ros commorabitur in ramo meo :
 “ Gloria mea semper erit mecum recens ;
 “ Et arcus meus in manu mea renovabitur :
 “ Me audient, et expectabunt ;
 “ Et ad consilium meum intenti tacēbunt :
 “ Postquam locutus fuero, nihil iterabunt ;
 “ Et super eos stillabit oratio mea :
 “ Et expectabunt me, ut pluviam ;
 “ Et os suum diducet ad imbrem serotinum.

Referri possunt etiam ad Imitationem Affectuum adjuncta quædam, ex intima natura verisque humanæ animæ motibus deprompta, quibus quævis illustratur Descriptio : uno ex multis exemplo contentus ero. Ita a natura comparatum est, ut quæ maxime ex vôtis, sed præter spem, eveniunt, ea videntes etiam et sentientes vix credamus : de Deo Jobus ;¹

אם קראתי ויענני
לא אאמין כי יאזין קולי :

“ Si invocavero, et mihi responderit,

“ Non crederem, quod exaudiverit vocem meam :
quo egregie expressit cum Dei majestatem et severitatem, tum suam humilitatem et desperationem.²

אשחק אליהם לא יאמינו

“ Adridebo eis, non credent :

inquit Jobus de suis Clientibus ; quo amplificatur ipsius summa gravitas dignitasque cum facilitate conjuncta, simul horum erga ipsum intemerata veneratio.

¹ Cap. ix. 16.

² Cap. xxix. 24.

Uno denique atque eodem adjuncto ad Equum Bellatorem translato mirifice depingitur ardor ejus atque alacritas, pugnaeque arrecta cupido :

ברעש ורגז יגמא ארץ
ולא יאמין כי קול שופר ;
ברי שפר יאמר האח
ומרחוק יריח מלחמה
רעם שרים ותרועה :

“ Cum trepidatione et fremitu vorat terram ;
“ Nec credit, quod tubæ sit sonitus ;
“ Pergente jam tuba, dicit, Euge ;
“ Et a longinquo odoratur prælium,
“ Tonitru principum et clangorem.

Quo ex loco omnium admiratione celebratissimo abunde cernitur, quantum etiam valet in Rerum descriptionibus hoc Poema: simul existimare licet in aliis nonnullis non minus evidentem fore sensuum cum rebus convenientiam et proprietatem, si de ipsis Animalibus eorumque natura æque constiterit. Ut de Descriptione aliqua recte judicetur, æque claram ac plane eandem atque ipse scriptor Rei ipsius notionem habere oportet. Omnibus sane mortalibus communis est tonitrus perceptio ; videamus quomodo eam expressit Elihuus :

1 Cap. xxxix. 24, 25.

2 Cap. xxxvii. 1, — 4. In ultima linea legendum videtur עקב, cum VULGATO et SYMMACHO: quam emendationem proposuit Vir Doctissimus RICHARDUS GREY, de hoc Poemate præclare meritis.

“ Sensus fortasse est, *Neque per vices, aut intervalla, facit ea*; nimirum *tonitrua*, et cætera modo memorata ; sed *continuo*, et *indefinenter*: quæ inter alias notio est verbi in Dialecto Arabica.

“ Et

אף לזאת יחרד לבי
 ויתר ממקומו:
 שמעו שמוע ברנז קלו
 והנה מפיו יצא:
 תחת כל השמים ישרהו
 ואורו על כנפות הארץ:
 אחריו ישאג קול
 ירעם בקול גאונו
 ולא יעקבם כי ישמע קולו:

“Ob hoc etiam expavescit cor meum,
 “Et subsultim trepidat e sede sua:
 “Attente audite vocis ejus fremitum,
 “Et murmur quod ex ore ejus egreditur!
 “Sub omne cœlum rectus ejus impetus,
 “Et lumen ejus in extremas oras terræ.
 “Post illud rugit vox:
 “Intonat voce Majestatis suæ;
 “Neque investigari poterit, cum audita fuerit,
 “vox ejus.

“Et huic notioni congruit expositio R. L. B. GERSHOM,
 “לא יאחרם *non differt ea, non moratur*; quicum consentit nostra
 “Vernacula; quæ Vulgati et Symmachi interpretationi hoc præ-
 “stat, quod nullam inducit textus mutationem. Hic etiam for-
 “san est sensus versionis LXX, Οὐκ ἀνέχεσθαι αὐτοῦ: quanquam id
 “audientibus tribuere videatur, quod revera est *rei audite*.” H.
 “Vide, an verbum שמוע unquam construatur cum כ, nisi in
 “sensu *obsequendi*; quem hic locus non admittit. Satiùs itaque vi-
 “detur verbum cum קלו construere, et sententiam hoc modo red-
 “dere, *Attente audite cum tremore vocem ejus*. Tum etiam recte se
 “habebit in proximo membro דבא; quæ aliter, opinor, esset
 “construere *plane parallelâ* דבא ברנז,” H.

Non

Non est necesse ut in singulis diutius immoremur, cum in hoc Poemate abunde suppetant, et passim occurrant, in omni virtutis atque elegantiae genere, sensuum, imaginum, ac dictionis pulcherrima exempla. Ut verbo dicam, styli majestas Argumenti granditati, vis atque impetus Affectuum incitationi, respondet; utque cæteris omnibus Hebrææ Poeseos monumentis facile antecellit hoc Poema rerum dispositione et Oeconomiam, ita sublimitate elocutionis totiusque scriptio-
 nis elegantia nulli concedit. Imprimis autem, ut nec illud omittam, accurata est et perfecta Constructio Poetica, quod in antiquissimis fere Hebræorum monumentis maxime cernitur: ejus vero rei artificium, uti convenerat Poematis cum dignitati tum etiam longitudini, situm est potius in justa totius periodi conformatione, et accurata distributione membrorum, quam in contrapositione vocum, aut nimium elaborata Parallelismi concinnitate.

Hæc erant, quæ de Sacra Hebræorum Poesi differenda proposueram: quibus exequendis si quid industria consecutus sum, id Vobis, Academici, imprimis debere profiteor, qui conatus meos boni consulere, et studium meum vestro etiam studio et favore sustentare dignati estis. Profecto cum mecum reputarem argumenti hujusce magnitudinem et difficultatem, quam et antea prævideram, et magis etiam indies expertus sensi; in quo antecessorum vestigia, et doctorum etiam monita, persæpe deficerent; recondita esset vel in se, vel propter vetustatem, rerum natura, investigatio ardua, subtilis explicatio, anceps assertio, periculosus error: ne conciderem plane animo, Vestra fecit humanitas.

nitatis. Intelligebam enim Viris gravissimis atque eruditissimis probari institutum meum, ut neque ab hujusce Disciplinæ consilio, neque a loci dignitate, neque a studiosæ juventutis utilitate, alienum: inter Auditores meos eos sæpe numerabam, unde potius et in hoc et in omni literarum genere præcepta petere decessisset: Juvenes autem, ad quos unice pertinebat hujusce muneris ac præceptionis ratio, semper habebam meis consiliis studio suo et frequentia faventes: quæ mihi impertita vestræ voluntatis testimonia nisi in beneficii loco ponerem, sane de me arroganter, de Vobis contumeliose sentirem. Vobis itaque omnibus, Academici, maximas et ago gratias et habeo: semper mihi jucundissima erit vestræ erga me benevolentiae recordatio; neque verendum est, ne id patiar ex animo meo excidere, quod mihi præcipuo honori semper ducam.

Ut autem isthuc revertar, quo maxime spectavit universum præceptionis meæ consilium, Vos, Juvenes Ornatissimi, mihi jam postremo monendos atque hortandos arbitrarer, nisi laudandi potius essetis. Nam Linguam Hebræam, nimium diu neglectam et pene obsoletam, his proximis aliquot annis ita sedulo coluistis, et in cæterarum literarum societatem et communionem tanto studio et consensu revocastis, ut jam iterum summo in honore et celebritate versetur; ut vestro beneficio post longum exilium, statum, existimationem, dignitatem, quasi postliminio recepisse videatur. Pergite itaque his studiis eadem qua cœpistis diligentia, eadem ingenii felicitate, incumbere; nihilque prius habete, quam ut illustretis porro atque propagetis hæc literas; cum suaves, elegantes, jucundas, tum
summe

summe utiles et fructuosas; rerum copia locupletes, gravitate admirabiles, sanctitate venerandas; homine ingenuo et liberali imprimis dignas, ad Theologiæ scientiam adspiranti omnino necessarias; Vobis ipsis laudi, Academiæ honori, Ecclesiæ emolumento, futuras. Habetis Ducem,¹ qui auctoritate, exemplo, præceptis, assiduitate, nunquam vestris commodis atque utilitati deerit; cum excellenti ingenio Virum, et singulari eruditione, tum summo morum candore, summa facilitate atque humanitate præditum. Vobis Ille immensos Orientis thesauros, amplissimumque scientiæ campum, cursumque ad laudem patefaciet: mihi suffecerit, Hebrææ Poeseos copiam et divitias aliquantum indicasse, et amceniora quædam hujusce Paradisi spatia aperuisse, si forte illuc studia vestra allicere atque excitare possem: quod si intelligerem, Vos in hoc literarum curriculum meo hortatu promptiores unquam descendisse, uberrimum me laboris mei fructum percipisse existimarem,

¹ Virum Cl. THOMAM HUNT, S. T. P. Linguae Hebrææ Regium, et Arabicæ Laudianum, Professore.

. METRICÆ HARIANÆ

BREVIS CONFUTATIO:

ET

ORATIO CREWIANA.

WILLIAM HARRIS

THE COAST GUARD

ORATIO CARL WILHELM

METRICÆ HARIANÆ

BREVIS CONFUTATIO.

CUM Viri admodum Reverendi FRANCISCI HARIÏ, nuper Episcopi CICESTRENSIS, de Metrica Hebræa Hypothesis ita se doctis quibusdam probaverit, ut persuasum habeant, Præsulem eruditissimum germanam veterum Hebræorum poesin, ab annis plus bis mille intermortuam, feliciter jam instaurasse, suamque de hac re sententiam rationibus tam validis firmavisse, ut plane extra omnem controversiam posita sit: profecto qui eam ita adoriri velit, ut solummodo de parte aliqua quæstionem inferat, dubitationem ac scrupulum subinde injiciat, aut unum atque alterum ejus argumentum convellat, "frustra" speraverit se opinionem eorum animis tam alte infixam, tantique Viri auctoritate munitam, exempturum: nedum is fidem impetrabit, "qui affirmet se reperisse quod doctissimum Præsulem latuit, nisi validissimis rationibus illius Hypothesin evertat, suam confirmet. Missis igitur ambagibus ad rem illico deveniam, et exemplo, quod unum probationis genus incredulis hac in causa assensum extorquere possit, clarissimo et certissimo ostendam, me jam primum de facto deprehendisse poeseos hujus na-

¹ Vide HARIÏ Prolegomena in Psalmos sub initio.

"turam

“turam et regulas, easque plane contrarias et pugnant-
tes iis quas ille constituit. Exemplum quo utat erit
Psalmus cxi, is ipse quo utitur Harius; qui probe ex-
pensus nostram sententiam satis aperiet et probabit, si-
mulque illius rationes omnes funditus evertet.

P S A L M U S C X I.

Verf. Period.

1. odéh javóh becól lebáb, I.
2. besód jesárim véyedáh.
3. gédolím mayasé javóh, II.
4. dérusím lecól chephzéhem.
5. hód vehádar póyaló, III.
6. vezídkathó yomédeth láyad.
7. zecér yasáh leníphlotháv; IV.
8. chánun vérachúm javóh.
9. téreph náthan líreáv, V.
10. jízcor léyolám berítho.
11. coách mayasáv higíd leyámo, VI.
12. lathéth lahém nachálath góim.
13. mayasé jadáv eméth umíspat; VII.
14. neemánim cól pikúdav :
15. semúcim láyad léyolám, VIII.
16. yásuím beeméth vejáfar,
17. pedúth

BREVIS CONFUTATIO. 469

17. pedúth salách leyámo, 1x.

18. zívah léyolám berítho.

19. kádof vénorá semó, x.

20. resíth chocmáh jiráth javóh.

21. sécel tób lecól yoféhem, xi.

22. tehílathó yomédeth láyad.

Ex hoc Psalmo Alphabetico secundum literas initiales in suos versiculos distincto, et numeris suis, sine ulla textus emendatione, sine ulla etiam Masoreticarum vocalium mutatione, (nisi quod cum Hario *javob* legam,) restituto, colligendi sunt ac statuendi canones Hebraici Carminis.

I. 'Primo igitur in Hebræa Poesi pedes non sunt omnes dissyllabi: nam in versibus, 3, 11, 16. — lím

I Præcipui Canones Hariani:

- I. "Primo in poesí Hebræa pedes sunt omnes dissyllabi.
- II. "Quantitatis syllabarum nulla ratio habetur.
- III. "Ubi par est syllabarum numerus, ejus generis versiculi "Trochaici sunt, in prima syllaba acuendi.
- IV. "Si impar sit syllabarum numerus, pro Iambicis censendi "sunt, et syllaba secunda, ut rhythmus servetur, acuenda.
- V. "Periodi plerumque constant duobus versiculis, sæpe tribus "quatuorve, aliquando pluribus.
- VI. "Versiculi ejusdem Periodi, exceptis perpaucis, sunt ejus- "dem generis.
- VII. "Versus Trochaici plerumque pedum numero conveniunt, "sed sæpe etiam discrepant.
- VIII. "Versus Iambici plerumque discrepant, sed sæpe etiam "conveniunt.
- IX. "Singuli versiculi singulos sensus non exponunt.

Vide HARIÍ Prolegom. pag. 27. &c.

G g

maya —,

maya—, cóach maya—, im bee—, sunt Dactyli; in versibus 13, 14, mayasé, neemá— sunt Anapæsti: contra Harii Canonem I.

II. Quantitatis syllabarum semper habetur ratio: nam eadem vox, quotiescunque recurrit, semper est ejusdem quantitatis; exempli gratia, javóh, lecól, semper sunt Iambi, láyad semper Trochæus, mayasé Anapæstus; léyolám perpetuo est Amphimacer: beritho, yomédeh Amphibrachis: contra Cañonem II.

III. Versiculi sunt vel Trochaici, qui admittunt Dactylum, vel Iambici, qui Anapæstum: sed neutiquam colligi potest versum ex hoc vel illo genere esse, eo quod impari vel pari numero syllabarum constet: nimirum qui pari syllabarum numero constant, sunt sæpius quidem Iambici, vers. 1, 2, 7, 13, 14, 15, 20; sed interdum Trochaici, vers. 3, 4, 10, 18, 21; et qui impari, sæpius quidem sunt Trochaici, vers. 5, 8, 9, 11, 16, 19; sed interdum Iambici, vers. 6, 12, 17, 22: contra III, et IV.

IV. Versiculi ejusdem Periodi sunt diversi generis, Period. III, IV, VI, VIII, IX, X, XI; paucis exceptis, Period. I, II, V, VII: et qui genere conveniunt, raro conveniunt numero syllabarum et pedum; nimirum in Periodo II, et V, primus versus est Trochaicus Dimeter Catalecticus, secundus vero Trochaicus Dimeter Acatæcticus; in Periodo VII, primus est Iambicus Dimeter Hypercatalecticus, secundus vero Iambicus Dimeter Catalecticus: unicum datur exemplum, ubi versus genere convenientes syllabarum etiam et pedum numero conveniunt, in Periodo I; iique sunt Iambici: contra VI, VII, VIII.

v. Periodi

v. Periodi omnes duobus tantum versiculis constant: nam rectius *koph* et *resh* penultimam, *shin* et *tau* ultimam, Periodum constituunt; quod vidit Doctissimus Cappellus: ¹ contra v.

vi. Singuli versiculi singulos sensus semper expouunt: contra ix.

"Hæc autem quæ dixi vera esse, ut sunt verissima, constat exemplis hic adductis, et cuius Psalmos inspicienti facile liquebit, cum quavis fere pagina ex-
"empla legenti in oculos incurrent."²

¹ Vide CAPPELLI Crit. Sacr. Lib. 1. Cap. xii. 11.

² Vide HARRI Prolegom. pag. 31. Animadvertit proculdubio Lector, ad constituendos duos ultimos Canones nostros, ut et reliquos fortasse plerosque; Propositionem Universalem ex Particulari deduci: nimirum; sic se res habet in hoc Psalmo, ergo sic habet in omnibus Hebraicis Carminibus quibuscunque; in quo Harium sequor; nam ut quod res est plane dicam, ex hæc argumentandi ratione, simulque ex Petitione Principii, tota pendet illius Hypothesis.

Valde hæc displicere video Viro Docto THOMÆ EDWARDS, strenuo Metricæ Harianæ progugnatori. Is, suæ Dissertationi nuper editæ finem faciens, ait me non satis intellexisse quod oppugnaveram: in quo me habet confitentem reum. Nam quid sit Metrum sine discrimine syllabarum longarum breviumque; quid versus Iambici et Trochaici, Anacreontici, aut quid pedes Iambici et Trochaici, ubi nulla habetur ratio quantitatis syllabarum; hæc me nec tum satis intellexisse, neque adhuc intelligere, plane profiteor. Neque vero magis intelligo, quorsum pertineat Confutatio meæ Hypotheseos, quam ipse ut futilem falsamque dedi; cuiusque ipsa inutilitas maximo erat contra Harianam Hypothesin argumento. Id argumentum ea sola ratione dilui posse arbitror, si quis ostendat, nostram Hypothesin non iisdem, aut æque claris et certis principiis fundari, ac Harianam: hoc nec fecit Metricæ Harianæ Defensor, neque sane potest facere.

Quæ cum ita sint; cum reconditas Metricæ Hebrææ regulas ex hoc Psalmo feliciter eruerim, vel potius ultro sese offerentes luculenter exposuerim, easque ad Artem facilem, perfectam, sibi que constantem redegerim; principiis æque claris et certis innixus, sed minime mihi eam licentiam permittens, quam sibi prolixè indulget Harius, ut unam eandemque vocem nunc Trochæum, nunc Iambum, nunc dissyllabam, nunc trissyllabam faciat; id jam meo jure ab æquo lectore postulaturus videor, ut meam Hypothesin Harianæ præferat: hoc certe me facile impetraturum confido, ut utramque eodem in loco habeat, utrique parem tribuat auctoritatem; hoc est, omnino NULLAM.

Quod autem ait, me *δυστυχῶν* egisse, ac pro mea auctoritate, sine ratione, affirmasse, Harianam Hypothesin ex petitione principii omnino pendere: hac invidia ut me liberem, rationibus et exemplis jam paulisper agendum, atque id, quod dixi, breviter confirmandum.

Proponitur Psalmus cxi, in versiculos distributus, et accentibus notatus, unde deducendæ sunt leges Metricæ Hebrææ. Concedamus in hoc Psalmo Versiculos inter se recte distingui; cum sit Alphabeticus, et Periodorum membra sint inter se fere æqualia. Quid autem hoc facit, ad constituendam regulam certam, secundum quam alii permulti dividantur, qui nec sunt Alphabetici, nec satis ordinatam habent et æqualem sententiarum et membrorum inter se distributionem? Adeoque hac in parte valde laborat isthæc Hypothesis; et multi ex Psalmis Harianis in versiculos distribuuntur, non modo pro arbitrio, ac sine ratione, sed invenuste, imperite, invito Hebrææ Poeseos genio, et contra omnem similitudinem veri. Exemplo sit vel Psalmus i, in quo Auctor tantopere gloriatur. Sed versiculis constitutis, quo jure apponuntur Accentus? cur hoc potius, quam alio modo? unde constat, cum par sit syllabarum numerus, versum esse Trochaicum; cum impar, Iambicum? an ex natura et necessitate versus Trochaici et Iambici? minime; (nam in versibus Trochaicis et Iambicis apud Græcos et Latinos

con-

Simili quodam modo omnem, quæcunque ea fuerit, Hypothesin, quæ Metricæ Hebrææ leges tradere, et Versuum numeros, pedes, et scansionem definire, aggreditur, facile everti posse existimo: nam ei Hypothesi aliam contrariam et omnino repugnantem, sed æque validis argumentis confirmatam, opponi posse persuasum habeo.

Quod ad eorum attinet sententiam, qui Hebraici Carminis artificium in ἑμιομιτελευτοῖς unice ponunt, sive in versuum clausulis similiter desinentibus; eam, quam multos habuerit fautores, et eruditos propugnatores, Clericum, Garofalum, Fourmontium, multo tamen esse arbitror omnium vanissimam, quippe cujus

contrarium potius obtinet) sed ex mero arbitrio et decreto Auctoris? Cur itaque non mihi, vel cuilibet alii, æque licet, ut in hoc Psalmo cxi, ita in aliis quibuscunque, contrario plane modo accentus apponere, et ex Trochæis Harianis Iambos efficere, et contra ex Iambis Trochæos? Qua autem lege numerantur Syllabæ? an secundum Punctuationem Masoreticam? minime vero: nam mutatur syllabarum numerus Masoreticus in antecessum: atque id iubente metro, quasi jam ante reperto et legitime constituto; ut ex hoc Psalmo, probe adornato et composito, metri, tum postea reperiendi et constituendi, Canones colligantur. "Sed non recedo a Punctuatione Masoretica, nisi cum prava punctatione metro officitur." Recte quidem, si modo quid sit illud metrum prius pro certo compertum habuisses. Qua autem de causa pedes Trisyllabi ex hoc metro penitus exterminantur? Nimirum, quia, "si qui tribus syllabis constarent, brevium et longarum discrimen, ratione mediæ syllabæ, in Hebræa Poesi necessario locum haberet." Quidni autem habeat? "At in Hebræa Poesi quantitatis syllabarum nulla omnino ratio habetur."

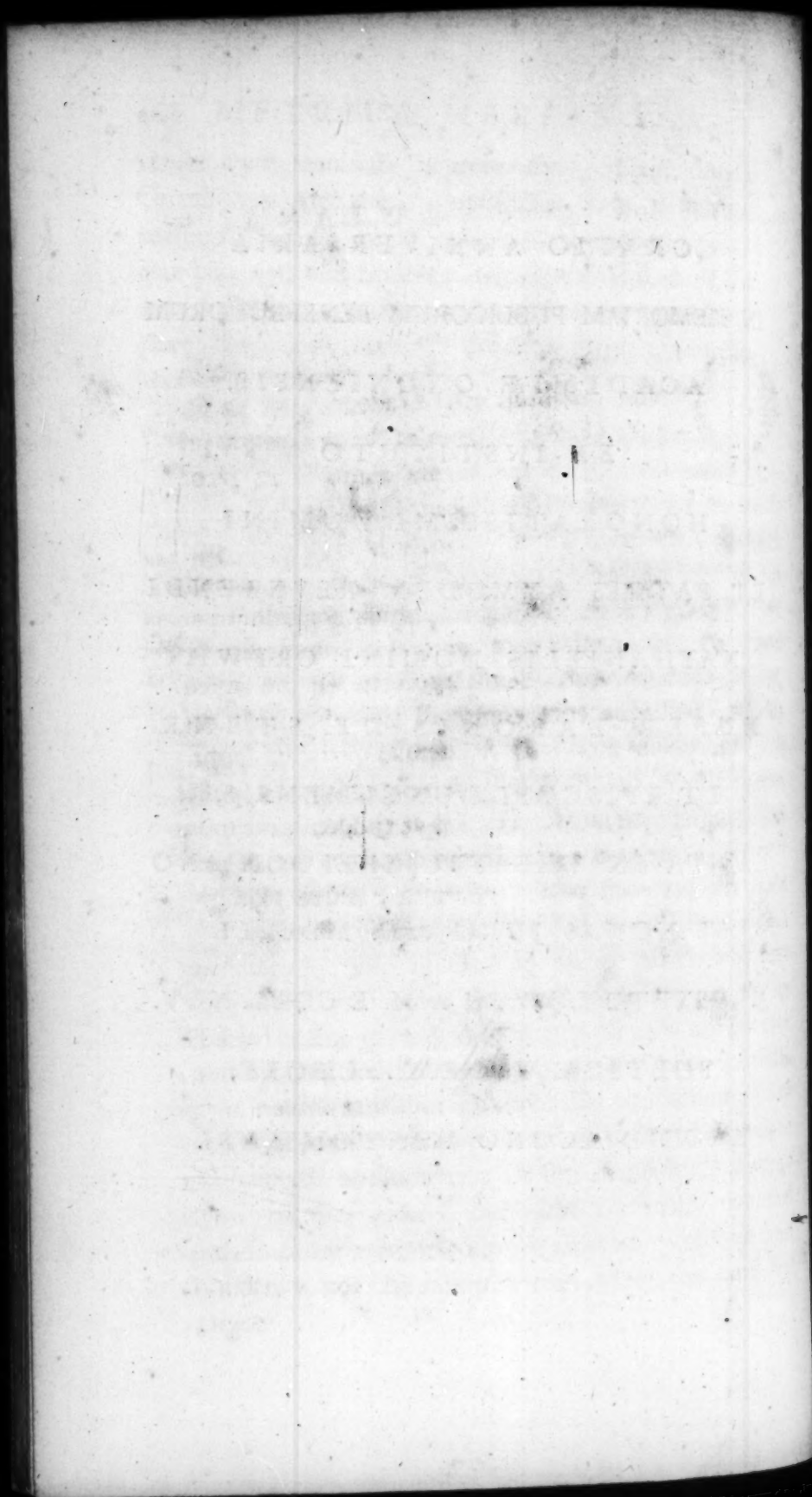
Mirum narras, vix credibile.

"Atqui sic habet; auribus tuis atque oculis crede. Nam ex hoc Psalmo clare constat, nullam in Poesi Hebræa quantitatis syllabarum rationem haberi: in quarto enim et quinto versiculo,

vanitas tam manifesto deprehenditur. Nam cum in Carminibus Alphabeticis nonnullis certo definiuntur versuum clausulæ, cumque in iis plane apparet versuum clausulas non esse similiter desinentes, nullam adhibitam fuisse circa ὁμοιοτελευτα curam aut cogitationem; clare id vincitur, Hebraici Carminis artificium in ὁμοιοτελευτοις positum non esse,

“ ut alia exempla mittam, brevissimæ syllabæ *le* et *ve* locum obtinent longis debitum. Contra in decimo quinto et vicefimo secundo, *mu* in *semucim*, et *hil* in *tehillato*, brevium vices implent.” Hoc est; ita edicit Harius, licere syllabis brevibus, imo etiam brevissimis, (tales enim eas revera esse ipse agnoscit) in suis Iambicis et Trochaicis metris, passim ubicunque opus est, longarum vice fungi, et longis brevium: ejus rei exemplum in hoc Psalmo primum constituit et sancit; deinde hujus exempli auctoritate eandem legem ad reliquos transfert: tum autem, cum hic et alibi rei factique rationem poscimus, ad factum ipsum, suum edictum, suæque exempla, provocat. Verumenimvero (instat Ille) ita plane se res habet; “ hæc, cæteraque omnia, quæ dixi, vera esse, ut sunt verissima, constat exemplis hic adductis; et cuius Psalmos inspicienti quavis fere pagina exempla in oculos incurrent.” Fateor equidem, Præsul Doctissime, Psalmos inspicienti Tuos: sed nihilo proficimus magis; rursum id sumitur, quod est adhuc in quæstione; nam Psalmos Tuos recte vereque in versus, pedes, syllabas, distribui, nondum conceditur.

ORATIO ANNIVERSARIA
IN MEMORIAM PUBLICORUM BENEFACTORUM
ACADEMIÆ OXONIENSIS,
EX INSTITUTO
HONORATISSIMI DOMINI
ET PATRIS ADMODUM REVERENDI
NATHANIELIS DOMINI CREWE,
NUPER BARONIS DE STENE
ET EPISCOPI DUNELMENSIS,
HABITA IN THEATRO SHELDONIANO
VI. NONAS JULII A.D. MDCCLI.
A ROBERTO LOWTH A.M. E COLL. NOV.
POETICÆ EXPRÆLECTORE,
ARCHIDIACONO WINTONIENSI.

ORATIO CREWIANA.

QUOD pie ac prudenter a majoribus nostris olim provisum est, Academici, ut in singulis Collegiis Virorum de unoquoque privatim bene meritorum annua fieret recordatio, id jam tandem Viri Illustrissimi Sanctissimique Præfulis auctoritate atque instituto in Academia pariter obtinet, ut eorum omnium, quorum munificentia res nostra communis in hunc amplitudinis gradum pervenit, grata ac solennis commemoratio communiter et publice concelebreetur. Sensit profecto Vir ille sapientissimus, nostrique tum commodi tum dignitatis studiosissimus, non modo ad Academiæ pietatem imprimis pertinere, ut officii hujusce religioni quoad posset sancte augusteque satisfaceret, sed et ejusdem plurimum interesse, ut per quos potissimum profecerit quasi præconis alicujus voce palam testaretur; neque plus gloriæ in illustrissimos hujus Academiæ Patronos ex ipsorum liberalitate, quam honoris in ipsam Academiam ex tot tantorumque Virorum patrocinio, redundaturum. Hoc vero Illum vel præcipue in animo habuisse arbitror, quod Vos ut ex animis vestris excidat nunquam commissuros esse confido; nimirum omnem magni alicujus beneficii commemorationem simul in se continere admonitionem officii, acerrimosque ingenuorum hominum mentibus admoveere laboris, industriæ, virtutis stimulos: ita fore, ut quoties fieret tot tantorumque erga vos meritorum enumeratio, toties attentius cogita-

cogitaretis, quid horum auctoribus, quid Academiae, quid patriae, quid humano denique generi, eo nomine debeatis; toties animi vestri gratiae, non verbis, sed re factisque, referendae, flagrantiore quadam cupiditate ac desiderio incenderentur.

Cujus ego ut paream voluntati auctoritate vestra ex ipso discessu huc revocatus, post missionem, quam mihi laetorem dubito an acerbiorum reddiderit vestra, Academici, erga me perspecta benevolentia, etsi nihil aliud, hoc certe, quod non ultimum est in hoc negotio, et in quo nemini facile concesserim, affero, animum huic Academiae longo usu, suavissimo commercio, sanctissima necessitudine, multis magnisque beneficiis cum privatim tum publice acceptis, meritissimo devinctum atque deditum; ejusque salutis, existimationis, famae, conservandae, tuendae, propagandae, incredibili quodam studio ardentem. Neque porro defuturam mihi in hoc argumento orationem vererer, si rei ipsius amplitudinem ac dignitatem, quantam mente et cogitatione complector, tantam verbis exprimere et dicendo consequi possem.

Equidem cum ex ultima memoria Academiae nostrae origines atque incrementa repeto, video ejus initia ipsis hujusce nationis primordiis aetate finitima, res ejus cum ipsius reipublicae fortunis fere conjunctas: in difficillimis temporibus maximisque rerum conversionibus, hanc summis hominibus atque potentissimis non parvi aestimatam, hanc optimis praecipuae curae habitam: hanc semper primarios in Ecclesia et in Republica viros, hanc Praesules, Optimates, Principes, Reges, ut quisque de patria bene mereri voluit, ita Academiam propensissimo quemque animo amplexum fuisse, eique servandae,

servandæ, augendæ, amplificandæ, consilia, officia, operas, liberalitatem, promptissime studiosissimeque contulisse. Hanc enim studiorum fuisse domicilium, hanc literarum sedem, hanc fontem scientiæ atque virtutis; hujus præcipue salute totius regni salutem contineri, unde humanitas, doctrina, religio, in omnes reipublicæ partes derivarentur,

Quod si usque a magno illo ALFREDO, Academia nostræ vel conditore vel certe instauratore, initium ducamus, quod fuisse unquam tempus reperiemus, quo non REGUM potissimum nostrorum in eadem vel sublevanda, vel tutanda, vel ornanda, eximiam quandam curam ac sollicitudinem, favorem etiam et propensissimam voluntatem, testatam fuisse videbimus? Hi Academiam barbarorum populorum incursionibus afflictam erexerunt; hi civilibus discordiis concussam stabiliverunt; hi intestinis dissidiis distractam atque dilaceratam auctoritate, consilio, intercessione, præsentia, composuerunt: ab his concessæ immunitates, leges constitutæ, præmia proposita, factæ donationes: hi Collegiorum partim conditoribus præsidio fuerunt, partim ipsi condiderunt. Quid dicam, qui disciplinas constituere, constitutas amplioribus stipendiis augere; qui exercitationibus nostris coram interesse, et labores nostros atque diligentiam monitis, hortationibus, præmiis, multoque magis oculis atque aspectu ipso, incitare dignati sunt: quid, qui literis ipsis favendo, nostræ simul industriæ et honori verissime faverunt? Quos omnes si singulatim recensere vellem, annales nostros ab ultima memoria ad hunc usque diem percurrere, factorumque codicillos ordinatim vobis recitare, necesse haberem. Hæc autem quorsum

quorum pertinent, nisi ut cogitemus, isthæc omnia, quæ videmus quibusque fruimur, ex eodem sancto augustoque fonte et manasse primum, et perpetuo profluxisse: hanc Academiam Regiæ auctoritatis veluti fundamento conditam esse, ejusque præsidio etiamnum niti atque consistere; Regii favoris aura ad hunc dignitatis atque opulentia portum pervenisse, ejusdemque custodia tutam et securam stationem obtinere: his non modo ejus decus, existimationem, felicitatem, sed salutem, sed vitam ipsam atque spiritum contineri? Neque immerito majores nostri hanc sibi primam laudem et quasi propriam vendicaverunt, ut singulari pietate tantis beneficiis responderent; utque erga Regiam Majestatem fidei, honoris, observantia gloria cæteris omnibus antecellerent, suæque nationi perfectum quoddam proponerent documentum atque exemplar. Tuemini itaque, Academici, per famam atque fortunas vestras vos obtestor, tuemini hanc laudem illibatam atque illaeram; atque providete, ne ulla unquam hac in parte labes, quam ab animis vestris longissime abesse certo scio, ne vel tenuissima suspicionis macula, nomini vestro inhærescat.

Proxime ab Regibus nostris COLLEGIORUM FUNDATORIBUS, inter quos sunt et Regii nominis, Academiae grates debentur; qui beneficiis privatim collatis, incredibile dictu est, quantum rem ejus communem atque dignitatem publicam amplificaverunt. Revocate enim animos vestros, Academici, ad illorum temporum memoriam, cum sine certa sede, sine laribus propriis, homines hic loci literis operam dantes fusi per urbem ac dispersi licenter vagabantur: tabernarum
potius

potius ac popinarum inquilini, quam Musarum hospites aut Academiæ cives. Ut commorandi, perinde erat vivendi ratio; neque habitatio, quam mores, solutior. Piget pudetque referre, quæ tum sæpe dominabatur in hoc disciplinæ atque humanitatis domicilio libido atque immanitas; quæ factionum barbaries, qui discordiarum furor, quæ pugnarum atque etiam cædum rabies et licentia: cum in confusa et infinita multitudine, nec satis noti, neque in certos ordines descripti, neque ulli regimini domestico obnoxii, effrenate passim grassarentur. Jam si temporum notis institerimus, reperiemus hanc feritatem tum demum mitescere atque obsolescere cœpisse, cum magni illi literarum patroni vel potius parentes, quorum laudes ad sempiternam memoriam ipsorum in patriam merita propagaverunt, ædes hic complures condidissent ac sodalitia constituisent, ubi doctrinarum studiis dediti, non modo sumptibus necessariis atque etiam honestis sustentarentur, sed publicis Academiæ institutis non minus utentes, privata tamen et sua interea disciplinæ descriptione et certa vivendi ratione continerentur; atque in sui Moderatoris quasi patrisfamilias tutelam traditi, propriosque habentes artium non magis quam morum Præceptores, ad omnem humanitatem, virtutem, et pietatem attentius sanctiusque informarentur. His itaque Viris non modo debemus magna ex parte Academiæ nostræ amplitudinem et splendorem, sed quæ Academiam multo magis decorant, vitæ civilioris atque humanioris cultum, tranquillitatem, concordiam, ordinem, moderationem, totiusque institutionis liberalis accuratiorem normam; his debemus peculiarem illam Academiæ Reipublicæ formam, quæ ad gentis etiam Angli-

Anglicanae gloriam pertinet, quamque cum una florentissima Academia Cantabrigiensi, dilectissima nostra Socia atque Compare, communem habemus. Utramque sane Academiam Anglicanam intuens, quot video Collegia, tot numero iustas et perfectas Academias, quasi plures civitates uno communis foederis et societatis vinculo conjunctas; quarum plurimae multis non minimi nominis apud exteras nationes integris Academicis, aedificiorum splendore, possessionum amplitudine, literariae suppellectilis copia, et, quod maximum est, graviter sancteque constituta institutionis disciplina, singulae antecedunt. Cogitate modo, Academici, quos ex tot tantisque, quibus praeter caeteros fruimini, commodis et facultatibus, industriae, honestatis, atque virtutis fructus, non modo patria vestra, sed universus etiam orbis expectat atque efflagitat. Animadvertite autem atque tenete eam potissimum boni regiminis rationem et viam, quam vobis aperit ipsa reipublicae vestrae forma, vobisque praecipue facilem et proclivem reddit. Inde nimirum repetenda est, vel conservatio, vel si qua est opus, emendatio disciplinae, unde primum instituendae data est facultas; a singulis in universos, ex familiis in civitatem, ex Collegiis in Academiam, necesse est emanent boni mores. In Vos itaque, Viri Venerabiles, Collegiorum Praefecti, quibus eo nomine primae etiam regiminis publici partes dantur, in Vos omnium converfi sunt oculi, in Vos ipsa spectat Academia: Vobis se suam integritatem et salutem imprimis debere proficitur; malevolorum convitiis vexata ad vestram fidem et vigilantiam confugit: cum Academiae fama vestra conjuncta est existimatio; ad Vos praecipue pertinet disciplinae Academicae bene administratae gloria,

ria, neglectæ atque jacentis in Vos potissimum redundabit dedecus.

Plurimis jam constitutis amplissimeque constructis Collegiis, atque hoc modo a privatis mœnibus in publicum inducta saniore disciplina, privatam etiam magnificentiam similiter consecutus est PUBLICORUM ÆDIFICIORUM splendor. Qui quidem inde primum, unde decuit maxime, initium habuit, atque a rebus sacris et ad religionem pertinentibus quasi auspicato incepit. Primum enim ædificium quod sumptuosius et augustius molita est Academia, Schola erat Theologica; in quo opere egregiam experta est munificentiam singularis sui patroni, Celsissimi Principis HUMPHREDUCIS GLOCESTRÆ, Regis Henrici Quinti Fratris, cui a moribus et naturæ benignitate cognomen Bono vulgo erat inditum. In eodem postea perficiendo larga usa est liberalitate Utriusque KEMPIS, alterius Archiepiscopi Cantuariensis, alterius Londinensis Episcopi. Ad Scholam facta est accessio Bibliothecæ, quæ ejusdem optimi Principis beneficio superstructa est, et libris pro ea ætate magnificè ornata; accepit enim codices manu exaratos sexcentos, quos ipse in hunc usum ex diversis orbis partibus conquissiverat, ingenti pecunia, uti facile computare possitis ex eo, quod ex illorum numero soli Centum viginti novem, quos primos donaverat, mille librarum pretio æstimarentur. Eadem Bibliothecæ haud multo postea Codices plus centum manuscriptos contulit RICHARDUS LITCHFELDUS Archidiaconus Middlesexie: præterea autem idem grandem nummorum summam dedit reparando atque ornando Beatæ Mariæ Templo, uti honestius,

et

et pro sua proque rei dignitate, rem divinam faceret Academia.

Hæc initia optimis auspiciis facta magnis postea incrementis aucta sunt. Nam occasione Reformatae Religionis cum Bibliothecam Humfredinam qui vehementiore, uti fit, studio purgare aggressi sunt, vastassent potius, suoque instrumento prope omni orbatam reliquissent, huic tandem reficiendæ intentus Illustrissimus BODLEIUS ea iniit consilia, quæ exitus habuerunt supra quam ipse sibi primo proposuerat, vel quisquam tum sperare ausus esset, felices. Instaurata enim suis impensis antiqua Bibliotheca, librisque impressis per totam Europam coemptis abunde instructa, suadere cepit Bodleius multis Viris primariis, literatis et literarum fautoribus, uti, si quos haberent libros rariores et Codices manu exaratos, huc eos in publicam utilitatem et fidelem custodiam reponerent. Tantum effecit cum apud amicos suos viri auctoritas, tum ipsius perpetua in conquirendis libris diligentia, in donandis liberalitas, ut brevi opus esset novis ad vetus ædificium accessionibus. Quas cum ipse ample fieri curasset, ejusdem porro consiliis, præsidio, benignitate adjuncta Academia magnum insuper molita est opus: inchoatæ sunt Scholæ Publicæ; pecuniæ a Præfulibus et Optimatibus large collatæ. Bodleius interea moriens hæredem testamento instituit Academiam, operique fastigium imposuit; nam tertiam contignationem adjiciendam curavit in perpetuam crescentis Bibliothecæ suæ accessionem. Ita Unitus Viri studio, auctoritate, consiliis, eximia liberalitate, paratum est Academiae nostræ domicilium, ædesque instructæ, quibus commoditatum amplitudine, ædificiorum magnificentia, literarii instrumenti copia, vix alia
habet

habet, aut sane unquam habuit, pares. Neque immerito is Bodleio proprius ac singularis honos tribuitur, ut illius egregia erga Academiam merita anniversaria oratione celebrentur; utque eos¹ potissimum habeat laudum suarum præcones, qui ingenio, eruditione, copia, usu, facultate, ei officio ornatissime cumulatissimeque satisfacere possint.

Quid ego vobis singula enumerem splendoris incrementa, quæ plurima ex illo tempore Academia accepit; quæ vobis ante oculos versantur, quæque ipsa, me tacente, et loci majestatem prædicant, et patronorum nostrorum munificentiam veluti clarissima voce testantur? Quid vobis Museum Ashmolianum commemorem, ipsius Academiæ impensis pulcherrime ædificatum, Scientiæ Physicæ promovendæ commode adornatum, amplissima Officina Chymica instructum, ingentique copia rerum rariorum ad Naturalem Historiam pertinentium a Viro clarissimo ELIA ASHMOLIO potissimum dotatum? Quid Hortum Botanicum Illustrissimi HENRICI COMITIS DANBIENSIS sumptibus extructum, Clarissimi SHERRARDI beneficio, atque ipsius Academiæ larga liberalitate, haud ita pridem eousque auctum, ut celeberrimorum hortorum Leydenfis atque Patavini cæterorumque omnium plane obscureret splendorem, utque nulla in toto orbe Academia quidquam habeat in eo genere simile aut secundum? Quid Typographeum Clarendonianum, a Magno CLARENDONIO conscriptæ, emissæque in publicum Academiæ cura, immortalis Historiæ fructum; ab Academia Illustrissimo HYDIORUM nomini merito dicatum; ex qua familia nec adhuc defuerunt Viri

¹ Ædis Christi Alumnos.

H h

specta-

spectatissimi, quos sibi inter præcipuos Patronos semper adoptaret, neque, uti augurari libet, unquam defuturi sunt, quos porro adoptabit? Quid splendidissimam Bibliothecam RADCLIVIANAM, quam, nequid aliud jam dicam, Vos ipsi nuperrime summa hominum celebritate, summa amplissimorum Virorum frequentia, apparatu in omni genere eleganti atque magnifico, hoc ipso in loco dedicavistis? Quid denique hoc ipsum Theatrum, Viri gravissimi atque sanctissimi GILBERTI SHELDONI Cantuariensis Archiepiscopi singulari constructum munificentia? munus dignum Auctore, dignum Academia; dignum his comitiis celebrioribus, hac ipsa solennitate, hac amplissima atque ornatissima spectantium corona; dignum his auditoribus, alio dicente: quod cum intueor et circumspicio, videor mihi in ipsa Roma, vel in mediis Athenis, antiquis illis et cum maxime florentibus, versari; nisi quod, fidenter hoc dico, neque Roma neque Athenæ tale tantumque Gymnasium Musis et Apollini suo consecratum unquam habuerunt.

Quibus etsi diutius libuisset immorari, alio tamen me revocaret illorum eximia liberalitas, qui LECTIO-
NES PUBLICAS instituendo, studentium commodis ipsarumque literarum saluti consuluerunt atque incremento. Quod ne altius repetam, neve ab Alfredo deducam, aut a Lectionibus Linguarum Orientalium Clementis Quinti Romani Pontificis auctoritate sancitis; aut Arrium Scientiarumque universalium ab Illustrissimo Principe Johanne Bedfordiæ Duce, Humfredi illius Glocestriensis, et natura et animo in literas benevolo, germano Fratrem; aut Sacræ Theologiæ ab Edvardo
Quarto

Quarto Rege, constitutis : quæ omnes jampridem ætate obsoleverunt atque perierunt : primum sane quod extat hujusmodi institutum debemus pietati Illustrissimæ Fœminæ, MARGARETÆ RICHMONDIÆ COMITISSÆ Regis Henrici Septimi Matris, quæ in utraque suæ nationis Academia Lectionem Theologicam dotavit : munus pro illis quidem temporibus satis amplum, sed postea CAROLI I. REGIS pientissimi benignitate auctius redditum, et cum in se, tum exemplo suo, utilissimum ; cujus forte imitatione Prælectiones suas publicas septem instituit postea WOLSEIUS : elati Vir animi summeque excelsi, nihil non magnificum cogitantis ; quod cogitaverat, nihil non exequi audentis ; cujus infra gloriam consistere vel Reges, qui maxime æmulari vellent, facile patiebantur. Verum hac quidem ex parte HENRICUS VIII. REX, cum Wolseii omnia fisco addicerentur, caducam laudis hæreditatem et libenter adiit, et procurando auxit : nam etsi ex eo numero quinque tantum Cathedras hic loci instituerit, totidem tamen alteri Academiæ dedit ; omnibusque honoraria pro ea ætate ampla assignavit, quanquam postea earum plerasque Reges JACOBUS et CAROLUS I. pro sua in literas benevolentia liberalius et honorificentius dotandas censuerunt. Quæ deinde amplissimorum Virorum in promovendis Scientiis æmulatio et pene certamen ? cum prope uno atque eodem tempore Philosophiam Naturalem educandam atque alendam susceperet SEDLEIUS, Moralem WHITUS : cum CAMDENUS Historiam, quam ipse immortalibus scriptis illustravit, prædiis perpetuis donaret ; cumque SAVILIUS, quam ipse Geometriæ Cathedram magna cum laude impleverat, eandem cum altera Astronomiæ summis

viris in posterum implendam curaret. Qui Viri, Academici! quanta in Mathesi nomina! Savilio debemus Briggium, Wallisium, Halleium; eidem Savilio, Greavium, Wardum, Wrennum, Gregorium, Keilum; ne nominem, quem posterum nunquam tacebunt. Nec multo post Lectionem Arabicam fundavit LAUDUS, nunquam hoc in loco sine eximio præconio memorandus: magnus Vir, ad literas ornandas et propagandas natus; omnique invidia major, si ex civilibus turbis, ad quas minus erat a natura comparatus, et ex istis infelicissimorum temporum procellis in otium et tranquillitatem Academicam veluti in portum confugisset: ad Academicæ salutem promovendam unice compositus, studiorum fautor, disciplinæ stator, legum et lator et vindex; qui ita Cancellariatum gessit, ut simul gravissimi Censoris severitatem, Parentis amantissimi pietatem, præstaret. Quæ et quanta erat perpetua ejus erga eandem munificentia, testantur insuper Mille trecenti Codices manu exarati, variis Linguis, sed præsertim Arabica, Persica, cæterisque Orientalibus conscripti, ingenti studio et pretio undique conquesti, et Bibliothecæ Bodleianæ donati: quo in genere nulla alia Bibliotheca Europæa parem thesaurum jactat.

Magna equidem sunt hæc, sed alterius sæculi; — verum bonas literas etiamnum summis uti fautoribus, neque res nostras Augustissimo Patrocinio carere, nuper indicavit amplissimum in eodem liberalitatis genere GEORGI II. REGIS munus; honorarium Historiæ Recentiori ex fisco assignatum. Neque mihi sane hoc in loco prætereundum est, Illustrissimum CREWIIUM, in distribuendis, uti maxime opus esse existimavit, legatis, quibus suam in Academiam voluntatem testatam fecit,

fecit, aliquos ex Publicis Lectoribus suæ munificentiae magna ex parte participes esse voluisse.

Quod si rem recte æstimemus, cur alio jamdudum fere deflexit beneficiorum in nos collatorum cursus, hæc maxime in causa fuisse reperiemus; partim Scientiarum docendarum præmia satis ample antehac constituta, partim ipsius Academicæ disciplinæ conditio, studiorumque ratio (dicam quod verum est) in melius mutata. Nam cum primum institui cœperunt hæ ipsæ quas memoravi Lectiones Publicæ, non erat, uti bene nostis, adeo communis et pervulgata Scientiarum interior et perfectior cognitio, neque ubivis occurrebat qui Artium elementa paulo subtilius et copiosius explicare posset: accedebat bonorum librorum magna paucitas: cogeantur igitur foris quærere quod non habebant domi. Itaque boni adolescentes turmatim itabant ad Scholas; Publicum Professore quasi oraculum quoddam audiebant, "intentique ora tenebant:" elapsa propemodum hora, ad alium ac deinde alium sursum deorsum protinus cursitandum erat, hunc e Dialecticæ spinetis sese explicantem, illum fortasse Rhetoricæ flosculos legentem: tandem aliquando domum se conferebant plenos reportantes codicillos, unde, nescio quomodo, magno certe cum labore ex magna rerum farragine, pauxillum tamen quiddam extricabant, quod esset ex usu. Alia autem hodie rerum est facies, longe major studiorum commoditas: vigent literæ variæ, multiplices, pervagatiores, latiusque diffusæ; suppetit in omni genere librorum copia, cum in Collegiorum Bibliothecis, tum in privatis studentium scriniis; non desunt multi in singulis Collegiis Præceptores omni eruditionis laude florentes, quibus

juvenes domi commodius, constantius, diligentius, ordinatius, multo majore denique cum fructu, operam dant: ita ut jamdudum Publici Professoris munus merito plerumque habeatur eximiæ potius eruditionis insigniumque in literas meritorum præmium, quam magni aut assidui laboris merces. Faciunt itaque perverse et inique, qui ab illis veteres istas elementarias et pene quotidianas præceptiunculas reposcunt; cum nos in studiorum rationem et viam minus utilem minusque expeditam revocatum eunt, vel id ab iis postulant, quod, cum revera maxime volunt, non tamen possunt, non datur exequi. Id potius agant Viri omni ingenii et doctrinæ gloria cumulatissimi, nec suorum Antecessorum vel clarissimis quicquam inferiores, ut curent, quod nunquam desinunt curare: teneant in literis principatum; studiis nostris præsent; juventuti Academicæ exemplo, auctoritate, hortatu, monitis, ad omnem eruditionis laudem sese duces præbeant; si quibus major quædam atque eminentior inesse videatur ingepii et virtutis indoles, hos alant, foveant, incitent, præceptis atque institutis, cum publice tum præcipue privatim, adjuvent; edant in publicum egregia suorum studiorum monumenta; proferant interdum in scholas pro sua quisque disciplina aliquid de meliore nota, accuratius et perfectius elaboratum, quod sine graduum ac togulæ discrimine communiter omnes audiamus. Istud quidem ordinare et lege constituere haud scio an Vobis, Academici, usquequaque sit liberum; in eorum certe situm est potestate, qui, si ipsi velitis, neque vobis defueritis, omni modo huic Academicæ benefacere, cum possunt, tum maxime etiam volunt,

Hæc

Hæc idcirco liberius et fidentius dixi, quia, cum Vos omnes eadem mecum privatim sentire persuasum habeo, tum video idem esse Academiae ipsius de hac re iudicium non obscure significatum. Nam cum haud ita pridem Vir Ornatissimus HENRICUS BIRKHEADUS, quem honoris causa nomino, prædia quædam Lectioni Poeticæ hic loci instituendæ liberaliter assignavisset, cumque ea de re legem ferret Academia, totumque hujus institutionis negotium ordinaret, quid quæso fecit? Num ita tulit, uti more illo antiquo atque obsoleto, altero quoque die, Prælector Poetam aliquem, Ovidium puta aut Phædrum, sumeret tyronibus infimæ classis in scholis prælegendum atque interpretandum; quem singulos versiculos grammatice resolventem, et digitis dimetientem, circulus omnis, siquem forte convocare unquam potuisset, e vestigio reliquisset? Minime: sed cavit, uti commodis intervallis solenniores quasdam haberet Lectiones; et relicto argumenti delectu libero, libera tractandi ratione, satis ei suum officium commendavit, monuitque, sedulo daret operam, ut quoad posset aliquod vestris omnium auribus dignum promeret. Quod cum Vir summo ingenio et doctrina præditus, qui primus ei muneri præpositus est, ita exequutus esset, ut omnium votis faceret satis, neque vel ab adolescentium utilitate, vel ab eruditissimorum hominum iudicio et comprobatione abhorrent ejus præceptiones; id, credo, advertens Nobilissimus CREWIUS, et institutionis hujusce opportunitatem, quique inde in literas fructus redire posset, experimento edoctus, inter cætera, quæ multis Acade-

I Vir Clarissimus JOSEPHUS TRAPP, S. T. P.

miæ munia obeuntibus consilio summe prudenti præmia distribuit, huic quoque negotio ampliorem mercedem proponendam censuit.

Ea profecto Summi Viri gravissimique Præfulis in Academiam nostram supremis tabulis testata benignitas spectatæ ejus per omnem vitam munificentia, perpetuoque in literas favori, omnino consentiebat. Erat illi animus excelsus, liberalis, et imprimis beneficus, cum generis nobilitate, munerumque, quæ in Republica et in Ecclesia sustinuit, dignitate, præclare congruens. Politorem omnem humanitatem artesque elegantiores, quibus ipse abunde instructus erat, præcipue diligebat; severiorum literarum, quas interea diligentissime coluit, non minus fautor: cujus rei indicio sunt multæ atque honestæ pensiones studentibus in Collegio Lincolnienfi, quod ipse aliquando rexerat, olim ab eo assignatæ. Domus ejus antiqua erat hospitalitate, omnibus patens, egentibus juxta atque illustrissimis hospitibus referta: oderat privatam luxuriam, publicam magnificentiam unice amabat, non levitate atque inani ostentatione, sed generosa quadam animi elatione atque instinctu. Bene itaque et ad illius mentem et consilium valde accommodate facitis, Academici, qui hac frequentia, his lætitiæ gratæque voluntatis significationibus, hoc apparatus splendore et magnificentia, hunc ornatis atque celebratis diem: in quo honoris et gratiarum præcipua quædam pars Illi merito debetur, qui inter alia multa, quibus Academia prospexit, beneficia, hoc etiam providit, uti cæteris omnibus ejusdem munificentissimis Patronis debiti honores gratesque perfolverentur.

De me, post tantorum Virorum recordationem nihil sane dicerem, nisi turpe et indignum esset, qui publica gratiarum actione fungatur, eum suo nomine ingratum videri. Ego vero, Academici, importunus haberi in hoc officio malim, quam negligens; neque facile ullum unquam aut locum aut tempus alienum putabo, quo testari possim, quantum Vobis atque huic Academiae debeam. Nunc certe, cum Vos postremum publice alloquor, non possum facere, quin pro vestra perpetua erga me humanitate atque benevolentia, pro favore etiam et studio vestro, quod sæpius compertum habui, gratias quas possum maximas agam, majores etiam habiturus; meque huic Academiae sanctissimis fidei, amoris, observantiæ, pietatis vinculis, magnorumque beneficiorum gratissima memoria, obstrictum esse suprema voce palam profitear. Hanc ex animo meo religionem nulla unquam delebit oblivio; et quamquam inter vos versari, vestrumque numero adscribi definam, non minus tamen voluntate atque animo et Vester ero et Academicus. Vos itaque, Academici, valere, plurimumque salvere jubeo, vobisque omnibus fausta omnia et felicia comprecor; Deumque Optimum, Maximum, sanctissime veneror, ut hanc Academiam salvam, florentem, perpetuam præstare velit; utque ita ei bene prospereque omnia eveniant, uti ea de literis, de religione, de Republica, de Ecclesia, de patria, deque humano genere, et merita est, et meretur.

PRÆLECTIONUM ARGUMENTA.

PRÆLECTIO I.

DE POETICÆ FINE ET UTILITATE.

POETICÆ Propositum, Prodesse Delectando; ut Finis sit Utilitas, Medium Delectatio. Quod illustratur exemplis petitis ex diversis Poeseos generibus; Didactica, Epopœia, Tragœdia, Oda, Elegia; ex Poesi leviori, quæ vel ad otii oblectamentum, vel ad literarum ornamentum, comparata est. Attingitur Poesis Sacra; unde ad Argumentum speciatim tractandum aditus aperitur.

Pag. 1, — 22.

PRÆLECTIO II.

ARGUMENTI PROPOSITIO ET DISTRIBUTIO.

Argumenti dignitas, utilitas, et cum Instituti ratione convenientia. Poesin divinitus inspiratam non positam esse extra provinciam Criticæ. Hinc petendam esse Artis ipsius originem; hinc æstimandam ejus dignitatem; hinc ortum duxisse, quæ apud Græcos de Poeseos divinitate opinio percrebuit. Critice agendum: vitandæ disquisitiones Theologicæ. Argumenti Distributio generalis in Tres partes, ratione Metrorum, Styli, et Dispositionis.

Pag. 23, — 30.

PARS PRIMA.

מומור

SIVE DE METRIS HEBRÆIS.

PRÆLECTIO III.

POESIN HEBRÆAM METRICAM ESSE.

De natura Hebræi Carminis disquirendi necessitas, Poesis Hebræa Metrica esse probatur, ex Carminibus Alphabeticis, versuumque hoc modo definitorum æqualitate et congruentia: ex Dialecto Poetica. Horum versuum proprietates quædam maxime obviæ. Rhythmus autem et Scansio omnino ignota penitusque deperdita: quod ex rei natura evincitur. Poetica Sententiarum conformatio. Græca et Latina Poesis hac in parte ab Hebræa multum discrepat, ex Linguarum natura. Hinc oritur peculiaris conditio Versuum ex Hebræo Carmine oratione soluta quacunque, vel Græcis Latinisque versibus, expressarum. Pag. 31, — 42.

PARS SECUNDA.

משל

SIVE DE STYLO PARABOLICO.

PRÆLECTIO IV.

STYLI PARABOLICI

ORIGO, USUS, CHARACTERES;

AC DE SENTENTIOSO GENERE.

Stylus Poeticus Hebræis משל, sive Parabola, dicitur. Ejus partes, Sententiosum, Figuratum, et Sublime,

me. Styli Parabolici origo, ususque primævus: apud exteros; apud Hebræos. Ejus exempla quædam antiquissima in Mosis scriptis conservata. I. Genus Sententiosum; ejusque ratio et effectus. Pag. 43, — 56.

PRÆLECTIO V.

DE GENERE FIGURATO;

EJUSQUE PARTITIO.

II. Genus Figuratum: ejus tractandi ratio, ad mentem Hebræorum potius quam Rhetorum formulas accommodata. Ejus Definitio: præcipuæ partes, Metaphora, Allegoria, Comparatio, Prosopopœia. Hujus tractationis consilium: Hebræorum poësin legentibus quæ ex hac parte incommoda obveniunt; quomodo tollenda. 1. De Metaphora agetur generali disquisitione de Poeticis Imaginibus: quarum natura explicatur; et Quatuor præcipui fontes statuuntur: Natura, Vita Communis, Religio, Historia. Pag. 57, — 64.

PRÆLECTIO VI.

DE IMAGINIBUS POETICIS,

EX REBUS NATURALIBUS.

Frequens usus Metaphoræ dictionem grandem reddit, sed sæpe obscuram: Hebræi Vates frequenti ejus usu sublimitati consulunt sine imminutione perspicuitatis. Cujus rei Tres causæ statuuntur: primo, Imagines transferunt notissimas; tum in earum accommodatione consuetudinem et analogiam sequuntur; postremo his præcipue licentius utuntur, quæ maxime sunt familiares,

liares, et notissimæ potestatis. Confirmantur hæc exemplis Imaginum (1.) ex Rebus Naturalibus: quæ sunt omnibus hominibus communes; quæ sunt Hebræis magis quam cæteris familiares; quæque sunt iisdem propriæ.

Pag. 65, — 76.

PRÆLECTIO VII.

DE IMAGINIBUS EX COMMUNI VITA.

Eadem illustrantur exemplis Imaginum (2.) ex Comuni Vita. Ea apud Hebræos admodum simplex erat, qui in agricultura et pecuaria potissimum occupabantur. Harum Artium dignitas; et Imaginum exinde desumptarum splendor: Tritura, Torcular. Imaginum maxime vulgarium ex ipsa proprietate sublimitas. Explicatur Hebræorum Infernum Poeticum, cujus Imaginem ex Conditoriis sive Cryptis sepulchralibus, quarum aliquæ in Oriente adhuc visuntur, petitam fuisse, ostenditur.

Pag. 77, — 89.

PRÆLECTIO VIII.

DE IMAGINIBUS EX REBUS SACRIS.

Imagines (3.) ex Religione offensionem et obscuritatem præcipue obnoxia. Exemplum quarundam, quæ valde deformes haberi possent, tum aliarum, quarum præcipua lateret elegantia, nisi ex suis Sacris illustrarentur. Exponitur PSALMI CIV. Exordium. Interpretationibus vel accuratissimis parum fidendum: ipsi sunt fontes ad-eundi.

Pag. 90, — 99.

PRÆLECTIO IX.

DE IMAGINIBUS EX HISTORIA SACRA.

Imagines (4.) ex Historia Sacra sunt plerumque omnium maxime perspicuæ et illustres. Hujusmodi translationum ratio exponitur; quæ Hebræis Vatribus est propria. Quocirca earum loci præcipui ordine recensentur: Chaos et Creatio; Diluvium; Sodomorum Excidium; Exitus Israelitarum ex Ægypto; Dei in Sinam Descensus. Hoc genus translationis Poesi Sacræ, maximeque Prophetiçæ, sua natura præcipue accommodatum esse; Poesi Profanæ haud facile competere.

Pag. 100, — 115.

PRÆLECTIO X.

DE ALLEGORIA.

11. Allegoriæ Tres formæ: 1. Continuata Metaphora; quam vix est operæ pretium a simplici Metaphora sejungere. Sed notatur licentia Hebræorum in miscendis inter se Metaphoræ, Allegoriæ, et Comparationis formis: item hujusmodi Allegoriæ forma quædam perfectior uno alteroque exemplo proponitur. 2. Parabola: ejus præcipuæ conditiones: ut fiat ex Imagine nota, apta, et apertæ definitæque significationis; ut ex Imagine eleganti et venusta; ut ejus partes omnes et adjuncta perspicua sint et proposito conducant; ut sibi constet, nec translatis propria admisceat. Parabolæ Prophetarum, maximeque Ezekielis, ad has leges exiguntur.

Pag. 116, — 128.

PRÆLECTIO XI.

DE ALLEGORIA MYSTICA.

3. Allegoriæ Mysticæ Definitio. Ejus fundamentum; in Allegoria Judaicæ Religionis positum. Quid inter hanc et duas priores Allegoriæ formas interest; ratione materiæ: illæ quovis Imaginum genere utuntur, hæc unice locum habet in iis, quæ Hebræorum Sacris aut conjuncta sunt, aut opposita: in illis Imago Proxima nullam per se habet veritatem; in hac et Proximæ et Remotiori æque competit veritas. In modo tractandi quid interest. Pulcherrimus tractandi modus, cum geminæ Imagines per totum Poema deducuntur, sibi invicem perpetuo respondentes, et sese mutuo illustrantes. Cujus generis exempla sunt PSALMI II, et LXXII. Styli Parabolici natura huic generi Allegoriæ valde accommodata: hujus Allegoriæ ratio enuntiandis Vaticiniis aptissima. In se valde obscuram esse; sed rerum prædictarum eventu, et uberiore Divinæ Revelationis luce inducta, temporis longinquitate semper clariorem effici.

Pag. 129, — 136.

PRÆLECTIO XII.

DE COMPARATIONE.

III. Comparationum Tres causæ: Illustratio, Amplificatio, Varietas. Prima postulat Imaginem notam, perspicuam, accurate congruentem; an grandis sit aut venusta, parum sollicita: hinc Comparationibus humilibus et fordidis parata defensio. Altera Imaginem grandem aut venustam, etsi minus accurate congruat: unde ab aliis obscuritatis et dissimilitudinis crimen amovetur.

Tertia

Tertia sectatur Imaginem splendidam, venustam, elegantem, cum re cui componitur apte congruentem in Adjunctis, Genere autem ipso ab eadem plane diversam. Perfectissimum Comparationis genus in quo harum Trium permista est virtus. Comparationum forma peculiaris apud Hebræos Vates; ex natura Styli Sententiosi. Sunt frequentes, breves, simplices, in uno plerumque adjuncto insistentes. Diversæ Imagines parallelis sententiis expositæ plura Comparationum paria simul efficiunt: vel diversa ejusdem Imaginis adjuncta in una Comparatione per plura sententiarum paria distribuuntur.

Pag. 137, — 152.

PRÆLECTIO XIII.

DE PROSOPOPOEIA.

IV. Prosopopœiæ duo genera: cum rebus inanimis vel fictis Persona datur; cum veræ Personæ probabilis Oratio tribuitur. De Personis fictis et inanimis: de veris Personis. Explicatur Prosopopœia Matris Siferæ ex Deborahæ Cantico: item, Israelitarum *עֲמִינָדָב* in occasum Regis Babylonii, apud Isaiam, Prosopopœiis unice constans, et omnia Personarum exempla exhibens.

Pag. 153, — 163.

PRÆLECTIO XIV.

DE SUBLIMI GENERE;

AC DE SUBLIMITATE DICTIONIS.

III. Quomodo *משל* continet in se notionem Sublimitatis. Sublimitas Dictionis et Conceptuum. Quid habet Dictio Poetica apud Hebræos, cum in se spectata, tum cum soluta oratione collata, quo mereatur nomen a

Sublimitate impositum. Sublimitas Dictionis Poeticæ oritur ex Affectibus. Quantum discrepet Dictio Poetica a soluta oratione apud Hebræos. Singulares quædam Poeticæ Dictionis ac Constructionis formæ ex JOBI Cap. III. exhibentur. Pag. 164, — 176.

PRÆLECTIO XV.

DE SUBLIMITATE DICTIONIS.

Poeticæ Dictionis Character porro illustratus diversis generis exemplis petitis ex Cantico Moſis DEUT. XXXII. Personarum frequens et subita mutatio; ejusque causa et effectus. Temporum ratio a vulgari usu sæpe abhorrens: ejus finis Evidentia. Linguae Hebrææ in hac parte natura quædam peculiaris. Futura sæpe efferuntur in tempore Præsenti Perfecto; et Præterita in Futuro: quorum alterum facile explicatur; alterius magna est difficultas, quam nec Interpretes, nec Grammatici expediunt. Ejus rei exempla quædam proferuntur, et tentatur explicatio. Hujusce Constructionis frequens usus pro certa Poeticæ Dictionis nota haberi potest.

Pag. 177, — 189.

PRÆLECTIO XVI.

DE SUBLIMITATE CONCEPTUM.

Sublimitas Conceptuum oritur, vel ex animi elatione, vel ex vehementi affectu; utroque, sive naturali, sive divinitus infuso. Animi elatio cernitur in Rerum, Adjunctorum, Imaginum, magnificentia. Exemplaproferuntur ex Descriptionibus Divinæ Majestatis; Operum et Attributorum Dei; cum Dei Potentia per Interrogationem et Ironiam exprimitur. Anthropopatheia ab Hebræis Vatribus ita tractata, ut sit plerumque valde sublimis;

mis; ac tum maxime, cum Imagines in se spectatæ a Dei majestate alienissimæ videri possint: ejus rei causa investigatur. Pag. 190, — 203.

PRÆLECTIO XVII.

DE SUBLIMITATE AFFECTUUM.

Conceptuum Sublimitas ex vehementi Affectu. Quod vulgo dicitur Enthusiasmus, est motus Affectuum naturalis: verus Enthusiasmus est ex impulsu Divino, et Vatum Sacrorum proprius. In Affectibus exprimendis maxime cernitur Poeseos vis: Affectus concitando Poësis finem suum optime consequitur; sive is sit Utilitas, sive Delectatio. Quomodo fit utilis Affectuum Concitatio; quomodo jucunda, etiam eorum, qui dolorem secum habent conjunctum. Sublimis et Pathetici differentia et cognatio. Sacræ Poeseos Sublimitas orta ex Imitatione Affectuum, Admirationis, Gaudii, Indignationis, Mœroris, Terroris, exemplis illustratur.

Pag. 204, — 218.

PARS TERTIA.

POEMATUM HEBRÆORUM VARIÆ SPECIES.

נבואה

SIVE POESIS PROPHETICA.

PRÆLECTIO XVIII.

PROPHETARUM SCRIPTA PLERAQUE
ESSE POETICA.

Hebræorum Poemata, argumenti accuratius tractandi causa, in suas Species tribuenda sunt; ex rei potius ratione, quam ex ipsorum Hebræorum sensu. Poësis Prophetica. Prophetarum scripta pleraque vere poetica esse et metrica. Judæorum recentiorum et Hiero-

nymi in hac quæstione auctoritas elevatur. In Prophetarum Vaticiniis eadem cernuntur metrorum indicia, quæ in Libris Poeticis: Dialectus, Stylus, Constructio Poetica. Quorum satis apparent duo priores; posterior fufius explicanda, et exemplis illustranda. Præmittitur Poeseos et Prophetiæ cognatio. Prophetarum Collegia; quorum ex disciplina erat Hymnos canere cum fidium symphonia; quod Vaticinari dicitur: adeoque eadem vox Prophetam et Poetam sive Musicum æque denotat. Elisæus oraculum editurus fidicinem sibi adduci postulat. Poesis ad usum Prophetiæ valde accommodata. Recensentur Oracula antiquiora in Libris historicis extantia, quæ vere esse poetica ostenduntur.

Pag. 219, — 232.

PRÆLECTIO XIX.

POESIN PROPHETICAM

ESSE SENTENTIOSAM.

Hebræorum Hymnodia. Hymnos alternis choris canendi ratio: unde deducitur origo Poeticæ Constructionis; qua Hebræorum Carmina formam Amœbæam fere induunt, in disticha et versiculos parallelos plerumque distributa. Explicatur Sententiarum Parallelismus: cujus Tres statuuntur Species; Parallela Synonyma, Antitheta, Synthetica: quorum exempla proferruntur, primum ex Libris qui Poetici habentur, deinde similia et paria ex scriptis Prophetarum. Azariæ Judæi sententia proponitur et expenditur: mensuras scilicet Canticorum Hebraicorum non syllabis aut pedibus constare, sed partibus propositionis et sensuum. Magni momenti esse accuratam Poeticæ Sententiarum Compositionis observationem.

Pag. 233, — 260.

PRÆ-

PRÆLECTIO XX.

POESEOS PROPHETICÆ
GENERALIS CHARACTER.

Ex Vaticiniis Poeticis excipiuntur Libri integri Danielis et Jonæ; et in cæteris Prophetarum scriptis partes quædam Historicæ; et quæ ibidem occurrunt Poemata nonnulla diverſi generis. Reliqua conſtituunt corpus quoddam Poeseos Propheticæ. Hujus ſpeciei Character ex ipſius Prophetiæ natura et ſine inveſtigatur. Juſti Poematis Prophetici exemplum ex Iſaia profertur et explicatur: item aliud ex Balaami Vaticiniis Latino Carmine converſum exhibetur.

Pag. 261, — 275.

PRÆLECTIO XXI.

PROPHETARUM SINGULORUM
PROPRII CHARACTERES.

Singulorum Prophetarum peculiaris Character et Stylus notatur: quæque eorum partes Poeticæ ſint, quæ ſecus. Græcorum Poëſin in hoc genere nihil habere dignum mentione. Apud Latinos valde notabilis eſt Virgilii Ecloga iv; quæ multo obſcurior eſt quam vulgo habetur, et a nemine hætenus ſatis intellecta.

Pag. 276, — 287.

קינה

SIVE ELEGIA.

PRÆLECTIO XXII.

DE ELEGIÆ HEBRÆÆ ORIGINE ET FORMA;
AC DE THRENIS JEREMIÆ.

Elegiæ Hebrææ origo et ratio inveſtigatur ex ſolen-

nibus luctus significationibus in exequiis defunctorum, cum naturalibus, tum artificiosis. Præficæ in funeribus mercede conductæ: earum Næniæ breves, numerosæ, singulis sententiis enuntiatae; in quarum imitationem confictæ Lamentationes, quæ apud Prophetas sæpe eduntur. Jeremiæ Threni ad eandem formam compositi. De ejus Poematis universa natura et forma; de metrorum ratione; deque argumento et stylo.

Pag. 288, — 299.

PRÆLECTIO XXIII.

DE RELIQUIS HEBRÆORUM ELEGIIS.

Multa adhuc superesse in hoc genere Hebræorum Carmina. Threnorum Sylloge quædam deperdita. Elegiæ apud Ezechielem. Multi ex Jobi sermonibus pro Elegiis haberi possent. Psalmorum pars circiter septima Elegiis constat. Profertur perfectum Elegiæ exemplum ex Psalmis. Exponitur Davidis in Saulum et Jonathanum Threnus: qui item versibus Elegiacis Latine exprimitur.

Pag. 300, — 311.

PRÆLECTIO XXIV.

משלים

SIVE CARMINA DIDACTICA.

Antiquissimum docendi genus per Parabolas. Parabolæ Salomonis: duæ ejus Libri partes; prima, Novem Capita continens, vere poetica, et in eo genere elegantissima: altera, inde ad finem Voluminis, singulis tantum sententiis constans. Parabolæ præcipui Characteres; Breve, Subobscurum, Elegans. Ecclesiastes: ejus Libri Argumentum, Dispositio, et Stylus, Ex eodem

dem sunt genere Psalmi Alphabetici omnes; alique nonnulli. Sirachidis Sapiaientia; in imitationem Parabolarum Salomonis Hebraice scripta. Græci Interpretis fides; et Libri ipsius elegantia. Sapiaientia Salomonis; in imitationem item Salomonis Græce scripta: ejus Libri Stylus, et Oeconomia. Ecclesiastici Caput xxiv Hebraice redditum. , Pag. 312, — 326.

שיר

SIVE ODE.

PRÆLECTIO XXV.

ODÆ HEBRÆÆ PRIMUS CHARACTER.

Odæ origo ex lætissimis animæ affectionibus. Antiquissima Poeseos Species, et humano generi cœva. Hebræis præcipue exculsa. Odarum canendarum apparatus a Davide magnifice institutus. Hujusce Poematis Idea generalis: præcipui Characteres, et communes affectiones. Primus Odæ Character, Suavitas. Quibus affectibus exprimendis accommodatus: ejus exempla ex Psalmis varia indicantur. PSALMUS CXXXIII. metris Latinis adumbratus. Pag. 327, — 336.

PRÆLECTIO XXVI.

ODÆ HEBRÆÆ MEDIUS CHARACTER.

Odæ Medius Character, ex Suavitate et Sublimitate temperatus; easque vel inter se miscens, vel simul connectens. Illustrantur PSALMI XCI, et LXXXI. De Vatum Hebræorum deque Pindari Digressionibus; earumque ratione dissimili. Exponitur PSALMUS LXXVII. PSALMUS XIX metris Latinis conversus exhibetur.

Pag. 337, — 351.

PRÆ-

PRÆLECTIO XXVII.

ODÆ HEBRÆÆ TERTIUS CHARACTER.

Tertius Odæ Character, Sublimitas. Ejus ratio triplex. Ex ipsa Poematis forma et dispositione. Illustratur PSALMUS I; item PSALMUS XXIV. Ex Conceptuum magnitudine et vi dictionis. Exponitur Mosis Ode post Transiitum Maris Rubri. Hebræorum Brevitas. PSALMUS XXIX Latinis versibus exprimitur.

Pag. 352, — 364.

PRÆLECTIO XXVIII.

ODÆ HEBRÆÆ TERTIUS CHARACTER.

Odæ Sublimitas summa ex omnibus causis confurgens. Proponitur Mosis Ode Prophetica DEUT. XXXII: Deboræ *Emvixiov*: Habbaccuchi Oratio: et Isaïæ *Emvixiov* in occasum Babylonis Latine tentatur.

Pag. 365, — 373.

PRÆLECTIO XXIX.

שיר

SIVE HYMNUS.

DE IDYLLIO HEBRÆO.

Præter Odas, sub communi vocabulo, quo apud Hebræos Cantica appellantur, continetur alia Species, similis Græcorum Idyllio. Ejus nominis ratio, et Speciei descriptio. Psalmi Historici omnes in hanc classẽ referuntur: mirifice congruunt cum Hymnis Græcorum, qui ipsi sunt Idyllia. Versus Intercalaris, ejusque ratio; hujusce Poematis pene proprius. PSALMI CVII elegantissima dispositio explicatur: item ISAÏÆ Cap. IX. 8, —

X. 4.

x. 4. Hæc formam Idyllii perfectam exhibent: proferruntur alia quoad stylum et charactera non minus absoluta Idyllii exempla. Cleanthis Stoici Hymnus laudatur. PSALMUS CXXXIX versibus Hexametris Latine exprimitur.

Pag. 374. — 385.

POEMATATA DRAMATICA.

שִׁיר הַשִּׁירִים

CANTICUM CANTICORUM.

PRÆLECTIO XXX.

CANTICUM SALOMONIS

NON ESSE JUSTUM DRAMA.

Poeseos distributio Platonica in narrativam, dramaticam, et mixtam, non magnæ utilitatis; sed hoc loco notanda, ut Dramaticæ Poeseos ratio accuratius definatur, et appellationis ambiguitas a recentioribus inducta tollatur. Constituuntur duæ ejus Species: una minor, quæ formam tantum habet imitativam, et in qua personæ loquentes inducuntur sine poetæ interlocutione; altera major, quæ Fabulam insuper continet. Prioris exempla quædam apud Hebræos: ad posteriorem nulla Hebræorum poemata aspirare possunt, nisi fortasse duo; Canticum Salomonis, et Poema Jobi. Quæritur, an Canticum Salomonis Fabulam in se contineat. Est Epithalamium: ejus Personæ: fundamentum Poematis positum in Hebræorum ritibus nuptialibus. Proponitur et explicatur Bossueti sententia: Poematis nimirum Constitutionem sumptam esse ex Hebræorum Nuptiali Convivio per septem dies celebrato, totumque in totidem partes seu dies distribuendum. Hæc sententia maxime omnium

omnium iis favet, qui hoc Poema pro justo Dramate habent: nec tamen inde sequitur, eo contineri Fabulam. Fabulæ Definitio. Nihil justæ Fabulæ simile in Cantico Salomonis; non est itaque legitimum Drama, sed ad minorem Dramaticæ Poeseos Speciem referendum. Chorus Puellarum cum Græcorum Choro Tragico valde congruit; cui tamen originem præbere nullo modo potuit.

Pag. 386, — 397.

PRÆLECTIO XXXI.

DE CANTICI SALOMONIS

ARGUMENTO ET STYLO.

De Cantico Salomonis dubitatur, ex sensu Proprio an Allegorico intelligi debeat: defenditur Sensus Allegoricus ex Analogia Parabolicæ Dictionis. Fundamentum et ratio hujus Allegoriæ explicatur. Diluuntur offensiones ex Imaginis indignitate exortæ, auctoritate sacrorum Scriptorum ferme omnium cum Veteris tum Novi Testamenti. Interpretatio Allegorica satis confirmatur Analogiæ argumento: ex interna operis structura haud æque facile probatur. Allegoriam hanc Tertiæ esse Speciei, nimirum Mysticam; deque veris Salomonis nuptiis agi. Eam explicantibus duæ adhibendæ cautiones. Stylus Poematis est Pastoralis: Personæ Pastores esse finguntur; quam accommodatè ad sensum Hebræorum. Locorum elegantium, Descriptionum, Comparationum exempla quædam proferuntur.

Pag. 398, — 412.

אִיּוֹב

POEMA JOBI.

PRÆLECTIO XXXII.

DE POEMATIS JOBI

ARGUMENTO ET FINE.

Ut de natura hujus Poematis satis clare disputare quispiam possit, inter tot discrepantes sententias quænam sit sua de universo opere opinio exponenda est. Librum Jobi inter sacra monumenta singularem esse, neque ullam habere cum Hebræorum rebus necessitudinem. Historiæ sedem esse Idumæam; qui loquuntur plerosque esse Idumæos ex Abrahami familia; Auctorem Idumæum esse videri, cui vernaculus sermo Hebræus. Nec Elihum fuisse, nec Mosem; sed Jobum ipsum, vel aliquem ei ætate supparem. Omnium Librorum qui extant hunc esse antiquissimum: in vera Historia fundari, neque ullam in se Allegoriam continere. Quanquam sit valde obscurus, tamen universi Poematis Argumentum et Finis satis clare percipi potest. Exponitur Totius brevis quædam Analysis; in qua, quantum fieri potest, loca obscuriora minime urgentur. Unde deducitur, 1. Argumentum controversiæ inter Jobum et Amicos. 2. Argumentum universi Poematis simul sumpti. 3. Ejusdem consilium et finis. Vitantur aliæ quæstiones quæ ad hanc rem necessario non pertinent.

Pag. 413, — 428.

PRÆLECTIO XXXIII.

POEMA JOBI.

NON ESSE JUSTUM DRAMA.

Poema Jobi vulgo appellatur Dramaticum; et multis censetur ejusdem esse generis cum Græcorum Tragœdia: quæ sententia expenditur. Fabula sive Actio ex essentia legitimi Dramatis: ejus Definitio et conditiones necessariae ex mente Aristotelis. Demonstratur Poema Jobi nullam in se continere Fabulam: ejusque Constitutio et Finis amplius explicatur. Comparatur cum Oedipo Tyranno Sophoclis; item cum ejusdem Oedipo Coloneo: a quibus ratione Constitutionis omnino discrepare ostenditur. Est tamen in suo genere pulcherrimum et perfectissimum: prope accedit ad formam et naturam legitimi Dramatis; et dispositionis nomine inter Hebræorum Poemata principem et singularem locum obtinet.

Pag. 429, — 438.

PRÆLECTIO XXXIV.

DE POEMATIS JOBI

MORIBUS, CONCEPTIBUS, ET STYLO.

Quaquam Poema Jobi Fabulam in se non continet, alia tamen aliqua habet sibi cum justo Dramate communia. Mores. Jobi Mores; ab Affectuum motibus distinguendi. Expenditur et explicatur Aristotelis sententia, Viri egregie probi personam Tragœdiæ minime convenire: quod nec in Jobo locum habere, neque de Tragœdia in universum verum esse, ostenditur.

tur. Finis Poematis. Trium Amicorum Mores: affectuum gradationi quam Morum diversitati magis studetur. Elihuus. Dei Sermo. Sensus: in Moribus et Rebus exprimendis versantur; quorum de altero jam actum est; alterum continet in se Affectus et Descriptiones. Vehementiorum Affectuum exempla in hoc Poemate superius prolata: Affectuum leniorum unum atque alterum exemplum exhibetur: uti Descriptio-
num. Stylus hujus Poematis summe elegans et sublimis; et Poetica Constructio accuratissima. Peroratio: Juventuti Academicæ literarum Hebraicarum studium commendatur.

Pag. 439, — 460.

de. Pius Poetria. Tunc Amicorum Mores: al-
 lictum gratulandi quam Moring divitibus magis su-
 am. Libus. Ibi Sermo. Scelus: in Mordus et
 libes expetendis versantur: quoniam de alio jam
 aliam est: alium tunc in Affligis et Delicis-
 bonis. Viderentur Affligum exemplis in hoc
 libris libens probat: Affligum libentem unum
 apud alium exemplum exhibetur: in Delicis-
 bonis. Ibi Sermo Poetriae summe elegans et libelli-
 bonis: in Poetria Confronto accenditur. Poetria:
 libentis Affligum libentem libentem libentem
 Poetria. Ibi Sermo.

INDEX LOCORUM VETERIS TESTAMENTI,

qui in Prælectionibus citantur, explicantur, illustrantur.

Litera n. numero Paginæ præfixa Notas significat. Si-
cubi variatur in Capitum aut Versiculorum distribu-
tione, adeundus est Codex Hebræus.

GENESIS.

i. 3.
5.
24.
iv. 23, 24.
ix. 25, — 27.
27.
xiv. 6.
xxiii.
xxiv. 2.
xxv. 2, 3.
6.
15, et 18.
xxviii. 27, — 29.
39, 40.
xxix. 27.
xxxi. 39.
xxxvi. 10, 11.
20, et 28.
xlvi. 32, — 34.
xlix. 2, — 27.
8.
9.
11.
16, et 19.
21.

Pag.
192.
393.
n. 35.
50.
51.
n. 183.
n. 414.
84.
n. 45.
n. 416.
n. 415.
n. 417.
52.
52.
n. 393.
n. 35.
n. 416.
n. 414.
n. 406.
52.
231.
n. 183.
117.
n. 34.
n. 183.
n. 364.

EXODUS.

ii. 15.
18.
iii. 1.
viii. 14.
ix. 8.
xv. 1, — 21.
1.
5.
6.
9, 10.
11, 12.
20, 21.
xix. 16, et 18.
xxiii. 17.
31.
xxvi. 7, &c.
36.
xxvii. 16.
xxviii. 2.
39.
xxxii. 6, et 19.
18.
xxxv. 30, — 35.

n. 416.
n. 402.
n. 416.
n. 243.
n. 107.
209.
329.
360, &c.
n. 35.
n. 307.
n. 35.
n. 259.
212.
209.
234.
n. 110.
n. 357.
n. 35.
n. 97.
95.
95.
94.
95.
n. 75.
236.
96.
LEVI-

INDEX LOCORUM.

LEVITICUS.

XIX. 32.	n. 119.
XXIII. 24.	342.
XXV. 9, 10.	342.
13, — 16.	n. 78.
23, 24.	n. 78.

NUMERI.

X. 35.	n. 359.
XIII. 29.	n. 415.
XXI. 14, 15.	52.
17.	236.
27.	45.
27, — 30.	52.
XXII. 32, et 34.	n. 213.
XXIII, XXIV.	45.

XXIII. 1, &c.	164.
7, — 10.	199.
19.	n. 34.
XXIV. 3.	273.
5, — 9.	149.
6.	342.

XXIX. 1.	n. 414.
XXXIV. 3.	n. 415.

DEUTERONOMIUM.

II. 12.	n. 414.
IV. 11, 12.	n. 110.
VIII. 7.	71.
X. 14, — 16.	356.
XI. 10, 11.	71.
XXIV. 15.	n. 356.
XXVIII, — XXXI.	177.
XXVIII. 2, &c.	n. 336.
XXXI. 19, — 21.	228.
XXXII.	177, &c.

210.	n. 222.
223.	228.
228.	365.

I.

2.

5.

5, 6.

10.

II.

15.

40, — 42.

42.

XXXIII.

2, 3.

21.

JOSHUA.

III. 15.

X. 12, 13.

27.

XV. I, et 21.

21, et 41.

JUDICES.

II. I.

III. 31.

V.

I.

28, — 30.

29.

VI. 3.

II.

IX. 7, — 15.

XIV. 11.

12.

14.

XV. 16.

XXI. 25.

RUTH.

II. 4.

III. 3.

I. SAMUELIS.

II. 4, — 7.

156.

n. 354.

149.

259.

182.

179.

186.

151.

188.

179.

210.

247.

231.

n. 36.

n. 36.

71.

n. 306.

84.

n. 414.

n. 416.

n. 189.

n. 78.

209.

359.

366, &c.

n. 307.

158, &c.

188.

n. 415.

n. 78.

125.

392.

393.

250.

243.

n. 189.

n. 148.

n. 35.

251.

IX. 3.

VETERIS TESTAMENTI.

IX. 3.	n. 78.	XXI. 13.	82.
X. 5, — 10.	225.		
XI. 5.	n. 78.	I. PARALIPOMENON.	
XIV. 39, et 44.	n. 338.	I. 38, et 42.	n. 414.
XV. 7.	n. 417.	II. 6.	n. 47.
22, 23.	231.	XI. 8.	n. 189.
XVI. 12.	n. 409.	XII. 15.	71.
XVIII. 7.	235.	XV.	n. 355.
XIX. 13, et 16.	n. 409.	22, et 27.	n. 226.
20, — 24.	225.	XVI. 31.	156.
XXIV. 14.	n. 45.	XXIII. 5.	330.
	318.	XXV. I, — 3.	226.
XXVII. 8, et 10.	n. 415.	I, — 7.	330.
9, et 11.	n. 189.	XXVIII. 18.	97.
XXXI. 3.	n. 307.		
		II. PARALIPOMENON.	
II. SAMUELIS.		III. I.	80.
I. 17, — 27.	306, &c.	VII. 14.	n. 357.
18.	n. 307.	XVI. 14.	84.
19, — 27.	310.	XXIX. 30.	330.
III. 33, 34.	291.	XXXV. 25.	300.
VI.	n. 355.		
VII. 8.	n. 78.	EZRA.	
XII. I, — 4.	125.	III. 10, 11.	377.
31.	n. 189.	II.	234.
XVII. 11, 12.	n. 119.	VII. 9.	n. 335.
XVIII. 9, 10, et 14.	n. 363.		
XIX. 4.	289.	NEHEMIAS.	
XXI. I.	n. 357.	IX. 11.	n. 34.
XXII. 13, 14.	n. 111.	XII. 24, 31, 38, et 40.	234.
XXIII. I, — 7.	233.		
		JORUS.	
I. REGUM.		Vide	215.
IV. 30.	n. 415.		221.
31.	n. 47.		302.
XII. 27, 28.	335.		391.
XIII. 30.	290.	Analysis Libri	413, — 458.
XIX. 19, 20.	n. 78.	421, —	427.
XXI. 3.	n. 78.	I, II.	170.
6.	n. 189.		419.
XXII. 19, — 22.	419.	I. 6, &c.	419.
		22.	421.
II. REGUM.		II. I, &c.	419.
III. 15.	227.	IO.	421.
IV. 23.	n. 35.	III.	170, &c.
XIII. 21.	84.		302.
XIX. 21, — 34.	232.		440.
			3.

INDEX LOCORUM

3.	171.	XXVII. I.	45.
4, — 7.	172.	2, — 7.	441.
7.	174.	20.	72.
10.	174.	23.	n. 34.
14.	87.	XXVIII. 22.	155.
17.	n. 251.	XXIX.	302.
20, — 24.	174.	I.	45.
IV. 2.	n. 37.	7, — 10.	442.
	447.	II, — 13.	443.
V. 19.	256.	14, 16, et 17.	444.
VI.	302.	18, — 23.	454.
2, 3, 4, 8, et 9.	215.	24.	455.
15, — 20.	72.	XXX.	302.
	147.	XXXI. 2, — 4.	444.
	151.	4.	n. 213.
19.	n. 417.	10.	n. 37.
26.	440.	13, — 15.	444.
VII.	302.	28.	n. 418.
20.	441.	XXXII. I.	425.
VIII. 2.	447.	2.	425.
3.	448.		n. 118.
IX. 16.	455.	3.	425.
X.	302.	15, 16.	416.
22.	87.	XXXIII. 18.	87.
XI. 2, 3.	448.	XXXV. 2.	n. 118.
7, — 9.	196.		425.
XIV.	302.	4.	426.
I, — 3, et 6.	452.	XXXVII. I, — 4.	456.
XV. 4.	448.	XXXVIII, — XLI.	426.
XVI. 9, — 14.	213.		434.
XVII.	302.		451.
8, 9.	447.	XXXVIII. 4, — 11.	193.
16.	87.	17.	87.
XVIII. 3, — 5.	448.	35.	157.
13.	156.	XXXIX. 24, 25.	456.
XIX.	302.	XL, XLI.	456.
2, 3.	453.	XL. 8.	425.
21, 22.	453.		n. 118.
XX. 2, 3.	450.	10, — 14.	199.
23.	n. 34.	XLI. 2, 3.	427.
XXI.	n. 423.	19.	156.
19.	n. 420.	XLII. 7, — 17.	419.
XXII. 2.	n. 34.	8.	418.
11.	72.		
XXIV.	n. 423.	PSALMI.	
22.	n. 37.	Vide	54.
XXVI. 12.	n. 104.		221.
			302.

VETERIS TESTAMENTI.

	302.	XXXVII.	32.
	310.		319.
	319.	XXXVIII.	93.
	375.	XLII.	303.
	380.		309.
II.	132.	8.	71.
3, 4, 5.	n. 34.	XLIII.	305.
6.	257.	XLV.	403.
IV. 8.	n. 118.	1.	392.
IX. 14.	87.	15.	392.
XI. 6.	106.	XLVI. 6, et 10.	255.
7.	n. 34.	XLVII. 4.	n. 295.
XVI. 2.	n. 341.	XLIX. 5.	45.
XVII. 7.	n. 258.	L.	353, &c.
XVIII. 1.	n. 307.	10.	n. 34.
8, — 15.	111.	LXII. 12.	256.
13, 14.	n. 106.	LXIII.	333.
	n. 111.	LXV.	334.
16.	113.	7.	94.
48.	n. 295.	LXVII. 1.	n. 40.
XIX.	349, &c.	LXVIII.	359.
8, — 11.	253.	31.	n. 73.
XXII. 3, et 8.	n. 241.	LXIX. 16.	87.
13.	73.	22.	135.
17, — 19.	135.	LXXII.	134.
17.	n. 373.		334.
XXIII.	333.	LXXVII.	346, &c.
XXIV.	355, &c.	12.	n. 338.
	388.	17.	157.
5.	n. 336.	18, 19.	254.
4, 6, et 9.	n. 356.	LXXVIII.	375.
XXV.	32.	2.	45.
	319.	38, et 40.	186.
1.	n. 356.	59.	202.
XXVII. 8.	n. 357.	61.	n. 357.
XXVIII. 1.	87.	65.	202.
XXIX.	362, &c.	69.	98.
3, 4.	209.	72, 73.	n. 78.
9.	n. 363.	LXXIX. 2.	n. 34.
XXXI. 15.	n. 341.	LXXX.	333.
XXXII. 3.	n. 258.	9, 12, et 14.	188.
XXXIII. 9.	192.	9, — 18.	125, &c.
13, 14.	247.	16.	n. 126.
14.	n. 258.	LXXXI.	342, &c.
XXXIV.	32.	LXXXIII. 14, et 16.	79.
	319.	14, — 16.	150.
XXXVI. 6, 7.	195.	LXXXV.	33.

INDEX LOCORUM

LXXXVI. 4.	n. 356.	CXXI.		335.
LXXXVIII. I.	234.	CXXII.		390.
7.	87.	CXXVIII. I, 2.		n. 335.
LXXXIX. 3.	n. 34.	CXXIX. I, 2.		n. 338.
XCI.	337, &c.	6, — 8.		242.
I, 2, 3, 5, et 6.	n. 337.	CXXXIII. 8.		148.
9.	n. 340.	13, et 15.		n. 357.
XCII.	333.	CXXXIII.		n. 335.
13.	140.	2, 3.		335.
XCIII. I.	94.	3.		141.
3, 4.	245.	CXXXVI.		n. 148.
XCIV. I, et 3.	242.			235.
9.	317.	CXXXVII. 2.		377.
XCVI. IO, — 13.	210.	3.		n. 258.
13.	156.	CXXXIX.		n. 37.
XCVII. I.	244.	7, — 10.		382, &c.
XCVIII. 7, 8.	156.	15.		197.
7, — 9.	210.	CXL. 7.		95.
XCIX. I.	208.	CXLI. 7.		n. 341.
CI. 5.	n. 34.	CXLII. 6.		87.
CII. 8.	n. 258.	CXLIII. 8.		n. 341.
CIII. 3, — 5.	n. 37.	CXLIV. 2.		n. 356.
CIV.	187.	CXLV.		n. 295.
I, — 5.	381, &c.			32.
II.	96, &c.	CXLVII. 7.		319.
14.	n. 34.	CXLVIII.		236.
20.	n. 120.	5.		328.
CV.	n. 34.	8.		192.
4.	376.			n. 356.
20.	n. 357.			
CVI.	244.	Vide		n. 45.
13:	376.			221.
CVII.	n. 402.			250.
CX. 3.	378, &c.	i, — ix.		313, &c.
CXI.	117.	x, &c.		313.
CXII.	32.	I, 6.		53.
	319.	vi. 3.		n. 75.
	32.	vii. 27.		87.
CXIII. 5, 6.	319.	viii. 27, — 31.		154.
CXIV.	248.	x. 12.		318.
8.	237.	xiii. 7.		249.
CXVI. 7, et 19.	n. 34.	xx. 12.		317.
12.	n. 37.	15.		316.
CXIX.	32.	xxv. II.		313.
	319,	14.		315.

VETERIS TESTAMENTI.

16.	316.	VII. 1.	403.
XXVII. 6, 7.	249.	2, et 4.	147.
19.	316.	5.	73.
27.	n. 336.		n. 409.
XXVIII. 11.	249.	VIII. 3.	394.
16.	n. 34.	4.	393.
XXIX. 8.	n. 107.	5.	394.
XXX. 1.	226.		395.
XXXI. 1.	226.	6, 7.	397.
3.	n. 37.	13.	392.
10, — 31.	32.		
		ISAIAS.	
		Vide	215.
			261.
			262.
			265.
			276.
			279.
			156.
			n. 354.
			93.
			248.
			73.
			123.
			127.
			n. 183.
			87.
			155.
			n. 150.
			235.
			145.
			380, &c.
			n. 118.
			138.
			73.
			183.
			73.
			n. 415.
			n. 183.
			215.
			88.
			161, &c.
			370, &c.
			n. 37.
			45.
			253.
			88.
			87.
			19.

ECCLESIASTES.

Vide	318, &c.
XI. 1.	n. 120.
XII. 2, — 6.	119.
11.	315.

CANTICUM SALOMONIS.

Vide	66.	I. 2.	156.
	124.	5, 6, et 16.	n. 354.
	222.	11. 7.	93.
	391, — 412.	13.	248.
	250.	V. 1, — 7.	73.
	406.		123.
	397.		127.
	394.		n. 183.
	393.		87.
	407.		155.
	396.		n. 150.
	394.		235.
	393.		145.
	394.		380, &c.
	392.		n. 118.
	147.		138.
	409, &c.		73.
	397.		183.
	408.		73.
	396.		n. 415.
	392.		n. 183.
	394.		215.
	73.		88.
	n. 409.		161, &c.
	394.		370, &c.
	397.		n. 37.
	405.		45.

INDEX LOCORUM

19.	87.	9, 10.	109.
23.	n. 372.	15, 16.	104.
26, 27.	198.	LIII. 1, — 5.	239.
XVII. 12, 13.	141.	8.	n. 34.
13.	79.	LIV. 5.	247.
XXI. 10.	79.		401.
XXII. 16.	84.	7, 8.	252.
XXIV. 1, et 18, — 20.	105.	LV. 10, 11.	146.
17.	n. 183.	LVI. 9.	n. 34.
23.	69.	LVII. 2.	88.
XXVII. 7.	n. 183.	6.	n. 183.
XXVIII. 17.	120.	LIX. 10.	87.
23, — 29.	119.	LX. 1.	245.
28.	n. 120.	1, — 3.	238.
XXX. 26.	69.	6.	n. 416.
XXXI. 4.	246.	19, 20.	69.
	n. 213.	LXI. 3.	n. 183.
XXXIII. 1.	n. 183.	10.	94.
9.	73.	LXII. 5.	401.
XXXIV.	n. 113.	LXIII. 1.	n. 269.
	266, &c.	1, — 3.	81.
4.	103.	1, — 6.	388.
8, — 10.	107.	4, — 6.	211.
11.	102.	8.	n. 35.
14.	n. 104.	LXIV. 6.	93.
XXXV.	270, &c.	LXV. 11, 12.	n. 183.
	n. 273.	13, 14.	252.
2.	73.		
8.	n. 272.	JEREMIAS.	
	n. 275.	Vide	172.
XXXVII. 22, — 35.	232.		217.
24.	73.		276.
XXXVIII. 10.	87.		278.
14.	n. 336.		279.
XL. — LXVI.	277.	III, I, &c.	402.
XL. 12, et 26.	194.	IV. 7.	n. 74.
XLII. 15, 16.	79.	19, 23.	217.
XLIII. 2.	256.	23, — 26.	102.
16, — 19.	108.	26.	73.
XLIV. 15.	n. 34.	VI, 29.	n. 109.
XLVII. 1, &c.	155.	IX.	278.
XLIX. 7.	244.	17, — 22.	293.
17.	n. 402.	XI. 15.	n. 37.
14, 15.	139.	XIII. 21.	n. 34.
24.	n. 119.	XIV. 17, &c.	278.
LI. 3.	105.	XV. 9.	n. 251.
9.	n. 363.	XVIII. 15.	n. 356.
			XX.

10

xx. 14, 15.	171.	iv. 3.	n. 37.
14, — 18.	278.	15.	n. 296.
xxii. 6, et 23.	73.	21.	n. 414.
18.	290.		
23.	n. 34.		
27.	n. 356.	Vide	215.
xxiii. 9.	227.		261.
xxv. 20.	n. 414.		262.
23.	n. 416.		276.
30.	202.		279.
xxx. 21.	n. 402.	iii. 14, 15.	227.
xxx. 21.	n. 34.	vii. 6.	n. 183.
35.	n. 104.	xv.	123.
xlvi, — l.	n. 414.	xvi.	n. 34.
xlvi, — li. — 59.	278.		124.
xlvi. 6, 7.	157.		403.
xlvi. 45, 46.	n. 52.	10, 13, et 18.	n. 95.
xlvi. 7.	415.	xix.	301.
	n. 416.	1, — 9.	123.
7, 9, et 10.	282.	10, — 14.	123.
8.	n. 416.	xxi. 31.	n. 107.
14, — 16.	282.	xxii. 21.	n. 107.
16.	n. 34.	xxiii.	124.
19.	n. 74.		403.
20.	n. 416.	xxiv. 3, — 13.	124.
28.	n. 415.	25.	n. 356.
li. 2.	n. 183.	xxv. 13.	n. 416.
13.	n. 34.	xxvi. 18.	n. 37.
33.	79.	20.	87.
lii.	n. 278.	xxvii.	301.
		3.	n. 34.
		xxviii. 12.	277.
		12, — 19.	301.
		xxx. 1.	73.
			123.
			127.
			n. 123.
			128.
			87.
			301.
			n. 74.
			70.
			87.
			89.
			88.
			87.
			n. 74.
			xxxvi.

INDEX LOCORUM

xxxvi. 17.	93.	ASDIAS.	
xxxix. 18.	73.	Vide	282.
		1, — 9.	282.
		8.	415.
		8, 9.	n. 416.
DANIEL.			
Vide	261.		
	282.		
vii. 19.	n. 74.	JONAS.	
28.	227.	Vide	261.
x. 8.	227.		282.
xii. 2.	n. 336.		
		MICHAS.	
HOSEAS.	Vide		281.
Vide	279.	i. 3, 4.	110.
i, — iii.	403.	10, — 15.	n. 183.
ii. 15.	236.	ii. 4.	45.
vi. 1, 2.	245.	iii. 12.	n. 37.
ix. 15.	n. 183.		n. 150.
x. 14.	n. 373.	iv. 13.	79.
xi. 8, 9.	241.	v. 7.	n. 119.
xiii. 7, 8.	203.	vi. 1.	156.
xiv. 6, — 8.	140.	5, — 8.	229.
6, 7.	254.	16.	n. 160.
		vii. 14.	73.
JOEL.			
Vide	280.	NAHUMUS.	
i.	280.	Vide	281.
6, 7, et 10.	184.	i. 2.	243.
ii.	184.	ii.	n. 402.
	280.	iii. 12.	138.
iii. 14.	79.		
15, 16.	103.	HABRACUCUS.	
		Vide	262.
AMOS.			282.
Vide	281.	iii.	368, &c.
i. 1.	n. 78.	2.	227.
3.	257.		n. 368.
ii. 12.	n. 416.	5.	155.
ii. 9.	140.	10.	157.
iv. 1.	73.	12.	79.
v. 1, 2.	292.	16.	227.
5.	n. 183.		
16.	293.	ZEPHANIAS.	
vii. 14, 15.	n. 78.	Vide	282.
viii. 8.	n. 325.	ii. 4.	n. 183.
ix. 5.	n. 325.	14.	n. 34.

HAGGÆUS.

VETERIS TESTAMENTI.

HAGGÆUS.		I. 25.	53.
Vide	282.	VI. 35.	53.
		XVIII. 29.	53.
ZECHARIAS.		XXIV.	321.
Vide	282.		323.
IX. 5.	246.	26.	n. 71.
XI. I.	73.	27.	n. 325.
3.	n. 74.	XXXIX. I, — 3.	53.
XIV. IO.	n. 373.	XLIV. 4.	n. 47.
		XLIX. 8.	n. 97.
MALACHIÆ.			
Vide	282.	SAPIENTIA.	
		Vide	321.
ECCLESIASTICUS.		VIII. 8.	53.
Vide	320.		

F I N I S.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

The logo of the British Museum, featuring the text "MVSEVM BRITAN NICVM" in a stylized, serif font, enclosed within an octagonal border.

ERRATA.

In Textu: Pag. 32. lin. 15. *lege*, in usu. p. 51. 17. *l. ver-*
ficulo cum. p. 95. 24. *pro* proprium et singularem, *l. præcipuum.*
 p. 131. 23. *l. etiam in.* p. 143. 17. *l. referuntur.* p. 159.
 24. *l. virtutem.* p. 218. 19. *vacua est et informis.* 223. 6.
l. Minerva. p. 279. *penult. l. vetustatem.* p. 333. 25. *l. ut aiunt.*
 334. 8. *l. quantam habet.* p. 352. 3. *l. ea ex.* p. 354. 8. *l.*
vehemens turbo. p. 360. 21. *l. quia magnifice.* 373. 11. *l. ex-*
tendit: 381. 10. *l. qua significatur.* p. 394. 7. *l. neve exp.*
 p. 421. 26. *pro* suos, *l. nos.* p. 440. 26. *l. significans.* p. 459. 5.
l. unde me. p. 481. 30. *l. illustraverat.* 484. 14. *l. id curent.*

In Notis: Pag. 34. not. *l. 27. lege*, Præt. ' addito. p. 49. 9.
l. Poeticæ usu. p. 74. 13. *l. 31.* p. 94. 2. *l. LXI.* p. 105. 1.
De phrasi &c. transfer ad Notam præcedentem. p. 107. lin. 14.
transfer ad imam paginam. p. 273. 16. *l. extorquetur.* p. 295. 2.
l. p. 160. p. 335. 4. *l. cum e.* p. 357. 11. *l. esse et.* p. 409. 6.
l. ἀπὸ γὰρ τοῦ φησιν. p. 414. 2. *l. recentioris scriptoribus.* p. 465.
 15. *l. Trochaici et. penult. l. Haryana.*

Pag. 305. not. *l. 5. pro* sex *lege* septem: *et MSS. ibi citatis adde,*
 "MS. BORRONS. No 32." K.

Pag. 405. *ad not. adde:* "Utrobique legitur שלמית, sine ך, in
 "MS. Dni. EDWARDI WORTLEY MOUNTAGUE: item in loco
 "priore in COLL. TRIN. DUBLIN." K.

The following information was obtained from the records of the [illegible] Department, [illegible] Office, [illegible] City, [illegible] State, [illegible] Country, [illegible] Continent, [illegible] Hemisphere, [illegible] Planet, [illegible] Galaxy, [illegible] Universe.

[Illegible text follows]

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATIONS
100 N. 5TH ST. NEW YORK 17, N.Y.

